

ვედეუიჩი გუნება

WILDLIFE

გაზეთი № 3 (20)

შავი კლდეების ტბა Black Rock Lake

საქართველოს
ტყის
კოდექსი

კონფლიქტის
შეგვიშვება
და რეგულირება

ცხენთან
პირველი
კონტაქტი

ჩვევა
დაგვიყვან
გვეთავაზება

?

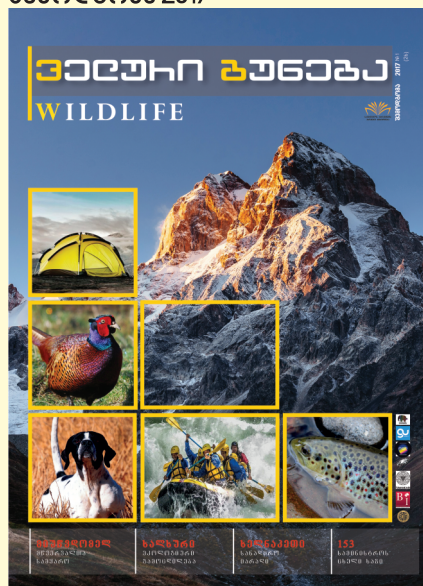
?

შემოდგომა 2017

რედაქცია:

თეიმურაზ ტყემალაძე
მირიან ხოსიტაშვილი
არჩილ ტყემალაძე

EDITING BOARD:

Teimuraz Tkemaladze
Mirian Khositashvili
Archil Tkemaladze

მთავარი რედაქტორი:

გოჩა კობერიძე

EDITOR IN CHIEF:

Gocha Koberidze

ლიტ. რედაქტორი:

მარინე ხუციშვილი

LIT. EDITOR:

Marine Khutsishvili

გრაფიკული დიზაინი:

თამარ გრძელიძე

GRAPHIC DESIGN:

Tamar Grdzelidze

საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

პოსტსაბჭოთა პერიოდში, სამ-
წუხაროდ, ჩვენი ქვეყანა ბევრი წარმა-
ტებით ვერ დაიკვეთინა. სხვა სიძნე-
ლებთან ერთად, ეკონომიკა თითქმის
განადგურების პირას მივიდა და ტრა-
დიციულად განვითარებული დარგებიც
ჩამოიშალა. ქართველებს თავიდან
მოგვინია ჩვენთვის საუკუნეების განმავ-
ლობაში ცხოვრების სტილად ქცეული
ტურიზმის თანამედროვე მოთხოვნე-
ბისა და პრობლემების შესწავლა-განვითარება და ათასწლეულების განმავ-
ლობაში ჩვენი კულტურის განუყოფელ ნაწილად ქცეული მღვინეობა-
მევენახეობის აღდგენა და საერთაშორისო ბაზარზე კუთვნილი ადგილის
დაკავება.

უკანასკნელ წლებში თუ შეიძლება რომელიმე დარგის წარმატებაზე
ლაპარაკი, პირველ რიგში სწორედ ტურიზმი და მღვინეობაა. მიუხედავად
იმისა, რომ ჯერ კიდევ გრძელი გზაა სრულყოფილებამდე, არსებული ციფ-
რები საშუალებას გვაძლევს ვისაუბროთ ჩვენი ეკონომიკის ამ უმნიშვნელო-
ვანესი დარგების სწორ განვითარებაზე: 2017 წელს 7 მილიონზე მეტი
ვიზიტორი და 76 მილიონ ბოთლზე მეტი გაყიდული ქართული ღვინო.

ჩვენი ჟურნალის ამ გამოცემაში თქვენ იხილავთ ინტერვიუს ტურიზმის
ეროვნული სააგენტოს ხელმძღვანელთან, რომელშიც, ზოგად წარმატებებ-
თან ერთად, ბატონი გიორგი ჩოგოვაძე გვესაუბრება ეკოტურიზმის განვითარ-
ების მნიშვნელობასა და პერსპექტივებზე.

ვრცელი სტატია დაეთმო ღვინის თემას, რომელსაც საკმაოდ ამბიციუ-
რად ვუწოდებ „ქართული ღვინის წარმატების ფორმულა“. ჩვენ შევეცადეთ
გაგვეანალიზებინა ყველა ის ფაქტორი, რომლებმაც განაპირობა ეს წარ-
მატება. ჩვენს ჟურნალში ამ სტატიის გამოქვეყნების უმთავრესი მიზანი არის
იმის წარმოჩინება, რომ სწორად გაანალიზებული, დაგეგმილი და შემდგომ
განხორციელებული ქმედებების შედეგად მიზნის მიღწევა გარდაუვალია.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროების შერწყმი-
სას ჩვენი ჟურნალი იყო ის იმპიათათგანი, რომელიც მიესალმებოდა ამ მოვ-
ლენას იმ იმედით, რომ გუნდი და პირადად მისი ხელმძღვანელი ბატონი
ლევან დავითაშვილი (რომელიც გვევლინება ზემოხსენებული წარმატების
დამგეგმავად და განმახორციელებლად) თუ იმავე პრინციპებით იმუშავენ
გარემოს დაცვის სფეროში, მაშინ უახლოეს მომავალში საშუალება მოგვე-
ცემა წარმატების ფორმულაზე ვილაპარაკოთ ჩვენთვის ასე სასიცოცხლოდ
მნიშვნელოვან დარგშიც.

გოჩა კობერიძე
მთავარი რედაქტორი

Eng

The editor-in-chief overviews two industries that are the rare examples of
success in Georgia since the collapse of Soviet Union. The articles about both of these
success stories, tourism and winemaking are provided in this edition of the magazine.
The head of the tourism national agency tells us about his success story and the
perspectives of ecotourism. Comparably larger article is about the success formula of
Georgian wine. The editor-in-chief hopes that after merging of ministries of
environment protection and agriculture, the team that managed successful
development of winemaking is capable of drawing similar formula for environment
protection in Georgia.

ჟურნალი იბეჭდება საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის ფინანსური მხარდაჭერით
Magazine is published with financial support of the National Parliamentary Library of Georgia

საქართველო | თბილისი 0102 | ლადო გუდიაშვილის 7 | +995 551 29 44 64

info@veluribuneba.ge | www.veluribuneba.ge | facebook.com/გამომცემლობა ველური ბუნება

12

8 | ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობა
სამხრეთ კავკასიაში – WWF

12 | ეკოტურიზმი
ინტერვიუ გიორგი ჩოგოვაძესთან

16 | გარემოზე ზრუნვა ადგილობრივი
ინიციტივით იწყება

23 | ქართული ღვინის წარმატების
ფორმულა

28 | კოლხური ხოხობი

31 | კონფლიქტის შეარბილება და რეგულირება
ინტერვიუ ირაკლი შავგულიძესთან

38 | მეტეოროლოგიის დღე

40 | ნაკლები ზიანი გარემოს

44 | შავი კლდეების ტბა

59 | საქართველოს ტყის კოდექსი

31

89

23

28

44

75

94

66 | ცხენთან პირველი კონტაქტი

68 | ველური ბუნების საჩუქრები

70 | უშბის დიასახლისი – მაკრინე ქურდიანი

74 | ველური ბუნება – ჩვენი საგანძური

75 | უპირობო ლიდარი და ველური ბუნება
ინტერვიუ ლაშა ტალახაძესთან

80 | კლუბების როლი ნადირობის
კულტურის განვითარებაში

82 | ჩვეულებრივი თახვი

86 | ცხოველური წარმოშობის საბჭუარები

89 | გაშოლბვით თევზაობა

94 | საქართველოს პოინტერ კლუბი

საქართველოს პარლამენტის
საპროექტო-პოლიტიკური
სამსახური

„სამკურნალო ცხენისა“

შორენა ოსიპოვა

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის იმეიით გამოცემათა განყოფილებაში დაცულ მრავალ უნიკალურ გამოცემას შორის ინახება ხელნაწერი წიგნებიც. მათ შორისაა „სამკურნალო ცხენისა“ ანუ „ცხენის კარაბადინი“. კარაბადინს საქართველოში დიდი ტრადიცია აქვს. ცნობილია მეთერთმეტე საუკუნით დათარიღებული „უსწორო კარაბადინი“, ზაზა ფანასკერტელი-ციციშვილის „კარაბადინი“ და მრავალი სხვა. სამკურნალო წიგნების ტრადიცია საქართველოში უფრო მეტად აღმოსავლურ-ოსმალურსა და არაბულ ტრადიციებს უკავშირდება. თუმცა, კარაბადინებში ტრადიციული ქართული მედიცინაც აისახა.

ცხოველთა კარაბადინები საქართველოში მეჩვიდმეტე საუკუნიდან გვხვდება. „სამკურნალო ცხენისა“ ანუ „ცხენის კარაბადინი“ 1788 წლის 18 მაისიდან 1791 წლის 23 აგვისტომდე იწერებოდა. ის შედგება 161 ხელნაწერი და 10 დახატული ფურცლისგან. ეს ის პერიოდია, როდესაც თბილისში ერეკლე მეორის მიერ განახლებული და გაუმჯობესებული სტამბა მუშაობდა, თუმცა წიგნის ხელით გადაწერის ტრადიცია კვლავაც გრძელდებოდა. ლამაზად გაფორმებულ ტყავის ყდაში ჩასმულ წიგნს დღესაც ატყვია მისი მფლობელის ხელმოწერა: შავლობაშვილი (ქართულად და რუსულად).

წიგნები ვეტერინარიზზე საქართველოში მეჩვიდმეტე საუკუნიდან გვხვდება. „ცხენის კარაბადინი“ მხედრული ასოებით არის დანერგილი.

ტრადიციულად, ქართულ წიგნს წინ უძღვოდა ავტორის „ანდერძი“. აქ ჩვენ ვკითხულობთ, რომ ეს წიგნი სომხური ქორონიკონით 953 წელს სომეხთა მეფეთა მეფის სუმბატის ბრძანებით არაბულიდან სომხურად ითარგმნა დაბა სევასტიაში. ხოლო 1788 წელს ერეკლე მეორისა და მისი ვაჟის გიორგის ბრძანებით, მღვდელმა იოანემ იესეს ძემ სომეხი ტერაპევტოსის დახმარებით ითარგმნა ქართულად. მითითებულია წიგნის დანერგის ადგილი: ტფილისის სიონი. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ეს წიგნი არ არის სომხურის ბუსტი ასლი. როგორც წინასიტყვაობიდან ჩანს, იოანე დაყრდნობია რამდენიმე წყაროს, მათ შორის რამდენიმე თავი უფლისწულ იოანეს (ქართლ-კახეთის უკანასკნელი მეფის, გიორგი მეთორმეტის ვაჟს) მიუწოდებია. მღვდელი იოანე წერს: „ქმნილ არს ბრძენთაგან და დიდთა ფილასოფოსთა ინდთა, ბაღდადელთა და მეგუიპტელთასა. ესე

იგი არს ჭანისა, აზი უსუფისა და რაშიტისა.“ წიგნის შუა ნაწილში გამოტოვებულია რამდენიმე ფურცელი. აქ მხოლოდ ცარიელი ცხრილებია მოცემული. ამის მიზეზს მღვდელი იოანე განმარტავს: ზოგი რეცეპტი მისთვის გაუგებარ ენაზე იყო დანერგილი, ვერ უთარგმნია და ადგილი თავისუფალი დაუტოვებია, შემდეგ თუ ვინმემ შეძლო თარგმნა, შეავსოსო.

შემთხვევითი არ არის, რომ სათარგმნად სწორედ არაბების მიერ შედგენილი წიგნი შეურჩევიათ, რადგან არაბული ბედაური იმ დროშიც ფასობდა. თხრობაში იგძნობა ამ ცხოველისადმი განსაკუთრებული დამოკიდებულება და სიყვარული.

ხელნაწერში დანერგილებით არის მოთხრობილი ჭეშმარიტი ბედაურის ნიშან-თვისებების შესახებ, აღწერილია მისი მოვლა-პატრონობის ყველა ნიუანსი. არაბი სწავლულები პირველ თავებში ყურადღებას ამახვილებენ ცხენის სელექციაზე, ჯიშის გამოყვანაზე და მისი სინძინდის შენარჩუნებაზე, ასწავლიან ცხენის გახედნას, ჯოგის მოვლას. ყველაზე დიდი ადგილი ეთმობა ცხოველთა სნეულებების გამოცნობასა და მკურნალობას. როგორც ჩანს, აღმოსავლურ სამყაროში მედიცინა საკმაოდ წინ იყო წასული. წამლის რეცეპტებს ხშირ შემთხვევაში მიწერილი აქვს, ვისი შედგენილია. საინტერესოა წამლების შემადგენლობა, რასაკვირველია, იმ ეპოქაში მხოლოდ ბუნებრივი მასალები იყო ხელმისაწვდომი. ხშირად გამოიყენებოდა ზეთუნის ზეთი.

გარდა ჩვენთვის მიღებული ტრადიციული მედიცინისა, გვხვდება „წამლები“, რომელთა დამზადება ცრურწმენებსა და ტრადიციებს ემყარება. მაგალითად, გვხვდება ასეთი რეცეპტი:

„ცხენი რომ იკბინებოდეს, გარეული ხახვი დანაყე. ცხენს კბილებზედ წაუსვი და დაივინყე: მისთვისვე: ყვავი მოხარშე ასე, რომ ორთქლი არ გამოუვიდეს, იმისი წვენი დაალევიწე. მისთვის ცხენი რომ ეჩხუბებოდეს: ერთს ამოართვი ყურის ჩირქი და მეორეს ცხენს ყურში ჩაუშვი. და მეორე ცხენს ამოართვი ყურის ჩირქი და პირველს ცხენს ჩაუდევ ყურში და აღარ იჩხუბებენ“.

დაავადებების სახელები ხშირად რომელიმე აღმოსავლურ ენაზე არის მოყვანილი, ალბათ ქართული ან ლათინური შესატყვისი იმ პერიოდში არ არსებობდა, მაგალითად, ყიზილ ყურთი (სავარაუდოდ ნიშნავს კატარაქტას).

Eng

The manuscript books are also kept among unique editions that are preserved in the rare editions of the National Parliamentary Library of Georgia. Among them are the "healing horse" or "Horse Carabadin". Carabadin has a great tradition in Georgia. The most famous ones are from the eleventh century "Ustoro Carabadin", Zaza Panaskerteli-Tsitsishvili's "Carabadin" and many others. The tradition of medical books in Georgia is more or less related to Oriental-Ottoman and Arabic traditions. However, traditional Georgian medicine was also included in carabadin.

ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობა სამხრეთ კავკასიაში Transboundary Cooperation in South Caucasus

ლალა თევზაძე

პროექტის „ტრანსსასაზღვრო გაერთიანებული სამდივნოს“ (TJS-III) ეროვნული კოორდინატორი
ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) კავკასიის წარმომადგენლობა

სამი ქვეყანა, ამერბაიჯანი, სომხეთი და საქართველო, ერთად მუშაობს სამხრეთ კავკასიის ეკოეგიონის ბიომრავალფეროვნების შესანარჩუნებლად. თანამშრომლობა ეხება ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორებიცაა: ტრანსსასაზღვრო მონიტორინგი, სახეობების რეინტროდუქცია და ტრანსსასაზღვრო ეკოტურიზმი. ცხადია, ბუნება საზღვრებს არ ცნობს და, შესაბამისად, ზემოთ აღნიშნული საკითხები შეუძლებელია წარმატებით განხორციელდეს მემოზელ ქვეყნებთან თანამშრომლობის გარეშე. სწორედ ამას მოიაზრებს ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობა სამხრეთ კავკასიაში.

სამხრეთ კავკასიის სამ ქვეყანას შორის ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობა, გარემოს დაცვის კუთხით, მიმდინარეობს ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის პროექტის „ტრანსსასაზღვრო გაერთიანებული სამდივნოს“ (TJS-III) ფარგლებში, გერმანიის ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების სამინისტროს (BMZ) დაფინანსებით, KFW-ს რეკონსტრუქციის და განვითარების ბანკის საშუალებით.

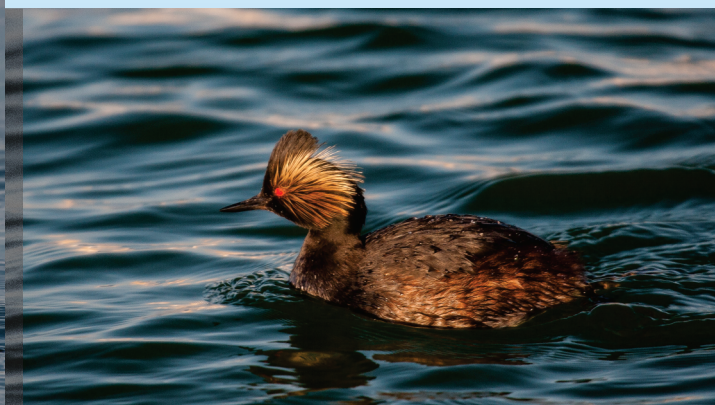
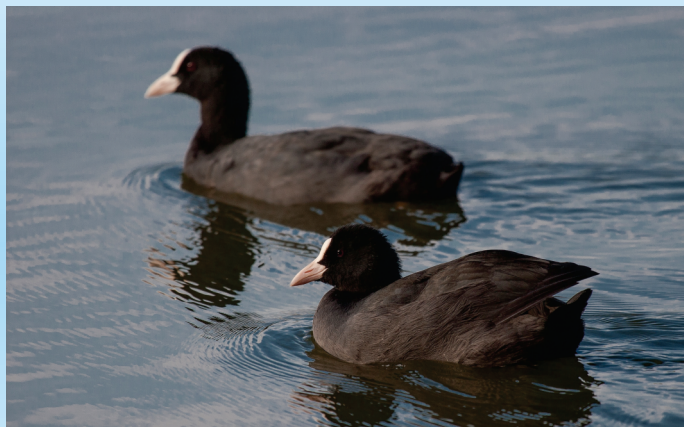
ტრანსსასაზღვრო ორნითოლოგიური მონიტორინგი და ეკოტურიზმი არის ის ორი ძირითადი მიმართულება, სადაც საქართველო და სომხეთი აქტიურად თანამშრომლობს. ერთმანეთის მოსაზღვრე ჯავახეთის დაცული ტერიტორიები (საქართველო) და ტბა არფის ეროვნული პარკი (სომხეთი) ჯავახეთის ზეგანზე მდებარეობს. ჯავახეთის ზეგანი საქართველოს, სომხეთსა და თურქეთს შორის არსებული ვულკანური წარმოშობის მაღალმთიანეთის ნაწილია. აქ წარმოდგენილი ეკოსისტემა თავისი მთის სტეპებით, სუბალპური მაღალბალახეულობითა და ჭარბტენიანი ტერიტორიებით ერთ-ერთი უნიკალურია კავკასიის ეკოეგიონში. აბსოლუტური სიმაღლე იცვლება 1 500მ-დან 3 300მ-მდე. ჯავახეთის დაცულ ტერიტორიებზე წარმოდგენილია ვულკანური წარმოშობის შვიდი დიდი ტბა: კარნახი (თურქეთის საზღვარ-თან), ხანჩალი, მადატაფა, სალამო, ფარავანი, ტაბანყური, ბულდაშენი. საკმაოდ ბევრია პატარა ტბაც.

ამ ტერიტორიებზე ფრინველთა 140 სახეობაზე მეტი აღირიცხა. მათ შორის მკვიდრია 80-85 სახეობა, დანარჩენი

კი - გადამფრენი. შვიდი სახეობა გლობალურად მოწყვლადია. მათ შორის ხუჭუჭა ვარხვი (*Pelecanus crispus*), რუხი წერო (*Grus grus*), რუხი ყანჩა (*Ardea cinerea*), თეთრი ყარყატი (*Ciconia ciconia*), ვარდისფერი ვარხვი (*Pelecanus onocrotalus*), ქოჩორა (ხუჭუჭა ვარხვი (*P. crispus*)) და თეთრფრთიანი გარიელი (*Melanitta fusca*).

დიდ სიმაღლეზე ჭარბტენიანი ტერიტორიების არსებობა, განსაკუთრებული ლანდშაფტები და ის ფაქტორი, რომ ტერიტორია წარმოადგენს გადამფრენი ფრინველების სამიგრაციო მარშრუტს, განაპირობებს ეკო-გიონის განსაკუთრებულობას. შესაბამისად, მისი მნიშვნელობა სცილდება ადგილობრივ ფარგლებს და გლობალური ხასიათისაა. 1993 წელს ჯავახეთის ჭარბტენიანი ტერიტორიები, სომხეთის მხრიდან Ramsar-ის საიტებად დარეგისტრირდა (<https://www.ramsar.org/about-the-ramsar-convention>). ცხადია, გლობალური მნიშვნელობის ტერიტორიებს ადგილობრივ დონეზე დაცვაც ესაჭიროებოდა და მოგვიანებით, 2011 წელს, სართველოში ოფიციალურად დაარსდა ჯავახეთის დაცული ტერიტორიები, ხოლო სომხეთში, 2009 წელს - ტბა არფის ეროვნული პარკი, რომელიც უშუალოდ ესაზღვრება ჯავახეთის ეროვნულ პარკს. აღსანიშნავია, რომ ორივე პარკი დაარსდა ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) მიერ, KFW ბანკის ფინანსური დახმარებით. დაცული ტერიტორიების დაარსება მიზანდარსებითაა ეროვნული და საერთაშორისო მნიშვნელობის ეკოსისტემების კონსერვაციას, ბიომრავალფეროვნების დაცვას, რესურსების მდგრად მართვას, ეკოტურისტული-რეკრეაციული საქმიანობის განვითარების მხარდაჭერას და ამით რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობას.

ერთიანი ეკოსისტემის დაცვას ერთიანი მიდგომები სჭირდება, რაც გულისხმობს ერთიან მეთოდოლოგიას სხვადასხვა მიმართულებით, მათ შორის ბიომრავალფეროვნების დაცვაში, მონიტორინგსა და ეკოტურიზმის განვითარებაში. შესაბამისად, 2017 წელს, ქართველი და სომეხი ექსპერტ-ორნითოლოგების მონაწილეობით, მომზადდა ტბა არფის ეროვნული პარკისა და ჯავახეთის დაცული ტერიტორიების ორნითოლოგიური მონიტორინგის გეგმები. ექსპერტების მიერ პირველ ეტაპზე შეირჩა საერთო სამონიტორინგო სახეობები და მათზე დაყრდნობით შემუშავდა საერთო მიდგომები და მეთოდოლოგია მონიტორინგისთვის. ასევე იდენტიფიცირდა ტრენინგებისა და შესაბამისი აღჭურვილობების საჭიროებები დაცული ტერიტორიების თანამშრომლებისთვის.

მოსამზადებელი სამუშაოების შემდეგ ორივე დაცული ტერიტორიისთვის შეძენილ იქნა მონიტორინგისთვის საჭირო აღჭურვილობა და თანამშრომლებს ჩაუტარდათ ერთობლივი თეორიული და პრაქტიკული ტრენინგები. მერე კი დაიწყო ტრანსსასაზღვრო მონიტორინგის ერთობლივად განხორციელება. შეგროვებული მონაცემები ინახება

ერთიან ცხრილებში, რომლებიც საერთოა ჯავახეთისა და ტბა არფის დაცული ტერიტორიებისთვის. ცხადია, ტრანსსასაზღვრო ორნითოლოგიური მონიტორინგი პროექტის დასრულების შემდეგაც გაგრძელდება, რასაც საჭირო აღჭურვილობითა და ცოდნით შეიარაღებული თანამშრომლები უზრუნველყოფენ.

ეკოტურიზმი კონსერვაციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და საჭირო მექანიზმია და ჩვეულებრივი ტურიზმისგან გარემოსადმი პასუხისმგებლიანი მიდგომით გამოირჩევა. ეკოტურისტებს მკაფიოდ აქვთ გაცნობიერებული თავიანთი პასუხისმგებლობა და ცდილობენ მინიმუმამდე დაიყვანონ გარემოზე უარყოფითი ზეგავლენა. ასევე, აღსანიშნავია ეკოტურიზმის როლი რეგიონში მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებაშიც, რომლის არაერთი მაგალითი არსებობს საქართველოში და არა-მარტო.

ჯავახეთის დაცულ ტერიტორიებსა და ტბა არფის ეროვნულ პარკს დიდი ტურისტული და რეკრეაციული პოტენციალი გააჩნია, რასაც განაპირობებს თვალწარმოადი ბუნება, ტბები, მრავალფეროვანი ორნითოფაუნა; სწორედ ამიტომაც იზიდავს ეს ტერიტორიები ფრინველებზე დამკვირვებლებს (ბერდვოჩერებს) სხვადასხვა ქვეყნიდან. ასევე ველოტურიზმი, სათაგვადასავლო ტურიზმი და ადგილობრივი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქცია (ადგილობრივი წარმოების უგემრიელესი პური, ყველი, თაფლი და სხვ.) მიმზიდველს ხდის ამ ტერიტორიებს ვიზიტორებისთვის. თუმცა, არის კიდევ სხვა შესაძლებლობები ზამთრის ტურიზმისა და კულტურული ტურების განვითარების მიმართულებით. სწორედ ამიტომაც ჯავახეთისა და ტბა არფის ეროვნული პარკები აქტიურად თანამშრომლობენ ტრანსსასაზღვრო ეკოტურიზმის განვითარების მიმართულებითაც. ტერიტორიას დამატებით ტურისტულ ღირებულებას სძენს მათ გარშემო და სიახლოვეს არსებული გამორჩეული ისტორიულ-კულტურული ძეგლები, როგორებიცაა: ვარძია, ხერთვისი, უძველესი ნამოსახლარები და სხვ.

კონკრეტული შედეგები, რომლებიც ამ ორ დაცულ ტერიტორიას შორის ტრანსსასაზღვრო ეკოტურიზმის განვი-

თარების მიმართულებით უკვე არსებობს, არის პირველი ტრანსსასაზღვრო ჯავახეთი-ტბა არფის ველობილიკი, რომელიც ორივე ქვეყნის ველობრბოლელების მიერ ერთი წლის წინ წარმატებით გამოიცადა. ასევე შემუშავდა დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის განვითარების რეგიონული სტანდარტი და სწორედ მის საფუძველზე სინქრონულად მუშავდება ჯავახეთის დაცული ტერიტორიისა და ტბა არფის ეროვნული პარკების ტურიზმის განვითარების სტრატეგიები და სამოქმედო გეგმა.

როგორც სტატიის დასაწყისში აღინიშნა, ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობა გარემოს დაცვის კუთხით მიმდინარეობს არა მარტო საქართველოსა და სომხეთს შორის, არამედ საქართველოსა და აზერბაიჯანს შორის, კერძოდ, ლაგოდების დაცულ ტერიტორიასა და მის მოსაზღვრედ, აზერბაიჯანში, მდებარე ზაქათალის ნაკრძალს შორის.

ბიომრავალფეროვნების კუთხით ლაგოდების დაცული ტერიტორიები და ზაქათალის ნაკრძალი მნიშვნელოვანია მთელს კავკასიის ეკორეგიონში. ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის მიერ (WWF) კავკასიის ეკორეგიონი იდენტიფიცირებულია, როგორც ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ეკორეგიონი მსოფლიოში (Global Ecoregion) (კავკასიური შერეული ტყეების ეკორეგიონი) და Conservation International (<https://www.conservation.org/Pages/default.aspx>)-ის მიერ კი - როგორც ბიომრავალფეროვნების ცხელი წერტილი.

ლაგოდების დაცული ტერიტორიები განლაგებულია აზერბაიჯანისა და დაღესტნის (რუსეთის ფედერაცია) საზღვრებთან. ზაქათალის სახელმწიფო ნაკრძალი განლაგებულია ლაგოდების დაცული ტერიტორიების აღმოსავლეთით და მათი საზღვრები თითქმის სახელმწიფო საზღვრებს ემთხვევა. ლაგოდების დაცული ტერიტორიები მდებარეობს კავკასიონის მთავარი ქედის სამხრეთ კალთებზე, საქართველოს უკიდურეს ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს სხვა დაცულ ტერიტორიებთან შედარებით ლაგოდების დაცული ტერიტორიები მეტად იზოლირებულია, ზაქათალისა და მომიჯნავე ტლიარატინსკის დაცული ტერიტორიების გათვალისწინებით მნიშვნელოვანი ტერიტორიაა ეკოლოგიური სტაბილურობისა და გენეტიკური გაცვლის უზრუნველსაყოფად.

ლაგოდებისა და ზაქათალის დაცულ ტერიტორიებზე გვხვდება ძუძუმწოვართა 40-მდე სახეობა. მსხვილ ძუძუმწოვართა შორის უპირველესად აღსანიშნავია კავკასიის ენდემი - აღმოსავლეთ-კავკასიური ჯიხვი (*Capra cylindricornis*) და ასევე ჩლიქოსანთა კიდევ სამი სახეობა: კეთილშობილი ირემი (*Cervus elaphus maral*) საქართველოში (ეს სახეობა ეროვნულ წითელ ნუსხაში შეტანილია როგორც „კრიტიკუ-

ლი საფრთხის წინაშე მყოფი“ და მხოლოდ ლაგოდებისა და ბორჯომ-ხარაგაულის ნაკრძალში ქმნის მდგრად პოპულაციას), არჩვი (*Rupicapra rupicapra*) და ევროპული შველი (*Capreolus capreolus*).

სწორედ აღმოსავლეთ-კავკასიური ჯიხვისა და კეთილშობილი ირმის ტრანსსასაზღვრო მონიტორინგზე მუშაობენ ლაგოდებისა და ზაქათალის დაცული ტერიტორიების თანამშრომლები. მიუხედავად იმისა, რომ ირმის მონიტორინგი მიმდინარეობს ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნულ პარკში და ზოგადად არსებობს მონიტორინგის სხვადასხვა მეთოდოლოგია, ლაგოდებისა და ზაქათალის დაცული ტერიტორიების რთული მთიანი რელიეფისა და გეომორფოლოგიური სტრუქტურების გათვალისწინებით, ძალიან ძნელი იყო მონიტორინგის შესაბამისი მეთოდოლოგიების შერჩევა ამ ორი სახეობისთვის. ამჟამად, ორი ქვეყნის ექსპერტების ძალისხმევითა და ჩართულობით, მეთოდოლოგიები შერჩეულია და ძალიან მალე მონიტორინგის გეგმებიც მზად იქნება. ცხადია, მონიტორინგის გეგმების მომზადების გარდა, ორივე დაცული ტერიტორიის თანამშრომლობებს ჩაუტარდებათ საჭირო ტრენინგები და გადაეცემათ შესაბამისი აღჭურვილობა. უკვე, მიმდინარე წლის მაისში, დაგეგმილია ტრანსსასაზღვრო მონიტორინგის დაწყება და პირველი მონაცემების აღება.

არ შეიძლება ილაპარაკო ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობაზე საქართველოსა და აზერბაიჯანს შორის და რამდენიმე სიტყვა არ თქვა ქურციკების, როგორც აზერბაიჯანში უწოდებენ, ჯეირნების (*Gazella subgutturosa*), რეინტროდუქციაზე, რომელიც მრავალჯერადი წარუმატებელი, თუმცა გამოცდილების შემძენი მცდელობის შემდეგ, შეიძლება ითქვას, წარმატებით მიმდინარეობს ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მიმდებარე სამუხის ველზე.

ჟურნალის „ველური ბუნება“ წინა ნომერში ამირან კოდიასვილმა ვრცელი სტატია მიუძღვნა ქურციკებს, რომელშიც დეტალურად იყო აღწერილი რეინტროდუქციის ყველა მცდელობა 90-იანი წლებიდან 2015 წლამდე. 2016 წელს კი, ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) კავკასიის ოფისის პროექტის „ბიომრავალფეროვნების აღდგენა იორი - მინგეჩაურის რეგიონის პრიორიტეტულ დაცულ ტერიტორიებზე“, „ტრანსსასაზღვრო გაერთიანებული სამდივნოს“ (TJS-III) ფარგლებში 30 ქურციკი გადმოიყვანეს ამერბაიჯანიდან და გაუშვეს ვაშლოვნის დაცული ტერიტორიების მიმდებარე სამუხის ველზე. სულ, 2014 წლიდან მოყოლებული, ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) კავკასიის ოფისის ძალისხმევითა და ამერბაიჯანელი კოლეგების დახმარებით 40 ქურციკი იქნა გადმოყვანილი და გაშვებული სამუხის ველზე.

ქურციკებზე მუდმივად მიმდინარეობს დაკვირვება. 2018 წლის გაზაფხულზე უკვე ქურციკების მესამე თაობა

დაიბადება საქართველოში და, წინასწარი მონაცემებით, სავარაუდოდ, 60-მდე ჯეირანი გვეყოლება. მონაცემები ნამდვილად იმედის მომცემია, თუმცა ჯერ კიდევ დიდი სამუშაოა წინ. იმისათვის, რომ ქურციკების სიცოცხლისუნარიანი პოპულაცია არსებობდეს, ერთი მხრივ, საჭიროა გაგრძელებას ამერბაიჯანიდან ქურციკების ტრანსლოკაცია, მეორე მხრივ კი, მინიმუმადე იქნას დაყვანილი ხელისშემშლელი გარე ფაქტორები. ამისთვის აუცილებელია ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობის გაგრძელება და გაძლიერება.

ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობა სახეობების რეინტროდუქციაში, საერთო მეთოდოლოგიაზე აგებული მონიტორინგის გეგმები და ტურიზმის განვითარების სტრატეგიები არის საფუძველი იმისა, რომ დაიწყოს მუშაობა ჯავახეთის დაცული ტერიტორიისა და ტბა არფის ეროვნული პარკისა თუ ლაგოდეხი-ზაკატალას დაცული ტერიტორიების ერთობლივი მენეჯმენტის გეგმებზე, რაც ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობას ახალ საფეხურზე აიყვანს.

Eng

Three countries - Azerbaijan, Armenia and Georgia work together with the aim of protecting biodiversity of south Caucasus ecoregion. The cooperation includes important subjects such as: transboundary monitoring, reintroduction of species and transboundary tourism. No doubt nature does not acknowledge boundaries, thus the above listed activities cannot be successful or be implemented at all without cooperation with neighbouring countries. This is foreseen by the concept of transboundary collaboration.

Environmental transboundary cooperation between the three countries of south Caucasus is carried out within the frameworks of the project Transboundary Joint Secretariat (TJS) Phase III implemented by WWF Caucasus Programme Office with the support of the German Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ) through KfW Development Bank.

Two main directions in which Georgia and Armenia actively cooperate through Javakheti Protected Areas and Lake Arpi National Park are ornithological monitoring and ecotourism. These adjacent protected areas are located at Javakheti upland. Existence of wide wetlands spread high above the sea level, special landscape and the fact that the territory constitutes important point for migrating birds constitute special particularities of the ecoregion. In order to protect common ecosystem uniform approach is necessary. Accordingly, in 2017 monitoring plans were developed by Georgian and Armenian expert-ornithologists for Lake Arpi National Park and Javakheti Protected Areas and joint transboundary monitoring was launched. No need to mention, transboundary ornithological monitoring will continue after the finalization of the project, which will be ensured by staff members with relevant knowledge and equipment.

Based on the fact that ecotourism is one of the important tools of conservation and considering that Lake Arpi National Park and Javakheti Protected Areas have high touristic and recreational potential they actively cooperate in these directions. Cycling trail of Javakheti-Arpi Lake is the first transboundary touristic product, which was successfully tested by cyclist from both countries last year. In addition, regional standards for tourism development at protected areas were developed. Based on the standards works on developing tourism development strategies and action plans are simultaneously being conducted at Javakheti Protected Areas and Lake Aris National Park.

Transboundary cooperation between Georgia and Azerbaijan also includes transboundary biodiversity monitoring on endemic species of Caucasus - East Caucasian tur (Capra cylindricornis) and critically endangered red deer (Cervus elaphus maral), as well as transboundary cooperation in ecotourism development and of course cooperation in the process of gazelle reintroduction. It is impossible to talk about transboundary cooperation between Georgia and Azerbaijan and not mention reintroduction of gazelles (Gazella Subgutturosa), which is being successfully implemented at the adjacent territory of Vashlovani Protected Areas - Samkhuri valley after number of unsuccessful but experience gaining attempts.

Since 90s several attempts of reintroducing gazelles have been unsuccessful. With the initiative of WWF Caucasus office the work on gazelle reintroduction was renewed in 2013. In 2016 within the frameworks of the project Transboundary Joint Secretariat (TJS-III) implemented by WWF and financed by the German Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ) through KfW Development Bank, 30 gazelles were relocated from Azerbaijani to Samkhuri valley, Vashlovani Protected Areas adjacent territory. Since 2014 total of 40 gazelles were relocated to Samkhuri valley by WWF with the support of Azeri counterparts.

Uninterrupted monitoring of gazelles is conducted within the auspices of the project. In spring 2018 third generation of gazelles will be born in Georgia. The figures are promising, however important work still need to be conducted.

Transboundary cooperation in the process of specie reintroduction, monitoring plans based on common methodology and tourism development strategies are the basis for launching works on common management plans for Javakheti Protected Areas and Lake Arpi National Park, or Lagodekhi-Zakatala Protected Areas, which will take transboundary cooperation to a new stage.

ეკოტურიზმი

დროულად, რამდენად დიდია მასზე მოთხოვნილება საერთაშორისო და შიდა ბაზრებზე? ყოველივე ამის გასარკვევად მივმართეთ საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის ხელმძღვანელს ბატონ გიორგი ჩოგოვაძეს.

რას გვეტყვით საქართველოში, მოგადად, ტურიზმის სტატისტიკის შესახებ?

პირველ რიგში გეტყვით, რომ საქართველოში ტურიზმი სულ უფრო დინამიკურად ვითარდება და წლიდან წლამდე ახალ რეკორდებს ვამყარებთ. ეს ციფრებშიც ნათლად ჩანს: 2017 წელს საქართველომ 7,554,936 საერთაშორისო მოგზაურს უმასპინძლა, რაც 1,194,433-ით მეტია 2016 წელთან შედარებით, მრდამ 18.8% შეადგინა. გასულ წელს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკაში ტურიზმიდან 2 მილიარდ 75 მილიონ აშშ დოლარზე მეტი შემოვიდა, რაც 27%-ით მეტია 2016 წელთან შედარებით. ეს არის უპრეცედენტო მაჩვენებელი.

ჩვენი ამოცანაა კიდევ უფრო განვავითაროთ ტურიზმი და ახალ რეკორდებს მივაღწიოთ. წლის ბოლომდე უკვე 8 მილიონ საერთაშორისო მოგზაურს ველოდებით და ამის თქმის საფუძველს გვაძლევს წლევანდელი ორი თვის მონაცემები. 2018 წლის იანვარ-თებერვლის სტატისტიკური მონაცემებით საქართველოს 885,047 საერთაშორისო მოგზაური ეწვია, რაც 129,967-ით მეტია წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით (მრდა +17.2%).

იანვარ-თებერვლის თვის მაჩვენებლებით, იმ უცხოელი მოგზაურების ანუ ტურისტების რიცხვმა, რომლებ-

მაც 24 საათი და მეტი დაჰყვეს საქართველოში, 367,321 შეადგინა, რაც 73,320-ით მეტია 2017 წლის იანვარ-თებერვლის მაჩვენებელზე (მრდა +24.9%).

ეკოტურიზმის რამდენიმე მიმართულებებია განვითარებული საქართველოში და მთლიანი ტურისტული ბაზრის რა წილი უკავია მას?

საქართველო, თავისი მრავალფეროვანი ბუნებითა და ლანდშაფტით, სულ უფრო მიმზიდველი მიმართულება ხდება ეკოტურიზმის მოყვარულებისათვის. ჩვენი ქვეყნის დაცული ტერიტორიები ვიზიტორებს განსხვავებულ პროდუქტებს სთავაზობს, რაც დიდი პოპულარობით სარგებლობს როგორც უცხოელ, ასევე ადგილობრივ მოგზაურებს შორის. მიმდინარეობს შერჩევითი პრინციპით ბილიკების მონიშვნა.

პროექტის ფარგლებში ბილიკების მეშვეობით რამდენიმე რეგიონი უკვე ერთმანეთს დაუკავშირდა. დაახლოებით 3 წელიწადში ჩვენ გვექნება ყველა რეგიონის დამაკავშირებელი ბილიკების ქსელი, რომლებსაც ლაშქრობის გარდა საველოსიპედ და საცხენოსნო აქტივობებისთვის გამოიყენებენ.

ეკოტურიზმის სათავგადასავლო სახეობებიდან საქართველოში კარგად არის განვითარებული ჯომარდობა,

დიდი პოტენციალი აქვს კანიონინგს და სხვა სათავგადასავლო მიმართულებას.

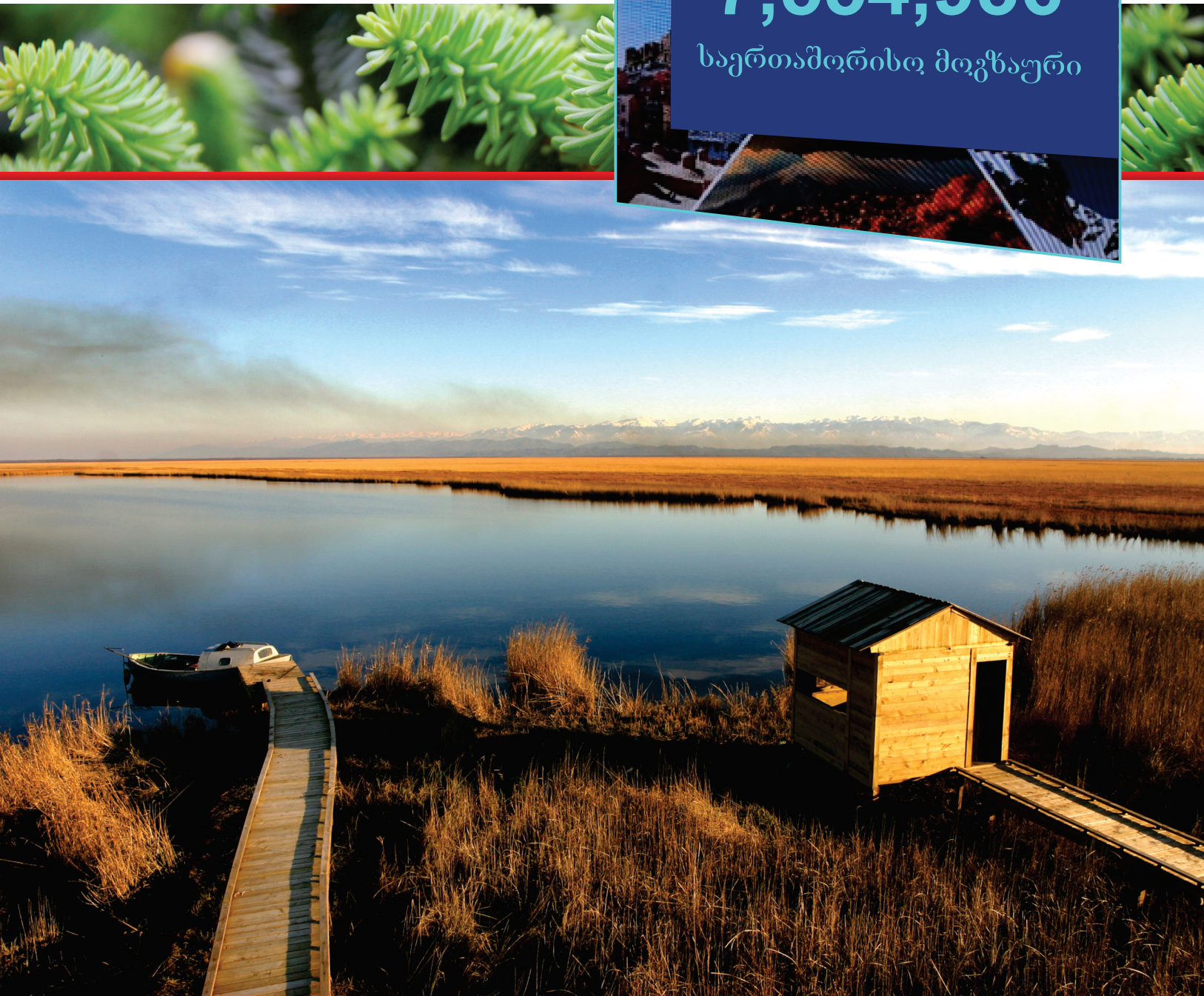
არის თუ არა იდენტიფიცირებული ეკოტურიზმით დაინტერესებული ქვეყნების სამიზნე ჯგუფი და რეკლამირდება თუ არა ამ ქვეყნებში კონკრეტულად საქართველოს ეკოტურისტული პოტენციალი?

საქართველოს ეკოტურიზმით განსაკუთრებით ინტერესდებიან გერმანელი, უკრაინელი, პოლონელი, ლიტველი, ლატვიელი, ესტონელი, ბრიტანელი და რუსი საერთაშორისო მოგზაურები, მათი რიცხვი ჩვენს დაცულ ტერიტორიებსა და სხვადასხვა ტურისტულ ადგილებში სულ უფრო იზრდება. ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია საერთაშორისო გამოფენებზე საქართველოს ეკოტურიზმის მიმართულებას აქტიურ რეკლამირებას უწევს. თითოეულ გამოფენაზე დამთვალიერებლებს საშუალება აქვთ გაეცნონ სათავგადასავლო ტურიზმის ბროშურას, ვირტუალური რეალობის სათვალეებით შეუძლიათ იმოგზაურონ საქართველოს ტურისტულ რეგიონებში. საქართველოს ეკოტურიზმის შესახებ ეწყობა პრეზენტაციები. გამოფენების პარალელურად ვთანამშრომლობთ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. კომპანია ECORYS-თან ერთად მუშავდება ახალი საკომუნიკაციო სტრატეგია და საქართველოს რეპრენ-

დინგი, სადაც მნიშვნელოვანი ნაწილი დაეთმოთ ეკოტურიზმს.

ეწევა თუ არა ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია ეკოტურიზმის პოპულარიზაციას შიდა ტურიზმის ფარგლებში?

შიდა ტურიზმის წახალისების მიზნით ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია წლებია სხვადასხვა ღონისძიებას ატარებს. პროექტ „გაიცანი საქართველოს“ ფარგლებში ქართული მედიასაშუალებების წარმომადგენლებისთვის ეწყობა პრესტურები. მზადდება ასობით სატელევიზო სიუჟეტი, რომლებშიც სწორედ საქართველოს სხვადასხვა რეგიონის ეკოტურისტული პოტენციალია წარმოდგენილი. შედეგად, სულ უფრო მეტი შიდამოგზაური ინტერესდება ეკოტურიზმის მიმართულებით.

ველური ბუნება

რა არის საჭირო იმისთვის, რომ დაინტერესებული პირი გახდეს გამყოლი, არსებობს თუ არა გამყოლების კატეგორიებად დაყოფა, მათი სერტიფიცირება და მექანიზმები მათი კვალიფიკაციის შესამოწმებლად?

ლდელისათვის საქართველოში გიდები და გამყოლები შესაძლოა შემდეგ ძირითად კატეგორიებად დაფიქსირდეს: გიდი (რომელიც შეიძლება იყოს კულტურული, ღვინის, ეკოტურისტული და სხვა) და გამყოლი, რომელიც, თავის მხრივ კიდევ ორ ძირითად ქვეკატეგორიად იყოფა: სამთო გამყოლი და საფეხმავლო გამყოლი. გამყოლებისა და გიდებისათვის ოფიციალური ნებართვისა და ლიცენზიის გაცემა საქართველოში არ ხდება.

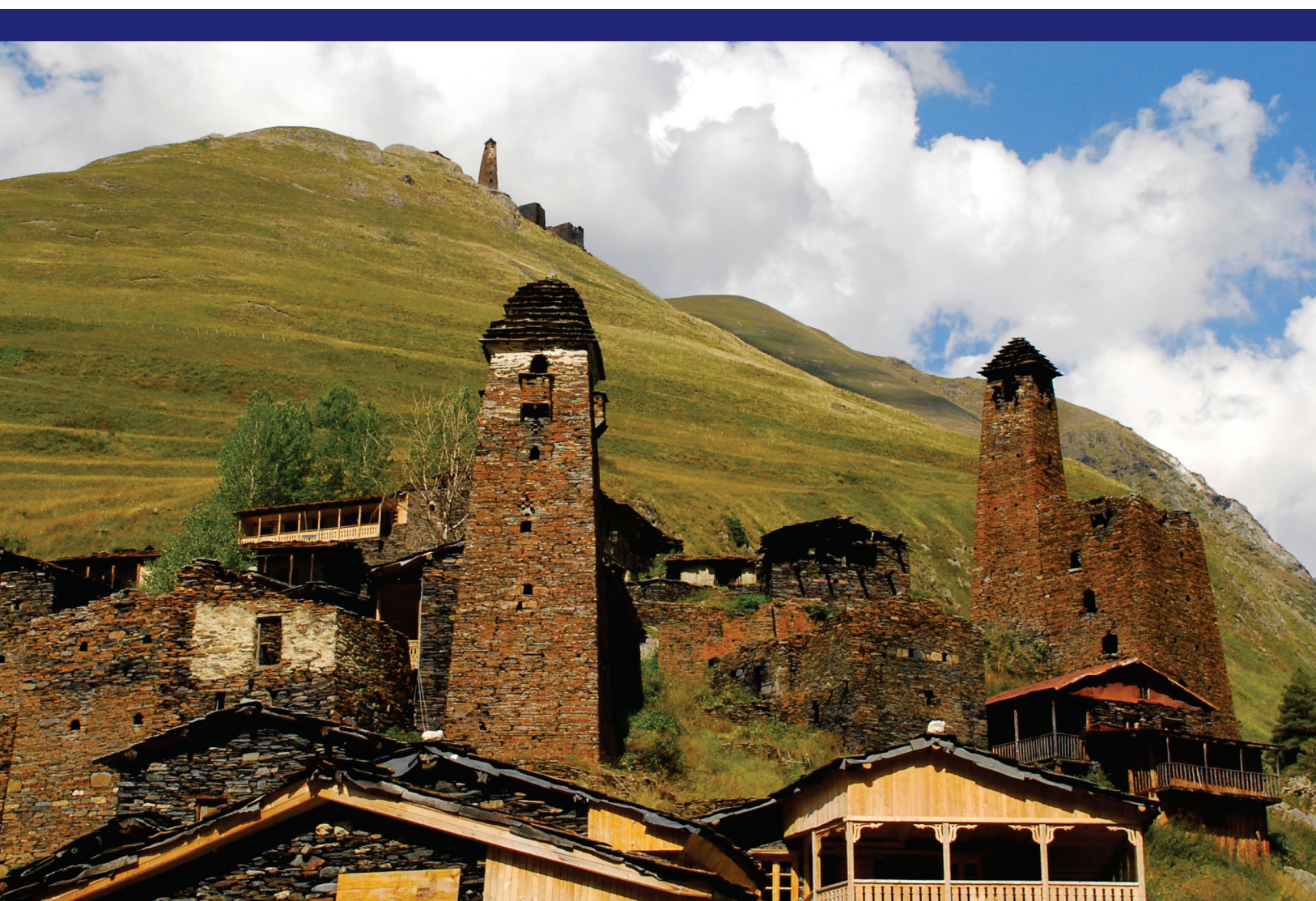
რაც შეეხება სასწავლო პროგრამებს: გიდი მზადდება როგორც პროფესიულ სასწავლებლებში და შესაბამისი დიპლომი ეძლევა, ასევე საქართველოს გიდების ასოციაციის სასწავლო კურსებზე, სადაც შესაბამისი სერტიფიკატს იღებენ, გვაქვს სხვადასხვა მოკლევადიანი ტრენინგებიც. ამ მხრივ ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია აქტიურად მუშაობს და მოთხოვნის შესაბამისად მუდმივად ატარებს ტრენინგებს შემდეგ თემატიკაზე: ღვინის გიდი, ღვინისა და კულინარიის გიდი, კულტურული გიდი და სხვა. 2017 წელს საქართველოს გიდების ასოციაციასთან ერთად ადმინისტრაციამ ჩაატარა „ტრენერთა ტრენინგი“, რომლის ფარგლებშიც გადამზადდა 12 მოქმედი კულტურული გიდი. ტრენერი გახლდათ საერთაშორისო სერტიფიკატის მქონე, ხოლო წარჩინებულ კურსდამთავრებულებს მსოფლიო გიდების ასოციაციის ფედერაციის მიერ მიენიჭათ ტრენერის წოდება.

„სამთო სათავეგადასავლო ტურიზმის სკოლა“ ამზად-

დებს სამთო და საფეხმავლო გამყოლებს, შესაბამისი დიპლომის მინიჭებით. ეს სკოლა 2015 წელს დააფუძნა საქართველოს სამთო გამყოლთა ასოციაციამ, ტურიზმის ეროვნულმა ადმინისტრაციამ და მთის კურორტების განვითარების კომპანიამ, ხოლო 2016-2018 წლებში სკოლამ მოიპოვა მილენიუმის ფონდის გრანტი და, განათლების სამინისტროსა და მთის კურორტების განვითარების კომპანიასთან ერთად, ახორციელებს პროფესიულ სასწავლო პროგრამებს. ასევე მიიღო ადვანიზი, რომ სამთო გამყოლთა მომზადების მიმართულებით ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციას „სსგ“-სთან ერთად არაერთი ტრენინგი აქვს ჩატარებული შემდეგ თემატიკაზე: ალპური გამყოლის უნარ-ჩვევები; გამყოლის ტექნიკა და მეთოდოლოგია კომბინირებულ ალპინისტურ მარშრუტებზე; სამთო სამაშველო ოპერაციები რთულ კლდოვან რელიეფზე; საზგავე უსაფრთხოება.

რამდენად უსაფრთხოდ გრძნობენ ეკოტურისტები თავს საქართველოში და არსებობს თუ არა უსაფრთხოების საერთაშორისო სტანდარტები?

საქართველოში არსებულ საერთაშორისო სტანდარტებზე საუბრისას მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ საფეხმავლო ბილიკების ქსელი, რომლის მოკვლევისა და მარკირების სახელმძღვანელო რეგლამენტი საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვით შეიქმნა (პოლონეთი, შვეიცარია, საფრანგეთი) და ითვალისწინებს უსაფრთხოების ელემენტებსაც (მაგალითად: ბილიკზე განთავსებულ ყველა მანიშნებელ ბოძზე დატანილია ადგილის ნიშანი კოორდინატების მითითებით, რაც ტურისტს აძლევს საშუალებას საჭიროების შემთხვევაში დაუკავშირდეს სამაშველო სამსახურს და გადასცეს ადგილსამყოფელის კოორდინატები).

რა ნაბიჯებს დგამს თქვენი უწყება საქართველოში სამონადირეო და სათევზაო ტურიზმის განვითარების მიზნით?

რამდენიმე წლის წინ ადმინისტრაციის ინიციატივით განხორციელდა სამონადირეო ტურიზმის პოტენციალის კვლევა, რომელმაც დაგვანახა, რა რესურსია ქვეყანაში ამ მიმართულებით. ამ რესურსის ასათვისებლად საჭიროა სახელმწიფოს სხვადასხვა სრტუქტურის, სამოქალაქო და კერძო სექტორის ერთობლივი ძალისხმევა. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზა, რათა კერძო სექტორმა შეძლოს სათანადო ინვესტიციების მოზიდვა და დარგის განვითარება, რაც, პირველ რიგში, მაღალშემოსავლიანი საერთაშორისო ტურისტების სეგმენტის ზრდასა და შიდა სამონადირეო და სათევზაო ტურიზმის პოტენციალის ათვისებას შეუწყობს ხელს.

ინტერვიუ ჩაიწერა
ნიკოლოზ ერისთავმა

Eng

For many years, tourism is one of the cornerstones of the development of economy in Georgia. The fast and dynamic growth of the number of tourists has become the most important source of the foreign currency flow in the country and employment. Accordingly, various tourism products have been developed, including ecotourism. How does our country use its natural resources in terms of tourism development, and at the same time, is there demand for it on international and domestic markets? For the answers, we have addressed Mr. Giorgi Chogovadze, Head of the National Tourism Administration of the Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia.

გარემოზე ზრუნვა ადგილობრივი ინიციატივებით იწყება

მცირე გრანტების პროგრამა

ანა შუბითიძე

ეროვნული კოორდინატორი

გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის მცირე გრანტების პროგრამა, რომელსაც გაეროს განვითარების პროგრამა ახორციელებს, საქართველოში 2012 წელს დაიწყო. დღემდე 50 გარემოსდაცვითი ინიციატივა იქნა დაფინანსებული, რომლის ჯამურმა ღირებულებამ 1 მილიონ აშშ დოლარს გადააჭარბა.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ პროგრამა ერთ-ერთი ყველაზე წარმატებული მექანიზმია თემზე დაფუძნებული ინიციატივების განხორციელების მეშვეობით გლობალური გარემოსდაცვითი სარგებლის უზრუნველსაყოფად.

პროგრამის მიზანია, სათემო ინიციატივებზე დაფუძნებული მიდგომების მეშვეობით, გლობალური გარემოსდაცვითი სარგებლის მოტანა შემდეგი პრიორიტეტული მიმართულებებით: ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია, კლიმატის ცვლილების შერბილება და ადაპტაცია, საერთაშორისო წყლები, მიწის დეგრადაცია, ქიმიური ნივთიერებები და ნარჩენები.

გარდა გლობალური გარემოსდაცვის სარგებლობისა, მცირე გრანტების პროგრამის ამოცანებია: ადგილობრივი თემების შესაძლებლობებისა და უფლებამოსილების გაძლიერება, სიღარიბის დაძლევა და ცხოვრების დონის გაუმჯობესება, გენდერული თანასწორობის ხელშეწყობა.

განაცხადების მიღება ღია კონკურსის საფუძველზე ხდება. 2012 წლიდან საგრანტო კონკურსი 5-ჯერ გამოცხადდა. ყოველ ჯერზე მნიშვნელოვანი რაოდენობის განაცხადი შემოიღო. ეროვნული სამეთვალყურეო საბჭო არის პასუხისმგებელი წინასწარ განსაზღვრული კრიტერიუმების მიხედვით გამარჯვებული ორგანიზაციების/ინიციატივების შერჩევაზე.

ეროვნული სამეთვალყურეო საბჭო საქართველოში მოხალისეობრივ საწყისებზე დაფუძნებული ორგანოა. მის შემადგენლობაში შედიან საერთაშორისო და ადგილობრივი არასამთავრობო სექტორის, აკადემიური და სამეცნიერო ინსტიტუტების, გაეროს განვითარების პროგრამის საქართველოს ოფისის, მთავრობისა და დონორი ორგანიზაციების წარმომადგენლები.

წარმოდგენილი განაცხადები აუცილებლად უნდა თანხვდებოდეს ეროვნულ პრიორიტეტებსა და გლობალურ გარემოსდაცვითი ფონდის სტრატეგიულ მიმართულებებს.

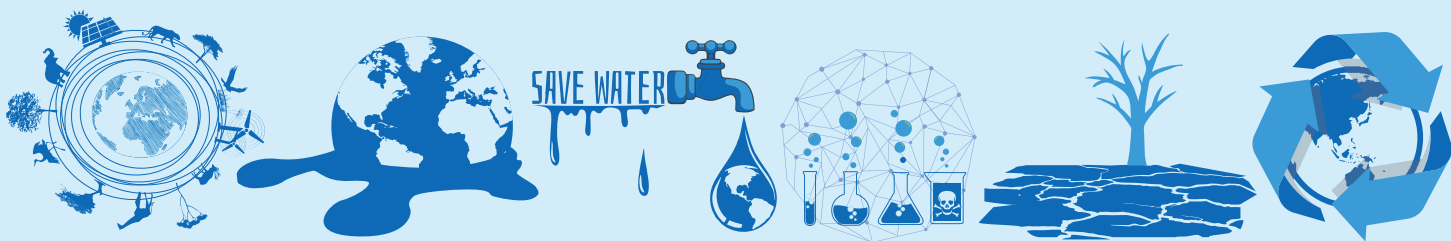
მაქსიმალური თანხა, რაც ერთმა ორგანიზაციამ შეიძლება მიიღოს, არ უნდა აღემატებოდეს 50 000 აშშ დოლარს. ჩვენ ასევე ვითხოვთ თანადაფინანსების მოზიდვას 1:1 თანაფარდობით. ეს შეიძლება იყოს ან ფულადი ან არაფულადი. დღემდე 1,7 მილიონი აშშ დოლარის გენერირება მოხდა პროგრამულ დონეზე. ძირითადად თანამონაწილეობის წყაროს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები წარმოადგენენ.

მცირე გრანტების პროგრამის ფინანსური დაფინანსებით საქართველოს ყველა რეგიონში განხორციელდა პროექტები. ყველაზე მეტი პროექტი კახეთის რეგიონში განხორციელდა.

პროცენტულად ყველაზე დიდი წილი ბიომრავალფეროვნების პროექტებზე მოდის (38%), ხოლო შემდეგ (25%) მიწის დეგრადაციის კუთხით დაფინანსებული პროექტებია.

ეს მშრალად ციფრებზე და პროგრამის ზოგად ამოცანებსა და მიმართულებებზე. მაგრამ, მე თუ მკითხავთ, რამდენად წარმატებულია პროექტი, ამის საზომად სხვა მონაცემებს მოვიყვანდი: სოფელი ჯოყოლო, წყალმოვარდნისგან გადარჩენილი სოფელი, რომელიც ჩვენი დაფინანსებით აშენებულმა გაბიონმა გადაარჩინა; ზუგდიდის ბოტანიკური ბაღის სანერგის აღდგენის პროექტი, რომელმაც ინიცირება გაუკეთა თავად ბოტანიკური ბაღის აღდგენის პროექტს; გორში, რუსთავსა და ტყიბულში 500-მდე ბენეფიციარ ბავშვს აქვს ხელმისაწვდომობა ცხელ წყალსა და გათბობაზე; ხარაგაულში შეიქმნა პლასტმასის ბოთლების ჩაბარების მიკრო სოციალური საწარმო, იდეის თანადაფინანსებითვის ხარაგაულის მუნიციპალიტეტი დასახელდა ათ საუკეთესო პრაქტიკის მქონე მუნიციპალიტეტს შორის 2015 წელს და დაჯილდოვდა კიდევ პრემიერის მიერ ინოვაციური პროექტის მხარდაჭერისთვის.

მცირე გრანტების პროგრამის უმთავრესი მისია, გარდა გარემოს დაცვის ფონის გაუმჯობესებისა, სამოქალაქო

ლაქო სექტორის შესაძლებლობების გაზრდაა. 50 დაფინანსებული პროექტი თავისთავად საქართველოს მასშტაბით 50 გარემოსდაცვით სფეროში აქტიურ არასამთავრობო ორგანიზაციათა ქსელს ნიშნავს.

არასამთავრობო ორგანიზაციების გამოცდილება არ არის გადამწყვეტი დაფინანსების მოპოვების კუთხით, პირიქით, ბევრი სტარტაპერი ორგანიზაცია დაგვიფინანსებია. ამ ეტაპზე 12 მიმდინარე პროექტია საქართველოს

მასშტაბით. 2018 წლის გაზაფხულზე კიდევ ველოდებით ახალი საგრანტო თანხის ალოკაციას, რაც დამატებითი შესაძლებლობა ქვეყნისთვის. პროგრამა 2019 წელს დამთავრდება, თუმცა მზადება ახალი საოპერაციო ფაზისთვის და თანხების მოსაძიებლად პროგრამულ დონეზე დაწყებულია, პოტენციურად შესაძლებელია, რომ საქართველოში პროგრამა გაგრძელდეს.

მანგანუმის მოპოვების შედეგად დეგრადირებული ნიადაგების აღდგენა ჭიათურის მუნიციპალიტეტში

პროექტის ხელმძღვანელი: შოთა გაფრინდაშვილი

ასოციაცია „ჭიათურელთა კავშირი“ - არასამთავრობო რეგიონალური ორგანიზაცია, ფუნქციონირებს 2009 წლიდან. საქმიანობის ძირითადი მიმართულებებია: ადამიანის უფლებების დაცვის, სამოქალაქო საზოგადოების მშენებლობის, საგანმანათლებლო, საქველმოქმედო და გარემოსდაცვითი სფეროები.

ასოციაციამ გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის მცირე გრანტების პროგრამის ფინანსური მხარდაჭერით 2013-2015 წლებში განახორციელა პროექტი - „მანგანუმის მოპოვების შედეგად დეგრადირებული ნიადაგების აღდგენა ჭიათურის მუნიციპალიტეტში“. ჭიათურის მუნიციპალიტეტში მანგანუმის მადნის მოპოვებამ მუნიციპალიტეტს მნიშვნელოვანი ეკოლოგიური ზიანი მიაყენა. უამრავ ეკოლოგიურ სირთულეს შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრობლემა კარიერული წესით მანგანუმის მოპოვების შემდეგ დარჩენილი გამოფიტული და გაუდაბნოებული ტერიტორიებია, საიდანაც ძლიერი ქარის დროს გაფრქვეული მტვერი დიდ ზიანს აყენებს მოსახლეობის ჯანმრთელობას, ხოლო წვიმების დროს წარმოქმნილი ნიაღვარი და მწყრული მოვლენები პრობლემებს უქმნის მუნიციპალიტეტის ინფრასტრუქტურას და მოსახლეობას ამყოფებს ეკოკატასტროფების მოლოდინის რეჟიმში.

შედეგად მივიღეთ ანთროპოგენური წარმოშობის ასობით ჰექტარი გაუდაბნოებული ფართობი და დეგრადირებული ნიადაგი, მძიმე ლითონების ოქსიდებით დაბინძურებული ატმოსფერული ჰაერი, ზედაპირული და სასმელი წყალი. ყოველივე ეს უარყოფით გავლენას ახდენს ადამიანის ჯანმრთელობაზე, ფლორასა და ფაუნაზე. განადგურდა

ტყეები, საძოვრები, დაიკარგა წყაროები, შემცირდა სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები, რამაც მნიშვნელოვნად გააუარესა მოსახლეობის ეკონომიკური მდგომარეობა.

პროექტის ფარგლებში თანამგზავრიდან აიზომა და აღირიცხა 100 ჰა-ზე მეტი მიტოვებული კარიერი, დეგრადირებული ნიადაგები, შეიქმნა საკადასტრო რუკა.

3,3 ჰა ფართობზე განხორციელდა სარეკულტივაციო სამუშაოები: შემოიღობა, მოსწორდა, ჰუმუსითა და სასუქით გამდიდრდა ნიადაგი და 2800 ერთეულზე მეტი აკაციის, პავლონიისა და იფნის ნერგი დაირგო საპილოტე ფართობებზე: სოფ. მღვიმევი 6140,0მ²; სოფ. პერევისაში ა) 5647,6მ²; ბ) 5123,8მ²; გ) 4645,0მ²; სოფ. ითხვისში 11437,1მ². პროექტით გათვალისწინებული 2,8 ჰა-ის ნაცვლად 3,3 ჰა ფართობზე შესრულდა აღდგენითი სამუშაოები; დამონტაჟდა სარწყავი ავზები, 2500მ² ფართობზე მოეწყო სანერგე მეურნეობა, რომელიც ყოველწლიურად 3000 ნერგამდე მიწოდებას უზრუნველყოფს, გაიზარდა მოქალაქეთა ჩართულობა გარემოსდაცვით საკითხებში გადანაწევებების მიღებისას.

პროექტმა შეასრულა სადემონსტრაციო როლი და შექმნა პრეცედენტი მომავალში ანალოგიური მეთოდით ასეულ ჰექტრობით დეგრადირებული ნიადაგების აღდგენისა, რათა სამომავლოდ ჭიათურის თვითმმართველობამ დამატებითი თანხები გამოყოფს დარჩენილი არარეკულტივირებული ნიადაგების აღსადგენად. (პეტიციებზე 1000-ზე მეტი ხელმოწერის საფუძველზე ჭიათურის მუნიციპალურ ბიუჯეტში 30000 ლარი ყოველწლიურად გამოიყოფა დეგრადირებული ნიადაგების აღდგენისა და ქარსაცავი ზოლების გაშენებისათვისთვის საჭირო სამუშაოებისათვის).

ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონაში გარემოს- დაცვითი ადვოკატირების კამპანია და ინოვაციური ტექნოლოგიები ალპურ საძოვრებზე

პროექტის ხელმძღვანელი: ხათუნა მანჯავიძე

პროექტის მთავარი მიზანია ბორჯომ-ხარაგაულის ალპურ საძოვრებზე, ტრადიციული გამოყენების ზონაში, მწყემსთა ბინებთან მზის ენერგიის მეშვეობით ელექტროლობებისა და ციმციმების მოწყობა ნადირისაგან თავდასაცავად და მათგან მიყენებული ზარალის შესამცირებლად. პროექტი ასევე გულისხმობს ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებას მტაცებელი ცხოველების სახით, რომელთა რაოდენობრივი ზრდა არ უნდა იწვევდეს ზარალის გაზრდას, რასაც მწყემსები განიცდიან ალპურ საძოვრებზე შინაური პირუტყვის გარეკვისას. ამ მიზნით ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ალპურ საძოვრებზე მწყემსთა ბინებთან დამონტაჟდა მზის ენერგიის გამოყენებით ელექტროლობები, რომლებიც იცავს შინაურ პირუტყვს ღამით მტაცებელი ცხოველების თავდასხმისაგან; ასევე - ჰელიოციმციმები, რომლებიც შორიდანვე აფრთხობს ნადირს. ინოვაციური ტექნოლოგიები დამონტაჟდა ეროვნული პარკის მიმდებარე მუნიციპალიტეტების (ბორჯომი, ადიგენი, ბაღდათი, ხარაგაული, ახალციხე) მიხედვით, რათა ყველა მუნიციპალიტეტის ადგილობრივ თემს ჰქონოდა წვდომა და ინფორმაცია ახალ ტექნოლოგიებზე. სულ დამონტაჟდა 5 ელექტროლობი და 10 ჰელიოციმციმა.

გარდა თავდაცვითი ხასიათისა, ჰელიოსისტემებს გააჩნიათ დამატებითი ფუნქციები. მწყემსებს შეუძლიათ დამუხტონ ტელეფონები და ფარნები, ჰქონდეთ შუქი ბინებ-

ში, მოუსმინონ რადიოს.

ასევე, ეროვნული პარკის შექმნის დღიდან პრობლემას წარმოადგენს ადგილობრივი თემის გართულებული ურთიერთობა პარკის ადმინისტრაციასა და იმ აკრძალვებთან, რასაც დაცული ტერიტორიების შესახებ კანონი გულისხმობს, კერძოდ, მწყემსებს ეკრძალებათ იარაღის ტარება საძოვრებზე. რაც უქმნის მათ დაუცველობის შეგრძნებას და ღრმავდება კონფლიქტი რეინტერესსა და მწყემსებს შორის. აღნიშნული პროექტი არის ერთგვარი გამოსავალი თავიდან იქნეს აცილებული საფრთხეები ეროვნულ პარკში არსებული მტაცებელი ცხოველებისგან და ასევე მტაცებელი ცხოველები არ გახდნენ დაზარალებული ადამიანების მსხვერპლი.

ინოვაციის პოპულარიზაცია და ინფორმაციის გავრცელება ხდება ეროვნული პარკის ადმინისტრაციისა და ადგილობრივი მედიის საშუალებით. ჰელიოსისტემების მონტაჟი უზრუნველყო შ.პ.ს. „მზის სახლმა“. პროექტით ისარგებლა 60-70 ოჯახმა, სადაც საერთო მსხვილფეხა საქონლის სულადობა 200-250 შეადგენს. ერთი არასრული წლის მონიტორინგის შედეგად დადგინდა, რომ პროექტში შემავალ მწყემსთა ბინებში არ დაფიქსირებულა ზარალი. მონიტორინგი გაგრძელდება ამ წლის სემონზე და სრული სურათის წარმოდგენაც შესაძლებელი იქნება შემოდგო-
მით.

ეროვნული ფერდობების აღდგენა რაჭაში

პროექტის ხელმძღვანელი: მანანა ბოჭორიშვილი

რაჭა მაღალმთიანი რეგიონია, ამ რეგიონის ფერდობებს ყოველთვის ახასიათებდა ეროზია და მეწყერი, მაგრამ გლობალურმა დათბობამ, ტყის უსისტემო ჭრამ, რაჭაში მომხდარმა მიწისძვრებმა საკმაოდ გაზარდა ამ პრობლემების მასშტაბი.

ასოციაცია „გეკარმა“ სამეცნიერო ნაშრომებისა და

ხალხური ტრადიციების შერწყმის საფუძველზე შეიმუშავა ეროვნული ფერდობის აღდგენის ექსპეტაპიანი მოდელი. მოდელის შემუშავებაში მონაწილეობდნენ აგრარული უნივერსიტეტის ნიადაგმცოდნეობის კათედრის ნიადაგმცოდნეები. მოდელი 2010-2013 წწ გაპილოტდა (დონორები: ევრაზიის ფონდი და აშშ-ს საელჩო).

ეროზიული ფერდობების აღდგენის ეს მოდელი 2017-2018 წლებში, გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის მცირე გრანტების პროგრამის ფინანსური მხარდაჭერით, ადგილობრივ მოსახლეობასთან, სკოლებსა და ხელისუფლებასთან თანამშრომლობით დაინერგა რაჭის 7 თემში.

შეთესვა - ეროზირებულ ფერდობებზე ბალახის საფარი ყოველთვის მცირეა. ხშირია მონაკვეთები წვრილ-ფხვიერი გრუნტით. წვიმიან ამინდში განვასხორციელებთ თივის ზვინის ქვეშიდან აღებული ადგილობრივი სათესლე მასალის შეთესვას.

გთავაზობთ მოდელის მცირე მიმოხილვას:

მცოცავი მიწის ჩამოჭრა - დაზიანებული ფერდობის აღდგენის უმთავრესი ღონისძიებაა მცოცავი კორდების ბარით ჩამოჭრა-მომრგვალება, რათა თავიდან ავიცილოთ ეროზიული ნაკვეთის თავზე განლაგებული ბუნებრივი მდელოს ყოველწლიური კარგვა.

პორდების გამაგრება - ფერდობის გამაგრებისათვის ეფექტურია ტირიფის კალმებით მცირე ტერასების შექმნა.

ფერდობზე ანთიეროზიული მცენარეების განლაგება - არსებობს ანთიეროზიული მცენარეები. ჩვენი მოდელისათვის შევარჩიეთ რაჭის ტყეებისათვის დამახასიათებელი მცენარეები: ტირიფი, აკაცია, რცხილა, ქაცვი, თრიმლი, მაღალმთის ნეკერჩხალი (საპილოტედ რამდენიმე ფერდობზე გამოვიყენეთ პავლონიას ნერგები).

მეთვალყურეობა - ფერდობს სჭირდება მოვლა, კერძოდ, უნაღებობის შემთხვევაში ნარგავები უნდა მოირწყას.

შეღობვა - ფერდობის აღდგენის დროს ხშირად საჭიროა შეღობვა, რათა აღიკვეთოს ძოვება და ჩლიქებით გათელვა.

პროექტის განხორციელებაში ჩაერთნენ მასწავლებლები, მოსწავლეები, ადგილობრივი თემები და ხელისუფლება, რაშიც დიდი როლი ითამაშა საინფორმაციო შეხვედრებმა, თემის გამგებლებისა და საბუნებისმეტყველო მასწავლებლების ტრენინგებმა, ასევე იმ საინფორმაციო გაზეთმა, რომელიც მოვამზადეთ და დავარიგეთ შეხვედრებისას ონისა და ამბროლაურის ყველა თემში.

საქართველოში მარიკულტურის განვითარების ხელშეწყობის პროგრამა

„მარიკულტურა - გზა ახალი შესაძლებლობებისკენ“ - აღნიშნული სახელწოდების პროექტს ასოციატია „ფლორა და ფაუნა“ გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის მცირე გრანტების პროგრამის ფინანსური მხარდაჭერით ახორციელებს. საზღვაო ფერმერობა ანუ მარიკულტურა სოფლის მეურნეობის დარგია, რომელიც ზღვაში თევზის, მოლუსკებისა და კიბოსნაირების ფერმერულ მოშენებას გულისხმობს. საზღვაო ფერმეზში ჰიდრობიონტების ხელოვნური მოშენება სარეწაო ზეწოლის შერბილებასა და თევზის მარაგის შენარჩუნებას განაპირობებს.

გარდა გარემოსდაცვითი დანიშნულებისა, საერთაშორისო გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ მარიკულტურა შემოსავლიანი დარგია და ქვეყნის ეკონომიკის მნიშვნელოვანი სეგმენტია. მარიკულტურა შავი ზღვის აუზის ქვეყნებში ფართოდ აპრობირებულია და ამ სექტორში მრავალი ათასი ადამიანია დასაქმებული. საქართველოს ზღვის აკვატო-

პროექტის ხელმძღვანელი: ილია გუჩმაჩიძე

რიას აქვს მარიკულტურის განვითარების დიდი პოტენციალი. სანაპირო გამოირჩევა კარგი კლიმატური პირობებითა და ეკოსისტემების მაღალი პროდუქტიულობით, რაც საზღვაო ფერმერობისთვის ხელსაყრელ პირობებს ქმნის.

თუმცა, მარიკულტურა საქართველოში დღემდე აუთვისებელ სივრცედ რჩება. საბჭოთა პერიოდში ზღვის ბუნებრივი რესურსების გამოყენების სტრატეგია ეფუძნებოდა ძირითადად მის მოპოვებას გარემოდან და მარიკულტურის განვითარებას ამ პერიოდში მინიმალური ყურადღება ექცეოდა. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდგომ კი ეკონომიკურმა პირობებმა, ერთიანი სტრატეგიის არარსებობამ და ამ სფეროში შესაბამისი სპეციალისტების დეფიციტმა ვერ უზრუნველყო დარგის სათანადო განვითარება.

საქართველოში მარიკულტურის ხელშეწყობისათვის აღნიშნული პროექტი აქცენტს აკეთებს სახელმწიფო პოლიტიკის ფორმირების, ბიზნეს აქტივობის წახალისებისა და

სპეციალისტების მომზადების მიმართულებებზე, რადგან არასტრუქტურული სახელმწიფო პოზიცია, ბიზნესის მხრიდან პასიურობა და საკადრო რესურსების დეფიციტი, ის ფაქტორებია, რომლებიც არსებითად აფერხებენ საქართველოში მარიკულტურის სექტორის განვითარებას.

მოცემული ინიციატივის ფარგლებში, შავი ზღვის ქვეყნების საუკეთესო გამოცდილებაზე დაყრდნობით და არსებული საჭიროებების დეტალური ანალიზის საფუძველზე, შემუშავდა საქართველოში მარიკულტურის განვითარების კონცეფცია, რომელიც, ერთი მხრივ, ასახავს მარიკულტურის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის ფორმირებისაკენ მიმართულ კონკრეტულ რეკომენდაციებს, ხოლო მეორე მხრივ, მოიცავს საზღვაო ფერმების მოწყობისა და ექსპლუატაციის ტექნიკური და ეკონომიკური ასპექტების მიმოხილვას. აღნიშნული კონცეფცია საშუალებას აძლევს სახელმწიფო სტრუქტურებს, მარიკულტურის სფეროს განვითარებისთვის ეფექტური სახელმწიფო რეგულაციების შემუშავების პროცესში, შეძლონ როგორც უცხოური გამოცდილების, ასევე საქართველოში არსებული საჭიროებების მაქსიმალური გათვალისწინება, ხოლო ბიზნეს სექტორს მარიკულტურაში ეფექტური ოპერირების კონკრეტულ მიმართულებას აძლევს.

პარალელურად, აქტიურად მიმდინარეობს მარი-

კულტურით დაინტერესებულ მხარეებს შორის დიალოგის პროცესი და საკონსულტაციო შეხვედრები ბიზნეს კომპანიების წარმომადგენლებთან, რაც, ერთი მხრივ, მარიკულტურის თემის სამთავრობო დონეზე დაყენებას, ხოლო მეორე მხრივ, მარიკულტურის სფეროში კომერციული საქმიანობის წახალისებასა და ბიზნეს აქტივობის გაზრდას განაპირობებს. საზღვაო ფერმერთა კვალიფიციური კონტინგენტის ფორმირებისათვის კი პროექტის ფარგლებში, ვრცელი სასწავლო კურსის მეშვეობით, მარიკულტურის სპეციალისტებად გადამზადდნენ სანაპირო მეთევზეები, მათი ოჯახის წევრები, საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტის სტუდენტები და სანაპირო ზოლში მცხოვრები სხვა პირები. სასწავლო კურსის დასრულების შემდეგ აღნიშნული კონტინგენტი საზღვაო ფერმერთა ასოციაციაში გაერთიანდა. თეორიული ცოდნის შეძენა და ფერმერთა ასოციაციის სახით პრაქტიკული საქმიანობის მექანიზმის შექმნა გადამზადებულ პირებს აქტიური საქმიანობის დაწყებისა და მარიკულტურის სფეროში დასაქმების საშუალებას აძლევს, რაც მათთვის დამატებითი შემოსავლის წყაროდ იქცევა.

აღნიშნული გარემოებები საქართველოში საზღვაო ფერმერობის განვითარებასა და მისი გარემოსდაცვითი, ეკონომიკური და სოციალური პოტენციალის მაქსიმალურ რეალიზაციას შეუწყობს ხელს.

სოფელი კასრისწყალი - მართობის ალგორითი

პროექტის ხელმძღვანელი: ანზორ გოგოთიძე

აჭარის ტელევიზიის გადაცემაში „ბუნების კარი“, რომელიც ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებს ეძღვნებოდა, ჟურნალისტმა ირაკლი მსხილაძემ კასრისწყალის შესახებ თქვა, რომ ეს სოფელი მართობის ალგორითად გამოდგება.

მართლაც, თუ სოფელ კასრისწყალში მოხვდებით, რომელიც საქართველოს უკიდურეს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში მდებარეობს და ვაშლოვანის ეროვნულ პარკთან ყველაზე ახლოს მდებარე დასახლებული სოფელია, ნახავთ ამ ლანდშაფტისათვის დამახასიათებელ გორაკებს შორის მდებარე დასახლებას. სოფელი შეიძლება ისე გაიაროთ, ადამიანისშვილიც ვერ ნახოთ, განსაკუთრებით ზაფხულში, როცა უსაშველოდ ცხელა და ზამთარშიც, როცა ყინვა ძვალსა და რბილში ატანს.

სოფელი მე-20 საუკუნის 30-იან წლებში გაჩნდა, როცა აქ რუსეთიდან შიმშილს გამოქცეულმა ადამიანებმა მიწაში გამოთხრილ ქოხებს შეაფარეს თავი. თანდათან სოფელში სხვა ეროვნების ხალხიც დასახლდა, კომუნისტური ეპოქის „კორპუსებიც“ ააშენეს და თუშების მეცხვარეობის საყრდენ წერტილად აქციეს. დღეს ამ სოფელში მცხოვრები 59 ოჯახიდან 10 აზერბაიჯანელია, 8 სომხური და 33 ქართული.

დღესაც სოფელი, მიუხედავად იმისა რომ დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე მდებარეობს, ახმეტის მუნიციპალიტეტის მართვა-გამგეობაშია. ერთ დროს ხალხმრავალ და მდიდარ სოფელს უპატრონობისა და მოუვლელობისგან იერ-სახე შესცვლია, სახლების უმეტესობა დანგრეულია, დარჩენილი ხალხის ნაწილი

ნახევრადდანგრეულ სახლებში ცხოვრობს. ისეთი განცდაა, თითქოს ამ სოფელს საკუთარი მოსახლეობა არ უყვარს, ან პირიქით...

2000 წელს სათემო კავშირი „ალვანი 2000“ ადგილობრივ მოსახლეობას დაეხმარა, სოფლამდე მოეყვანა ე.წ. „კოსტაღეს წყარო“, რომელიც ნაკლებად მარილიანია და სასმელად იყენებენ. 2017 წელს კი ამავე ორგანიზაციამ GEF-ის მცირე გრანტების პროგრამას მიმართა, რათა დაფინანსება მიეღო სოფელ კასრისწყალში ლანდშაფტურ მიდგომებზე დაფუძნებული სათემო ინიციატივების ხელშეწყობად.

ადგილობრივმა ქალებმა და ახალგაზრდებმა საინიციატივო ჯგუფი შექმნეს და დაიწყეს ფიქრი სოფლის წინაშე მდგარი პრობლემების მოსაგვარებლად. პროექტის დახმარებით ისწავლეს ადვოკატირების კამპანიების დაგეგმვა და განხორციელება, გაეცნენ ტერიტორიის განვითარების პრაქტიკას დაცული ტერიტორიების მიმდებარე ზონებში, გაიგეს, რა არის ენერგოეფექტურობა და როგორ დაზოგონ ენერგია, ნახეს, როგორ შეიძლება ცხოვრების გაუმჯობესება და შემოსავლების წყაროების გაჩენა ადგილობრივი რესურსების გამოყენებით. განსაკუთრებით ნამჭის სახლების თემით არიან დაინტერესებულები, ნამჭა კი აქ უამრავია და ფერმერები მას წვავენ.

შეიქმნა კასრისწყალის თემის განვითარების თანამონაწილეობითი გეგმა, რომლის განხორციელებაზე ბრუნვაც უკვე დაიწყეს. განხორციელებული ადვოკატირების კამპანიის შედეგად ახმეტის მუნიციპალიტეტის მერიამ სოფელს საძოვარი გამოუყო. სათემო კავშირმა „ალვანი 2000“ მოიძია დონორი იმისათვის, რომ სოფლის საძოვარზე გან-

ხორციელდეს დეგრადირებული ნაწილების აღდგენა და ნაკვეთმორიგეობითი ძოვების დანერგვა ელექტროლობის საშუალებით. ეს პროექტი მომდევნო ერთი წლის განმავლობაში განხორციელდება, ადგილობრივი მესაქონლეები ისწავლიან საძოვრების გონივრულ მართვას და, შედეგად, გაზრდიან შემოსავლებს მეცხოველეობიდან.

ადგილობრივი ახალგაზრდების ჯგუფი გაეცნო GIZ/IBiS-ის გამოცდილებას შირაქის ველზე ქარსაფარი ზოლების გაშენებაზე და პროექტის დახმარებით 200 ძირი ნუში ხე გააშენეს, რომელიც საუკეთესოდ ეგუება აქაურ პირობებს და ასევე იძლევა ნაყოფასაც, რომელიც 5-6 წლის შემდეგ შემოსავლის დამატებითი წყარო იქნება ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. ნოვრუმ აბდულაევმა 20 ძირი ნუში დარგო თავის პატარა ნაკვეთში. ამბობს, რომ ეს არა მხოლოდ გაალამაზებს მის კარ-მიდამოს, არამედ დაეხმარება გაზარდოს შემოსავალიც. აქაურმა მოსწავლეებმა კი სკოლის ეზოში მინი ქარსაფარი ზოლი მოაწყვეს ახალგაზრდა მასწავლებლის ზვიად ბუჩაიძის ხელმძღვანელობით. ზვიადი ამბობს, რომ ნარგავები მათ სკოლას გაალამაზებს, თან ბავშვები ისწავლიან ხეების მოვლას, გააცნობიერებენ ქარსაფარი ზოლების მნიშვნელობას, რაც გრძელვადიან პერიოდში მდგრადი აგროტექნოლოგიების დანერგვას შეუწყობს ხელს.

სოფლის ახალგაზრდა მკვიდრის, არკადი სულაკაურის შეფასებით, პროექტმა საშუალება მისცა სხვანაირად დაენახა თავისი სოფელი და მიმხედარიყვნენ, რომ ადგილობრივი რესურსების გონივრული გამოყენებით შეუძლიათ უკეთესად იცხოვრონ.

Eng

United Nations Development Program (UNDP) in Georgia is implementing Small Grants Program funded by Global Environment Facility (GEF) since 2012. Over one million USD was given to civil society organization to conduct series of activities across the country in the following priority areas: biodiversity conservation, climate change, international waters, land degradation, chemicals and wastes.

We can safely say that programme is a successful mechanism for generating global environmental and sustainable development benefits through community based actions. Along with the environmental benefits, funded projects contributed to poverty reduction and livelihood improvement, strengthening and capacity development of locals, gender equality and women's empowerment.

Wood Primer

Surface protection and desired color

ქართული ღვინის ჩამოსვლის ღირებულება

2017 წელს საქართველოდან მსოფლიოს 53 ქვეყანაში იმპორტირებულია 76,6 მილიონი ბოთლი (0,75 ლ) ღვინო, რაც 54%-ით აღემატება 2016 წლის მაჩვენებელს. სულ ექსპორტირებულია 170 მილიონამდე აშშ დოლარის ღირებულების ღვინო, ზრდამ 2016 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით 49% შეადგინა.

ლევან დავითაშვილი
საქართველოს გარემოს დაცვისა
და სოფლის მეურნეობის მინისტრი

ჩვენ, ქართველებმა ვაზი მოვაშინაურეთ და ღვინის დაყენება 8 000 წლის წინ დავიწყეთ

ჩვენ ვიყავით პირველები

ჩვენ ვართ ის ერი, რომელსაც მეღვინეობა - მევენახეობის 8000 წლიანი უწყვეტი ისტორია აქვს. ეს უწყვეტობა არის ჩვენი ორგანული სიახლოვე ვენახთან, ვაზთან, ყურძენთან და ღვინოსთან

ქვევრის ღვინის დაყენების ქართულ ტრადიციულ მეთოდს 2013 წელს იუნესკოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი მიენიჭა, რაც კიდევ ერთი გზავნილია მთელი მსოფლიოსთვის, რომ ღვინო ქართული კულტურის განუყოფელი ნაწილია

ჩვენ გვაქვს ვაზის ასობით, გამორჩეული და უნიკალური ჯიშები

სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის მიერ მოძიებულია და ჯილათის ბაზაზე გაშენებულია ქართული ვაზის 450-ზე მეტი ჯიშის საკოლექციო ნარგავობა

ქართული ღვინო საკუთარ ღირსეულ ადგილს მთელი მსოფლიოს მასშტაბით იმკვიდრებს

ჩვენი ქვეყანა - საქართველო ღვინის აკვანია

ღვინის სამეცნიერო აღიარება

ელისო ყვავაძე

გეოლოგია-მინერალოგიის მეცნიერებათა დოქტორი

არქეოლოგიურ ჭურჭელში უძველესი ღვინის კვალის დადგენა ღღეს რამდენიმე მეთოდით ხდება, რომელთაგან მთავარი როლი ქიმიურ ანალიზს ეკავა. თიხის ჭურჭლის ფორები, რომელშიც ღვინო ინახებოდა, შეიცავს ღვინის მჟავას, რომელიც ზუსტად ზემოთხსენებული მეთოდით დგინდება.

აღნიშნული ქიმიური მეთოდი კარგადაა განვითარებული ამერიკაში, კერძოდ პენსილვანიის უნივერსიტეტში. ამ დარგში მოღვაწეობს ცნობილი მეცნიერი პროფესორი პატრიკ მაკკოვერნი, რომელიც ითვლება ძველი ღვინის კვალის დადგენის წამყვან ექსპერტად. სწორედ, რომ პატრიკ მაკკოვერნმა 2000 წელს, ხრამის დიდი გორის ნეოლითური ნამოსახლარიდან მოპოვებული დიდი ზომის ჭურჭელი გამოიკვლია, რომელშიც ღვინის მჟავა აღმოჩნდა. აღნიშნული ჭურჭელი ღღეს საქართველოს ეროვნულ მუზეუმის გამოფენას ამშვენებს. იგი ქვევრის ფორმას მიემსგავსება, რადგან მისი ძირი წაწვეტილებულია. ჭურჭლის პირი გარეთა მხრიდან დეკორირებულია ყურძნის მტევნებით (სურ. 1).

სურ. 1

იმ დროს, ნეოლითური ხანის ნამოსახლარები ინტერდისციპლინური მეთოდებით შესწავლილი არ იყო, არც ფენების დათარიღება მომხდარა რადიოკარბონული ანალიზითა და სხვა სახის მეთოდებით, რომელიც ძველის ზუსტ აბსოლიტურ ასაკს იძლევა. ის ფაქტი, რომ ნეოლითურ დროში მევენახეობა ნამდვილად არსებობდა მტკიცდებოდა მხოლოდ ამ პერიოდის ნამოსახლარების ფენებში აღმოჩენილი ჩვეულებრივი, ანუ კულტურული ვაზის წიპვნებით, რომლებიც აღწერილი და გამოქვეყ-

ნებული იქნა გასული საუკუნის 70-იან წლებში. ეს ძეგლებია: შულავერის გორა, იმირის გორა და არუხლო, რომლებიც დღევანდელი ქვედა ქართლის დაბლობებზეა განლაგებული.

ბოლო წლებში უძველესი ღვინის გამოვლენის კიდევ ერთი ახალი, პალინოლოგიური, მეთოდი გამოჩნდა. პალინოლოგია არის მეცნიერება, რომელიც მცენარეთა მტვრის მარცვლებს იკვლევს და იგი დიდი ხანია დანერგილია არქეოლოგიაშიც. 2005 წელს არქეოლოგიურ ჭურჭელში ღვინის ორგანული ნაშთები იპოვა გერმანელმა პალინოლოგმა მანფრედ როშემ, რომელმაც შუასაუკუნეების ამფორების შიგთავსში აღმოაჩინა ვაზის ყვავილის მტვრის მარცვლები. მანფრედ როშემ აგრეთვე პირველმა შეისწავლა თანამედროვე ღვინის პალინოლოგიური სპექტრი, სადაც ისევე, როგორც ამფორებში ნაპოვნი იყო ვაზის ყვავილის მტვრის მარცვლები და ამით მან საფუძვლი ჩაუყარა უძველესი ღვინის კვალის დადგენის ახალ მიმართულებას, რომელიც შემდგომ საქართველოშიც განვითარდა.

2007 წელს მტვრის მონიტორინგის პროგრამის მე-6 საერთაშორისო კონფერენციაზე რიგაში წარდგენილი იყო კახური ღვინის პალინოლოგიური კვლევის პირველი შედეგები. აღმოჩნდა რომ 1 ლიტრი ღვინო შეიცავს 8 000 - 11 000 ვაზის ყვავილის მტვრის მარცვალს. ამ კვლევამ აგრეთვე აჩვენა, რომ ჭურჭელში ღვინის არსებობის კარგი მარკერია ვენახის სარეველა მცენარეთა ყვავილის მტვრის მარცვლებიც. ღვინოში ბევრია ასევე ვაზის სახამებელი და მისი ეპიდერმისი, რომელიც მრავლადაა როგორც ყურძნის მარცვლებში, ასევე მტევნის ღეროში. გამოირკვა აგრეთვე, რომ როგორც განამარხებულ, ასევე თანამედროვე ღვინოში ყოველთვისაა პატარა ზომის ბუზის "ქინქლას" (დროზოფილა) მიკროსკოპიული ნაშთები. ცნობილია, რომ ქინქლა ღვინოს, მისი წარმოების თითქმის ყველა ეტაპზე ეხვევა. ამრიგად, მეცნიერებაში დაინერგა ჭურჭელში უძველესი ღვინის გამოვლენის სრულიად ახალი მეთოდი და ამაში დიდი ღვაწლი მიუძღვის სწორედ რომ ქართველ პალინოლოგებს.

ზემოაღნიშნული კვლევის ახალი მეთოდი, პირველ რიგში, აპრობირებული იყო ნეოლითური ხანის ნამოსახლარ გადაჭრილი გორასა და შულავერის გორის მასალაზე. ამ ძეგლების გათხრები ქართველი და უცხოელი არქეოლოგების მიერ 2007 წელს დაიწყო და დღემდე გრძელდება. გადაჭრილ გორის ექსპედიციებს ქართველი

არქეოლოგი მინდია ჯალაბაძე ხელმძღვანელობს. უკანასკნელი 4 წლის მანძილზე როგორც გათხრებს, ასევე კამერალურ სამუშაოებს საქართველოს ღვინის სააგენტო აფინანსებდა. აღნიშნული პროექტის ფარგლებში, რომლის სამეცნიერო ხელმძღვანელი პროფესორი დავით ლორთქიანიძეა, პალინოლოგიურმა კვლევამ უძველესი ღვინის კვალი 8 თიხის ჭურჭლის ძირზე და სხვა ნატეხებზე აღმოაჩინა (სურ.2 3).

სურ. 2

ამავე პროექტის ფარგლებში მსოფლიოს წამყვანი კვლევითი ცენტრებიდან შეიქმნა მეცნიერთა ჯგუფი, მათ შორისაა ღვინის ექსპერტი, პროფესორი პატრიკ მაკგოვერნი, რომლებმაც ისევე, როგორც ქართველმა მეცნიერებმა, დიდი წვლილი შეიტანა ღვინის ისტორიის შესწავლაში. ბიომოლეკულარული, რადიოკარბონული და გენეტიკური კვლევა ჩატარდა თანამედროვე ტექნიკით აღჭურვილ უცხოეთის ცნობილ ლაბორატორიებში.

გადაჭრილი და შულავერის გორის ძეგლებზე ჩატარებული კვლევის შემთხვევითი შედეგები დაიბეჭდა ცნობის ჟურნალ PNAS-ის გვერდებზე. ეს ჟურნალი გამოიცემა ამერიკაში და იგი არის ამერიკის მეცნიერებათა აკადემიის შრომები, რომელიც აშუქებს მხოლოდ მსოფლიოს მნიშვნელოვან აღმოჩენებს. აღნიშნულ სტატიაში, რომლის სახელწოდებაცაა „ადრე ნეოლითური ხანის ღვი-

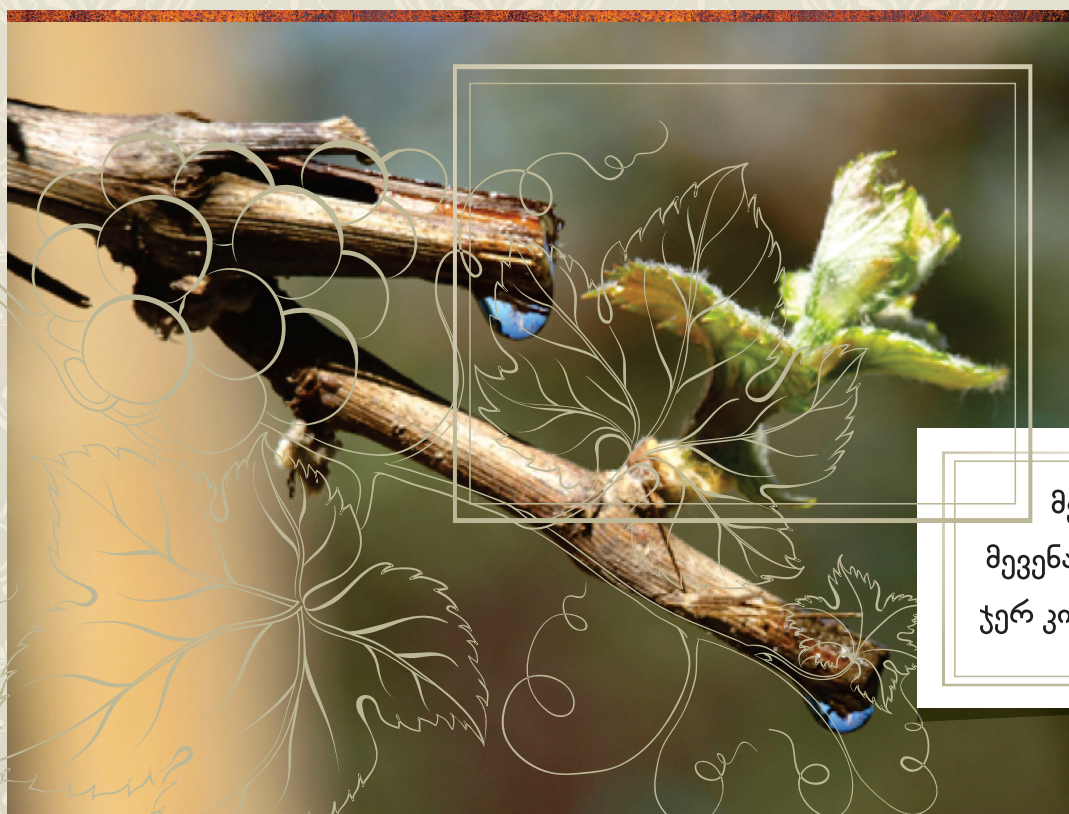
ნო სამხრეთ კავკასიაში“ დაიწერა, რომ ქვედა ქართლის ტერიტორიაზე მეღვინეობა და მევენახეობა არსებობდა ჯერ კიდევ 8000 წლის წინ, რაც სრულიად ახალი შეხედულებაა და კარდინალურად ცვლის აქამდე არსებულ თეორიას, რომლის მიხედვითაც ყველაზე ადრინდელი ღვინის კვალი ირანში უნდა ყოფილიყო და ეს ღვინო თარიღდებოდა 7000 წელით.

სურ. 3

მაშასადამე დადგინდა, რომ ნეოლითური დროის ადამიანმა ველური ვაზი ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე მოაშინაურა. ამას ხელი შეუწყო იმ კლიმატურმა პირობებმა, რომლებიც ამ ტერიტორიაზე 8000 წლის წინ არსებობდა. ამ დროს ქვედა ქართლის დაბლობ ადგილებზე ფართოფოთლოვანი ტყე იზრდებოდა, სადაც ველური ვაზი ხარობდა. ტყის არსებობა განპირობებული იყო დღევანდელთან შედარებით თბილი და ნოტიო კლიმატური პირობებით. აღსანიშნავია, რომ ველური ვაზი დღესაც იზრდება ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე.

ის ფაქტი, რომ ქართული ღვინო 8000 წლისაა გაშუქებული იქნა მსოფლიოს თითქმის ყველა წამყვანი ტელევიზიებისა და სხვა სახის პრესის მიერ. გარდა ამისა ეს აღმოჩენა წლის 10 საუკეთესო აღმოჩენათა შორის ითვლება, რომელიც ამერიკულ ჟურნალ „არქეოლოგია“-ში დაფიქსირდა.

მეღვინეობა და
მევენახეობა არსებობდა
ჯერ კიდევ 8000 წლის წინ

ქართული ვაზის აღდგენა, ჭიშკრის მოძიება, კონსერვაცია

ლევან უცმაჭურიძე

სსიპ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის
დირექტორი, პროფესორი

თანამედროვე მსოფლიო მეცნიერებამ ისტორიულ-არქეოლოგიურ, ეთნოგრაფიულ, პალეონტოლოგიურ, პალეობოტანიკურ, არქეოამპელოგრაფიულ, რადიოკარბონატულ და სხვა ფუნდამენტალურ კვლევებზე დაყრდნობით საქართველო აღიარა ღვინის წარმოების სამშობლოდ, კულტურული ვაზის დომესტიკაციის ცენტრად.

გარეული და კულტურული ვაზის ჯიშების გასაოცარი სიმრავლე და მრავალფეროვნება განსხვავებული ნიადაგური და აგროკლიმატური პირობების ფონზე ქმნის ქართული ადგილობრივი ჯიშების შესანიშნავ კრებულს - ყურძნის გამორჩეული ორგანოლეპტიკური მაჩვენებლებითა და ღვინის განუმეორებელი საგემოვნო თვისებებით.

ქართველი ხალხის შრომითა და რუდუნებით ათასწლეულების განმავლობაში საქართველოს სხვადასხვა ეთნოგრაფიულ კუთხეებში ჩამოყალიბდა და გავრცელდა ქართული ვაზის 525 ადგილობრივი ჯიშ; კერძოდ: კახეთი - 80, ქართლი - 72, სამცხე-ჯავახეთი - 26, იმერეთი - 74, რაჭა-ლეჩხუმი - 50, გურია - 59, სამეგრელო - 60, აჭარა - 53, აფხაზეთი - 51.

XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დასაწყისში ამერიკიდან შემოჭრილ მავნებელს, ვაზის ფესვის ფილოქსერას, მოჰყვა სოკოვანი დაავადებების გავრცელება, რამაც მნიშვნელოვანი უარყოფითი გავლენა იქონია ქართული ადგილობრივი ვაზის ჯიშების გენოფონდზე. აღნიშნული პრობლემების გამო ეთნოგრაფიულ კუთხეებში მნიშვნელოვნად შემცირდა ვაზის ჯიშური სორტიმენტი, განსაკუთრებით - დასავლეთ საქართველოში. ენდემური ჯიშები თანდათანობით ჩაანაცვლა საქართველოში მცნობის მიზნით საძირედ შემოტანილმა ჰიბრიდულმა ჯიშმა „იზაბელამ“, რომელიც „ადესას“ სახელწოდებით მასიურად გავრცელდა როგორც მოსახლეობის საკარმიდამო ნაკვეთებში, ასევე იმუამინდელ სახელმწიფო მეურნეობებში.

XX საუკუნის მეორე ნახევარში გეგმასა და მხოლოდ ყურძნის რაოდენობაზე ორიენტირებულმა სისტემამ ვაზის წარგაობებიდან

თანდათანობით განდევნა უნიკალური ვაზის ჯიშები და ჯიშური სორტიმენტი; აღმოსავლეთ საქართველოში ძირითადად რქაწითელით, მც-

რედით - საფერავით, დასავლეთ საქართველო კი უხვ-მსხმოიარე ცოლიკოურის ჯიშებით შემოიფარგლა. თანდათანობით შემცირდა ადგილობრივობის სპეციფიკურ ზონებში ვენახის ფართობები და ვაზის ჯიშობრივი სორტიმენტი.

გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან ქართულ მევენახეობა-მელვინეობაში კვლავ იზინა თავი ნეგატიურმა პროცესებმა, რომლებიც განპირობებული იყო ქვეყანაში მიმდინარე მძიმე სოციალურ-პოლიტიკური და ეკონომიკური მდგომარეობით. ვენახების ფართობები შემცირდა 128000 ჰა-დან 35 000 ჰა-მდე; განადგურდა ვაზის ნამყენი ნერგის წარმოების ინფრასტრუქტურა; ამოიძირკვა ფილოქსერაგამძლე საძირეთა და კულტურული ვაზის ჯიშების სანამყენეთა სადედეები; გაუქმდა 18 სპეციალიზებული სანერგე მეურნეობა; დაბალი აგროტექნიკური და ფიტოსანიტარული ფონის გამო ამორტიზებული იქნა ქართული ადგილობრივი ვაზის ჯიშების საკოლექციო ნაკვეთები დილომში, მუხრანში, თელავში, მარტვილში, გუდაუთაში, ვაშლიჯვარში და სხვა. საფრთხე შეექმნა ქართული ვაზის ჯიშების გენოფონდს. სახელმწიფოს მხრიდან სრულიად მიტოვებულ იქნა ათასწლეულების განმავლობაში მრავალ განსაცდელს გამოვლილი ქართული ვაზი.

პირველი ნაბიჯები ქართული ადგილობრივი ვაზის ჯიშების მოძიების, აღდგენისა და კონსერვაციის მიზნით გადადგა კერძო სექტორმა. 2007 წელს საერთაშორისო საქველმოქმედო ფონდ „ქართუს“ ფინანსური მხარდაჭერით დაიწყო სამუშაოები ქართული ადგილობრივი ვაზის ჯიშების აღდგენისა და საბაზისო სანერგე მეურნეობის მოწყობის მიზნით. შედეგად, მცხეთის მუნიციპალიტეტის სოფ. ჯილაურაში გაშენდა ვაზის საკოლექციო ნაკვეთი 450-ზე მეტი ქართული კულტურული, 300-მდე უცხოური ჯიშით და 130-ზე მეტი ველური ფორმით. ვაზის ჯიშების გარკვეული რაოდენობა მოძიებული და საქართველოში დაბრუნებული იქნა საზღვარგარეთის ქვეყნებიდან: მოლდავეთი, უკრაინა, საფრანგეთი, ასევე საქართველოს ყოფილი ტერიტორიებიდან - ტაო-კლარჯეთი, შავშეთი, ლაზეთი; ნაწილიც მოკვლეულია ქვეყნის სხვადასხვა ეთნოგრაფიულ კუთხეებში.

შეიქმნა ნერგის წარმოების თანამედროვე ინფრასტრუქტურა საძირეთა და სანამყენეთა საბაზისო სადედეებით, ჯანსაღი სარგავი მასალის წარმოების სანამყენე, სასტრატეგიუკაციო, სამაცივრო განყოფილებებით, სანერგეებით, ორანჟერეებით და სადემონსტრაციო ნაკვეთებით.

ყველაფერი ეს 2014 წელს უსასყიდლოდ გადაეცა სახელმწიფოს, რომლის ბაზაზეც შეიქმნა სსიპ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი.

კვლევითი ცენტრის ფარგლებში ინტენსიურად მიმდინარეობს სამეცნიერო სამუშაოები მოძიებული და აღდგენილი უძველესი ჯიშების პოპულარიზაციის მიზნით. ისწავლება აღნიშნული ჯიშების როგორც ამპელოგრაფიული, აგრეთვე, ენოლოგიური მაჩვენებლები, მზადდება ღვინის საცდელი ნიმუშები ადგილობრივ და მომავალში საერთაშორისო ბაზრებზე დამკვიდრების მიზნით. მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა აღნიშნული ჯიშების ინტენსიური მეთოდებით გამრავლების საკითხებს და სადღედე ნარგაობების შექმნას, რათა კოლექციაში დაცული ჯიშების მცირე რაოდენობა მომავალში ხელმისაწვდომი გახდეს ღვინის მწარმოებლებისა და დაინტერესებულ პირთათვის.

საქართველოს მევენახეობა-მეღვინეობის მომავალი და მთავარი უპირატესობა ჯიშთა მრავალფეროვნებაა, რომელიც ალაფრთოვანებს როგორც ქართველ, ასევე უცხოელ ღვინის მოყვარულებს. სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის კვლევითი საქმიანობაც, სხვა აქტივობებთან ერთად, ამ ჯიშების ცნობადობის ამაღლებისა და პოპულარიზაციისკენ არის მიმართული.

მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია, აგრეთვე, ადგილწარმოშობის სპეციფიკურ მიკროზონებში, რომელთა რაოდენობა ღვინის 18-ია, ვაზის ჯიშების სანედლეულო ბაზის გაფართოება; ამასთანავე, პერსპექტიული მიკრორაიონების გამოყოფა როგორც დასავლეთ, ისე აღმოსავლეთ საქართველოში განსხვავებული საგემოვნო თვისებების მატარებელი კონკურენტუნარიანი სხვადასხვა ტიპის, მათ შორის ქვევრის ღვინოების საწარმოებლად.

გაგრიტაძე ივ. 52 გვრდზე

გაშენდა ვაზის საკოლექციო ნაკვეთი 450-ზე მეტი ქართული კულტურული, 300-მდე უცხოური ჯიშით და 130-ზე მეტი ველური ფორმით

კოლხური ხოხობი (*Phasianus colchicus*)

ამირან კოლიაშვილი

გამლოვანის დაცული ტერიტორიების მეგობართა ასოციაცია

კოლხური ხოხობის წარმოშობის ადგილი ისტორიულ ქვეყანას, კოლხეთს უკავშირდება. შორეულ წარსულში კოლხეთი ერთ-ერთი ძლევამოსილი და განვითარებული სახელმწიფო იყო (გაიხსენეთ ლეგენდა ოქროს საწმისზე). აქ მრავლად ჩამოდიოდნენ რომაელი და ბერძენი სწავლულები, ვაჭრები და მღვდოსნები, რომლებიც გაოცებულნი იყვნენ ამ მხარის სიმდიდრითა და მშვენიერებით. ბუნებრივია, ისინი გააკვირვა აქ გავრცელებული უჩვეულოდ ნაირფერი ფრინველის ხილვამ, რომელიც მანამდე არასოდეს ენახათ. განსაკუთრებით მრავლად იყო ხოხობი მდინარე ფაზისის (ახლანდელი რიონის) ჭალებში. ამიტომ ვაჭრებსა და მოგზაურებს სხვა მრავალ საქონელთან ერთად კოლხური ხოხობიც გაჰყავდათ თავიანთ ქვეყნებში, საიდანაც ეს ფრინველი ჯერ ევროპაში, ხოლო შემდგომ თითქმის მთელს მსოფლიოში გავრცელდა. სწორედ აქედან წარმოდგება სახელი, რომელიც მათ ამ ფრინველს უწოდეს, ფაზიანუს, მსგავსად გამოითქმება ის დღესაც ევროპული ქვეყნების უმეტესობაში. მაგალითად, pheasant - დიდ ბრიტანეთში, მსგავსი სახელით მოიხსენიება ხოხობი სამეცნიერო ლიტერატურაში - *Phasianus colchicus*. ხოხობი ბინადრობს ჭალის ტყეებში, ტყით დაფარული წყალსატევების ნაპირებზე, მდელოებზე, რომლებიც ხშირი ბუჩქნარით დაფარული ხეხვებით მთავრდება. ხოხობის გავრცელების ზედა ზღვარი ზღვის დონიდან 850-900 -მდეა. კარგად არის გამოხატული სქესობრივი დიმორფიზმი, მამალი მკვეთრად შეფერილი და ლითონივით მზინავი მუქი მომწვანო-მოლურჯო ყელითა და ცეცხლისფერი მონათალო გულ-მკერდით ხასიათდება. მამლის მასა 1500-1600 გრამს აღწევს, დედლისა - 800-1000გ, დედალი ღიაყავისფრიდან ქვიშისფერს შორის მერყეობს და მშვენივრად ეხამება გარემოს. ხოხობი კარგად დარბის, ამიტომ ხშირად ბუჩქნარში გაქცევით შველის თავს და მხოლოდ მაშინ ფრინდება, თუ მტაცებელი სირბილისას წამოეწევა. იგი ხასიათდება მოკლე ფრთებითა და გრძელი ბოლოთი (განსაკუთრებით - მამალი). ხოხობი იკვებება როგორც მცენარეების თესლით, ასევე მწერებითა და მცირე ზომის რეპტილიებით. გაზაფხულზე, აპრილის თვეში, ხოხობი გაუვალ ბუჩქნარსა და მაღალ ბალახში საგულდაგულოდ შერჩეულ მყუდრო ადგილას იკეთებს ბუდეს და დებს 12-16 კვერცხს; ინკუბაციის პერიოდი 22-24 დღეა. პატარა ხოხობის ლაპები გამოჩეკვიდან რამდენიმე საათი დასდევენ დედას, ხოლო რამდენიმე დღეში მოკლე მანძილზე ფრენასაც ახერხებენ. ხოხობის ძირითადი მტერი მტაცებელი ფრინველებიდან შვეარდენი და ქორია, ხოლო ძუძუმწოვრებიდან - მელა, ტურა, ლელიანის კატა, კვერნა და საქართველოში ინტროდუცირებული სახეობა ენოტია.

ევროპაში ძალზე გავრცელებულია ეგრეთ წოდებული საყვლოიანი ხოხობი, რომელიც, ერთი შეხედვით, ძალიან ჰგავს კოლხურ ხოხობს, განსხვავება თითქოს მხოლოდ კისრის გარშემო განლაგებულ თეთრ ბუმბულებშია, მაგრამ კარგად თუ დააკვირდებით, შეემჩნევთ რომ, გულმკერდის მფარავი ბუმბულის ბოლოები, რომლებიც ლურჯი და მწვანე ლითონივით მზინავი ფერით გამოირჩევა, ერთიორად უფრო ბრტყელია, ზურგის მფარავი ბუმბულები მუქი შინდისფერია (ჰიბრიდებში ეს ბუმბულები

მომწვანო და მონითალო ფერებშია). გარდა ამისა, კოლხური ხოხობი უკეთესად ეგუება ველურ გარემოს, აფრენის სისწრაფეც მეთი აქვს და ზომითაც დიდია, ეს თვისება კი ძალიან მნიშვნელოვანია სახეობის გადარჩენისთვის პოპულაციის სიცოცხლის უსასრულოდ გრძელვადიან პერიოდში. ჩვენ კიდევ არ ვიცით, რა გამოცდას უმზადებს ბუნება ბიომრავალფეროვნებას მომავალში, რა კლიმატური ცვლილებებია მოსალოდნელი, რომელთან შეგუება მხოლოდ ველურ პირობებში მყოფ სახეობებს შეუძლიათ. ევროპის ბევრ ქვეყანაში ბუნებაში უამრავ ჰიბრიდულ ხოხობს უშვებენ, ამიტომ ველური ხოხობების წმინდა გენეტიკური ნიშან-თვისების მატარებელი პოპულაციები ევროპაში ძალ-

ღაცია საქართველოში საკმაოდ მძიმე მდგომარეობაშია. ინტენსიურმა ნადირობამ, ადამიანის მიერ ხოხობის საბინადრო გარემოს ათვისებამ თანდათან შეამცირა და ზოგიერთ კუთხეში (კოლხეთშიც კი) თითქმის მთლიანად გააქრო ეს ფრინველი.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ კოლხური ხოხობის ყველაზე დიდი პოპულაცია დედოფლისწყაროს რაიონში, ვაშლოვნის ეროვნული პარკისა და მის მიმდინარე ტერიტორიაზეა შემორჩენილი. ბოლო ათ წელიწადში მისი რაოდენობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა, ამის თქმის საფუძველს გვაძლევს რამდენიმე ფაქტი, კერძოდ: ხოხობის პოპულაციის სივრცულ განაწილებაში ცვლილებებია. ხოხობები პერმანენტ-

ზე იშვიათია (შემორჩენილია საბერძნეთში მცირე პოპულაციის სახით). სამწუხაროდ, ასეთი საფრთხე საქართველოშიც საკმაოდ დიდია. ფრინველის მოშენების მოყვარული ადამიანები ამრავლებენ სხვადასხვა ჯიშის, ასევე - ჰიბრიდულ ხოხობებს და უკონტროლოდ ყიდნიან მოსახლეობაზე, ზოგიერთი მონადირე ყიდულობს ასეთ ხოხობებს და ძაღლის დაგეშვის მიზნით ბუნებაში უშვებს მას, ზოგიც, უბრალოდ, თავისი სასოფლო ნაკვეთებში უშვებს გამრავლების მიზნით. შესაძლებელია, რომ ასეთი ხოხობი შეუწყვილდეს ბუნებაში არსებულ ხოხობებს, ეს კი ძალიან დიდ საფრთხეს უქმნის კოლხური ხოხობის ბუნებრივ პოპულაციებს და აბინძურებს მას გენეტიკურად.

ისტორიულად, კოლხეთის გარდა, ხოხობი საქართველოს სხვა კუთხეებშიც ბინადრობდა. აღნიშნული ფაქტის ნათელი დადასტურებაა ლეგენდა თბილისის დაარსების შესახებ, ასევე ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეში შექმნილი არაერთი ხალხური ლექსი თუ სიმღერა, რომლებშიც ხოხობი ყოველთვის სილამაზისა და მოხდენილობის სიმბოლოდ არის წარმოდგენილი. აქედან ჩანს, თუ რამდენად მნიშვნელოვანი და ძვირფასი ბუნებრივი მემკვიდრეობაა ხოხობი საქართველოსთვის. დღეისათვის ხოხობის პოპუ-

ტულად ფიქსირდება ნათლის წყლისა და ცენტრალური ვაშლოვნის სხვა მიდამოებშიც, რაც ადრე არ შეიმჩნეოდა. შავი მთის უბანშიც და ალაზნის ჭალებშიც ახლა უფრო ხშირად გვხვდება იგი, ვიდრე - ადრე. მიუხედავად ამისა, ხოხობი მაინც მცირერიცხოვან პოპულაციად რჩება და მასზე ზრუნვა ვაშლოვნის ეროვნული პარკის ადმინისტრაციისა და მისი მეგობრების ერთ-ერთ მთავარი პრიორიტეტია.

გემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს, ვაშლოვნის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციისა და ვაშლოვნის დაცული ტერიტორიების მეგობართა ასოციაციის ინიციატივით 2012 - 2015 წლებში ევრაზიის თანამშრომლობის ფონდის (EPF), გაეროს განვითარების პროგრამისა (UNDP) და მერსი ქორფსის (Mercy Corps) დახმარებით განხორციელდა პროექტები, რომელთა ფარგლებშიც დაარსდა კოლხური ხოხობის საშენი, გამრავლდა კოლხური ხოხობი (500), მათგან ნაწილი (100) გაშვებულ იქნა ველურ ბუნებაში, ხოლო სამასამდე ხოხობი გამრავლების მიზნით გადაუნაწილდა 4 სამონადირეო მეურნეობას (ივრის ჭალები, მეიდან ჭკუფი, ჭიაური, ინაბოტი) და ეროვნულ საშენს.

თავის მხრივ, აღნიშნული ორგანიზაციები დღესაც წარმატებით ამრავლებენ ტყვეობაში ხობებს და უშვებენ თავიანთი კონტროლის ქვეშ მყოფ ტერიტორიებზე. მოგუწოდებ ყველა მოყვარულს, განსაკუთრებით კი მათ, ვინც ტყვეობაში ამრავლებს ხობებს, გაამრავლონ კოლხური

ხობები და უარი თქვან შემოყვანილი და ჰიბრიდული ხობების გამრავლებაზე, რათა დავიცვათ საქართველოს ბიომრავალფეროვნების ეს უმშვენიერესი წარმომადგენელი - კოლხური ხობობი!

Eng

The place of origin of Colchian pheasant is associated with the historic country of Colchis. In the distant past, Colchis was one of the most powerful and developed states (the legend of the Golden Fleece). There were many Roman and Greek scholars, merchants and mariners who were amazed by the richness and beauty of the party. Naturally, they were surprised by the unusually colorful bird that has never been seen before. In particular, there were a lot of pheasants near the river of Phasis (now Rioni). Therefore, merchants and travelers, along with other commodities, also brought the Colchian pheasant into their countries. So, the bird spread first in Europe, and then to almost all over the world. That is why the name of this bird in various languages is similar to Phasianus. Latin name is Phasianus colchicus.

Please, contact us to order our wines or book your wine tasting tour to our family wine cellar:

Dakishvili Family Cellar
Village Shalauri, Telavi District 2220, Georgia
+995 577 732929
info@dakishvili.ge
www.dakishvili.ge

კონფლიქტი

შერბილება და რეგულირება

Conflict mitigation & regulation

ველურ ბუნებასა და ადამიანს შორის კონფლიქტი ისევე ძველია, როგორც კაცობრიობა. მტაცებელი შიმშილის დაკმაყოფილების ბუნებრივ ინსტინქტს ემორჩილება და თავს ესხმის ადამიანის საკუთრებას, ადამიანი ცდილობს დაიცვას ის, რაც მისია და თავს ესხმის ცხოველს. ასე ცხოვრობდნენ ჩვენი წინაპრები და მათი წინაპრები. მაგრამ დღეს, 21-ე საუკუნეში, როდესაც სამყარო ასეთი სისწრაფით ვითარდება, ველური ბუნებისა და ადამიანის კონფლიქტიც სახეს იცვლის. საქართველოში ეს საკითხი დღემდე მწვავედ დგას.

კონფლიქტის არსსა და შესაძლო რეგულაციის მეთოდებზე სახეობათა კონსერვაციის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი „ნაკრესის“ ხელმძღვანელი ბატონი ირაკლი შავგულიძე გვსაუბრა:

- ბატონო ირაკლი, საიდან მოდის კონფლიქტი ველურ ბუნებასა და ადამიანს შორის და რითია ეს გამომწვეული?

ირაკლი შავგულიძე: კონფლიქტი ველურ ბუნებასა და ადამიანს შორის გარდაუვალი მოვლენაა, მით უმეტეს - საქართველოს მსგავს ქვეყანაში, სადაც მოსახლეობის დიდი ნაწილი აგრარულ სექტორზეა დამოკიდებული. შესაბამისად, ის იყენებს იმ რესურსს, რა რესურსითაც ველური ბუნება საზრდოობს. არასოდეს ყოფილა საქართველოს ისტორიაში პერიოდი, როდესაც ეს კონფლიქტი არ არსებობდა. ზოგადად, ველურ ბუნებასა და ადამიანს შორის კონფლიქტი განსაკუთრებით მაშინ მწვავედება, როდესაც სერიოზული სოციო-ეკონომიკური ძვრები ხდება და ადამიანი თავისი საქმიანობით არღვევს მოცემული დროისთვის ჩამოყალიბებულ ეკოლოგიურ წონასწორობას. იგი იჭრება ბუნებაში და სულ უფრო ნაკლებ სივრცეს ტოვებს გარეული ცხოველებისთვის; თუ ამას ისიც ერთვის, რომ ველურ გარემოში ბუნებრივი საკვები საკმარისი აღარ არის, მტაცებლები და სხვა ცხოველები იძულებულნი ხდებიან სარჩო სხვაგან ეძებონ.

ასე იწყება კონფლიქტი სივრცისა და რესურსებისთვის.

ეს პროცესი მარტივ ეკოლოგიურ კანონზომიერებებს ემორჩილება. იქ, სადაც, ერთი მხრივ, არიან მტაცებელი ცხოველები, მეორე მხრივ, კი შინაური პირუტყვი და სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები, შეუძლებელია ვილაპარაკოთ კონფლიქტის სრულ აღმოფხვრაზე. ჩვენ უნდა ვიზრუნოთ მის შერბილებასა და რეგულირებაზე.

- ეს კონფლიქტი ალბათ როგორც ადამიანს, ისე ველურ ბუნებას ერთნაირად აზიანებს. კონკრეტულად რა ტიპის უკუშედეგებს ვაწყდებით?

ირაკლი შავგულიძე: ერთ-ერთი მიზეზი, რის გამოც ამ კონფლიქტით დავინტერესდით, ის არის, რომ მის შედეგად გვყავს გაბრაზებული ფერმერი, რაც არ არის კარგი არც საზოგადოებისთვის, არც სახელმწიფოსთვის და არც ბუნებისთვის. ჩვენი კვლევები ზუსტად ამას ადასტურებს; ადამიანს ადგება როგორც ეკონომიკური, ასევე მორალური ზიანი. ეკონომიკური თავისთავად ცხადია - მტაცებელი ჭამს შინაურ ცხოველებს, რომლებიც ზოგჯერ შემოსავლის ან არსებობის ერთადერთი წყაროა. მორალურ ფაქტორს რაც შეეხება, წარმოიდგინეთ, ადამიანი ზრდის, უვლის, პატრონობს და მიუხედავად იმისა, რომ ადრე თუ გვიან მაინც დაკლავს, მაინც უყვარს თავისი საქონელი და ერთ დღეს (უფრო მეტად კი ერთ ღამეს) კარგავს მას. იქმნება ძალიან მძიმე სურათი. საბჭოთა პერიოდში სიტუაცია განსხვავებული იყო: მოსახლეობას კერძო პირუტყვი ცოტა ჰყავდა და, ვფიქრობ, უკეთესადაც უვლიდა. საქონლის საკვები და ვეტერინარული მომსახურება იაფად ან საერთოდ უფასოდ ჰქონდა სახელმწიფოსა და კოლმეურნეობების ხარჯზე. გარდა ამისა, მუშაობდა კომპენსაციების სისტემა; მოსახლეობა საქონელზე ეკონომიკურად ასე ძლიერად არ იყო დამოკიდებული; მეორე მხრივ, მტაცებლებისთვისაც მეტი საკვები იყო ტყეში. შესაბამისად, კონფლიქტიც ნაკლებად მწვავე იყო. ეს სიტუაცია ახლა რადიკალურად შეცვლილია. გლეხი, მეცხვარე და მესაქონლე ამ კონფლიქტში პრაქტიკულად მარტოა დარჩენილი და ბუნებრივია, რომ ველური ბუნებისა და, კერძოდ, მტაცებლებისადმი მკვეთრად უარყოფითი დამოკიდებულება აქვს. ეს დამოკიდებულება ხშირად სახელმწიფოს, ამ სფეროში მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და, ზოგადად, ბუნების დაცვის იდეისადმი ანტაგონიზმსა და კანონსაწინააღმდეგო ქმედებაშიც გადაიზრდება ხოლმე, როგორცაა, მაგალითად, მტაცებლების ხოცვა, მონამვლა და სხვ. ადგილობრივი მოსახლეობა სხვადასხვა ხერხს მიმართავს თავისი საკუთ-

რების დასაცავად და ხშირად მათ მიერ გამოყენებული მეთოდები სრულიად არაეფექტური ან გაუმართლებელია. მაგ. არის შემთხვევები, როცა კუსტარულად დამზადებულ ელექტროლობებს იყენებენ თავიანთი პლანტაციების დათვისგან დასაცავად და მასში 220 ვოლტ დენს ატარებენ, რაც, ცხადია, ძალიან საშიშია როგორც ცხოველების, ისე ადამიანებისთვის.

- რამდენად რეალურია ჩავატაროთ კვლევა იმის დასადგენად, თუ რამდენი მგელი გვყავს, დათვი, ტურა და ა.შ?

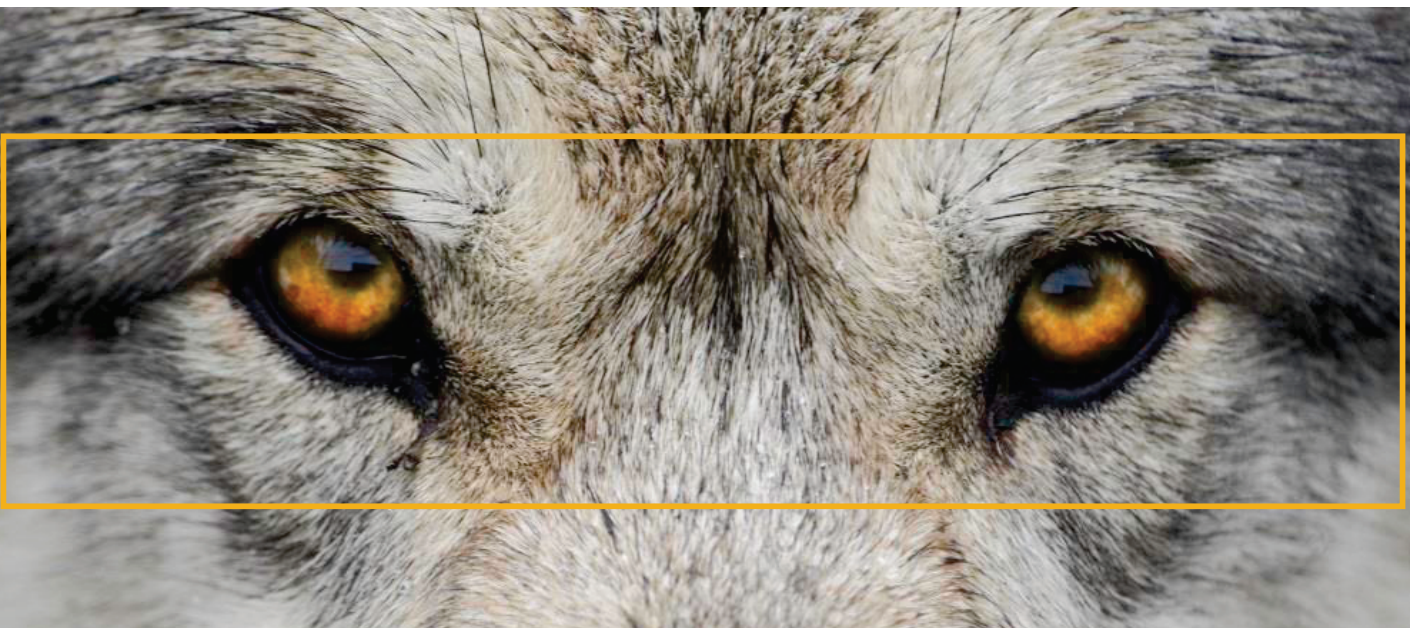
ირაკლი შავგულიძე: ჩემთვის, როგორც ეკოლოგისთვის, ცალკე აღებულ ციფრებს არა აქვს მნიშვნელობა: 2000, 1000 თუ 500 მგელი ბევრია თუ ცოტა, ვერ ვიტყვი, თუ არ ვიცი ის ეკოსისტემა და ტერიტორია, სადაც ეს მგლები ბინადრობენ. ბუნების კონსერვაციაში ხშირად უფრო მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ, როგორია პოპულაციის ტენდენცია: იკლებს, მატულობს თუ სტაბილურია. ამიტომ ერთჯერადი აღრიცხვა კი არაა, რეგულარული მონიტორინგი გვჭირდება ველური ბუნების ეფექტიანი დაცვისა და მართვისთვის. ეს მხოლოდ მგელს კი არ ეხება, არამედ დათვსაც, ტურას და ა.შ. ასევე საჭიროა ვიცოდეთ, როგორია ამ ცხოველების საკვები ბაზა, ანუ რა მდგომარეობაშია მსხვერპლი სახეობების პოპულაციები... მეორე მხრივ, საესეებით ბუნებრივია, რომ საზოგადოებას აინტერესებს, მაგალითად, რამდენი მგელი ბინადრობს საქართველოში - მუდმივად სახელდება რადიკალურად განსხვავებული რიცხვები, მათ შორის ექსპერტებისგანაც, ზოგჯერ ეს რიცხვები სრულიად არარეალურია. ამდენად, ვფიქრობ

აუცილებელია ქვეყანაში ჩატარდეს საკვანძო მტაცებლების (მაგ. მგელი და დათვი) მიუკერძოებელი და მეცნიერულად გამართული ეროვნული აღრიცხვები. აქვე მინდა ვთქვა, რომ ბუნების კონსერვაციასა და მართვის სფეროში არსებობს ე.წ. „სოციალური ტევადობის“ კონცეფცია. მართლაც რომ ვთქვათ, ეს არის სახეობის ისეთი რიცხოვნობა, რომელსაც საზოგადოება იტანს და ევეუბა. სოციალური რიცხოვნობა შეიძლება ძალიან განსხვავდებოდეს ბუნებრივი ტევადობისგან, ანუ იმ რიცხოვნობისგან, რომელსაც მოცემული ეკოსისტემა „იტანს“ ეკოლოგიური წონასწორობის პირობებში. როგორც წესი, სოციალური ტევადობა ნაკლებია, ვიდრე ეკოლოგიური ტევადობა მტაცებლების შემთხვევაში და პირიქითაა ჩლიქოსნებისა და სხვა „საყვარელი“ ცხოველების შემთხვევაში. ამით აიხსნება ის, რომ ევროპის ბევრ ქვეყანაში ბევრად მეტი ირემი ჰყავთ, ვიდრე ეკოსისტემას შეუძლია გამოკვების ბალანსის დარღვევის გარეშე.

მას მერე, რაც დადგინდება რეალური რიცხოვნობები და შეფასდება ეკოლოგიური ტევადობა (სივრცე, ბუნებრივი საკვები და სხვ.), შეიძლება იმაზეც ვიფიქროთ, თუ როგორია მოცემული სახეობის „სოციალური ტევადობა“ და აქედან გამოდინარე დავეგეგმოთ მართვის ღონისძიებები.

- როგორია სახელმწიფოს როლი ამ სიტუაციაში და, ზოგადად, რა პრინციპით მუშაობს სისტემა?

ირაკლი შავგულიძე: ფაქტია, რომ დღევანდელი სისტემა არ არის გამართული და არ არის ორიენტირებული ამ

კონფლიქტის ეფექტურ მოგვარებაზე, რაც უარყოფითად აისახება როგორც ველურ ბუნებაზე, ისე - ადგილობრივ მოსახლეობაზე.

მთელი ამ წლების განმავლობაში დაზარალებული ადამიანები თავს გრძნობენ მითოვებულად, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს კონფლიქტზე რეაგირების გარკვეული პროცედურა. საქონელზე მტაცებლის თავდასხმით შეწუხებული მოსახლეობა მიმართავს გამგეობას. გამგეობა, თავის მხრივ, მიმართავს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, რომელიც პირველ ეტაპზე ექსპერტებს მიავლენს ფაქტების გასარკვევად და სიტუაციის შესასწავლად. ამის შემდეგ კი მიიღება კონკრეტული გადაწყვეტილება, მაგ. თუ ფაქტები დადასტურდა და მოხდა „დამნაშავე“ მტაცებლის იდენტიფიკაცია, გაიცემა ნებართვა გარკვეული ინდივიდების ამოღების შესახებ. სამუხაროდ, საქმეში ექსპერტების ჩართვა ზოგჯერ გვიანდება. არადა, ამ დროს ექსპერტის საქმე კრიმინალური გამოძიების ანალოგიურია - ძალიან მნიშვნელოვანია ადგილზე დროულად გასვლა, მოკლული თუ დაზიანებული საქონლის მალევე დათვალიერება, მტაცებლის კვალისა და სხვა ნიშნების ნახვა, საქონლის პატრონისა და სხვა პირების გამოკითხვა. მხოლოდ ასე შეიძლება იმის დადგენა, თუ კონკრეტულად რომელ მტაცებელთან გვაქვს საქმე. თუ კონფლიქტური სიტუაციის მოგვარების სხვა გზა არ არსებობს, ექსპერტები იძლევიან რეკომენდაციას კონკრეტული ინდივიდის ამოღების შესახებ. ამის პრაქტიკული შესრულება კი საბოლოოდ ისევ გამგეობების პასუხისმგებლობაა. მათ უნდა დაიქირაონ პროფესიონალი მონადირე, რომელიც კონკრეტულად იმ ინდივიდს ამოიღებს, რომელიც მოსახლეობას აწუხებს. მთავარი სირთულე სწორედ ამ ეტაპზეა. საკმაოდ ბევრი ნებართვა ადგილობრივ დონეზე შეუსრულებელი რჩება და, შესაბამისად, კონფლიქტიც არ გვარდება. მეორე მხრივ, როცა ხდება მტაცებლების ამოღება, რთულია იმის მონიტორინგი, რომ სწორედ „დამნაშავე“ ცხოველს კლავენ. ესეც არსებული სისტემის ერთ-ერთი მთავარი ხარვეზია.

დღემდე საზოგადოების დიდ ნაწილსა და ჟურნალისტებსაც ჰგონიათ, რომ მგელი წითელ ნუსხაშია და

მასზე ნადირობა აკრძალულია. ეს არ არის მართალი - მგელი არ არის წითელ ნუსხაში. რა თქმა უნდა, მგელზე ნადირობის ღია სეზონი არ არსებობს, მაგრამ თუ იგი აწუხებს ადამიანს, მისი ლიკვიდაცია შესაძლებელია და ხშირად აუცილებელიც. ზოგადად კი, მიუხედავად იმისა, არის თუ არა სახეობა წითელ ნუსხაში, თუ იგი საფრთხეს უქმნის ადამიანს, ბუნებრივია, ადამიანმა თავი უნდა დაიცვას. მაგალითად, დათვი წითელ ნუსხაშია, მაგრამ თუ იგი თავს გესხმით ან საფრთხეს უქმნის თქვენს ქონებას და ამ დროს გაქვთ იარაღი, რა თქმა უნდა, თავი უნდა დაიცვათ. თუმცა აუცილებელია ამის შემდეგ შესაბამის უწყებებს მიმართოთ და შესაბამისი ახსნა-განმარტება მისცეთ. სხვაგვარად თქვენი ქმედება შეიძლება დანაშაულოდ იქნას ჩათვლილი და სათანადო ჯარიმის გადახდაც მოგიწიოთ, რაც, წითელი ნუსხის სახეობის შემთხვევაში, საკმაოდ დიდი თანხაა.

- ამის დამტკიცება როგორ ხდება?

ირაკლი შავგულიძე: სპეციალური პროცედურების გავლის შემდეგ უნდა დადასტურდეს, რომ ეს იყო თავის დაცვა და „აუცილებელი მოგერიება“. რაც შეეხება პოსტ-ფაქტუმ სიტუაციას: როცა თავდასხმა უკვე მოხდა, მაგალითად, დათვმა დაგლიჯა ძროხა და ექსპერტებმა შეათვასეს, რომ ეს კონკრეტული დათვი მოსაცილებელია, უკვე დგება მთავარი კითხვა: როგორ უნდა მოხდეს მისი მოშორება? ბევრ ქვეყანაში პრობლემურ ინდივიდებს იჭერენ და სხვა ადგილზე გადაჰყავთ, ან იზოლირებას უკეთებენ. თუ საქმე ძალიან იშვიათ სახეობას ეხება, მაგ. ვეფხვს, ამ ცხოველების ტრანსლოკაცია ერთ-ერთი საუკეთესო გამოსავალია. საქართველოს ტერიტორიული სიმცირიდან გამომდინარე, პრობლემური ინდივიდების დაჭერა და სხვა ადგილას გაშვება პრობლემის მოგვარება კი არა, ამ პრობლემის ერთი ადგილიდან მეორეზე გადატანა იქნება. მათი ზოოპარკსა თუ თავშესაფარში გადაყვანა და სამუდამო ტყვეობისთვის განირვა, სიცოცხლის შენარჩუნების სანაცვლოდ, ერთი მხრივ, ზოგჯერ პრაქტიკულად შეუძლებელია და, მეორე მხრივ, ეთიკის საკითხია.

- სახელმწიფო კომპენსაციას გასცემს ყველა ბუნებრივი კატაკლიზმის დროს. ამ შემთხვევაში რამდენად შესაძლებელია, რომ ხელისუფლებამ მოსახლეობას აუნაზღაუროს საქონლის დაკარგვით მიღებული ზარალი?

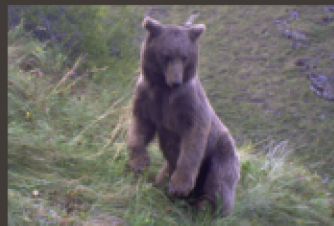
ირაკლი შავბულიძე: მტაცებლებთან კონფლიქტის მოგვარებისა და შერბილების მრავალი სხვადასხვა გზა არსებობს. მათ შორის, რა თქმა უნდა, არის კომპენსაციებიც. თუმცა ყველაზე ეფექტური საშუალება მაინც პრევენცია და დაცვაა. საქონლის დაცვის ერთ-ერთი საუკეთესო გზა კი ყველაზე მარტივი, ძველი და ნაცადი საშუალებაა ძაღლი!

საკომპენსაციო სისტემას აქვს თავისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები. თუ ხელისუფლება ფულს გამოყოფს და დაზარალებულ მხარეს მიყენებული ზარალი აუნაზღაურდება, ეს, ბუნებრივია, შეარბილებს კონფლიქტს. მაგრამ არის ამ სისტემის ბოროტად გამოყენების რისკიც. საბჭოთა პერიოდში ეს სისტემა უკიდურესად კორუფციული იყო.

ანალოგია სტიქიასთან, რა თქმა უნდა ლოგიკურია, მაგრამ სტიქია ხომ ადამიანის კონტროლს არ ექვემდებარება და ადგილობრივ მოსახლეობას ხშირად ბევრი არაფრის გაკეთება შეუძლია, რომ მისგან ზარალი თავიდან აიცილოს. მტაცებლებისგან მიყენებული ზარა-

ღვიოს თავისი საქონელი; ხოლო ვისაც ბევრი საქონელი ჰყავს და რეალურად მსხვილი ფერმერია, მან ალბათ თავად უნდა იზრუნოს ამაზე. საქონლის დაზღვევის შემთხვევაში უკვე სადაზღვევო კომპანია (ანუ კერძო სექტორი) ხდება პასუხისმგებელი, ჩამოაყალიბოს ორივე მხარისთვის მისაღები პირობები. ზარალის ანაზღაურების სანაცვლოდ იგი ფერმერს გარკვეული პირობების დაკმაყოფილებას მოსთხოვს საქონლის მოვლა-პატრონობის მხრივ. ალბათ გარკვეული დრო დასჭირდება სადაზღვევო კომპანიებსა და ფერმერებს შორის ურთიერთობების ჩამოყალიბებას, მაგრამ, ჩემი აზრით, ეს უფრო ჯანსაღი სისტემა იქნება საქართველოს შემთხვევაში.

დღეს უკვე არსებობენ სადაზღვევო კომპანიები, რომლებიც საქონლის დაზღვევას სთავაზობენ მოსახლეობას. ბაზარი ჯერ ძალიან პატარაა და, ზოგადად, საქართველოში დაზღვევის კულტურა ჯერ კიდევ არ გვაქვს, სადაზღვევო კომპანიებისადმი ნდობაც არც ისე დიდია, მით უფრო - სოფლად. მიუხედავად ამისა, ვფიქრობ, იმაზე უნდა ვიმუშაოთ, რომ დაზღვევის პროცედურები და პირობები მაქსიმალურად სამართლიანი და მისაღები გახდეს ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. გვინდა ეს სისტემა ფართოდ გავრცელდეს, განსაკუთრებით დაცული ტერიტორიების მიმდებარე სოფლებში, რადგან

ლის მინიმუმამდე შემცირება კი სავსებით რეალურია. მთავარი ის არის, რომ საკომპენსაციო სისტემას სჭირდება ბევრი ფული... ძალიან საეჭვოა, რომ საქართველოს ბიუჯეტმა ასეთი პროგრამის დაფინანსება შეძლოს. ამას გარდა, აუცილებელი იქნება მისი გამართული ადმინისტრირება. ჩემი აზრით, უმჯობესია სადაზღვევო სისტემა განვაკეთოთ.

- დაზღვევის სისტემა, ალბათ, უფრო ფერმერებისთვის იქნება ეფექტური, მაგრამ რა ქნას, ვთქვათ, მოხუცმა ბებია, რომელსაც მგელმა ერთადერთი მარჩენალი ძროხა შეუჭამა?

ირაკლი შავბულიძე: სწორი შენიშვნაა; რა თქმა უნდა, მსხვილი ფერმერისთვის უფრო ხელმისაწვდომი და მისაღები იქნება საქონლის, სკებისა თუ პლანტაციების ველური ცხოველებისგან მიყენებული ზიანისგან დაზღვევა. მაგრამ ხომ შეიძლება სპეციალური პროგრამის შემუშავება კონკრეტული კატეგორიის მოსახლეობისთვის, რათა მათი საქონელიც დაზღვეული იყოს. ვგულისხმობ დაახლოებით ისეთ სისტემას, როგორიც ჯანდაცვის სფეროში მოქმედებს. ვფიქრობ, სახელმწიფო უნდა დაეხმაროს მათ, ვისაც არ შეუძლია დამოუკიდებლად დააზ-

იქ კიდევ უფრო მძიმე შედეგი გვაქვს: როდესაც დაცული ტერიტორიიდან გამოსული მტაცებელი თავს ესხმის საქონელს, ეს ძლიერ ანტაგონიზმს იწვევს დაცული ტერიტორიებისა და, ზოგადად, ბუნების კონსერვაციის მიმართ.

- ფაქტია, ამ კუთხით დღეს არსებული მექანიზმები ძალიან მოუქნელი და არაადეკვატურია არსებულ მასშტაბებთან შედარებით, რა ქმედითი ნაბიჯები შეიძლება გადავდგათ იმისთვის, რომ ეს სიტუაცია დარეგულირდეს?

ირაკლი შავბულიძე: უპირველეს ყოვლისა, უნდა შემუშავდეს ადამიანსა და მტაცებლებს შორის კონფლიქტის მოგვარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა. ამ დოკუმენტში უნდა იყოს პასუხი ყველა იმ გამოწვევაზე, რაც ამ საკითხის გარშემო არსებობს: თავი უნდა მოუყაროთ და გავანალიზოთ ყველა არსებული ინფორმაცია და დავგვემოთ პირველადი პრიორიტეტის კვლევები, როგორც ეკოლოგიური და ზოოლოგიური მიმართულებით, ისე სოციო-ეკონომიკური კუთხით; უნდა გაანალიზდეს კონფლიქტის ეკოლოგიური და სოციალური საფუძვლები და განისაზღვროს მისი შერბილების გზები. მარტივად რომ ვთქვათ, ამ დოკუმენტმა უნდა ასახოს, რა მდგომარეობაში ვართ, სად არის მთავარი პრობლემები და როგორ შეიძლება

მათი მოგვარება ეროვნულ თუ ადგილობრივ დონეზე.

კონფლიქტის მოგვარებას სჭირდება მომზადებული ადამიანური რესურსი. როდესაც კრიმინალური ფაქტი ხდება, იქ სამართალდამცავები მიდიან და ისინი იკვლევენ სიტუაციას. ამას რიგითი მოქალაქეები ხომ არ ვაკეთებთ? აქაც იგივე პრინციპია. ამიტომ პრობლემის შერბილების ერთ-ერთ გზად ჩვენს ორგანიზაციას ველურ ცხოველებთან რეაგირების სპეციალური ჯგუფების დაარსება მიაჩნია. ასეთი ჯგუფები აღჭურვილი იქნებიან შესაბამისი ტრანსპორტითა და ტექნიკით, მის წევრებს ექნებათ თავდასხმის ადგილზე მოკვლევის ჩატარების უნარები. ამ ჯგუფში უნდა შედიოდნენ ზოოლოგიური განათლების მქონე სპეციალისტი, ასევე სპეციალისტი გარემოს დაცვის ინსპექტირების კუთხით; შეიძლება ჩართული იყოს მონადირეც, რომელიც იცნობს რეგიონს და შეუძლია თავდა-

სხმელი ცხოველის იდენტიფიკაცია. ასეთი მობილური ჯგუფები რეგიონების მიხედვით უნდა შეიქმნას, რათა მათ შეძლონ სწრაფი რეაგირება ყველა შემთხვევაზე. საწყის ეტაპზე სულ მცირე ორი ასეთი ჯგუფი მაინც უნდა შეიქმნას აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოში. დაფინანსებას რაც შეეხება, ვფიქრობ ეს ჯგუფები სახელმწიფომ უნდა დააფინანსოს, თუმცა, მათ აღჭურვასა და წვრთნაზე დონორებმა და არასამთავრობო ორგანიზაციებმაც უნდა იზრუნონ.

ფაქტი ერთია: ველურ ბუნებას დაცვა სჭირდება ადამიანისგან, მაგრამ ადამიანსაც სჭირდება ველური ცხოველებისგან დაცვა. კონფლიქტს ბოლომდე ვერ აღმოვფხვრით, მაგრამ მისი შერბილება შესაძლებელია, თუ სწორ და ეფექტიან გზებს მივმართავთ.

ინტერვიუ მოამზადა
ნინო ჩაკვეტაძემ

Eng

The conflict between wild nature and humans is as old as humanity itself. The predators follow their natural instincts of hunger and attack the human's belongings, and people try to protect their goods and also attack the predator. That was a lifestyle of our ancestors and their ancestors as well. But today, in the 21st century, when the world is developing at such speed, this conflict is also adjusting to current reality. However, this issue is still very acute in Georgia.

Irakli Shavgulidze, Head of Centre for Biodiversity Conservation & Research "Nakresi" talks about abovementioned conflict and possible regulation methods.

Irakli Shavgulidze: "Wildlife requires protection from humans, but humans also need protection from wild animals. The conflict cannot be completely eliminated, but it can be mitigated if we address the right and effective ways."

NACRES

მამაკაცის კანი გაცილებით მკვრივია და მდიდარი ცილა კოლაგენით, ამიტომ ელასტიკურია და ნაკლებადაა მიღრეკილი ნაოჭების გაჩენისკენ; თუმცა ცხიმის მაღალი შემცველობის გამო აკნეს განვითარების რისკი ბევრად მაღალია.

თანამედროვე ცხოვრების დაჩაქრებული რიტმი, უძილობა, არასწორი კვება, თამბაქო და ალკოჰოლი უარყოფით გავლენას ახდენს როგორც სახის კანზე, ასევე თმის სტრუქტურაზე.

სწორად შერჩეული კოსმეტიკური საშუალების გარეშე პრობლემასთან გამკლავება საკმაოდ რთული და ხანგრძლივი პროცესია.

კანის სწორად მოვლისკენ უპირველესი ნაბიჯი დილა-საღამოს კოსმეტიკური საშუალებით დაბანაა, რომელიც კანს არ გამოაშრობს და ეფექტურად გაასუფთავებს ზედმეტი ცხიმისა და ბაქტერიებისაგან.

ნარმოებულია საფრანგეთში

კოდალის ღვთაებრივი ზეთი

სახის, სხეულისა და თმის(წვერის) მოვლისთვის მრავალფუნქციური მშრალი ზეთი ატენიანებს, კვებას და მიმზიდველს ხდის თქვენს კანსა და თმას.

ბიოდერმას კრემი დაზიანებული კანისთვის "ციკაბიო" აღადგენს კანის ზედაპირის ნატურალურ სტრუქტურას აცხრობს სიწითლესა თუ გაღიზიანებას უმოკლეს დროში.

ნარმოებულია საფრანგეთში

ნარმოებულია საფრანგეთში

კოდალის შხაპის გელი

რეკომენდებულია ნორმალური და მგრძნობიარე კანის ყოველდღიური ჰიგიენისთვის. არ აშრობს კანს, გამოირჩევა სასიამოვნო გრილი არომატით. 100% ნატურალური.

ზიაიას მაღამო "ოლივა"

სიმშრალისა და ნახეთქების საწინააღმდეგო მაღამო კვებას და აღადგენს დაზიანებულ მშრალ კანს ტურის, ხელის, იდაყვის და ქუსლის მშრალი, ძალიან მშრალი და გაღიზიანებული კანისთვის.

ნარმოებულია პოლონეთში

ნარმოებულია საფრანგეთში

ესტედერმის "სითი კრემი"

სახის მოვლის გლობალური საშუალება ქალაქის პირობებში კანის მაქსიმალურად დასაცავად. კრემი ანეიტრალურებს თავისუფალ რადიკალებს, კანს იცავს მაგნიტური გამოსხივებისაგან, მომენტალურად ატენიანებს და ამშვიდებს კანს.

სებამედის ტურის საცხი

სამმაგი დაცვის ეფექტით. არბილებს ტურის კანს. ვიტამინი E აღადგენს კანის უჯრედებს. მზის დამცავი ფაქტორი SPF 30 - მზისგან გამონეული წყლულების გაჩენისგან იცავს ტურის არეს.

ნარმოებულია გერმანიაში

* 20

(032) 2 40 20 20

www.fb.com/psp.ge

www.psp.ge

www.pspoline.ge

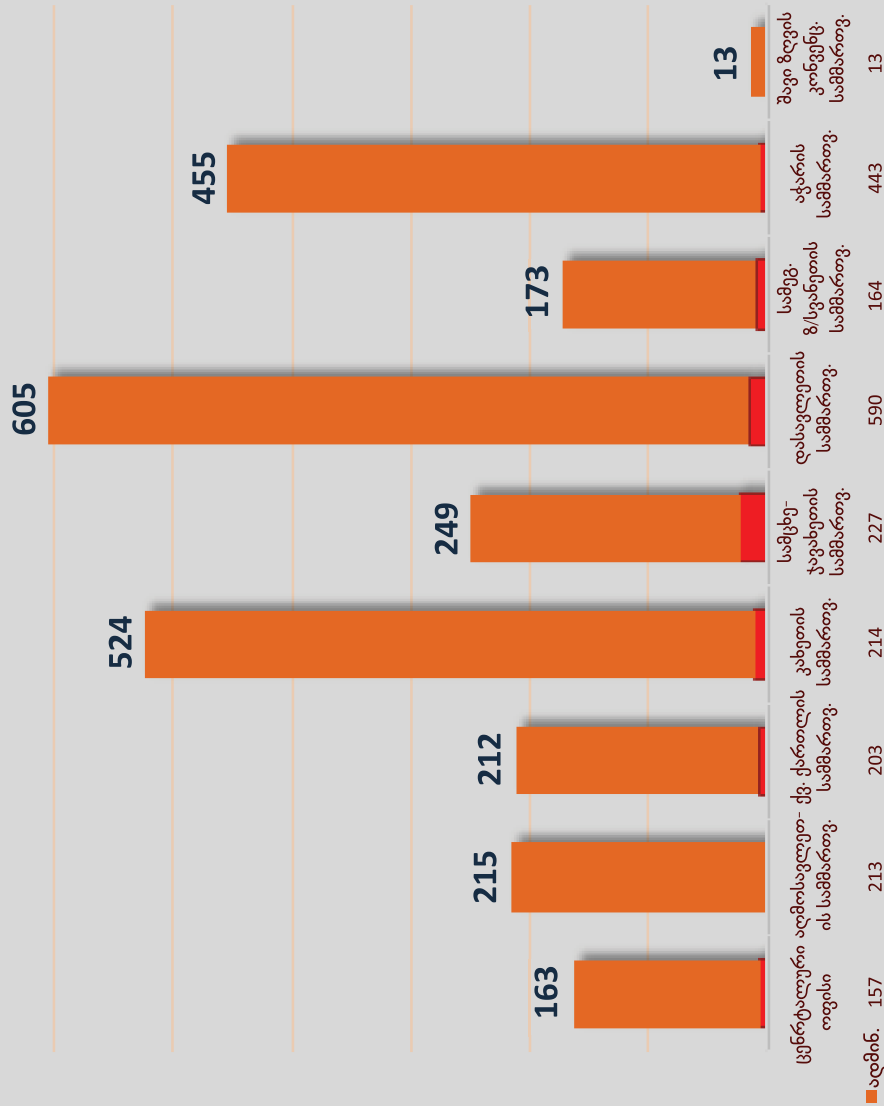

გერემოსლაცვითი ზედუმხედვოდობის დეპრეტემენტი

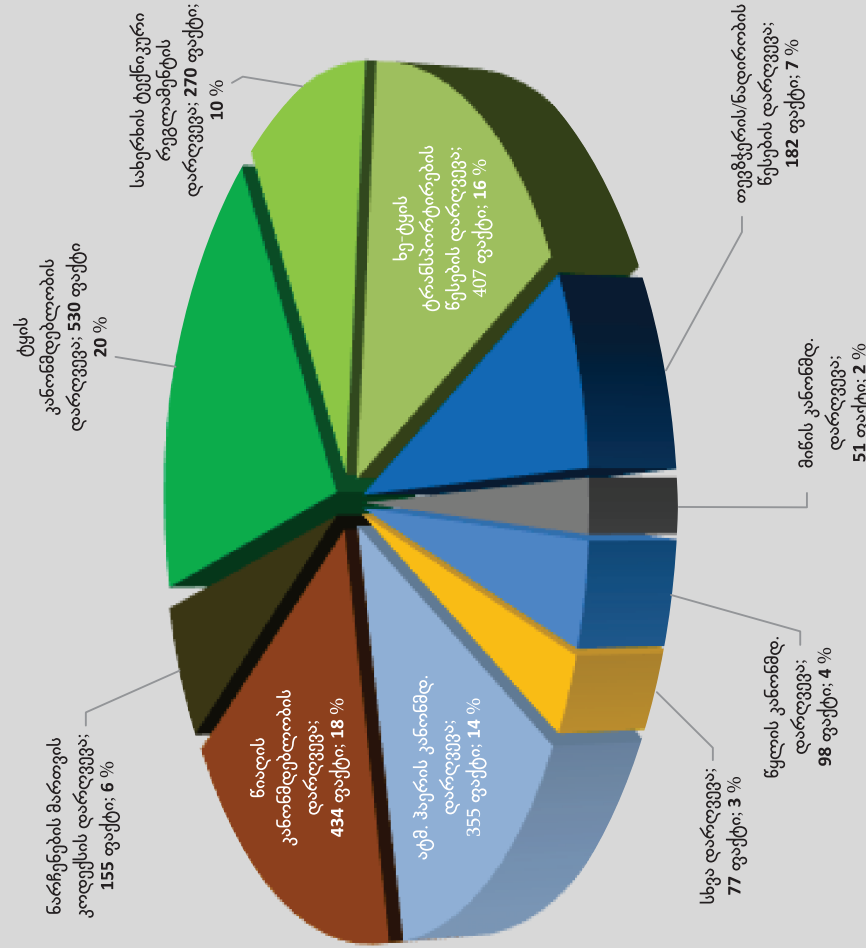
ინვარი - მარტი, 2018 წ.

დეპრეტემენტი მიერ გერემოსლაცვითი
ხანონმდებლობის დარღვევის 2609 ფაქტი:

- აღმინსტრაციული - 2532 ფაქტი
- სისხლის სამართლის - 77 ფაქტი

დეპრეტემენტი: სამართალდარღვევათა გამოვლენის მიხედვით,
ინვარი-მარტი, 2018 წ.

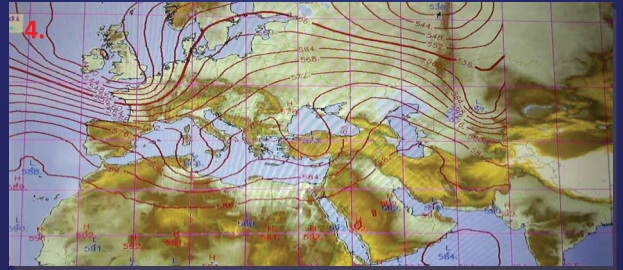
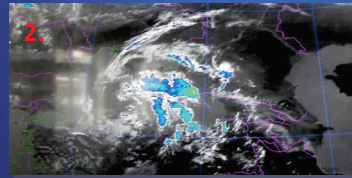
დეპრეტემენტი: სამართალდარღვევათა სტრუქტურა, ინვარი-მარტი, 2018 წ.
გერემოსლაცვითი ანალიტიკური სამსახურის მიერ

23 მარტი – მეტეოროლოგიის მსოფლიო დღე

1. WMO - ს დედამიწაზე დაკვირვების გლობალური ქსელი
2. სატელიტური მეტეოროლოგიური სურათი
3. ავტომატური მეტეოროლოგიური სადგური
4. მსოფლიოს მოწინავე პროგნოსტიკული ცენტრების სინოპტიკური პროექტი
5. ავტომატური ჰიდროლოგიური საგუშაგო

რამაზ ჭითანავა - საქართველოს მუდმივი წარმომადგენელი მსოფლიოს მეტეოროლოგიურ ორგანიზაციაში; გარემოს ეროვნული სააგენტოს ჰიდრომეტეოროლოგიის დეპარტამენტის უფროსი.

23 მარტი მეტეოროლოგიის მსოფლიო დღეა. ეს დღესასწაული 1950 წლის 23 მარტს მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაციის კონვენციის ძალაში შესვლასთანაა დაკავშირებული, რის საფუძველზეც შეიქმნა მსოფლიოს ქვეყნებში მეტეოროლოგიის დარგში საქმიანობის მავორდინირებული საერთაშორისო სტრუქტურა, გაეროს ერთ-ერთი მსხვილი სპეციალიზებული დაწესებულება - მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაცია (World Meteorological Organization, WMO).

ამ დღესასწაულის აღნიშვნით WMO-ს მიზანია, გაატაროს პროპაგანდისტული ღონისძიებები, პოპულარიზაცია გაუწიოს მეტეოროლოგიის სფეროს, გააცნოს ფართო საზოგადოებას ამ დარგის მნიშვნელობა ამინდზე, კლიმატსა და წყალზე დამოკიდებული ეკონომიკის დარგების ეფექტურად მართვის, სტიქიური მოვლენებით გამოწვეული შესაძლო უარყოფითი შედეგების თავიდან აცილება-შერბილების, კლიმატის ცვლილების პროცესების შეჩერებისა და ამ ცვლილებებისადმი ადაპტირების ღონისძიების შემუშავების მისაღწევად.

WMO მეტეოროლოგიის მსოფლიო დღეს ყოველწლიურად უძღვნის სხვადასხვა თემას. ასე მაგალითად, ბოლო წლებში ეს დღე აღინიშნა დევიზებით: „ჩვენი მომავალი კლიმატი“, „დაკვირვება ჩვენს პლანეტაზე უკეთესი მომავლისთვის“, „პოლარული მეტეოროლოგია“ და სხვა. მიმდინარე 2018 წელს დღესასწაულის დევიზია - „ვემზადებით ამინდისთვის, ვითვალისწინებთ კლიმატს!“

ამინდის, კლიმატისა და ჰიდროლოგიური პროცე-

სების ფორმირებაზე ატმოსფეროს, ოკეანის, მტკნარი წყლების, ნიადაგისა და ბიოსფეროს გავლენის შესასწავლად აუცილებელია მეტეოროლოგიურ, ჰიდროლოგიურ და სხვა სახის გეოფიზიკურ პარამეტრებზე უწყვეტი დაკვირვება.

დღეისთვის WMO-ს მიერ დედამიწაზე დაკვირვების გლობალურ ქსელში ჩართულია 10 ათასზე მეტი მინისპირა მეტეოროლოგიური და ათასზე მეტი ატმოსფეროს ვერტიკალური ზონდირების სადგური, 7 ათასამდე გემი, ათასზე მეტი ფიქსირებული და მოდრეიფე ტივტივა, რამდენიმე ასეული რადიოლოკაციური სადგური, 3 ათასამდე თვითმფრინავი, 16 ოპერატიული და 50-ზე მეტი კვლევითი დანიშნულების თანამგზავრი, რომლებზეც ყოველდღიურად იზომება ატმოსფეროს, ნიადაგისა და ოკეანეების მახასიათებელი პარამეტრები.

მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაციის ინფორმაციული სისტემის მეშვეობით ოპერატიულად კონტროლდება დაკვირვების გლობალური ქსელიდან მიღებული მონაცემების ხარისხი და ეს მონაცემები უფასოდ მიეწოდება მმო-ს წევრი ქვეყნების ეროვნულ მეტეოროლოგიურ/ჰიდრომეტეოროლოგიურ სამსახურებს, აგრეთვე - ამინდის პროგნოზისა და კლიმატის კვლევის საერთაშორისო ცენტრებს.

საქართველო WMO-ში გაწევრიანებულია 1992 წლიდან. უზომოდ დიდია WMO-ს როლი საქართველოში ჰიდრომეტეოროლოგიური საქმიანობის მხარდაჭერის სფეროში.

საქართველოში ჰიდრომეტეოროლოგიურ საქმიანობას 170 წელზე მეტი ხნის ისტორია აქვს. საბჭოთა პერიოდში საქართველოს ჰიდრომეტეოროლოგიური სამსახური წარმოდგენდა ანალოგიური პროფილის საკავშირო სამსახურზე უშუალოდ დაქვემდებარებულ ორგანიზაციას. მისი ფინანსური, ტექნიკურ-ტექნოლოგიური, მეთოდური და ყველა სხვა სახის უზრუნველყოფა საკავშირო ბიუჯეტის ხარჯზე ხორციელდებოდა.

1990-იანი წლებიდან, ქვეყანაში არსებული მძიმე პოლიტიკური და ეკონომიკური პირობების გამო, საქარ-

თველოს ჰიდრომეტეოროლოგიურმა სამსახურმა სრული დეგრადაცია განიცადა. პრაქტიკულად მთლიანად შეწყდა მისი დაფინანსება, რის გამოც მოიშალა ჰიდრომეტეოროლოგიურ პარამეტრებზე დაკვირვების, მონაცემთა შეგრობა-გავრცელების, ამინდისა და ჰიდრომეტეოროლოგიური პროგნოზების შედგენისა და მონაცემთა სტატისტიკური დამუშავების სისტემები.

სწორედ ამ უმძიმეს პერიოდში საქართველოს ჰიდრომეტეოროლოგიურ სამსახურს დახმარების ხელი პირველმა WMO-მ გამოუწოდა. 1990-იანი წლების შუა პერიოდიდან უშუალოდ WMO-ს ან მისი შუამდგომლობით სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციისა და დონორი ქვეყნების დახმარებით დაიწყო სამსახურის რეაბილიტაციისა და ეტაპობრივად განვითარების პროცესი. პირველ დონორ ქვეყნებს შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია აშშ, კანადა, გერმანია, საფრანგეთი, ინგლისი. ბოლო წლებში მასშტაბური დახმარებებით გამოირჩევიან ჩეხეთი, პოლონეთი, შვეიცარია, ნორვეგია, თურქეთი. მეტად მნიშვნელოვანია, აგრეთვე, ისეთი საერთაშორისო ორგანიზაციებისგან მიღებული დახმარებები, როგორებიცაა: მეტეოროლოგიური სატელიტების ევროპის ორგანიზაცია (EUMETSAT), ამინდის საშუალოვადიანი პროგნოზების ევროპის ცენტრი (ECMWF), კლიმატის ადაპტაციის ფონდი. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ამ უკანასკნელის მიერ UNDP-ის მეშვეობით მდ. რიონის აუზში განხორციელებული პროექტი, რომლის ფარგლებში აუზი აღიჭურვა ჰიდრომეტეოროლოგიური დაკვირვების თანამედროვე, ავტომატური ხელსაწყო-დანადგარებით, გამოვლინდა მდინარის აუზში წყალდიდობა-წყალმოვარდნების მიმართ მაღალი რისკის ზონები და განხორციელდა სხვადასხვა სახის ნაპირდაცვითი და კლიმატის ცვლილებისადმი საადაპტაციო ღონისძიებები.

ბოლო წლებში არსებითად გაუმჯობესდა ჰიდრომეტეოროლოგიური სფეროს დაფინანსების საკითხი სახელმწიფო ბიუჯეტისა და გარემოს ეროვნული სააგენტოს (რომლის შემადგენლობაშია ამჟამინდელი ეროვნული ჰიდრომეტეოროლოგიური სამსახური - ჰიდრომეტეოროლოგიის დეპარტამენტი) შემოსავლების ფარგლებში. ამ სახსრებით შეძენილი და გამართულია რამდენიმე ათეული ავტომატური ჰიდრომეტეოროლოგიური ხელსაწყო-დანადგარი. მათ შორის აღსანიშნავია მდ. დეფდორაკზე დანერგილი ადრეული შეტყობინების ავტომატიზებული სისტემა. აღსანიშნავია, აგრეთვე, თბილისის მერიის მიერ შეძენილი ავტომატური ჰიდრომეტეოროლოგიური ხელსაწყო-დანადგარებით მდ. ვერეს აუზის აღჭურვა.

უნყებათაშორისი თანამშრომლობის ფარგლებში მეტად მნიშვნელოვანია, რომ ჰიდრომეტეოროლოგიური

პროგნოზების შედგენის სფეროში ეფექტურად გამოიყენება სხვა დაწესებულებების - საწარმოო გაერთიანება „დელტას“ და „საქაერონავიგაციის“ მფლობელობაში არსებული მეტეოროლოგიური რადარების მონაცემები.

ამჟამად საქართველოს ტერიტორიაზე მეტეოროლოგიური და ჰიდროლოგიური დაკვირვებები წარმოებს 150-ზე მეტ პუნქტზე, რომელთა უმეტესობა ავტომატიზებულია. ფუნქციონირებს სატელიტური მეტეოროლოგიური ინფორმაციის მიმღები სისტემა, მონაცემთა ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე შეგრობა-გავრცელების ფრანგული წარმოების სისტემა, რომელსაც დაკვირვების მონაცემებთან ერთად გააჩნია ამინდის პროგნოზის მსოფლიოს მოწინავე ცენტრებიდან სინოპტიკური პროდუქციის მიღება-ვიზუალიზაციის საშუალება, მრავალწლიური მეტეოროლოგიური და ჰიდროლოგიური მონაცემების ხარისხის კონტროლისა და პირველადი სტატისტიკური დამუშავების ჩეხური წარმოების სისტემა.

არსებული ტექნიკურ-ტექნოლოგიური ბაზის საფუძველზე საკმაოდ წარმატებულად ხორციელდება ამინდისა და ჰიდროლოგიური პროგნოზების შედგენა, მოსალოდნელი სტიქიური ჰიდრომეტეოროლოგიური მოვლენების შესახებ გაფრთხილებების გაცემა და მომხმარებელთა მრავალწლიური ჰიდრომეტეოროლოგიური ინფორმაციით მომსახურება. თუმცა ჯერ კიდევ ბევრი პრობლემაა სადამკვირვებლო სისტემების სრულყოფის, მაღალი გარჩევადობის ამინდისა და ჰიდროლოგიური პროგნოზის მოდელის დანერგვის, ქვეყნის ტერიტორიაზე სტიქიური ჰიდრომეტეოროლოგიური მოვლენების მიმართ რისკის შემცველი ადგილების გამოვლენა-კარტირებისა და სხვა სფეროებში.

დიდ იმედებს ვამყარებთ „მწვანე ფონდის“ მიერ ახლახან დამტკიცებულ პროექტზე, რომელიც მთელი ქვეყნის ტერიტორიაზე სხვადასხვა სახის სტიქიური მოვლენების შესახებ ადრეული გაფრთხილების სისტემის შექმნას ითვალისწინებს. აღნიშნული პროექტის ფარგლებში მეტად მასშტაბური ღონისძიებებია დაგეგმილი ჰიდრომეტეოროლოგიური დაკვირვების ქსელის გაფართოების, ამინდისა და ჰიდროლოგიური პროგნოზების ხარისხის გაუმჯობესების, კლიმატის ცვლილების შედეგების შემარბილებელი და საადაპტაციო ღონისძიებების სფეროებში.

ვფიქრობთ, ახლო მომავალში საქართველოს ჰიდრომეტეოროლოგიური საქმიანობა მიაღწევს საერთაშორისო სტანდარტების დადგენილ მოთხოვნებს.

გულოცავთ საქართველოსა და მთელი მსოფლიოს მეტეოროლოგებს, კლიმატოლოგებს ჰიდროლოგებს, გეოგრაფებს, გეოლოგებსა და ამ სფეროსთან დაკავშირებულ სხვა დარგის სპეციალისტებს მეტეოროლოგიის მსოფლიო დღეს!

Eng

It is necessary to carry out meteorological, hydrological and other geophysical monitoring for the assessment of the atmosphere, ocean, freshwater, soil and biosphere impact on the formation of weather, climate and hydrological processes.

At present WMO global observational network consists from more than 10 thousand ground based meteorological and more than a thousand vertical remote sensing stations, up to 7 thousand ships, more than a thousand fixed and drifting buoys, several hundred upper air sounding stations, 3 000 aircraft, 16 operational and 50 research satellites, that are daily measuring atmosphere, soil and oceans conditions characteristic parameters.

Quality control of the data obtained from WMO global observational network are carried operationally through WMO processing systems and this data is provided to the member states national meteorological/hydrometeorological services, as well as international centers for the weather forecasting and climate research.

Georgia has joined WMO since 1992. WMO role in the supporting of meteorological and hydrological activities in Georgia are very sound.

მიზანი – ნაკლები ზიანი გარემოს

ჟურნალის წინა, გაზაფხულის გამოცემაში სტარტი აიღო რუბრიკამ „მიზანი - ნაკლები ზიანი გარემოს“, რომელიც მიზნად ისახავს საქართველოში მოქმედი მძიმე მრეწველობის საწარმოების საქმიანობის მონიტორინგს, კერძოდ, აღნიშნული კომპანიების მიერ დაგეგმილი იმ ღონისძიებებისა და პროექტების გაშუქებას, რომელიც მიმართულია, მათი საქმიანობიდან გამომდინარე, გარემოზე მემოქმედების შემცირებისკენ და არა ე.წ. საკომპენსაციო ვალდებულებებზე.

ჩვენი მიზანი არის გარემოზე მიყენებული ზიანის შემცირება და ამავდროულად სამეწარმეო სუბიექტების მეტი გამჭვირვალობა და მათ საქმიანობაში გარემოსადმი დამოკიდებულების უპირატესობის აღიარება.

როგორც რუბრიკის პირველ სტატიასში მოგახსენეთ, ჟურნალი მეტ-ნაკლები წარმატებით ერთდროულად აწარმოებს მოლაპარაკებებს რამდენიმე კომპანიასთან.

პირველი კომპანია, რომელმაც მზადყოფნა გამოთქვა ჩართულიყო პროექტში, გახლავთ „არემჭი“ (სს „RMG Copper“). მათ წარმოგვიდგინეს რამდენიმე პროექტი, რომელთა განხორციელებასაც გვგმავენ მიმდინარე წელს და მოხარული იქნებიან, თუ ჩვენ აქტიურად ჩაგვხმებით მისი განხორციელების მონიტორინგის პროცესში.

ჩვენი ყურადღება მიიპყრო „არემჭის“ იმ პროექტმა, რომელიც მიმართულია მდინარე მაშავერაზე გეგავლენის შემცირებაზე. ამ ეტაპზე, ანუ ჯერ კიდევ მონიტორინგის პროცესის დაწყებამდე, შეგვიძლია განვაცხადოთ, რომ აღნიშნული საკითხის წინ წამოწევა არა მხოლოდ ადეკვატურია, არამედ პრიორიტეტულიც.

წარმოგიდგენთ „არემჭის“ მიერ მოწოდებულ ინფორმაციას დაგეგმილი პროექტების შესახებ:

გარემოსდაცვითი შემარბილებელი ღონისძიებების გეგმაში შემავალი ორი ცალკეული პროექტის მოკლე მიმოხილვა

2016-2017 წელს ჩატარებული გარემოსდაცვითი მონიტორინგის საფუძველზე შემუშავდა რიგი გარემოსდაცვითი შემარბილებელი ღონისძიებებისა, რომლებიც ასევე აისახა კომპანიის გარემოსდაცვით პროგრამაში. პროგრამაში ჩამოთვლილი ღონისძიებებიდან კომპანიის პრიორიტეტების მიხედვით პირველ ეტაპზე ხორციელდება ზედაპირული წყლის ობიექტების (მდინარეების) დაბინძურებისგან დაცვა.

მონიტორინგის მიხედვით ირკვევა რომ, უხვი ნალექის (ინტენსიური წვიმები) დროს მდინარე კაზრეთულაში წარმოების და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე წარმოშობილი სანიაღვრე წყლები დიფუზიურად ჩაედინება მდინარეში. აღნიშნული ნიაღვრები რეცხავენ როგორც საწარმოსა და მისი მიმდებარე ტერიტორიების, ასევე ფერდების ზედაპირებს და მათში ბუნებრივად არსებული მეტალები იონური სახით გადადის წყლებში. მძიმე მეტალების კონცენტრაცია დასაშვებ ზღვართან ახლოსაა და ცალკეულ შემთხვევებში ფიქსირდება გადამეტებაც.

ამავე დროს, მდ. კაზრეთულაში მდ. მაშავერას შეერთების სიახლოვეს ჩაედინება კუდსაცავის სადრენაჟო წყლები. ეს წყალი კომპანიისათვის წარმოადგენს ჩამდინარე წყალს და, შესაბამისად, აღნიშნულ წყალზე გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან 2017 წელს შეთანხმებულია ზღვრულად დასაშვები ჩაშვების (მდჩ) ნორმები, თუმცა წყალში მძიმე მეტალების ზღვრულად დასაშვები კონცენტრაცია ასევე ზღვართან ახლოს არის.

ამავე დროს, მდ. კაზრეთულაში მდ. მაშავერას შეერთების სიახლოვეს ჩაედინება კუდსაცავის სადრენაჟო წყლები. ეს წყალი კომპანიისათვის წარმოადგენს ჩამდინარე წყალს და, შესაბამისად, აღნიშნულ წყალზე გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან 2017 წელს შეთანხმებულია ზღვრულად დასაშვები ჩაშვების (მდჩ) ნორმები, თუმცა წყალში მძიმე მეტალების ზღვრულად დასაშვები კონცენტრაცია ასევე ზღვართან ახლოს არის.

აღნიშნულიდან გამომდინარე კომპანიის მიერ დაიგეგმა შემდეგი შემარბილებელი ღონისძიებები:

1. მდინარე კაზრეთულას დაცვა დაბინძურებისაგან:

✓ მდინარე კაზრეთულას ზედა ნაწილში (არსებული პოტენციური დაბინძურების კერების ზემოთ) მოეწყობა დამჭერი კოლექტორი.

✓ კოლექტორის შემდეგ მდ. კაზრეთულა მოექცევა 1000 მმ დიამეტრის ბეტონის მილში. მდინარის წყალი აღნიშნული მილის საშუალებით (სრული სიგრძე 4600 მეტრი) გაივლის საწარმოო ტერიტორიას მთელს სიგრძეზე, და არსებული ბეტონის გალერეის შემდგომ დაუბრუნდება ბუნებრივ კალაპოტს. ამით მდინარის წყალი დაცული იქნება ნებისმიერი დიფუზიური ჩამონადენით დაბინძურებისაგან.

✓ საწარმოო ტერიტორიის საზღვარზე მოხდება იქ უკვე არსებული ავარიული დამჭერი დამბების კასკადის რეაბილიტაცია, გაფართოება და ერთი ახალი დამბის დამატება, რომლებიც უზრუნველყოფენ მდ. კაზრეთულას კალაპოტში მოხვედრილი სანიაღვრე და საწარმოო ტერიტორიაზე წვიმების დროს წარმოშობილი ზედაპირული ჩამონადენის დაჭერას შემდგომი განმენდისათვის.

✓ ამასთანავე, სამუშაოების დაწყებამდე კომპანია გეგმავს ჩაატაროს მდინარე კაზრეთულას ჰიდროლოგიური და ჰიდრო ბიოლოგიური კვლევები.

2. მდინარე კაზრეთულასგან კუდსაცავის წყლის არიდება:

სპილენძის კუდსაცავიდან დრენირებული წყალი გროვდება დამბის ძირში მოწყობილ რეზერვუარში (აუზში), საიდანაც შემდგომ სპეციალური ტუმბოს საშუალებით ბრუნდება უკან კუდსაცავში. იმის გამო, რომ ინფრასტრუქტურა მოძველებულია (დამონტაჟებულია წინა საუკუნის 80-იან წლებში), საჭიროა სადრენაჟო სისტემის რეაბილიტაცია და განახლება.

დამბის ძირში მოეწყობა დამატებით ორი 1000მ³ მოცულობის წყალშემკრები აუზი, სადაც დაგროვდება კუდსაცავის დრენირებული წყალი. აქვე დამონტაჟდება ორი ახალი, თანამედროვე სატუმბო სადგური და ახალი მილსადენი. შემდგომ იგი გადაიტუმბება უკან, კუდსაცავში. ასე რომ, აღნიშნული ღონისძიება უზრუნველყოფს დრენირებული წყლების სრულიად შეკავებას და მდინარე კაზრეთულაში წყალჩაშვებას, რაც მინიმუმამდე შეამცირებს მდინარის დაბინძურების რისკს.

ჟურნალი განახორციელებს მდინარე კაზრეთულასა და მაშავერას ლაბორატორიულ კვლევას პროექტის დაწყებამდე და დასრულების შემდეგ. ასევე იქნება მოწვეული დამოუკიდებელი ექსპერტი, რომელიც მონიტორინგს გაუწევს მთლიან პროცესს და ჩვენს მკითხველს წარმოუდგენს თავის შეფასებებს აღნიშნულ პროექტთან დაკავშირებით.

იმედს გამოვთქვამთ, რომ სხვა კომპანიებიც მიბაძავენ „არემქის“ და წარმოუდგენილ პროექტში მონაწილეობის სურვილს დაგვიდასტურებენ.

Eng

Our goal is to minimize damage to environment and at the same time motivate the representatives of heavy industry to more transparency and recognition of the environmental issues as their priority.

As already mentioned in previous article, we approached several such companies and there are ongoing negotiations with some of them.

The first company, which expressed willingness to be involved in the project, is JSC "RMG Copper". They have presented several projects that they plan to implement this year and will be happy if we actively engage in the process of monitoring its implementation.

მეთევზეობა

მირიან ხოსიტაშვილი

მეთევზეობა მეურნეობის ერთ-ერთი დამხმარე დარგია. მას საქართველოში ხანგრძლივი ისტორია აქვს და ტრადიციულ დარგს წარმოადგენს. არქეოლოგიური მასალის მიხედვით, საქართველოს მოსახლეობას ჯერ კიდევ ზედაპალეოლითის ხანიდან ჰქონდა ზღვა და მდინარეები სამეურნეო კუთხით ათვისებული. ახალი ქვის ხანის (ნეოლითი) განათხარ ძეგლებში თვალსაჩინოა მეთევზეობასთან დაკავშირებული ნივთები: ბადის საწაფები, ჰარპუნები, ანკესები; ასევე აღსანიშნავია აფხაზეთის სანაპიროზე აღმოჩენილი ენეოლითის ხანის ხელით დამზადებული თევზის საჭერი ჰარპუნები, საგვარჯილეს ენეოლითის ფენის თევზსაჭერი ბადის საწაფები, ძვლისა და ლითონის ანკესები, ჭვილთები. შუაბრინჯაოს ხანის დიხა-გუძუბას ზედა ფენებში მრავლადაა ნაპოვნი თევზის ძვლები და დელფინის ნაშთები.

უცხოური წყაროები უძველესი დროიდანვე მიუთითებენ ქართველ ტომებს შორის მეთევზეობის გავრცელების შესახებ.

ანტიკური ხანის საქართველოში (კოლხეთში) მეთევზეობა განსაკუთრებით დაწინაურებულ დარგად გვევლინება. ამ დროს შავიზღვისპირა ქალაქებს მჭიდრო კულტურულ-ეკონომიკური კავშირი აქვთ ბერძნულ სამყაროსთან და არსებობს ვარაუდი, რომ დამარილებული თევზი კოლხეთიდან სხვა ქვეყნებშიც გაჰქონდათ. საზღვაო ვაჭრობა-ნაოსნობა შავ ზღვაზე წარმატებით იყო ორგანიზებული შუა საუკუნეების საქართველოშიც.

ტერმინები „თევზის თხევლა“ და „თევზზე ნადირობა“ იმ დროიდან მომდინარეა, როდესაც ადამიანი თევზს ნადირივით იარაღით კლავდა. უძველეს ხანაში თევზზე ისრითა და შუბით ნადირობდნენ და მეთევზესაც ჩვეულებრივი საბრძოლო მშვილდ-ისარი ან შუბი ეპყრა ხელთ. დასავლეთ საქართველოში თევზზე სანადიროდ იყენებდნენ „ჭვილთს“ ანუ „მარცახს“ ხის ტარზე დაკეცილ სამწვერა რკინის იარაღს. ჩვეულებრივ, დიდ თევზს მიეპარებოდნენ და ჭვილთის დარტყმით კლავდნენ. თევზს იჭერდნენ ბადითაც და ანკესითაც. ზღვაზე თევზის ჭერა ძირითადად ბადით ხდებოდა. ბადის უძველესი სახელწოდებაა „სათხეველი“. „ბადე არს თევზთა შესაპყრობელი, სათხეველი, ხოლხი, ღრიპონი, ჩიჩქინური, მასე, ზელმა, ხალბადე და ეგევითარნი“. მტკვარზე თევ-

ზაობდნენ ნავტიკის ბადით ანუ „სახვეტი“ ბადით, აგრეთვე, „ხორხილბადით“. დასავლეთ საქართველოში ბადის ნართი დიდი რაოდენობით მზადდებოდა. XVI-XVII საუკუნეებში იგი ექსპორტის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენდა. ბადეები ქსოვის მანერითა და ფორმით ერთმანეთისაგან განსხვავდებოდა. დიდი თევზისათვის განკუთვნილი ბადე ფართო თვლებით იქსოვებოდა, წვრილისათვის კი - წვრილით. იყო ერთპირა ან რამდენიმე პირად ნაქსოვი ბადეები. ფორმის მიხედვით ბადე იყო წრიული.

ანკესით თევზს ნაპირიდანაც იჭერდნენ და ნავიდანაც. ანკესი ძალიან ძველი გამოგონებაა. იგი გვიან პალეოლითშიც გვხვდება. განვითარების სხვადასხვა საფეხურზე ანკესი მზადდებოდა ქვისგან, ძვლისა და ლითონისგან. იცვლებოდა არა მარტო საანკესე მასალა, არამედ ანკესიც უფრო რთული და მრავალფეროვანი ხდებოდა. საერთოდ ანკესი კავისებურად მოხრილი რკინაა, რომლის ერთი მხარე მოკლეა და მასზე ნემსია მიმაგრებული დაჭერილი თევზის დასამაგრებლად. მეორე მხარეზე უკეთდება ჩამოსაბმელი ძაფი, რაც, თავის მხრივ, დამაგრებულია ჯოხზე. ანკესს დასავლეთ საქართველოში უწოდებენ, ხოლო აღმოსავლეთ საქართველოში ამ ხელსაწყოს ნემსკავს, ან ჩანგალს ეძახიან. ნემსკავით იჭერენ წვრილ თევზებს: ღორჯოს, წვერას, კალმახს, ჩანგლებით კი - ღლაფს, ზუთხს, ორაგულს. ჩანგლები იყო ორ და სამ კაუჭიანებიც.

საანკესე ძაფი მზადდებოდა კანაფისა და აბრეშუმისაგან. აბრეშუმით საანკესე ძაფის დამზადების საინტერესო წესები შემონახულია სამეგრელოსა და ლაზეთში.

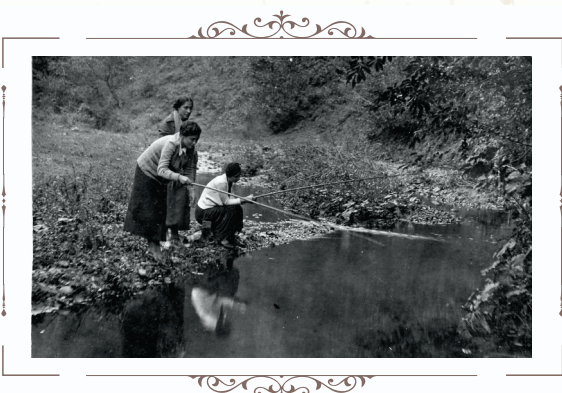
არსებობდა საზუთხე ან სალლავე ანკესები, იგი გავრცელებული იყო ფოთიდან სამეგრელომდე. ანკესით თევზაობისას სკოდნიათ შეამხანავება.

შავი ზღვა და საქართველოს მდინარეები განთქმული იყო თევზის მრავალფეროვნებით. აღსანიშნავია შავი ზღვის ზუთხი და ზუთხის ოჯახის სხვა წარმომადგენლები: ანჯაქია, ტარალნა, ფორეჯი, სვია, აგრეთვე, შავი ზღვის ორაგული, სამი სახეობის კეთალი, ქაფშია და სხვა მრავალი დიდი თუ პატარა ჯიშის თევზი.

ბადით ან ანკესით თევზაობის პარალელურად არსებობდა თევზჭერის სხვადასხვა სახეობაც, რომელ-

თავან უმარტივეს ტიპად „ხელობა“ - თევზის ხელით ჭერა - ითვლება. განვითარების შემდეგი ეტაპი კი თევზჭერის ბუნებრივი ღრმულების გამოყენებაა. თევზაობის ამ სახეს აღწერს ვახუშტი ბატონიშვილი და მას „ღრუდოს“ უწოდებს. „არს ქვა-ციხეს მდინარის კიდურზედ წყარო გამომდინარე, რომელსაც გაზაფხულს მიუდგამენ გოდორს და აღივსების წურილის თევზითა“.

გადაღობვა-გადაწურვის წესის ერთ-ერთი სახეა ფაცერით თევზაობა. ფაცერი თხილის ან ბამბუკის წველებისაგან დამზადებული ბრტყელი წნულია, რომლის წინა ნაწილი 1,5-2 მეტრი სიგრძისაა და ბოლოსკენ ვიწროვდება. მისი კედელი ოდნავ ამოზნექილია და პეშვს მოგვაგონებს. ფაცერს ფართო მხრიდან მიუდგამენ მდინარის განცალკევებულ ტოტს ამაღლებულ ადგილზე.

ფეოდალურ ხანაში თევზით მდიდარი ადგილები ფეოდალებს ეკუთვნოდათ (მეფე, მთავარი, თავადი, ეკლესია...), „საკალმახოები“ მდინარეებში ან „ღრუდოები“ კერძო მესაკუთრეებისა იყო. მდინარის დინების ამა თუ იმ მონაკვეთზე თევზაობის უფლება მის მესაკუთრე ფეოდალს ეკუთვნოდა. ასეთივე ვითარება იყო ზღვაზეც. სამეგრელოს სამთავროში მთელი ზღვის სანაპირო მთავარს ეკუთვნოდა და ზღვაზე თევზის ჭერა მისი ნებართვითა და გადასახადის გადახდით შეიძლებოდა. საზღვაო ვაჭრობის კონტროლი საგანგებო პუნქტებში იყო ორგანიზებული, სადაც საზღვაო-სავაჭრო ნაგებობის ტვირთის სპეციალურად ამოწმებდნენ და შესაბამის ბაჟს ახდევინებდნენ.

საგულისხმოა თრიალეთური ლეგენდა სოფ. ოლიანძის ეკლესიის თევზების შესახებ. იქ მცხოვრებ ბერძენთა (ურუმთა) რწმენით, ეკლესიიდან გამომდინარე წყარო და აუზი წმინდაა, წმინდად ითვლება ამ აუზის კალმახიც. იკრძალება მათი არა მარტო დაჭერა თუ მოკვლა, არამედ ხელის ხლებაც კი. მკვდარ თევზებს ახვევენ სუფთა ნაჭერში, შეიტანენ ეკლესიაში, ასრულებენ

ლოცვის რიტუალს და შემდეგ იქვე, იმავე წმინდა წყაროს დინებაში შერჩეულ ღორღიან ადგილზე მოზრდილ ქვასთან მარხავენ. თევზის სასაფლაოს ტერიტორიაც ტაბუირებულია. ურუმები ამ ადგილზე XIX საუკუნის პირველ ნახევარში დასახლდნენ. მათი თქმით, „წმინდა წყაროზე“ დაშენებული ეკლესია აუზითა და კალმახებით ასევე დახვდათ. ოღონდ ეკლესია XX საუკუნის 20-იან წლებში განუახლებიათ, აუზი კი გაუდიდებიათ. გარდა ამისა, ქარ-

თველ მეთევზეებსა და მეზღვაურებს სწამთ სხვადასხვა ნიშნებისა, რაც უნივერსალურია მსოფლიოს ყველა კუთხის ზღვაოსნისათვის, მაგალითად, მეთევზეებს სჯერათ თევზთპატრონის, თევზთმფარველის არსებობა. მეთევზეები გარკვეულ შესაწირავს სწირავდნენ თევზთ ანუ ნადირთმფარველს, სჯერათ, რომ წარმატებული თევზაობა ნავზეა დამოკიდებული. ამიტომ თუ რომელიმე ნავზე ბევრი თევზი იყო დაჭერილი, მას დაძველების შემდეგაც ინახავდნენ. მეთევზეებს „ავი თვალისაც“ ეშინოდათ და ნაძრახი თვალის მეთევზეს ზღვის ნაპირზე გასვლა იმ დროს, როდესაც სხვები თევზაობდნენ, ეკრძალებოდა.

ამრიგად, არქეოლოგიური, წერილობითი და ეთნოგრაფიული წყაროებით ცნობილია, რომ მეთევზეობას საქართველოში ხანგრძლივი ისტორია აქვს. იგი უძველესი ტრადიციული დარგია, მეურნეობის დამხმარე ფორმაა. ქართველები მისდევდნენ როგორც საზღვაო, ასევე სამდინარო თევზჭერას. მრავალფეროვანია თევზჭერის მეთოდები და იარაღები. არსებობს საგულისხმო ნიუანსები საქართველოს სხვადასხვა ეთნოგრაფიულ მხარეში. მეთევზეობასთან დაკავშირებული ეპოსი, ლეგენდა-გადმოცემები და რწმენა-წარმოდგენები ისტორიული განვითარების სხვადასხვა ეტაპის დანაშრევებს შეიცავს. იკვეთება როგორც არქაული, ასევე ქრისტიანული რწმენის პლასტები. მითოსური კუთხით კი მეთევზეობასთან დაკავშირებული გადმოცემები სამონადირეო მითოსის ერთ-ერთი განშტოებაა, რადგანაც მეთევზეობა იგივე ნადირობაა და აღნიშნული მსგავსებას ბუნებრივია.

Eng

According to archaeological, written and ethnographic sources fishing has a long history in Georgia. It is an ancient traditional form of farming. Georgians practiced fishing on both: sea and rivers. Fishing techniques and tools are diverse according to various ethnographic areas of Georgia.

They fish from the river coasts and from the boat with the fishing rod. Fishing rod is very old invention. It is known since late Paleolithic period. At various stages of development, the fishing rod was made from stone, bone and metal.

დაცული ტერიტორიები

„სა-ი-ქმნება დაუზოჩყარი მოგონებები“

Protected Areas

ნატურალისტის თვალით დანახული ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები

WWW.APA.GE

დაცული ტერიტორიების სააგენტო
AGENCY OF PROTECTED AREAS

მოგზაურობა შავი კლდეების ტბაზე

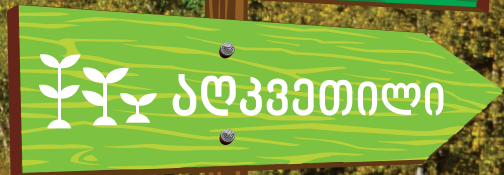
კახეთი

სახელმწიფო ნაპრძალი

ეროვნული პარკი

აღკვეთილი

ბუნების ძეგლი

დასული ლანდშაფტი

მრავალმხრივი
გამოყენების
ტერიტორია

ნატურალისტს, ბუნების მოყვარულ თუ მოღამ-
ქრე ადამიანს ლაგოდეხის ხსენებაზე პირველ რიგში
ლაგოდეხის ნაკრძალი ახსენდება. ერთხელ მაინც თუ
მოგინებს ლაგოდეხის ტყეებსა და მთებში მოგზაურობა,
ველარასდროს შეძლებ მისი სილამაზის დავინყვას.
ჯადოსნური ბუნების ფერწერა უჩვეულო მუსიკის თან-
ხლებით მთელი ცხოვრების მანძილზე თან გდევს და
კვლავ თავისკენ გიხმობს.

მოკლე რეზიუმე:

106 წლის წინათ 1912 წელს დაარსდა კავკასიაში
პირველი დაცული ტერიტორია - ლაგოდეხის ნაკრძა-
ლი. დაარსების ინიციატივის სულისჩამდგმელი იყო პო-
ლონელი ნატურალისტი ლუდვიგ მლოკოსევიჩი, რომ-
ლის წამოწყებულ საქმეს შეუერთდა და მლოკოსევიჩის
სიკვდილის შემდგომ გააგრძელა იურიევის (ტარტუ)
უნივერსიტეტის პროფესორი, მეცნიერებათა აკადემიის
წევრ-კორესპონდენტი, ნიკოლოზ ივანეს ძე კუზნეცოვი.

გეოგრაფიული საზოგადოებისა და მეცნიერება-
თა აკადემიის შუამდგომლობით ლაგოდეხის ხეობა 1912
წელს გამოცხადდა ნაკრძალად, რომლის ტერიტორია-
ზე აკრძალული იყო ხის ჭრა, ნადირობა და საქონლის
ძოვება. ლაგოდეხის ნაკრძალის თავდაპირველი ფარ-
თობი 3500 ჰა-ს შეადგენდა, ამის შემდეგ რამდენჯერმე
გათართოვდა, დღეს ლაგოდეხის დაცული ტერიტო-
რიების ფართობი შეადგენს 24 532 ჰა-ს და მოიცავს ლა-
გოდეხის სახელმწიფო ნაკრძალსა (ფართობი 19959 ჰა)
და ალკვეთილს (4573 ჰა).

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები ევროპის

ლაგოდეხი თბილისიდან 160 კილომეტრითაა
დაშორებული. თბილისიდან 2 5 საათის სავალზე „მწვანე
სამყაროში“ აღმოჩნდება. ქ. ლაგოდეხის ვაშლოვნის
ქუჩა #197-ში მდებარეობს ლაგოდეხის დაცული ტერი-
ტორიების ადმინისტრაცია, სადაც განთავსებულია ვიზი-
ტორების საინფორმაციო ცენტრი. ბილიკზე გასვლამდე
გაივლი რეგისტრაციას, მიიღებ აუცილებელ რჩევებს და
შეუდგები დაუვინყარ მოგზაურობას.

რეზიუმე ბილიკი: 4: „შავი კლდეების ტბა“

პირველი დღე -

გამგზავრება ადმინისტრაციული ცენტრიდან ტურისტულ
თავშესაფრ მეტეომდე. მანძილი - 11,5 კმ.

ტური მომნახველთა ცენტრიდან იწყება და
ალპური ზონისკენ შედარებით დამრეცი საცხენოსნო
„დაღესტნის ბილიკით“ მთა დიდი ქოჩალოს მიმართუ-
ლებით მიემართება. აღსანიშნავია, რომ შავი კლდეების
ტბა ბუნებრივ საზღვარს წარმოადგენს საქართველოსა
და რუსეთის ფედერაციას შორის. სასაზღვრო ზონის
გამო აუცილებელია თან იქონიოთ პირადობის დამა-
დასტურებელი დოკუმენტი.

ბილიკის დასაწყისში - საინფორმაციო დაფები,
ხოლო მთელ ბილიკზე განთავსებულია მანიშნებლები
და მოწყობილია მონიშვნები წითელი და თეთრი საღე-
ბავით, ასე რომ ბილიკის დაკარგვა წარმოუდგენელია.
ბილიკის დასაწყისიდანვე ყურს იპყრობს ჩიტების გალო-
ბა, აქ 150 სახეობაზე მეტი ფრინველი ბინადრობს.

დაცული ტერიტორიების „ოჯახის“ წევრი გახდა 2017
წლის 5-8 დეკემბერს, ქ. სტრასბურგში (საფრან-გეთი)
გამართულ, „ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი
ჰაბიტატების დაცვის“ (ბერნის) კონვენციის მუდმივ-
მოქმედი კომიტეტის 37-ე შეხვედრაზე ლაგოდეხის
(GE0000001) დაცულ ტერიტორიებს მიენიჭა ზურმუხტის
ტერიტორიების სტატუსი.

ბილიკი იწყება 500 მ-ზე ზ.დ. დაახლოებით 20 წუთის
სიარულის შემდგომ მივადგებით მდინარე ლაგოდეხის
ხევს, რომლის გადაკვეთის შემდგომ ჩვენ წინაშე გადაი-
შლება უნიკალური რცხილნარი ტყის კორომი, რაც კავ-
კასიაში საკმაოდ იშვიათობაა, იგი წითელნარი ტყის ქარ-
ქცევის(1933) შედეგად წარმოიშვა. უკვე აქედან, თუ უხ-
მაუროდ ვივლით, შესაძლებელია შვლის ან გარეული

ლორის ხილვა. რცხილნარ ტყეში წყარო გვხვდება, სადაც აუცილებლად უნდა შევავსოთ წყლის მარაგი, რადგან ტურისტულ თავშესაფარ „მეტეომდე“ წყალი არსადაა. 15-30 წთ-ში შევხვდებით კახეთის ლოკალურ ენდემს - „მრგვალ წამალას“ რომელიც ადრე გაზაფხულზე ყვავის და, როგორც იშვიათი სახეობა, შეტანილია წითელ წიგნებში. 30 წთ-ში მივადგებით ქედის დასაწყისს ხელუხლებელ წმინდაწიფლნარის კორომში.

აქამდე ვაკვებ მივდიოდით, ახლა კი მოგვიწევს სიმაღლის აკრეფა, 1 სთ-ში ავდივართ სერზე ზ.დ. 1 300 მ. სიმაღლეზე და გავუყვებით ქოჩალოს ქედს, სადაც ჩრდილოეთის მხარეს შეგვიძლია ვიხილოთ წიფლნარის, ხოლო სამხრეთ-აღმოსავლეთით შერეული, ფართოფოთლოვანი ტყე. ტყეში სიარულისას გვაოცებენ ხეთა ფორმები, სიბერისგან გადატეხილ ხეებზე უზარმაზარი აბედა სოკოები ამოსულა, ხმელ ხეებზე ადვილად შეამჩნევთ კოდალის მიერ მოწყობილ ხვრელებს, რომლებშიც ბუდე სხვადასხვა წვრილ ძუძუმწოვრებს დაუდიათ.

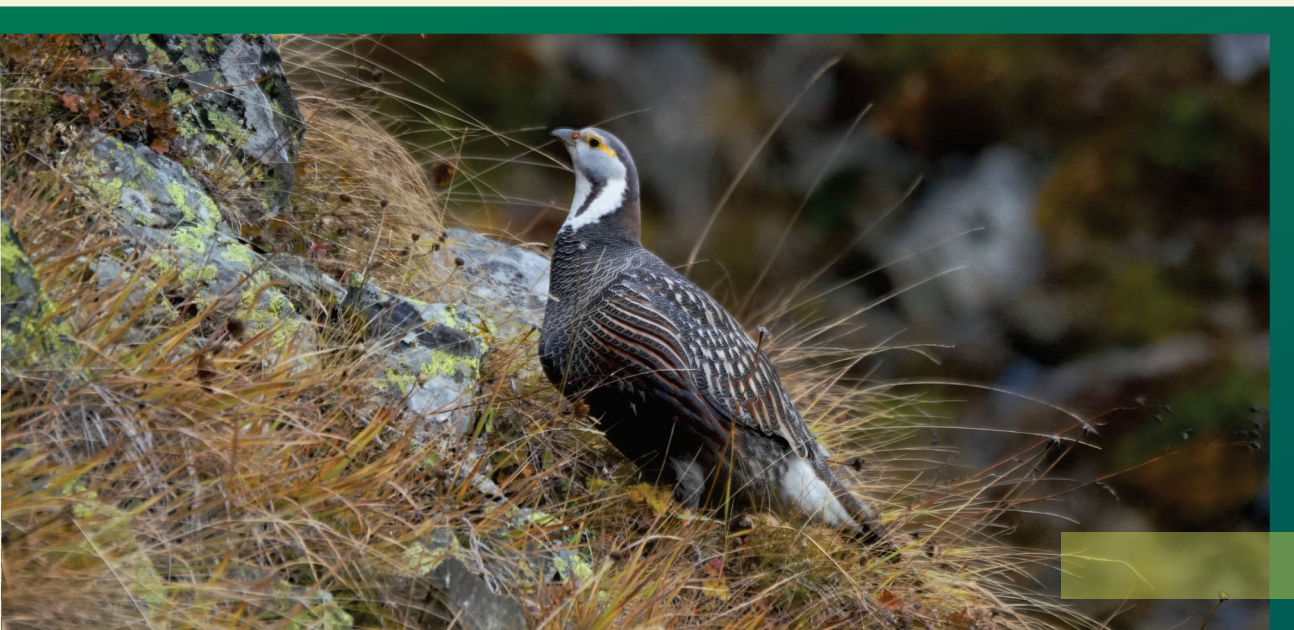
2 სთ-ში აღმოჩნდებით სუბალპურ სარტყელში - მაღალმთის ნეკერჩხლის მეჩხერ კორომში, სადაც პარკისებრ ტყეებს მინდვრები ცვლიან, აქედან უკვე შესაძლებლობა გვეძლევა ვიხილოთ ალაზნის ველი და მთავარი კავკასიონიდან სამხრეთით წამოსული ქედები, სადაც ტყეები და კლდეები თვალწარმტაც კომპოზიციას ქმნიან. ადრე გაზაფხულზე აქ უთუოდ შეიგრძნობთ მომწარო-მოტკბო სუნს და მალე ყვითლად გადაჰენტილ ბუჩქებსაც შეამჩნევთ. ეს იელია, რომელიც უამრავ მწერს იზიდავს. დღევანდელი დღის აღმართები დამთავრდა. 1 სთ-ში იხილავთ ტურისტულ თავშესაფარს „მეტეოს“, ხის კოტეჯს სადაც შესაძლებელია 18 ადამიანის განთავსება,

განლაგებულია სპეციალურად მოწყობილი საპიკნიკე და საკემპინგე ადგილები. მეტეოდან 200 მეტრში ანკარა ცივი წყარო მოჩუჩუხებს. მეტეოდან ლაგოდეხის ნაკრძალის სანახები იშლება, განსაკუთრებით საინტერესოა უნაგირა ქედის მიმართულება, საიდანაც დურბინდის დახმარებით ჯიხვების და ირმების დამზერა ჩვეულებრივი მოვლენაა, დილა-საღამოს ისინი ალპურ საძოვრებზე გამოდიან, შემდეგ კი ტყეში ეშვებიან. მეტეოს გარშემო ალპური მეჩხერი ტყე ირმის სამფლობელოა. აქ ირემი მთელი წლის განმავლობაში ბინადრობს, ასევე შეხვდებით ირმის არსებობის კვალს, ექსკრემენტს, რქებით გაქერქილ მოზარდ ხეებს, ხოლო სექტემბერ-ოქტომბერში, ირმის შეჯვარების პერიოდში, თქვენს ყურს აუცილებლად მისწვდება ხარირმის ბლავილი.

მეორე დღე -

მეტეოს თავშესაფრიდან გადაადგილება ტბის მიმართულებით და ღამისთევა ტურისტულ თავშესაფარში „დემიდოვის ბინა“. მანძილი -15,5 კმ.

მეორე დღეს გზას ვაგრძელებთ ქოჩალოს ქედზე. 1 სთ-ში ავდივართ ტყის ზედა საზღვარზე ალპურ ზონაში, გზად ვიზიტორს ეძლევა შესაძლებლობა ნახოს იშვიათი ჩლიქოსანი ცხოველები, კერძოდ: ირემი, არჩვი, ჯიხვი, ასევე - ფრინველები: როჭო, კავკასიური შურთხი, ბატკანძერი და არწივის სხვადასხვა სახეობები. აქვეა მაცოცხლებელი წყარო. წყაროს მიმდებარე ტერიტორიიდან ცხოველებზე დაკვირვების კარგი წერტილია. ამ ადგილიდან 2 ხეობის სათავეების, მდ. ბნელიხეობისა და მდ. ლა-

მეტეოში 4 ოთახია, რომლებშიც განთავსებულია 2 სართულიანი სანოლები. მეტეო აღჭურვილია მზის ელ. ენერგიის სადგურით. აქ შესაძლებლობა გაქვთ ელექტრო ხელსაწყოები დამუხტოთ. მეტეოს გვერდით პატარა ხის კოტეჯში განთავსებულია სამზარეულო, სადაც შეშის ღუმელზე შესაძლებელია კერძის მომზადება და წყლის აღულება ჩაისთვის. მეტეოს მიმდებარე ტერიტორიაზეც

გოდების ხევის დათვალიერება შეიძლება, აქედან უკვე აზერბაიჯანის რესპუბლიკა და ზაქათლის ნაკრძალი ჩანს.

შემდგომ 1 სთ-ში ავდივართ უღელტეხილზე, ე.წ. „დემიდოვის ნაშლებზე“, რომელიც ჯიხვებისა და შურთხების სამფლობელოდ არის ცნობილი. აქ დაკვირვების წერტილი ორია, დღეს ძირითადი აღმართები გავლილია, მივალწიეთ ზეგანს.

1 სთ-ში აღმოვჩნდებით ათასფერი ყვავილით მოფენილ ალპურ მდელოებზე. აქ შეგვხვდება ლაგოდების ენდემი ლაგოდების ნალველა. ეს მინდვრები ჯიხვების საზაფხულო საძოვრებს წარმოადგენენ. ჩვენს თვალწინ, სამხრეთით - უკიდურესო ალაზნის ველი, ხოლო ჩრდილოეთით დიდი კავკასიონის მთავარი წყალგამყოფი გამოჩნდება. აქვეა საქართველოს სასაზღვრო პოლიციის საზაფხულო პოსტი „პრინცის ბინა“, სადაც მესაზღვრეები ვიზიტორების რეგისტრაციას ახდენენ.

მომდევნო 40 წთ-ში შეგვხვდება გამყინვარების დროინდელი პატარ-პატარა ტბები, ტბის შუაგულში სხვადასხვა ფორმის ულამაზესი მწვანე კუნძულებით და ჯადოსნური ბუნების მიერ მოქარგული ჭაობებია. 30 წთ-ში ჩვენ წინ გადაიშლება შავი კლდეების ტბა. დიდი, გრანდიოზული შავი ფერის კლდეების ძირში განთავსებული ეს დიდი სარკე ირეკლავს მწვანე მდელოებს, ლურჯ ცას, შავ კლდეებს და საოცარ სანახაობას გვთავაზობს.

ტბიდან 40 წთში მოხვდებით ტურისტულ თავშესაფარ დემიდოვის ბინაში, ეს ბინა განთავსებულია გამოჩენილად ლამაზ ადგილას 2650 მეტრზე ზღვის დონიდან ალპურ მდელოზე. ბინიდან ახლოს გადასახედებია მდ. ლაგოდებისხევის, მდ. შრომისხევის ხეობებზე, ასევე აქედან იშლება საუკეთესო ხედი ალაზნის ველსა და კავკასიონზე. გარეული ცხოველების სანახაოდ ეს ადგილები გამოირჩეულია. ჯიხვების გარდა აქ ადგილი შესაძლებელია ველურ ბუნებაში იხილოთ ირემი, მელა, დათვი, როჭო და შურთხი. მდინარეთა ხეობებში კი მთამხეჯდავი ნისლის „მიქცევ-მოქცევა“.

მესამე დღე -

გამგზავრება ტურისტული თავშესაფრიდან უკან ადმინისტრაციულ ცენტრში.

უკვე დადგა დრო დავბრუნდეთ ლაგოდებში, ამ მონაკვეთზე ჩვენ გვინევს გავიაროთ კუდიგორის ქედი, რომელიც გამორჩეულია ხელუხლებელი უღრანი ტყით, ულამაზესი ხედებით. გზა თავქვე ეშვება. გზაზე შეგვხვდება ლაგოდების და მლოკოსევიჩის იროდასალამი. ბუმბერაზი საუკუნოვანი ნიფლები, ასწლოვანი ღვიის ბუჩქები. გზაზე ასევე მრავლად გვხვდება მაყვალი, რომლის უგემრიელესი ნაყოფით შესაძლებელია პირის გასველება.

დაალოებით 6 სთ მგზავრობის მერე თქვენ უკვე ლაგოდებში ხართ, ფიზიკურად ცოტა დაღლილი, მზისგან დამწვარი, მაგრამ თან მიგაქვთ ემოციებითა და ბედნიერებით საფხე ხურჯინი, ფოტოებითა და ვიდეოებით საფხე მესხიერების მატარებელი, თან მიგყვებათ ჩიტების ჭიკჭიკი, მდინარეების ხმაური და ჩანჩქერების ქუხილი, ასევე გაცილებენ ჩვენი ტყის ბინადრები.

ვიზიტორებს საშუალება აქვთ ეს ბილიკი გაიარონ როგორც ფეხით, ასევე ცხენებით, შეისვენონ სპეციალურად მოწყობილ საპიკნიკე ადგილებზე, ღამე გაათენონ კარვებში და იქიარონ შესაბამისი ალჭურვილობა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ შავი კლდეების ტბა წარმოადგენს ბუნებრივ საზღვარს საქართველოსა და დაღესტანს, ანუ რუსეთის ფედერაციას შორის.

- 1. თბილისი - ლაგოდეხი 160 კმ (2,5 სთ):
მიკროავტობუსები გამოდიან მეტრო ისნის მიმდებარე ავტოსადგურიდან, მგზავრობის ღირებულება - 7 ლარი;
ტაქსები გამოდიან მეტრო ისნის მოპირდაპირე ტერიტორიიდან, მგზავრობის ღირებულება - 10-12 ლარი;
- 2. ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია - შავი კლდეების ტბა;
ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია მდებარეობს: ქ. ლაგოდეხი, ვაშლოვნის 197.

მთავარი ღირშესანიშნაობები: ფართოფოთლოვანი ტყე, რცხილნარის კორომი, წმინდა წიფლნარის კორომი, მდ. ლაგოდეხის ხევი, ალაზნის ველისა და კავკასიონის ხედები, პატარ-პატარა ტბები, ჭაობები, შავი კლდეების ტბა, ფლორა და ფაუნა.

- მანძილი: 42 კმ;
- ლაშქრობის ხანგრძლივობა: 3 დღე;
- ცხენით ლაშქრობის ხანგრძლივობა: 3 დღე;
- სირთულე: რთული (უმეტესად ციცაბო და ვიწრო ბილიკები, მობილიზებულობა და სათანადო სალაშქრო აღჭურვილობა აუცილებელია).

შენიშვნა: შავი კლდეების ტბის მონახულებისას, მესაზღვრეებთან რეგისტრაციისთვის, აუცილებელია თან იქონიოთ პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი. დაცულ ტერიტორიაზე არსებულ ტურისტულ თავშესაფარში - „მეტეოში“ - 16 ადგილია, ხოლო „დემიდოვის ბინაში“ - 18. ტურისტულ თავშესაფართან მონწყობილია საკარვე ადგილები.

გიდებთან დაკავშირებამდე, ტურის დაგეგმვისა და ორგანიზების მიზნით, გთხოვთ მიმართოთ ვიზიტორთა სამსახურს: ალექსანდრე ლოლაძე

ტელ.: 577 10 18 34

ელ-ფოსტა: hanihihi@gmail.com

შავი კლდეების ტბის ბილიკის რუკა
შეგიძლიათ იხილოთ შემდეგ ბმულზე:
<http://apa.gov.ge/uploads/other/3/3556.pdf>

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ტურისტული მომსახურების ტარიფები

მომსახურების სახეები			ფასი (ლარი)	სკოლის მოსწავლეები, სტუდენტები
1.	ღამისთევა ტურისტულ თავშესაფარში	1 ადამიანი/1 დღე	20	10
2.	საკარვე ადგილი	1 ადამიანი/1 დღე	5	— — — —
3.	საპიკნიკე ადგილი	1 ადამიანი	15	10
4.	კარავი	1 ადამიანი	10	— — — —
5.	საძილე ტომარა	1 დღე	5	— — — —
6.	ზურგჩანთა	1 დღე	5	— — — —
7.	ცხენით მომსახურება	1 დღე	50	— — — —
8.	კარემატი	1 დღე	3	— — — —
9.	საკონფერენციო დარბაზი ლაგოდეხში	1 დღე	150	— — — —

ლაშქრობისთვის რეკომენდებული აჭურვილობა:

- სალაშქრო ფეხსაცმელი (სასურველია საშუალო ან მაღალყელიანი);
- საწვინარი ლაბადა;
- თბილი სამოსი;
- სალაშქრო ჯოხები;
- მზისგან დამცავი კეპი;
- საძილე ტომარა;
- კარემატი (თუ თავშესაფარში არ რჩება);
- კარავი (თუ თავშესაფარში არ რჩება);
- პირველადი დახმარების კომპლექტი (ნაკრები);
- მზისგან დამცავი საცხი;
- მწერებისგან დამცავი საცხი;
- წყლის ჭურჭელი (3 ლ);
- საკვები სამი დღის;
- მცირე გაზქურა;
- პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი.

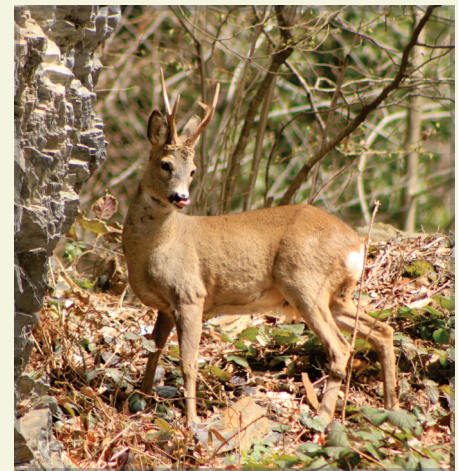
ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში შეიძლება იქირაოთ:

- კარავი;
- საძილე ტომარა;
- ზურგჩანთა;
- კარემატი.

მიკროავტობუსების განრიგი

თბილისი-ლაგოდეხი	ლაგოდეხი-თბილისი	ლაგოდეხი-თელავი	ლაგოდეხი-რუსთავი	ლაგოდეხი-ყვარელი
7:40	6:45	8:00	9:00	12:00
8:30	7:20	9:00	11:00	
9:30	7:55	12:30	15:20	
10:20	8:45	13:30		
11:10	9:30	14:20		
12:00	10:10			
12:30	11:00			
13:15	12:00			
14:00	13:00			
14:40	13:50			
15:20	14:50			
16:00	16:00			
16:30	16:45			
17:25	17:30			
18:15				
18:50				

"Unforgettable memories are created here"

Lagodekhi Protected Areas seen by naturalists

Eng

Black Rock Lake Trail - This is one of the most interesting trails in all of Georgia and is distinguished by its astounding views of the Alazani valley and the Caucasus mountains. The route starts from the Lagodekhi Protected Areas Administration. In 10-15 min you will come across unique hornbeam stands (400-600 m above sea level) which are rather rare in the Caucasus.

In 30-40 min we will cross river Lagodekhi valley. While in 20-30 min we enter young virgin hornbeam stands, which grew as a result of a wind-break (1933). In 30 min we get to the beginning of the ridge in untouchable beech stands. In an hour we go up the hill 1,300m above sea level and go along Kochalo hill, where we can observe beech forest on the north and mixed broad-leaved forest on the south-east. In 2 hours you will appear in a sub-alpine zone – high hill, shallow maple stands. In an hour you will see the tourist shelter Meteo, picnic and camping sites specially arranged along the area. On the second day we continue our trip on Kochalo hill. In an hour we go up to the upper alpine, where visitors can observe rare ungulate animals such as: red deer (*Servus elaphus*), chamois (*Rupicapra rupicapra*), and wild goat (*Capra caucasica cylindricornis*); as well as birds such as grouse (*Tetrao mlokosiewiczi*), Caucasian snowcocks (*Tetraogallus caucasicus*), bearded (*Gypaetus barbatus*) and various eagles. In an hour we go up the pass to the so-called Demidovi ruins, which are famous for a fiefdom of goats. Afterwards we appear on relatively flat alpine meadows which represent pastures for goats. In the following 40 minutes we come across little lakes and wetlands embroidered by the magic of nature from the glacial age. In 30 minutes Black Rock Lake spreads in front of us. Magic nature changes in front of the visitor 400-3,500m above sea level, and in the case of a careful walk one can meet rare representatives of fauna. Visitors can move by horses, rest on specially arranged picnic spots, overnight in tents and rent appropriate equipment. It is remarkable that Black Rock Lake represents a natural border between Georgia and Daghestan, the Russian Federation.

First Day - from the administrative center to the tourist shelter. Distance - 11.5 km, 1,350 m. above sea level.

Second Day – from the tourist shelter to the lake and back. Distance - 25 km, 900 m. above sea level.

Third Day - travelling from the shelter back to the administration building. Distance - 11.5 km., 1,350 m. above sea level.

The tourist shelter can accommodate 16 individuals.

დასაწყისი იხ. 23 გვერდზე

ქვეყნრი

მეუფე დავითი

ალავერდელი მიტროპოლიტი

ალავერის მონასტრის ისტორიული მარნის რეაბილიტაციით XI საუკუნე გაახალგაზრდავდა და XXI საუკუნე დაბერდა, რადგან ქვევრის კახური ღვინის დაყენების უძველესი ტექნოლოგია და უახლესი გამოცდილება ერთმანეთს შეერწყა.

2010 წელს დაიგეგმა ქვევრში ღვინის დაყენების ტრადიციული ტექნოლოგიისადმი მიძღვნილი პირველი საერთაშორისო სიმპოზიუმი, რომელიც მრავალი სირთულისა და წინააღმდეგობის მიუხედავად, 2011 წლის 15-18 სექტემბერს USAID-სა და EPI-ს (Economic Prosperity Initiative) ხელშეწყობით წარმატებით ჩატარდა. სიმპოზიუმის მნიშვნელოვანი ნაწილი სწორედ ჩვენს მონასტერში გაიმართა. მას შემდეგ ქვევრის ღვინის საერთაშორისო სიმპოზიუმი ყოველ ორ წელიწადში ერთხელ ტარდება. 2017 წლის, მე-4 სიმპოზიუმი იმით იყო გამორჩეული, რომ მის ფარგლებში პირველად გაიმართა ქვევრის ღვინის საერთაშორისო კონკურსი.

ვიმედოვნებთ, ეს სიახლე გააჩენს სამომავლოდ საფუძველს, რომ ქვევრის სიმპოზიუმი ჩატარდეს ევროპის მეღვინეობის ტრადიციის მქონე რომელიმე ქვეყანაში და დიდ საერთაშორისო კონკურსებზე გაჩნდეს „ქვევრის ღვინის კატეგორია“.

2011 წლის დეკემბერში - 2012 წლის თებერვალში კულტურული მემკვიდრეობის სააგენტომ დაიწყო დოკუმენტაციის შედგენა, თუ რითია განსაკუთრებული ქვევრში ღვინის დაყენების ტექნოლოგია. მსჯელობდნენ იმის შესახებ, ეს უძველესი მეთოდი უნდა წარდგენილიყო ნომინაციაზე თუ თავად ქვევრი, როგორც უნიკალური ჭურჭელი.

2012 წლის 29 თებერვალს ჩატარებულ საკოორდინაციო შეხვედრაზე, რომელიც იუნესკოში „ქვევრში ღვინის დაყენების ქართული ტრადიციული მეთოდის“ ნომინაციის წარდგენას მიეძღვნა, ჩვენს გამოსვლაში აღვნიშნეთ:

საკითხი, რომელზეც ჩვენ ვმსჯელობთ - „ქვევრში ღვინის დაყენების ქართული ტრადიციული მეთოდი“, - უაღრესად ეროვნულია და ამაღლოვლად, მსოფლიო კულტურის საგანძურის კუთვნილებაა. ეს არის ჩვენი იდენტობა, საიდენტიფიკაციო კოდი წინაპრებისა ჩვენთან და ჩვენი - მომავალთან. ეს ის არამა-

ტერიალური კულტურული მემკვიდრეობაა, რომლითაც ჩვენმა ქვეყანამ გაიმყარა ადგილი მსოფლიო კულტურაში.

ღვთის განგებით, საღმა აზრმა გაიმარჯვა და იუნესკომ 2013 წელს მსოფლიოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ნუსხაში ქვევრში ღვინის დაყენების ტრადიციული მეთოდი შეიტანა.

არსად მთელ მეღვინეობისმოყვარულ მსოფლიოში არ მოიძებნება 8000 წლის ბებერი, დღესაც მოქმედი ტექნოლოგიის ცოცხალი ტრადიცია.

ძალიან მნიშვნელოვანია იმ ადამიანების საქმიანობის ხელშეწყობა და წახალისება, რომლებიც სამწუხაროდ, მთელ საქართველოში ძალიან ცოტანი დარჩნენ - ესენი ქვევრის ხელოსნები, მექვევრეები არიან. აუცილებელია შესაბამისმა სამინისტროებმა სპეციალისტთა დახმარებით - ნიადაგმცოდნეთა, მევენახე-მეღვინეთა და მექვევრე-ხელოსანთა ცოდნის გამოყენებით შეიმუშაონ ამ მცირე, მაგრამ უნიკალური, დღევანდლამდე მოსული ტრადიციის გადარჩენისა და გამყარების ერთიანი მასშტაბური გეგმა.

ღვინისთვის თიხის ქვევრი ბუნებრივი არეა, რომელიც მდიდარია მინერალური ნივთიერებებით, ანუ იმ საკვებით, რომლითაც ვაზი მიწის წიაღიდან კვებავდა და ამნიფებდა ნაყოფს - ყურძნის მტევანს.

ქვევრის დამზადების ტრადიცია საუკუნეების მანძილზე დაგროვილ ცოდნას უკავშირდება. მეთუნეთა გამოცდილება, პრაქტიკული ჩვევები, თიხის ქიმიური შედგენილობა თუ სხვა საკითხები, საჭიროებდა სისტემატიზაციას, თანამედროვე კვლევებსა და ახალი ტექნოლოგიების გამოყენებას, რისთვისაც ალავერდის ეპარქიის სოფელ იყალთოში აშენდა ქვევრის პირველი სკოლა-აკადემია.

იყალთო მიმდებარე სოფლებით მეთუნეთა ადგილია, რადგან აქ თიხა მოიპოვება და თიხის ჭურჭელს ოდითგან აწარმოებენ. გადმოცემის თანახმად, იყალთოს მონასტრის აკადემია მნიშვნელობის კერა იყო, სადაც მევენახეობა-მეღვინეობასა და მეთუნეობასაც ასწავლიდნენ. ამან საშუალება მისცა ჩვენს წინაპარს, ტექნოლოგიური სრულყოფის გზაზე ქვევრის, როგორც ღვინის სადუღარი ჭურჭლის ფორმათა დახვეწის, სრულქმნის გზა გაეწყო.

გვაქვს მაგალითი და ვეფუძნებით მას, თანამედროვე ტექნოლოგიით აღჭურვილ ქვევრის პირველ

სკოლა-აკადემიასაც დიდ პასუხისმგებლობას ვაკის-რებთ. თუ კი შესაძლებელია XXI საუკუნეში რომელიმე სასწავლო ცენტრი იყოს იყალთოს ძველი აკადემიის „მემკვიდრე“, ეს ფუნქცია ნამდვილად იტვირთა ამ სკოლა-აკადემიამ - მან გააგრძელა ისტორია.

სკოლაში შეიქმნება არქივი თითოეულ ოსტატზე, შევირდზე, თითოეული ქვევრის ნიმუშზე, თუ როდის დამზადდა, ვის მიერ, რა შემადგენლობისაა ის თიხა-მასალა, რისგანაც გაკეთდა, სად წავა ეს ქვევრი, რა დანიშნულებით იქნება მოხმარებული.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ბატონმა ლევან დავითაშვილმა ძალიან კარგად თქვა: „როგორც მომლოცველთათვის სანატრელი ადგილი იერუსალიმია, ასევე მევენახე-მეღვინეთა და სპეციალისტთათვის სანატრელი ადგილი იყალთოს ხევი უნდა გახდეს - რომ ნახონ, როგორ მზადდება თიხის უნიკალური, უნივერსალური ჭურჭელი, რა ისტორიას ატარებს მეთუნეობა საქართველოში, როგორია მევენახეობის წილი ამ ქვეყნის კულტურულ

ჩამოყალიბებაში“.

პატრიარქი ხშირად ამბობს: „იმაზე კი არ უნდა ვფიქრობდეთ, რა უნდა მოგვცეს ქვეყანამ, ვიფიქროთ იმაზე, რა უნდა მივცეთ ქვეყანას“. ეს ადგილი იქნება ამის გამოვლენის, გამომუღავენების ასპარეზი - რა უნდა მივცეთ ქვეყანას. თითოეულმა, დიდმაც და პატარამაც, უნდა შეძლოს იქ თავისი სიტყვის თქმა და საქმით დადასტურება, რომ შემდეგ სხვამ, ამის შემხედვარემ, მადლობა შესწიროს ღმერთს.

ღმერთსა ვთხოვ, ქვეყანა საქართველო უფლის სავენახედ იქცეს, ხოლო ხალხი - გონიერ მევენახედ, მიწის მუშაკად, რომელიც დიდებასა და მადლობას აღუვლენს ღმერთს, შემოქმედს. ამინ!

P.S. სამწუხაროდ, წელიწადნახევარია ნათქვამი განხორციელებას ელის. ჯერ კიდევ ვერ მოინახა ქვევრის სკოლა-აკადემიის ხელშეწყობისა და ამოქმედების ფორმა.

არსად მთელ
მელვინეობისმოყვარულ
მსოფლიოში არ
მოიძებნება 8000 წლის
ბებერი, დღესაც
მოქმედი ტექნოლოგიის
ცოცხალი ტრადიცია.

სტაბილური ხარისხი

გოგი დაქიშვილი მელვინე ენოლოგი

ქართული ღვინის უმთავრესი უპირატესობა გახლავთ ჩვენი ყურძნის ენდემური ჯიშები, რომლებიც ნაკლებად არის გავრცელებული მსოფლიოში. ღვინის მოყვარულებს ყოველთვის დიდი სურვილი აქვთ რაღაც ახალი გასინჯონ. ახალ ჯიშებს და ახალ ღვინოებს ეზიარონ. ამასთან, ღვინის ქვევრში დაყენების უნიკალურმა მეთოდოლოგიამ, რომელმაც აღიარება ჰპოვა იუნესკოსა და მთელი მსოფლიოს ღვინის მოყვარულთა საზოგადოებაში არამარტო ცნობის-მოყვარეობა გამოიწვია, არამედ თვითონ დაიწყო ქარვისეზური ღვინოს წარმოება უცხოეთშიც, სადაც მას orange wine-ს ეძახიან.

ბოლო წლების ყველაზე მნიშვნელოვანი მიღწევა არის არა უბრალოდ ხარისხიანი ღვინის წარმოება, არამედ ამ ხარისხის სტაბილურად შენარჩუნება. მომხმარებელს უკვე ნდობა გაუჩნდა, რადგან იცინ, რომ ქართული ღვინის ყიდვისას, სტაბილურად კარგი ხარისხის ღვინოებს ყიდულობენ.

თავის დროზე რუსეთის ემბარგომ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ქართული ღვინის ხარისხის გაუმჯობესების საქმეში, რადგან ღვინის იმპორტის ძირითადი წილი სწორედ რუსეთზე მოდიოდა და იქიდან გამომდინარე, რომ დაბალი და საშუალო ხარისხის ღვინოები მაინც იყიდებოდა, ქართველ მელვინეებს ხარისხის გაუმჯობესების მოტივაციაც ნაკლები ჰქონდათ. ემბარგოს საწყის ეტაპზე რა თქმა უნდა ბევრმა პრობლემებმა იჩინა თავი. პირველ რიგში თანხების შემოღინებამ იკლო და ამავე დროს ახალი ბაზრების ძიება დამატებით ხარჯებთან იყო დაკავშირებული. მაგრამ, როგორც იტყვიან „რაც არ გკლავს, ის გაძლიერებსო!“ და ჩვენმა მელვინეებმაც საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად დახვეწეს როგორც ღვინის ხარისხი, ასევე შეფუთვაც, რამაც მოკლე ხანში შედეგიც გამოიღო. ხოლო ემბარგოს მოხსნამ ხარისხზე ცუდად აღარ იმოქმედა, რადგან კონკურენცია აქაც გაიზარდა და რუსეთის ბაზრის მოთხოვნებიც უფრო დაიხვეწა. შესაბამისად, თუკი ვინმეს ისევ გაუჩნდა სურვილი დაბალ ხარისხიანი ღვინით შევიდეს რუსულ ბაზარზე, მას მეტი პრობლემები ექმნება და მათი ხვედრითი წილიც გაცილებით ნაკლებია.

ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ჩვენში მცირე და საშუალო მელვინეების სექტორი გაიზარდა, სწორედ მასზე უნდა იდგეს ეს ინდუსტრია. ყოველივე ეს განაპი-

რობა ქართულმა კულტურამ და ტრადიციებმა, თუმცა მთავრობის სწორმა პოლიტიკამ გადამწყვეტი როლი ითამაშა. მცირე მეწარმეების კოოპერაციის ხელშეწყობამ და საერთაშორისო გამოფენებზე მათი მონაწილეობის უზრუნველყოფამ შედეგი მალევე გამოიღო.

მთავრობის აქცენტირება ღვინის მოთხოვნის გაზრდაზე იყო სწორი პოლიტიკა, რამაც მოხსნა სუბსიდირების თემა, რადგან ეს არ არის ის პროდუქტი, რომლის რეალიზებაც პრობლემას წარმოადგენს. დღეს მაგალითად ხარისხიან ყურძენზე მოთხოვნა მეტია, ვიდრე მიწოდების საშუალება გვაქვს.

მევენახეობის კულტურაც შეიცვალა, ნამყენების ხარისხსაც მეტი ყურადღება ეთმობა და მზის მიმართ ექსპოზიციის შერჩევასაც. ამან ყველაფერმა შედეგები უკვე გამოიღო და მომავალში კიდევ უფრო მეტი შედეგი გვექნება. სამწუხაროდ მცირე ნაწილი ისევ სპონტანურად აშენებს ვენახებს. ინვესტიციებს ღებენ და თითქმის პატარა დეტალებს ყურადღებას არ აქცევენ, რაც საბოლოო ჯამში მნიშვნელოვან ზეგავლენას იქონიებს ყურძნის ხარისხზე. მიუხედავად იმისა, რომ რქაწითელი ნამდვილად კარგი ჯიშია და უხვმოსავლიანია, აუცილებელი არის ამ კუთხითაც მრავალფეროვნების შეტანა, რაც ნელ-ნელა თვალსაჩინო ხდება კახეთში. დღეისათვის დაახლოებით ყურძნის 5 ჯიშის ღვინოებს ვაწარმოებთ, რაც ბაზრის დივერსიფიკაციის მიზნით 30-40-მდე უნდა ავიყვანოთ, რისი პოტენციალიც ნამდვილად გვაქვს.

ბიო და ბიოდინამიური ღვინოების განვითარება ძალიან მნიშვნელოვანი არის ქართული მელვინეობისთვის. ის ხაზს უსვავს როგორც ჩვენი ბაზრის დივერსიფიკაციას, ასევე მის მაღალ სტანდარტებს. თანაც, მოთხოვნა მსგავს ღვინოებზე დღითიდღე მატულობს და შესაბამისად ბაზარიც იზრდება.

ახალგაზრდა მელვინეების ძალიან კარგი თაობა არის წამოსული, რომელმაც განათლება ადგილზეც მიიღეს და საზღვარგარეთაც. მათ ასევე კარგი პრაქტიკაც აქვთ უკვე გავლილი. იმდენად სწრაფად იზრდება მარნების რაოდენობა, რომ კარგი მელვინის დეფიციტი მაინც წარმოიშობება. თანაც, იმასაც თუ გავითვალისწინებთ, რომ ყველას საუკეთესო მელვინის მომსახურება უნდა, კონკურენციაც საკმაოდ მაღალია.

არა უბრალოდ ხარისხიანი ღვინის წარმოება,
არამედ ამ ხარისხის სტაბილურად შენარჩუნება

საქსორბო ზღვრები

ილია კახიძე

LE PONT CAUCASIEN

lepontcaucasien.com

ქართული ღვინის ექსპორტიორი საფრანგეთში

ქართული ღვინის ცნობადობა ნელა-ნელა იზრდება, განსაკუთრებით პროფესიონალებში. ადრე თუ დიდი ძალისხმევა გვჭირდებოდა, რომ აგვეხსნა საქართველოს უძველესი კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ, დღეს ეს ინფორმაცია თითქმის ყველა დაინტერესებულ პირამდეა მისული, რაც ღვინის სააგენტოსა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ განეული უდიდესი შრომის შედეგია. ჯერ მართო რად ღირს ის ფაქტი, რომ ბორდოში ღვინის მუზეუმის შესასვლელში სამუდამოდ ქვევრმა დაიდო ბინა.

რაც შეეხება მომხმარებლის შეფასებებს, მინდა გითხრა რომ არის დადებითი. ძალიან უჭირთ ქარვისფერი ღვინის აღქმა და სწორად მიღება, რაზეც ძალიან ბევრი გვაქვს სამუშაო (თითოეულ მომხმარებელს ვუხსნით დავგეგმავთ, რომ არ არის თეთრი ღვინო). ნითელ ღვინოებში უფრო მარტივად არის საქმე.

ჩვენთვის ძალიან მნიშვნელოვანია ჩვენი პროდუქტი სწორად მივიტანოთ მომხმარებელამდე, რომ მათში გაჩნდეს მოთხოვნილება და ინტერესი ქართული ღვინის მიმართ. ამას თუ მივაღწიეთ, ავტომატურად ეს მოთხოვნილება პროფესიონალებშიც გაიზრდება. ამ მიზნით, ღვინის ეროვნული სააგენტოს დახმარებით ვცდილობთ მივიღოთ მონაწილეობა ღვინის სალონებში-გამოფენებში, სადაც უშუალოდ გვაქვს კონტაქტი მომხმარებელთან.

არ შეიძლება არ შევეხო ფასთა პოლიტიკას, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია. ძალიან კარგია მისწრაფება და ამბიციურობა, მაგრამ ხშირად შეუსაბამოდ დიდი ფასი გვაქვს (შეიძლება მწარმოებლისთვის სულაც არ იყოს მაღალი ფასი, იმიტომ რომ ფიქრობს რომ მისი ღვინო საუკეთესოა), რაც პირდაპირ აისახება აქაური მომხმარებლის სურვილზე და მოთხოვნაზე. არ შეიძლება იგივე ფასი ჰქონდეს ახალ ღვინოსაც და დაძველებულსაც (საერთოდ გვიჭირს ღვინის დაძველება, ფაქტიურად არ გვაქვს).

ბოლოს მინდა გითხრა, რომ ჩემი გადმოსახედიდან ქართული ღვინის ხარისხი იხვეწება და უფრო და

უფრო საინტერესო ხდება. კარგი იქნებოდა თუ უფრო მეტი არჩევანი გვექნებოდა ნითელ ღვინოებში და არ შევჩერდებით მხოლოდ საფერავზე (არის ბევრი სხვა საინტერესო ჯიში, რომელიც საფერავს არ ჩამოუვარდება).

პიტერ ბლექერი

Gerogische-wijn-import.nl

ghvino.nl

ქართული ღვინის ექსპორტიორი ჰოლანდიაში

ჰოლანდიაში - სადაც ღვინის ბაზარზე კონკურენცია ძალიან მაღალია როგორც ევროპის ტრადიციული ქვეყნებისთვის, ასევე ამ ბაზარზე ახლო წარსულში გამოჩენილ ახალ-ახალი ღვინოებისთვის - ქართული ღვინო ნელ-ნელა იკავებს პოზიციებს. წლების განმავლობაში საბჭოთა კავშირის „რკინის ფარდას“ ამოფარებული საქართველოს ღვინის ტრადიციები უცნობი იყო როგორც ჰოლანდიელებისთვის, ასევე მთელი ევროპისთვის. უმრავლესობას ღვინის სამშობლოდ საფრანგეთი ან იტალია მიაჩნდათ. თუმცა, საქართველოს ინტენსიური რეკლამირების შედეგად (სატელევიზიო გადაცემები, საქართველოს რეკლამირება როგორც საინტერესო ტურისტული მიმართულება) ხალხი მეტად დაინტერესდა საქართველოთი, როგორც ღვინის ტრადიციების მქონე ქვეყნით. ყურძნის ახალი ჯიშების და წარმოების ახალი მეთოდის (ქვევრი) წყალობით ევროპამ ღვინის აქამდე უცნობი გემო აღმოაჩინა. ღვინის დაყენების უძველესი ტრადიცია, რომელიც 8000 წელს ითვლის, მის უნიკალურობას უსვავს ხაზს ნებისმიერ ბაზარზე.

როგორც ღვინის იმპორტიორი და გამყიდველი, ჩვენ არამარტო ქართულ ღვინოს უწევთ რეკლამირებას, არამედ საქართველოს, როგორც საინტერესო ქვეყანას. საქართველო გაამყარებს მის რეპუტაციას, როგორც ღვინის სამშობლო და დაიმსახურებს მაღლიერებას ამ ღვთისნიერი სასმელის შექმნისთვის, რომელიც ყველას ასე ძალიან გვიყვარს.

ყურძნის ახალი ჯიშების და წარმოების ახალი მეთოდის (ქვევრი) წყალობით ევროპამ ღვინის აქამდე უცნობი გემო აღმოაჩინა.

შატოს კონცეფცია

გია პირადაშვილი

„შატო მერე“-ს დამფუძნებელი

„შატო“ არის ფრანგული სიტყვა და ნიშნავს ციხესიმაგრეს. მისი დღევანდელი კონცეფცია არის მარტივი: ეს არის სივრცე, სადაც ადამიანები ცხოვრობენ, ჰქმნიან პროდუქტს და თანამედროვეობაში ასევე იღებენ სტუმრებს. ამ კონცეფციამ ევროპაში განვითარება დაიწყო მას შემდეგ, რაც დამყარდა მშვიდობა, ანუ ციხესიმაგრეებმა დაკარგეს მათი პირველადი დანიშნულება და გარდაიქმნენ ღვინის, ყველის, ზეთისხილის და სხვა პროდუქციის მწარმოებლებად. შედეგად, ადამიანს მიეცა საშუალება ზიარებოდა წარმოების პროცესს მისთვის უფრო საინტერესო და რომანტიულ გარემოში, ვიდრე ეს შესაძლებელი იქნებოდა ქარხანაში.

მეცხრამეტე საუკუნის ბოლოს ივანე მუხრანბატონმა საფრანგეთში მოგზაურობისას შეისწავლა შატოს კონცეფცია და პირველად დაიწყო მისი დანერგვა საქართველოში. მსგავსი კონცეფციის მატარებელი საქართვე-

ლოში ასევე გახლდათ სამეგრელოში დადიანების სასახლე, სამეგრელოსა და იმერეთის გასაყარზე, სოფელ გორდში არსებული სასახლე, კახეთში წინანდალი, ასევე დღეს უკვე აღდგენილი შატო ზეგანი.

2003 წლიდან ჩვენმა გუნდმა დაიწყო მუშაობა ამ კონცეფციის აღდგენაზე. პირველი პროექტი იყო დღევანდელი „შატო მუხრანი“ და შემდგომ „შატო მერე“. ჩვენ პარალელურად აღდგენილ იქნა „შატო მუხრანი“ და როგორც უკვე მოგახსენეთ „შატო ზეგანი“.

შატოს კონცეფციის ამომაგალი წერტილი არის ადამიანის სწრაფვა ატრაქციების მიმართ, დაჰყოს დრო ისტორიულ გარემოში, სადაც მას პირადად მასპინძელი ხვდება და აზიარებს როგორც წარმოების პროცესს, ასევე ღვინის დეგუსტაციას სტუმრისთვის მაქსიმალურად კომფორტულ გარემოში.

ჩვენს რეალობაში, შატოების რეინტროდუქციამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ქართული ღვინის უკეთესი გაცნობის და პოპულარიზაციის საქმეში.

პირადად მასპინძელი ხვდება და აზიარებს როგორც წარმოების პროცესს, ასევე ღვინის დეგუსტაციას სტუმრისთვის მაქსიმალურად კომფორტულ გარემოში

მარკეტინგი და ხარისხის კონცეფცია

გიორგი სამანიშვილი

ლვინის ეროვნული სააგენტოს თავმჯდომარე

მსოფლიოში არსებული ღვინის ფასების ანალიზით ნათელი გახდა, რომ იაფფასიანი სეგმენტისთვის ქართული ღვინო ძვირია, ამის ძირითადი მიზეზი კი პატარა მიწის ნაკვეთები და, შესაბამისად, საქართველოში ყურძნის მოყვანის სიძვირეა. თუ მიზნად დავისახავდით ყურძნის გაიაფებას, მაშინ მისი გამასივება უნდა მომხდარიყო და უნდა დაგვეწერა ისეთი ვაზის ჯიშები, რომლებიც კარგად ნაცნობია იაფფასიანი ღვინის მოყვარულთათვის, მაგალითად, „შარდონე“, „კაბერნე სოვინიონი“, „სოვინიონ ბლანი“ და ა.შ. რაც, თავისთავად, შეზღუდვდა ჩვენს ჯიშებს და ქართულ ღვინოს მრავალფეროვნებას დაუკარგავდა. შესაბამისად, კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ქართული ღვინისთვის საშუალო და მაღალფასიანი სეგმენტი იყო ყველაზე მეტად მიზანშეწონილი.

სამიზნე ბაზრების იდენტიფიცირებისთვის ჩავატარეთ კვლევა, რომელსაც უნდა ეპასუხა კითხვაზე, თუ რატომ უნდა იყიდო ქართული ღვინო? შედეგად გამოიკვეთა ხუთი ძირითადი მიზეზი, რაზეც უნდა გავვემახვილებინა ყურადღება:

მეღვინეობის უძველესი ქვეყანა
გამორჩეული ვაზის ჯიშები
ღვინის დამზადების უნიკალური მეთოდი
ქართული ადგილწარმოშობის დასახელებები
შეზღუდული რაოდენობა

მარკეტინგული თვალსაზრისით მივიღეთ გადაწყვეტილება, რომ ჩვენს ხელთ არსებული შეზღუდული საშუალებები არ მიგვემართა უკვე ათვისებულ რუსეთის, უკრაინისა და ყაზახეთის ბაზრებზე, არამედ გვეაქტიურა ისეთ ბაზარზე, სადაც განსხვავებულ გემოს ეძებდნენ. აქედან გამომდინარე შეირჩა სამიზნე ქვეყნები; პირველ რიგში ეს იყო აშშ და დიდი ბრიტანეთი, რომლებიც ღვინის ექსპორტისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ბაზრებია. ამას დავატარებ ჩინეთი, რომელშიც ქართული ღვინის შეტანა სწორ პერიოდში განხორციელდა. ასევე გამოვყოფდი პოლონეთს, სადაც ქართული ღვინის გაყიდვა სტაბილურად იზრდება, და იაპონიას, სადაც განსხვავებულ გემოს ჯეროვნად აფასებენ, თუმცა საკმაოდ მკაცრი ბაზარია, მაგრამ მსგავსი ბაზრები ხელს უწყობს

ღვინის ხარისხის სტაბილურად განვითარებას, რაც, საბოლოო ჯამში, მხოლოდ წაადგება ქართულ ღვინოს. აქვე უნდა ითქვას, რომ იაპონიაში ქართველი სპორტსმენების წარმატებამაც საკმაოდ დადებითად იმოქმედა ზოგადად ჩვენი ქვეყნის მიმართ ინტერესის ზრდის კუთხით.

2013 წლიდან ქართული ღვინო წარმოდგენილია მსოფლიოს ყველა მნიშვნელოვან ღვინის გამოფენაზე. ქართულ ღვინოს უკვე ცნობენ და მასზე მოთხოვნა დღითი დღე იზრდება. ეს ხელს უწყობს ქვეყნის იმიჯის, როგორც ღვინის ქვეყნის, განვითარებას და ასევე მომგებიანია იმ ღვინის კომპანიებისთვის, რომლებიც მონაწილეობენ აღნიშნულ გამოფენებში და ახალ-ახალ კონტაქტებს ამყარებენ.

წინასწარ დაგეგმილი მარკეტინგული აქტივობების პარალელურად სახელმწიფომ მეტი ყურადღება დაუთმო ადგილზე კონტროლს, რაც, პირველ რიგში, მევენახეობის კადასტრით იწყება, რომელიც ჯერ მიმდინარე პროექტია და მისი დასრულების შემდეგ ზუსტი ინფორმაცია გვექნება საქართველოში არსებული ვენახების შესახებ. შემდგომი ეტაპი რთველის პერიოდში იღებს სათავეს. ყურძნის მიმღებ ძირითად პუნქტებში ხორციელდება როგორც ციფრული ტექნიკით დაკვირვება, ასევე ესწრებიან ჩვენი სააგენტოს წარმომადგენლები. მონაცემთა ბაზაში აღრიცხულია, თუ ვინ რამდენი ყურძენი მიიღო, შესაბამისად, ვის რამდენი ღვინო აქვს, რა დასახელების, რამდენი წლის, რამდენი ლიტრი და ა.შ. ღვინის ექსპორტისთვის სერტიფიცირება სავალდებულოა და ყველა კომპანიამ, რომელსაც სერტიფიკატის ადება სურს, თითოეული ღვინის ნიმუში ლაბორატორიაში უნდა მიიტანოს. შედეგი უნდა შეესაბამებოდეს ქართული ღვინის მოთხოვნებს, რაც იგივეა სხვა დანარჩენ საექსპორტო ქვეყნებში. კომპანიას უნდა ჰქონდეს მიღებული შესაბამისი ღვინის წარმოების უფლება. ასევე ღვინომ უნდა გაიაროს დეგუსტაცია, რომელსაც დამოუკიდებელი ექსპერტები ახორციელებენ. სააგენტოს განკარგულებაში არის 80-მდე ამგვარი ექსპერტი. დეგუსტაცია ფარულია, ანუ არავინ იცის, ვინ დააგემოვნებს მის ღვინოს და ასევე არც დეგუსტატორებმა იციან, ვის ღვინოს აფასებენ. კრიტერიუმები

2013 წლიდან ქართული ღვინო წარმოდგენილია
მსოფლიოს ყველა მნიშვნელოვან ღვინის გამოფენაზე

მარტივია, არსებობს 12 მთავარი დაავადება, რომლებიც მათთვის დამახასიათებელ გემოს ატარებენ. თუ გემო აშკარად გამოხატულია და პროფესიონალი ამას დაადასტურებს, ის ღვინო ვერ აიღებს სერტიფიკატს. თუ ღვინო, უბრალოდ, არც ისე კარგია, ამის გამო დაწუნებული არ იქნება. ადგილობრივ ბაზარს რაც შეეხება, აქ სერტიფიცირებას ჯერჯერობით მხოლოდ ადგილწარმოშობის დასახელების ღვინოები ექვემდებარებიან.

კონტროლის ეს მექანიზმები ხელს უწყობს ხარისხის სტაბილურობასა და ფალსიფიკაციის მინიმუმამდე დაყვანას, რაც ჩვენი ქვეყნის, როგორც ღვინის მწარმოებლის, იმიჯის სტაბილურ ზრდას უზრუნველყოფს.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ქვეყანაში გაიზარდა ხარისხიან ყურძენზე მოთხოვნა, რამაც

საშუალება მოგვცა რთველის სუბსიდირების ეტაპობრივი შემცირება დაგვეწყო. აქვე აღსანიშნავია, რომ მევენახეების ნაწილმა ყურძნის ჩაბარების მაგივრად ღვინის დაყენება დაიწყო. შესაბამისად, მათი მოგებაც გაიზარდა. სუბსიდირების შემცირებამ გამოიწვია ტრადიციული მეღვინეობის ინსტიტუტის აღდგენა და გაჩნდა ძალიან ბევრი ახალი კომპანია. თუ ადრე ღვინის ოფიციალური მწარმოებელი 200 სუბიექტი იყო, ახლა 700-მდე კომპანიაა რეგისტრირებული. შარშან ექსპორტზე ქართული ღვინო 250-მა კომპანიამ გაიტანა.

გრძელვადიანი სტრატეგიული გეგმის შესაბამისად, ღვინის ეროვნულ სააგენტოს გააჩნია ყოველწლიური მარკეტინგული გეგმა, რომელიც ამ დარგის მუდმივ განვითარებას უზრუნველყოფს.

Eng

The success formula for Georgian wine

Recognition of Georgia as "The cradle of Wine"

Existence of winemaking and viniculture in Georgia already 8000 years ago;

Restoration of Georgian vine, searching of varieties and conservation

Vineyard has been constructed for more than 450 Georgian cultural, 300 foreign and more than 130 wild varieties;

Qvevri

Nowhere else in the world of winemaking is there 8000 old and still living tradition of active technology;

Stability of Quality

Producing not just high quality wine, but maintaining the stability of this quality;

Export markets

With the new grape variety and the new method of production (qvevri), the Europe has discovered a previously unknown taste of wine;

Concept of Chateau

The host personally meets and shares both the production process as well as wine tasting to the guest in a comfortable environment;

Marketing and quality control

Since 2013, Georgian wine is presented at all important wine exhibitions of the world.

Increased demand for high quality grapes in the country has allowed us to reduce the vintage subsidies;

საქართველოს ტყის კოდექსი

უკვე წლებია, რაც მიმდინარეობს მუშაობა „საქართველოს ტყის კოდექსზე“ და მიუხედავად იმისა, რომ ამ პერიოდის განმავლობაში იცვლებოდნენ როგორც მინისტრები, ასევე კოდექსზე მომუშავე ექსპერტებიც, როგორც ჩანს, ფინალიც მოახლოვდა და წელს საქართველოს ექნება ახალი ტყის კოდექსი, რომლის კომენტირებაც ვთხოვეთ სატყეო საქმის ექსპერტს ბატონ მერაბ დვალსა და არასამთავრობო ორგანიზაციის „მწვანე ალტერნატივა“ კონსერვაციის პროგრამის კოორდინატორს ბატონ ირაკლი მაჭარაშვილს.

მერაბ დვალი
სატყეო საქმის ექსპერტი
საქართველოს დამსახურებული მეტყევე

ტყე წარმოადგენს ქვეყნის ეროვნულ სიმდიდრეს. ის ბუნებრივი გარემოს, სოფლის ცხოვრების, კულტურული ტრადიციებისა და ეროვნული ეკონომიკის არცთუ უმნიშვნელო ელემენტია. ასევე უდიდესი საერთაშორისო მნიშვნელობა აქვს ტყეს, როგორც ტერიტორიას, რომლისთვისაც დამახასიათებელია უნიკალური ბიოლოგიური გარემოცვა და ლანდშაფტი, იგი მნიშვნელოვანი კლიმატური და წყალმარეგულირებელი დანიშნულებისაა.

საქართველოს ტყეების სახეობრივი შემადგენლობა ნაირგვარია, იგი წარმოდგენილია 400-მდე სახის ხითა და ბუჩქით. მსოფლიოში ტყის ფართობების შემცირების ფონზე კი მერქნული რესურსების მოპოვება ყოველწლიურად იზრდება. ხე-ტყის მოპოვების დაუბალანსებელი ზრდის შედეგად საქართველოს ცალკეულ მუნიციპალიტეტებსა და დასახლებული ადგილების მიმდებარე ფართობებზე უკანონო ჭრების შედეგად უარესდება ტყეების მდგომარეობა, ასევე უარყოფითად მოქმედებს საქონლის უსისტემო ძოვება.

დღეს ტყითსარგებლობაში არსებული მდგომარეობა, სხვადასხვა ასპექტებთან ერთად, ქვეყანაში არსებულ საერთო სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემებთან არის გადაჭაჭვული. ტყის რესურსების აღრიცხვის, დაცვის, კვლავწარმოების, ტყის რესურსებით სარგებლობის მონეტარიზებისა და, საერთოდ, ტყის მდგრადი მართვის პრინციპებზე გადასვლის საქმეში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფას.

მსოფლიო ბანკის მხარდაჭერით, 2016 წლიდან დაიწყო ახალი „ტყის კოდექსის“ შემუშავება, რომელიც დამამთავრებელ სტადიაზეა და, იმედია, საქართველოს პარლამენტი მიმდინარე წლის საგაზაფხულო სესიაზე დაამტკიცებს მას.

კოდექსის შემუშავებასა და სრულყოფაში თავიანთი წვლილი შეიტანეს არასამთავრობო ორგანიზაციებმა და სხვადასხვა სამინისტროს შესაბამისმა სამსახურებმა. მაგრამ განსაკუთრებულად უნდა აღინიშნოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ბიო-

მრავალფეროვნებისა და სატყეო პოლიტიკის დეპარტამენტის თანამშრომელთა აქტიური მონაწილეობა.

ახალ ტყის კოდექსში განსაზღვრულია ტყის ტექნიკური პარამეტრები - რა შეიძლება ჩაითვალოს ტყით დაფარულ ფართობად. ფუნქციონალური დანიშნულების მიხედვით ტყეები დაიყო ოთხ კატეგორიად: დაცული, დაცვითი, საკურორტო-რეკრეაციული და სამეურნეო.

თითოეულ კატეგორიაში განსაზღვრულია ტყის დაცვის სხვადასხვა რეჟიმი და დამუშავდნა ტყით სარგებლობის ის სახეები, რომლებიც უზრუნველყოფს ტყეების მდგრად განვითარებას. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ტყის დაცვისა და აღდგენით ღონისძიებებს, რომლებიც წარმოადგენს სტიქიური უბედურების პრევენციას (ხანძარსა და სხვა ღამდევო გზები, ბილიკები, ტყეების ჩახერგილობისგან განმედა, ახალგაზრდა წიწვოვან კორომებში 2 მეტრ სიმაღლემდე ტოტების შეჭრა, მინერალიზებული ზოლების მოწყობა, ეროზირებულ და დეგრადირებულ ფართობებზე დაცვითი ნარგავების გაშენება). ამიტომ სახელმწიფომ მეტი ყურადღება უნდა გამოიჩინოს და შესაბამისად დააფინანსოს.

კოდექსის მთავარი მიზანია შევინარჩუნოთ ტყე და გაავუმჯობესოთ მისი მდგომარეობა, რისთვისაც აუცილებელია დარგში გატარდეს რადიკალური რეფორმები. რეფორმის განხორციელება და წესრიგის დამყარება არ იქნება იოლი და პოპულარული, მაგრამ იგი უნდა განხორციელდეს და თანაც - გადაუდებლად. აუცილებელია სატყეო სისტემის, როგორც სტრუქტურული, ასევე ფინანსური რეორგანიზაცია. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია სატყეო სააგენტო გარდაიქმნას სახელმწიფო არასახელისუფლო სტრუქტურად, რომელსაც ექნება სამეურნეო ფუნქციები. ხოლო სატყეო პოლიტიკისა და სტრატეგიის ძირითად მიმართულებათა შემუშავება, ტყის დაცვის, ტყის რესურსებით სარგებლობაზე სახელმწიფო კონტროლის განხორციელება უნდა იყოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კომპეტენცია.

სახელმწიფო ტყის მმართველობის ორგანოს ექნება საშუალება თავისი ადგილობრივი ორგანოების (რო-

მელიც უნდა აღდგეს სატყეო მეურნეობების ან/და სხვა ფორმით) მეშვეობით განახორციელოს გარკვეული მოცულობის მერქნული და არამერქნული რესურსების დამზადება-რეალიზაცია. შემოსავლებიდან მიღებული თანხები გამოყენებული იქნება საჭირო მოცულობის ტყის დაცვის, აღდგენის, ტყის აღრიცხვისა და ტყით სარგებლობის ღონისძიებათა განსახორციელებლად. სატყეო სამეურნეო ღონისძიებათა არასათანადოდ განხორციელება არის ერთ-ერთი ხელშემწყობი პირობა ტყეში დღეის მდგომარეობით შექმნილი არასახარბიელო მდგომარეობისა.

დაფინანსების საკითხის მოგვარებასთან ერთად, მდგომარეობის გაუმჯობესების მთავარ პირობად უნდა იქცეს ტყის დაცვის მობილური რეგიონული სამსახურების ჩამოყალიბება. აუცილებელია ტყის დაცვის მუშაკების (რეინტერების) კვალიფიკაციისა და პასუხისმგებლობის ამაღლება. შესაბამისი ატესტაციის გავლის შემდგომ ისინი სამუშაოზე კონტრაქტის საფუძველზე უნდა ავიყვანოთ. ამასთან, აუცილებელია რეინტერთა დაცულობისა და სოციალური სტატუსის კანონმდებლობით ამაღლება (ვინაიდან მათ უნევთ პოლიციელებზე არანაკლებ სამიშ პირობებში მუშაობა, თანაც დასახლებული ადგილებიდან მოშორებით).

რალაც გრანდიოზულისა და სრულყოფილი მექანიზმის ძებნაში სრულიად დაგვაინყდა უბრალო ჭეშმარიტება - ტყე ყოველთვის ებარა მეტყვევს. ამიტომ აუცილებელია კვალიფიკური მეტყვევ სპეციალისტების მოზიდვა და დასაქმება. სწორედ მაღალი კვალიფიკაციის მეტყვევები უზრუნველყოფენ „ტყის კოდექსითა“ და შესაბამისი დებულებით დადგენილი წესებისა და მოთხოვნების დაცვას.

საქართველოს ტყე იძლევა ტყითსარგებლობის მრავალი სახით განვითარების შესაძლებლობას. კერძოდ: მერქნითი და არამერქნითი რესურსების დამზადება, პლანტაციური მეურნეობის წარმოება, ტყის მიწების სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით გამოყენება, სამონადირეო მეურნეობების განვითარება, საკურორტო, რეკრეაციული, სპორტულ-გამაჯანსაღებელი, კულტურული მიზნით და სხვა. დღეისთვის ტყითსარგებლობის ძირითად სახეს წარმოადგენს მერქნის მიღების მიზნით ტყეების გამოყენება.

ტყის რესურსების ეფექტურად, ტყის მდგრადი განვითარების პრინციპების დაცვით გამოყენებისთვის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა ტყის აღრიცხვისა და ტყით სარგებლობის ორგანიზაციული საკითხების მოგვარება.

სატყეო დარგი, ზოგადად, კონსერვატიული დარგია და ხშირი რეფორმები არ იძლევა სასიკეთო შედეგებს, მაგრამ, როგორც ზემოთ უკვე მოგახსენეთ, ჩვენში ამ დარგის ძირეული ცვლილებები აუცილებელი და გარდაუვალია. თუმცა, ეს არ უნდა მოხდეს სპონტანურად და გაუაზრებლად, რისი მაგალითებიც, სამწუხაროდ, ბევრი იყო უკანასკნელი 10-15 წლის განმავლობაში.

ყველაზე მთავარი დღეს მაინც არის საზოგადოებრივი აზრის შემობრუნება ტყისა და მეტყვევისკენ, რათა მათ აღიქვან მეტყვევ ტყის დამცველად, მომვლელად, აღმდგენად და არავითარ შემთხვევაში მხოლოდ ტყის მჭრელად. მეტყვევთა ძირითადი არმია სწორედ ასეთია. და თუ საზოგადოება ტყის პრობლემებს გაითავისებს, მხარში ამოუდგება მეტყვევს და მასთან ერთად იბრძოლებს დედაბუნების გადასარჩენად, ეს იქნება უდიდესი წვლილი ქვეყნისა და ერის გადარჩენის საქმეში.

Eng

The main goal of the Forest Code is to maintain the forest and improve its condition, for that reason radical reforms are needed. Implementation of the reform and establishment of the order will not be easy and popular, but it must be urgently done. The structural and financial reorganization of the forestry system is necessary. Policy making and commercial activities must be separated and granted accordingly to the ministry of environment protection and agriculture and state owned forestry organization.

One of the most important issues is to change public opinion in favor of forest and forester. As a result, a forester should be viewed as person who protects and takes care of forest and not only as one who cuts the trees.

ირაკლი მაჭარაშვილი
„მწვანე ალტერნატივა“

„საქართველოს ტყის კოდექსი“ უმნიშვნელოვანესი პროექტია, რომელიც განსაზღვრავს, როგორ იმართოს ქვეყნის ტერიტორიის დაახლოებით 40% მომავალი წლების განმავლობაში. საქართველოს ტყით დაფარული ნაწილზე დამოკიდებულია მთელი ქვეყნის უზრუნველყოფა სასიცოცხლო რესურსებით - ეკოსისტემური სერვისებით. ამაში არა მხოლოდ მოსახლეობის შეშითა და სამასალე მერქნით მომარაგება, არამედ ეკონომიკის სხვადასხვა დარგის განვითარებაც (სოფლის მეურნეობა, ენერგეტიკა, კომუნალური სექტორი, ტურიზმი, რეკრეაცია და სხვ.) იგულისხმება; კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია ტყის ისეთი ეკოსისტემური სერვისები, როგორებიცაა კლიმატისა და წყლის ხარისხის რეგულაცია, მიწის ნაყოფიერების ზრდა, სტიქიური მოვლენებისგან მოსახლეობის დაცვა, ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება და სხვ.

ტყის კოდექსის შემუშავება აქტიურ ფაზაში მას შემდეგ შევიდა, რაც პარლამენტმა „საქართველოს ეროვნული სატყეო კონცეფცია“ დაამტკიცა (პარლამენტის 11,12,2013 დადგენილება N1742-IX). 2018 წლის 24 იანვარს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ კანონპროექტის მესამე გადამუშავებული ვერსია გამოაქვეყნა (კანონპროექტი განსახილველად პირველად - 2015 წლის 12 დეკემბერს, ხოლო მეორედ - 2016 წლის 4 აპრილს გამოქვეყნდა).

„ტყის კოდექსის“ პროექტით შემოთავაზებულია მნიშვნელოვანი სიახლეები, რომლებიც ხელს შეუწყობს ქვეყანაში ტყის მმართველობის გაუმჯობესებასა და მდგრად მართვას. ასეთ საკითხებს განეკუთვნება ტყის კატეგორიზაცია, რომელიც მეტწილად შეესაბამება „ევროპის ტყეების“¹ კლასიფიკაციას, რომლის თანახმადაც, ტყეები დაჯგუფებულია მათი მართვის ძირითადი ამოცანის შესაბამისად. ამ სიახლის დანერგვა მთლიანად შეესაბამება ტყის მდგრადი მართვისა და ბიომრავალფეროვნების დაცვის ეროვნულ მიზნებსა და ქვეყნის საერთაშორისო ვალდებულებებს, მათ შორის: „საქართველოს ეროვნულ სატყეო კონცეფციასა“ და „საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიასა და მოქმედებათა გეგმა 2014-2020-ს“ (მთავრობის დადგენილება N343, 08,05,2014) და საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების ხელშეკრულების ვალდებულებებს. ეს უდავოდ პროგრესული გადაწყვეტილებაა, რადგან დღეს არსებული კატეგორიზაციის სისტემა (1999 წლის ტყის კოდექსი და მისი კანონქვემდებარე აქტები) ძალზე არაეფექტურია,

რაც ხელს უშლის ტყის ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციასა და რესურსების გონივრულ გამოყენებას. თუმცა წარმოდგენილ კანონპროექტში კვლავ რჩება ხელშესახები ხარვეზები: არ ჩანს კანონპროექტის საწყის ნაწილში მოცემული ტყეების კატეგორიზაციის კავშირი კოდექსის მომდევნო ნაწილებში მოცემულ რეგულაციებთან ხოლო ცალკეულ შემთხვევაში კი წინააღმდეგობაშიც მოდიან.

მოქმედ, 1999 წელს მიღებულ ტყის კოდექსში ტერმინი „ტყე“ ძალზე გაუგებრდა და განმარტებული - არ შეიცავს არანაირ მინიშნებას, თუ რომელ ეკოსისტემას მიიჩნევს კოდექსი მართვის ობიექტად. მისასაღმებელია, რომ წარმოდგენილი კანონპროექტი დღევანდელი კანონმდებლობის ხარვეზს ასწორებს: ნათლად არის მოცემული მართვის ობიექტის პარამეტრები (მაგალითად, მინიმალური ფართობი, დაფარულობა, ვარჯის შეკრულობა). ასეთი განმარტება საშუალებას აძლევთ ტყის მართვაზე პასუხისმგებელ ინსტიტუციებს, ჰქონდეთ გარკვეული ორიენტირი ტყის დაცვის, აღდგენისა და გამოყენების ამოცანების დასახვისას.

წინამდებარე პროექტიდან გამომდინარე, ტყეების მართვა ადგილობრივი თვითმმართველობის ექსკლუზიური უფლებებიდან დელეგირებულ უფლებებში (რასაც, ჩემის აზრით, დასჭირდება ცვლილებების შეტანა ორგანულ კანონში „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“) გადადის. შედეგად შესაძლებელი გახდება მთელი ქვეყნის მასშტაბით ტყეების მართვისა და დაცვის ერთიანი პოლიტიკა განხორციელდეს; გარემოს დაცვის სამინისტროს (გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის სამსახური) შეეძლება აკონტროლოს ადგილობრივი თვითმმართველობის მიერ მართული ტყე.

ძალზე მნიშვნელოვანია, რომ კანონპროექტის ბოლო რედაქციაში გაჩნდა სპეციალური თავი, რომელიც ეხება მეტყვევისა და სატყეო საქმის სპეციალისტის სოციალურ დაცვას. ამგვარი რეკომენდაცია ჩვენმა ორგანიზაციამ პირველი პროექტის საჯარო განხილვის ეტაპზე გასცა. კოდექსით დადგენილია, რომ ტყის მართვაში მეტყვევისა და სატყეო საქმის სპეციალისტის სტატუსის მქონე პირების მონაწილეობა სავალდებულოა; განსაზღვრულია მეტყვევისა და სატყეო საქმის სპეციალისტის მინიმალური საკვალიფიკაციო მოთხოვნები.

კანონპროექტი გარკვეულ შემთხვევებში აუზობესებს ტყისთან დაკავშირებული გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის მექანიზმებს - მთელი რიგი მნიშვნელოვანი საკითხების გადაწყვეტა

¹ „ევროპის ტყეების“ კლასიფიკაცია - „ევროპის ტყეების დაცვის მინისტრთა კონფერენციის“ (MCPFE) - „ევროპის ტყეების“ (Forest Europe), ვენის მეოთხე მინისტრიალის მე-4 რეზოლუციით განსაზღვრული ტყეების კლასიფიკაცია. „(IUCN) დაცული ტერიტორიების კატეგორია (რომელიც გამოყენებულია საქართველოს დაცული ტერიტორიების ქსელის დაცვებისა და მართვისას), ასევე ევროპის გარემოს დაცვის სააგენტოს (EEA) კატეგორიას.

საჯარო ადმინისტრაციული წარმოების გზით მოხდება. თუმცა კვლავ რჩება მნიშვნელოვანი საკითხები, სადაც საზოგადოების ინფორმირების, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობისა და შესაბამისად, კორუფციის აღმოფხვრის მექანიზმები გასაუმჯობესებელია (მაგალითად, ტყისსარგებლობის შესახებ გადაწყვეტილების მიღება).

კანონპროექტში კვლავ რჩება მწვავე და პრობლემური საკითხები, როგორებიცაა: გარემოზე ზემოქმედების შეფასების კანონმდებლობასთან, ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის კანონმდებლობასთან, დაცული ტერიტორიების კანონმდებლობასთან კავშირი; ტყეების ფიზიკური დაცვა (მეტყევის აღჭურვილობა-შეიარაღება და მისი გამოყენების წესი); საზოგადოების მონაწილეობა იჯარის აუქციონის შესახებ გადაწყვეტილებების მიღებისას; ტყის სპეციალური გამოკვლევა. გაურკვეველი

რჩება, თუ როგორ მომარაგდება ადგილობრივი მოსახლეობა ისეთი მნიშვნელოვანი ტყის პროდუქტებით/რესურსებით, როგორებიცაა ჭივო, სარი, წნელი და სხვ. რაც სრულიად აუცილებელია სოფელში მცხოვრები ადამიანებისათვის. ეს საკითხები შესაძლებელია შედარებით მარტივად გადაწყდეს წარმოდგენილ კანონპროექტში ცვლილებების შეტანით, რომელთა საჭიროების დანახვა არ იქნება რთული, თუ სამინისტროს წარმომადგენლები და პარლამენტარები გააანალიზებენ ბოლო პერიოდში ტყის მართვისას წარმოშობილი კონკრეტული პრობლემების მიზეზებს.

განსაკუთრებული პრობლემაა ის, რომ კანონპროექტში დარჩენილია საბჭოთა მეტყევეობის პერიოდის შემორჩენილი განსაზღვრებები, მიდგომები და მართვის სტილი, რომლებიც აშკარად ეწინააღმდეგება კანონპროექტის პროგრესულ ნაწილებს. ასეთი საბჭოთა

ანაქრონიზმები: ე.წ. „ტყეთმონაწობა“ ანუ лесоустройтво ეს ტერმინი და მიდგომა მხოლოდ საბჭოთა სივრცეში გამოიყენებოდა), პირწმინდა ჭრები ბუნებრივ, რელიქტურ ტყეებში, „ტყის სახეობრივი შემადგენლობის გაუმჯობესება“ და ა.შ. ცალკეული მუხლები საბჭოთა მეტყვეობის სახელმძღვანელოდან ამოკრეფილ ტექსტებს უფრო ჰგავს, ვიდრე ტყის მდგრად პრინციპებსა და ეკოსისტემურ მიდგომაზე დაფუძნებულ კანონს. სამეურნეო ჭრასთან დაკავშირებული ზოგიერთი რეგულაცია მთლიანად უგულებელყოფს ბიომრავალფეროვნების დაცვისა და მდგრადი მეტყვეობის თანამედროვე მოთხოვნებს და საბჭოთა მეტყვეობის ტრადიციებს აგრძელებს: პირწმინდა ჭრა დაშვებულია კოლხეთის დაბლობის ტყეებში. კოლხეთის დაბლობი წარმოადგენს ბიომრავალფეროვნების რეფუგიუმს, სადაც შემორჩენილია ბოლო გამყინვარების დროინდელი რელიქტები. საბჭოთა პერიოდში დაშვებული პირწმინდა ჭრების შედეგად ეს უნიკალური ეკოსისტემა ძალზე გაღარიბდა და დაიწყო მურყნარით ჩანაცვლება. სამწუხაროა, რომ კანონპროექტის მომზადებისას არ განუხილავთ აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებული კვლევები, ასევე ბოტანიკოსებისა და ეკოლოგების თვალსაზრისები. მიუხედავად იმისა, რომ კოდექსის შესამუშავებლად უცხოელი დონორების სახსრები იყო გამოყოფილი, მაინც ძირითადად საბჭოთა მეტყვეობის გამოცდილების მქონე ექსპერტების რჩევით ისარგებლა სამინისტრომ. მით უმეტეს, რომ ეს „გამოცდილება“ ხშირად შევარდნაძის პერიოდის კორუმპირებულ მთავრობასთან ასოცირდება, რომელთა შორისაც კი სატყეო მეურნეობის დეპარტამენტს გამორჩეული ადგილი ეკავა.

ერთ-ერთ მთავარ პრობლემურ საკითხს ტყის მართვის ორგანოს სამართლებრივი ფორმა წარმოადგენს. არ არის დასაბუთებული, თუ რატომ არის სახელმწიფო შპს კარგი ფორმა სახელმწიფო ტყის სამართავად. ერთადერთი არგუმენტი, რაც აქამდე გვსმენია ამ ფორმის სასარგებლოდ არის ის, რომ ამ შემთხვევაში სახელმწიფო ტყის მართვის ორგანოს ექნება სატყეო-სამეურნეო და კომერციული საქმიანობის უფლება. თუმცა, მიმდინარე

წელს, „ტყითსარგებლობის წესის შესახებ“ მთავრობის დადგენილებაში (N242) შეტანილი ცვლილებების თანახმად, სსიპ ეროვნულ სატყეო სააგენტოს პრაქტიკულად ყველანაირი სამეურნეო და კომერციული საქმიანობის უფლება მიენიჭა. წარმოდგენილი მართვის ფორმა ეწინააღმდეგება „ეროვნულ სატყეო კონცეფციას“ და მოიცავს ინტერესთა კონფლიქტებს: ტყის მართვის ორგანო ერთდროულად ახორციელებს ხე-ტყის დამზადებას, კანონალსრულებას, კონტროლსა და სანებართვო ლოკუმენტაციის გაცემას. ამავდროულად, არ არის ნათელი, რომელი უწყება ახორციელებს ტყის მართვის ორგანოზე ზედამხედველობას. სახელმწიფო შპს-ს ფორმა რამდენიმე სერიოზულ რისკს შეიცავს: შესაძლოა აღმოჩნდეს, რომ შპს არ არის მომგებიანი (როგორც წესი, სახელმწიფო საწარმოები არ არის მომგებიანი). ამის შედეგად დადგება დღის წესრიგში შემდეგი საკითხები: სახელმწიფო შპს-ს საერთოდ გაუქმება; სახელმწიფო შპს-ს პრივატიზება; მოგების გაზრდის მიზნით ჭრის გეგმების გაზრდა კონსერვაციული და დაცვითი დანიშნულების ტყეების ხარჯზე და ა.შ.

სასურველი იქნება, თუ ახალი სატყეო კანონმდებლობა (ტყის კოდექსის პროექტი და მისგან გამომდინარე კანონქვემდებარე აქტების პროექტები) შეფასდება მსოფლიო რესურსების ინსტიტუტის (WRI) ტყეების მართვის ინიციატივის მიერ შემუშავებული მეთოდოლოგიის მიხედვით („Governance of Forests Initiative Indicator Framework“). ეს მეთოდოლოგია ტყის მმართველობის ხარისხს აფასებს კარგი მმართველობის ხუთი პრინციპის მიხედვით: გამჭვირვალობა, მონაწილეობა, ანგარიშვალდებულება, კოორდინაცია, შესაძლებლობები. მეთოდოლოგიის მიხედვით მწვანე ალტერნატივას შეფასებული აქვს მოქმედი სატყეო კანონმდებლობა და სწორედ ამ შეფასების შედეგად ჩამოყალიბდა ის მნიშვნელოვანი რეკომენდაციები, რომლებიც უკვე ასახულია ტყის კოდექსის პროექტში (იხ. ტყისა და სატყეო მიწების მართვა საქართველოში კანონმდებლობისა და პრაქტიკის შეფასება. www.greenalt.com

Eng

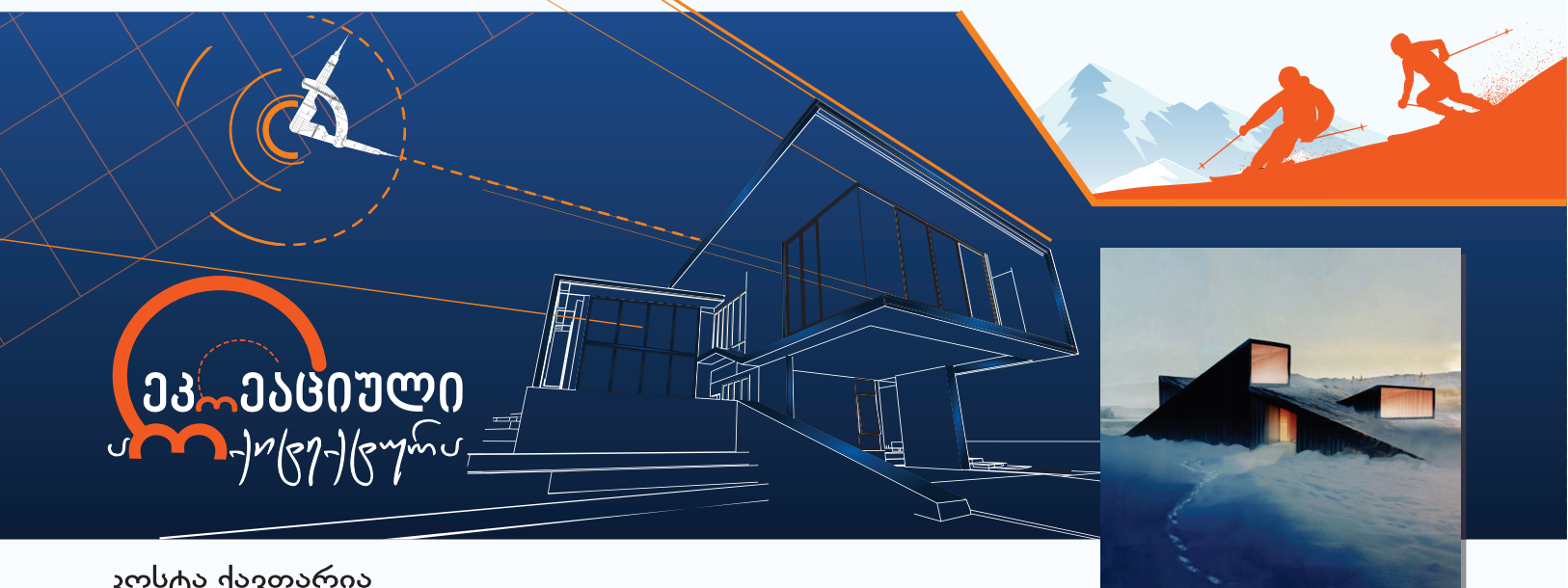
"Green Alternative" comments on the draft law "Forest Code of Georgia"

The project of "Forest Code" offers important changes that will promote sustainable forest management in the country. Good example is the forest categorization, which largely corresponds to the classification of "Forest Europe", where forests are grouped according to the main task of their management.

This is undoubtedly a progressive decision, because the active categorization system is very inefficient that prevents the conservation of forest biodiversity and the reasonable use of resources. However, there are still tangible gaps in the presented draft: there is no connection between the categorization of forests in the initial part of the bill with the regulations set out in the subsequent parts of the Code and in some cases they are contradictory.

It would be desirable if the new forest legislation will be evaluated by the Methodology developed by the World Resources Institute's (WRI) Governance of Forests Initiative Indicator Framework. This methodology evaluates the level of forest management according to five principles of good governance: transparency, participation, accountability, coordination, and possibilities.

კოსტა ქავთარია

საყურადღებო შედეგებზე არაა ყველაფერი, არც ჩი უაღრესად მათ!

(გავრცელება, დასაწყისი ზამთრის გამოცემაში)

მთის, რეკრეაციისა და სოფლის არქიტექტურა იმდენ მოცემულობასა და მთის თავისებურებას მოიცავს, რომ არქიტექტორს შესაბამისი კვალიფიკაცია სჭირდება. ბარში ჰორიზონტი შორია, ამიტომ გეომორფოლოგია ტერიტორიის ორგანიზაციის მიზანმიმართულად მიიჩნევა. მთა კი მკვეთრად გამოხატული სამგანზომილებიანი სივრცეა და ჰორიზონტიც მოკლეა. მთაგრეხილებისა და ხეობების ხედები მკვეთრად გამოხატული, დაკბილული და სიმალ-
ლეოა დიდი სხვაობით წარმოგვიდგება, ამიტომ ლანდ-
შაფტი თვალსაწიერში გაბატონებული კომპოზიციისაა, რაც
ქმნის ბუნების პეიზაჟს. რეკრეაციულმა არქიტექტურამ
უნდა გაითვალისწინოს, რომ გაბატონებული პეიზაჟის
შეცვლა არასასურველია.

ნაკლებად სარწმუნოა, რომ მასივის ტიპის კომ-
პლექსები ადამიანის რეკრეაციულ მომსახურებას პასუ-
ხობდეს. დასვენებისას სხვადასხვაგვარად ცხოვრობენ,
რაც არამარტო არაფრის კეთების რეჟიმს გულისხმობს,

არამედ - ყოველდღიური ყოფის სრულ შეცვლას. ადა-
მიანმა თავი ამ დროს სულ სხვა გარემოში უნდა იგრძნოს.
არქიტექტურამ თავისი გამომსახველობით ქალაქის უსა-
ხურობის სანაცვლოდ ე.წ. „სოფლის პეიზაჟი“ უნდა შექ-
მნას. მთელ მსოფლიოში გავრცელებული „სილოსის
კოშკები“ ამის სანაირად ვერ იქნება. ასეთი არქიტექტურა
ეკონომიკურად მომგებიანი, ხოლო დასვენების საფუძ-
ვლების დამკვიდრებისათვის ყოვლად მიუღებელია. მარ-
თალია, ხალხური არქიტექტურული ფორმებიც შეიძლება
ფსევდომხატვრული იყოს, მაგრამ თვალისთვის უფრო
სასიამოვნოა და იშვიათად არის ტიპობრივად ერთსახო-
ვანი. გარდა ამისა, ასეთი მხატვრული ფორმები გაცილე-
ბით მუდმივია, ე.ი. მოდის ნაკლებად ექვემდებარება. რითი
უნდა გამოირჩეოდეს რეკრეაციული არქიტექტურა? -
უპირველეს ყოვლისა, იგი არ უნდა იყოს გათანაბრებული
ესთეტიკურ რაციონალიზმთან, იგი ადამიანის ემოციაზე
უნდა ზემოქმედებდეს. საბოლოოდ, არქიტექტურამ უნდა

შეძლოს ჰუმანური გარემოს შექმნა.

შესაძლოა ზოგიერთი ახალი კურორტის არქიტექტურა კიდევაც აკმაყოფილებდეს დამსვენებლებს თავისი ესთეტიკურობით, მაგრამ საკითხავია, დამსვენებელი როგორ გრძნობს თავს ამ ტურისტულ, ფუნქციურ და ფორმალისტულ სიტუაციაში, უჩნდებათ მათ თუ არა სასიამოვნო განცდა განმუხტვისა და მოსვენებისა? საეჭვოა, რომ დასვენების ახალი ცენტრები, რომლებიც შესახედვად ჰგვანან ე.წ. ქალაქურ დასახლებებს, ნამდვილად პასუხობდნენ დამსვენებელთა მოთხოვნებს. მოვლი დღის განმავლობაში სათხილამურო ფერდებზე დაღლილი მოთხილამურე დასვენებას მიესალმება იმავე სიტუაციაში, რაც ქალაქში დატოვა, თუ ქალაქური ყოფის გამოცვლას ანიჭებს უპირატესობას?

თანამედროვე, ახალმოდური მშენებლობების კრიტიკოსები კი თვლიან, რომ ისინი საერთოდ არ ითვალისწინებენ ტურისტთა სულიერ მოთხოვნილებებს, ისინი ტურისტებს უსულო არსებებად აღიქვამენ, რომლებიც მხოლოდ ვალუტის შემომტანები არიან. რეალობაში ისინი ელოდებოდნენ „ტურისტებს“, მაგრამ ესტუმრნენ ადამიანები საკუთარი ყოფითი ჩვევებითა და სურვილებით.

უკვე დროა (დაგვიანებულიც კი არის) მეცნიერებმა მოჰკიდონ ხელი დარგთაშორის დისციპლინას - მონტოლოგიას (მთათმცოდნეობა), რომელიც გლობალურ და ლოკალურ რეალობას იზიარებს და ასევე - მთიელთა სურვილს - დამოუკიდებლად მართონ საკუთარი ბედი.

საუბედუროდ, დღემდე ვერ გავითავისეთ, რომ მთა მრავალი მკვეთრად გამოხატული ეთნიკური ჯგუფის საცხოვრისია, უდიდესი კულტურული მემკვიდრეობითა და ადაპტაციის ხანგრძლივი გამოცდილებით. მთიელები მთის შეუცვლელი ჭირისუფლები არიან. აქ აგროკულტურის, გენოფონდისა და რესურსების მართვის უძველესი ხერხებია შემონახული, რასაც დღესაც არ დაუკარგავს ღირებულება. მაგრამ მთის დახმარებას და მის განვითარებას თუ კაპიტალისტური მეთოდებით ვაპირებთ, ანუ ინვესტიციებიდან მოგების სწრაფ ამოღებას, მაშინ ჩვენ მის იგნორირებას ვწვევით, ეს კი საერთოდ მომავლის უარყოფაცაა. მთის სოფლების გარეშე სამთო ტურიზმი რეკ-

რეაციულ გარემოს ვერ შექმნის, ხოლო მიტოვებული და არაკულტივირებული მიწის ფართობი ერობის დასაცმისა. სოფლების აღდგენა-შენარჩუნებას ალტერ-ნატივა არ გააჩნია. სახელმწიფომ ეს უნდა შეძლოს და მთავრობამ ეს ტვირთი უნდა ზიდოს.

ერთმა ფრანგმა არქიტექტორმა იკითხა - „ვინ შეასრულა მესტიის ცენტრის რეკონსტრუქციის პროექტი?“ და პასუხად მიიღო „ტრადიციული არქიტექტურის შესაბამისად აღუადგინეთო!“ თუმცა შემდეგ კითხვაზე - „რას წარმოადგენს ტრადიციული არქიტექტურა და ვინ განსაზღვრავს მას?“ - პასუხი ვეღარ მიიღო. მან ისიც გაარკვია, რომ დიზაინისთვის თურმე კანადელი კონსულტანტები დაუქირავებიათ და უთხოვიათ პროტოტიპად ფრანგული კურორტი აეღოთ. შეცხუებულმა ფრანგმა არქიტექტორმა განაცხადა „ეს განვითარება კი არა, თვითმყოფადობის დაკარგვაა. სვანეთის არქიტექტურა ამას არ იმსახურებს... ჯერ სვანური არქიტექტურის იდენტობა დასადგენი.“

ჩვენ არა გვაქვს მოძიებული და დაფიქსირებული რეკრეაციული ზონები, ამიტომ არ ვიცით ამ ბუნებრივი რესურსის პოტენციალი, გამტარუნარიანობა და ანთროპოგენური ზღვრული დატვირთვები ეკომდგრადობის სრული გათვალისწინებით.

უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში მსოფლიოში შეიქმნა და დღესაც იქმნება ინტეგრალური ეკოკულტურული სისტემები, რასაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა ეკისრება ეროვნული, ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის იდენტიფიკაციის, დაცვისა და გამოყენების საქმეში; ასევე - ინდივიდისა და კოლექტივის შემოქმედებითი უნარის, სამომავლო გეგმებისა და მისი რეალიზაციის სფეროში. დღეს აუცილებელია სამეურნეო-საყოფაცხოვრებო კერების შექმნა, ე.ი. მაღალმთიანი სოფლების აღდგენა-შენარჩუნება, რადგან ის ინტეგრალური სისტემის აუცილებელი შემადგენელია.

თუ ბუნებაზე მზრუნველი საზოგადოება ვერ ჩამოვაყალიბეთ, ჩვენ მოვსპობთ მაღალმთიანეთის ბუნებას, ანუ რეკრეაციულ რესურსს, რაც მის კიდევ უფრო გაუკაცურებას გამოიწვევს. ჩვენი მთიანეთი კი საზღვრისპირაა, ანუ ეს უსაფრთხოების საკითხიცაა.

Recreational Architecture

"We don't just refuse to learn from our mistakes, we do not even admit them!"

Eng

Critics of modern and new-fashioned constructions believe that these companies do not take into account the spiritual needs of tourists, they consider tourists only as a source of profit. In reality, they were expecting "tourists", but "suddenly" they've been visited by people with casual habits and desires. If we do not form the society that cares about the nature, we will destroy the environment of highlands, which carries a great value of recreational resources. This will lead to more abundance of these regions, which are at the borderline. Therefore, this is a security issue as well.

ცხენთან პირველი კონტაქტი

ზურაბ ჭინჭარაძე

ახალუბნის საცხენოსნო კლუბის დირექტორი

მაშ, ასე, ძვირფასო მკითხველო, ვისაც ჯირითის შესწავლის სურვილი გაგიჩნდათ, დაუკავშირდით თქვენ მიერ შერჩეულ საცხენოსნო კლუბს (ჯანმრთელობის დარღვევების მქონე პირებმა უნდა გაიარონ წინასწარი კონსულტაცია ექიმთან), შეატყობინეთ თქვენი ან სხვა მსურველის ჯირითის გამოცდილება, ასაკი, მიახლოებითი წონა და დანიშნეთ ჯირითის დღე და საათი. უმჯობესია მშრალი და უქარო ამინდი, რადგან ცხენებს ალიზიანებთ ქარი, ხოლო წვიმისას დასველებული სადავები ხელში სრიალებს, რაც შეუძლებელს ხდის ცხენის მართვას (დახურული მანეჟის შემთხვევაში ქარი და წვიმა დაბრკოლებას არ წარმოადგენს). ჯირითის დღეს შეეცადეთ იყოთ დამშვიდებული და კარგ ხასიათზე. თუ სპეციალური ტანსაცმელი არა გაქვთ, შეგიძლიათ ჩაცვათ ჯინსის ან სპორტული გრძელი შარვალი, მაღალყელიანი წინდები, რეზინის ან ტყავის ჩექმები ან დაბალქუსლიანი სპორტული ფეხსაცმელი. ზედა სამოსი კარგად უნდა იყოს მორგებული, არა - ფართოხედიანი. მოამზადეთ ცოტაოდენი ნატეხი შაქარი ან დაჭრილი სტაფილო. ბეჭდები ან შუშის სათვალეები უმჯობესია მოიხსნათ. კარგად მოირგეთ მუზარადი და დამცავი ჟილეტი, რომლებიც ყველა საცხენოსნო კლუბს გააჩნია.

ცხენზე სწორად ჯდომა ექვემდებარება ბიომექანიკის კანონებს და ცხენის ბუნების თავისებურებებს. მხოლოდ ცხენზე სწორად ჯდომას შეუძლია მოგვითხროს დიდი სარგებლობა ჯანმრთელობისთვის, არასწორი ჯდომა კი, პირიქით, ზიანის მომტანია, ამიტომ ყურადღებით უნდა მოვესმინოთ ინსტრუქტორს და ზედმინევნით შევასრულოთ მისი მითითებები. ჯირითის დროს უმთავრესი უსაფრთხოებაა, ამიტომ უნდა დავიცვათ უსაფრთხოების ყველა ნორმა. ინსტრუქტორი წარმოგვიდგენს ჩვენთვის შერჩეულ ცხენს. მივალერსეთ მას და გაუმასპინძლოდით ნატეხი შაქრით ან სტაფილოს ნატეხით. მშვიდად მდგარ ცხენზე, რომელიც ინსტრუქტორს ეკავება, ფრთხილად გადააჯექით სპეციალური ტუმბოდან (სურათი 1).

ფეხების მდგომარეობა

ფეხისწვერები შეყავით უზანგებში ტერფის ყველაზე განიერ ნაწილამდე. უზანგის სიგრძე დაახლოებით უდრის მხედრის გაშლილი ხელის სიგრძეს ილიიდან თითების ბოლომდე. უზანგის თასმა ვერტიკალურად უნდა ეშვებოდეს. ქუსლები და მუხლები რაც შეიძლება ქვემოთ უნდა ჩავუშვათ. ფეხისწვერები ცხენისგან ოდნავ გარეთ უნდა მივატრიალოთ. ფეხის ნაწილი წვივის კუნთის ქვემოთ კოჭამდე რბილად უნდა იყოს მიღებული ცხენის ფერდს. ბარძაყის შიდა მხარეები რბილად მივაჭიროთ უზანგის. უზანგში უნდა განვთავსდეთ ყველაზე დაბალ წერტილში შარვლის უბესა და კუდუსუნის ძვალს შორის მდებარე სხეულის ნაწილით. თქვენი წონა თანაბრად გადაანაწილეთ ორივე დუნდულაზე (სურათი 2).

1.

2.

ზედატანი და თავი

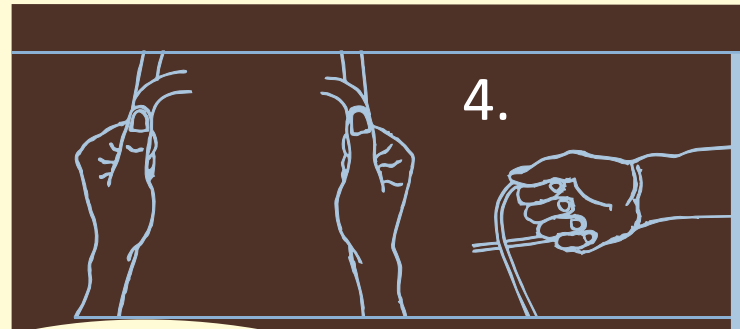
ზედატანი და თავი ისე უნდა გეჭიროთ, რომ მენჯი მხარი და ყური ერთ ვერტიკალზე მდებარეობდეს. წელი ზომიერად შეზნიჭეთ, მკერდი ოდნავ წინ გამოწიეთ, მხრები - თავისუფლად, ქვემოთ დაშვებული, ილღის კუნთები - თავისუფლად, იდაყვები - თავისუფლად ჩამოკიდებული მხრებზე ოდნავ წინ. ხელის შიდა მხარე ტანს ედება უშუალოდ იდაყვის ბორცვიდან ოდნავ ქვემოთკენ მტევნის მიმართულებით. კისერი უნდა გეჭიროთ სწორად და თავისუფლად. მზერა მიაპყარიო წინ, მოძრაობის მიმართულებით (სურათი 3).

სადავეების დაჭერა

ნეკსა და უსახელო თითს შორის შემავალ სადავეს, რომელიც გიჭირავთ სამი (უსახელო, შუა და საჩვენებელი) მოკეცილი თითით, ზემოდან სიგრძეზე ვაფარებთ ცერა თითს. მუჭებს შორის მანძილი დაახლოებით ორი ვერტიკალური მუჭი უნდა იყოს. ცერა თითები ოდნავ ერთმანეთისკენ შებრუნებული. ზემოდან დახედვისას ცერა თითი და სადავე ერთ სწორ ხაზს უნდა ქმნიდეს. სადავეების ბოლო ნაწილი

მუჭებს შორის ეშვება ცხენის კისრის მარჯვენა მხარეზე (სურათი 4).

ამ ინსტრუქციების შესრულების შემდეგ ინსტრუქტორი დაძრავს ცხენს და თქვენთან ერთად გაემართება ნაბიჯით საჭირით მოედნის ფარგლებში.

3.

ასე გამოიყურება სწორად მჯდომი მხედარი

Eng

The author provides us with very basic information that one needs to be aware of during the first contact with a horse. He describes best weather that suits this kind of contact and also not the least important to be on a good mood, calm and dressed appropriately.

He also underlines the importance of security issues, which starts from properly sitting on a horse and keeping the upper part of the body correctly. As one's health can benefit from proper sitting, not obeying these instructions can also harm your health.

გაზაფხულის საჩუქრები

თინათინ თოფურია

გასაოცარია ბუნების სიბრძნე. ყველაფერი ისეა მოწყობილი, რომ თუკი ყურს მიუვლებთ და სწორად გაუგებთ, ალბათ მართო ჯანმრთელები კი არა, უკვდავებიც კი ვიქნებით. ზამთრის მიძინებას გაზაფხულის მჩქეფარე რიტმი ცვლის. იღვიძებს ბუნება. თვალს ხასხასა სიმწვანე ახარებს, ყურს - ჩიტების ჭიკჭიკი, სიცოცხლის განახლებას რომ უვალობენ, გონებას თავბრუდამხვევი სურნელები გვიფორიაჩებენ, გული საგულედან ამოხტომას ლამობს. ზამთარში „გაყინული“ სისხლი დუღილს იწყებს და, ვინ იცის, როგორ გადაიტანდა ადამიანი ამ ვნებათაღელვას, რომ არა ველური ბუნების საჩუქრები!

გაზაფხულზე ყველაფრის განახლება იწყება, განახლება სჭირდება ჩვენს სხეულსაც. რით გვეხმარება ველური ბუნება?

ყურადღებით თუ მიიხედ-მოიხედავთ გარშემო, დაინახავთ, რომ გაზაფხულის ბაღები საესეა ისეთი სურნელოვანი ყვავილებით, რომლებიც ბედნიერებისა და მსუბუქი ეიფორიის შეგრძნებას იწვევენ:

- აფროზიაკებით, რომლებიც ლიბიდოს აძლიერებენ;
- ხილით, რომელიც ზამთარში „გასქელებულ“ სისხლს ათხელებს;
- კენკრით, რომელიც ნივთიერებათა ცვლას ააქტიურებს;
- ანტიოქსიდანტებით, რომლებიც სხეულს ზამთარში დაგროვილი შლაკებისაგან ათავისუფლებენ;

იმაზე აღარაფერს ვამბობ, რომ ყველაფერი, რაც გაზაფხულზე ყვავის, საესეა ვიტამინებითა და მიკროელემენტებით, რომლებიც ასე გვჭირდება.

ასსმანი

დღემდე ვერ მოხერხდა ამ, მართლაცდა, ველური ბუჩქის მორჯულება. ის აშკარად არ ექვემდებარება მოში-ნაურებას. ვინ აღარ ეცადა, როგორ არ ეცადნენ, მაგრამ ვერც სახლში შემოიტანეს და ვერც წელიწადის სხვა დროს ააყვავეს. სუნამოსა და ოდეკოლონის სახითაც

კი გამოუშვეს, მაგრამ - უშედეგოდ. არათუ მიმსგავსებული ეფექტი, პირიქით, მყარლიც კი გამოვიდა. არადა, რა კარგი იქნებოდა, რომ შეიძლებოდა მთელი წლის განმავლობაში იასამნის სურნელი ჩაისუნთქო! იცით, რატომ არის მის მიმართ ასეთი ყურადღება? დიდი ხანია შემჩნეულია, რომ იასამნის სურნელი რაღაც სხვანაირ გუნებ-განწყობაზე გაყენებს, ხსნის დეპრესიას, აგრესიას, იწვევს ბედნიერების შეგრძნებას, დიდი რაოდენობით სახლში შემოტანილი მსუბუქი ეიფორიასაც კი იწვევს. დადგენილია, რომ თუ გძინავს ოთახში, სადაც იასამნის თაიგული დგას, სასიამოვნო სიზმრებს ხედავ, დილას კი იღვიძებ გამოძინებული, ხალისიანი და რაღაც უმიზეზო სიხარულის შეგრძნებით. და ეს არ არის უბრალოდ ილუზია: როგორც გაირკვა, ამას სრულიად მატერიალური მიზეზი აქვს. იასამნის ყვავილში შემავალი ეთერზეთები, რომელთა სუნს აქვს ზემოქმედება ჰიპოთიზზე (ტვინის ნაწილზე), ააქტიურებენ მის მიერ ენდორფინების (ბედნიერების ჰორმონის) პროდუქციებას, რაც სიმშვიდის, სიმსუბუქისა და ბედნიერების შეგრძნებას განაპირობებს. ასე რომ, იასამანი სურნელით შეიძლება ნარკოტიკის ეფექტსაც შეედაროს! ამის გამო იგი ოდითგანვე ცნობილია, როგორც ანტიდეპრესანტი.

გარდა ამისა, მას ბევრი სხვა სამკურნალო თვისებაც გააჩნია. ყვავილებისა და ახალგაზრდა ფოთლებისგან მზადდება ჩაი, რომელსაც აქვს ანთების საწინააღმდეგო, შარდმდენი, ოფლმდენი, ტკივილგამაყუჩებელი, დამამშვიდებელი ეფექტები.

ასევე ცნობილია იასამნის გამოყენება ჭიების სამკურნალოდ, თირკმელკენჭოვანი დაავადების დროს ქვიშის გამოსადევნად, მინერალური ცვლის მოშლისას, წნევის დარეგულირებისთვის, სისხლძარღვების გასამაგრებლად და ჭლექის სამკურნალოდ.

მისგან დამზადებული მალამოებით პოდაგრისა და რევმატიურილი ართრიტით გამოწვეულ სახსრების ტკივილს მკურნალობენ. მაგრამ ყველაზე ღირებულია მისი ნაყენი ქუსლის დეზების დროს. აქ ის ერთადერთი და უალტერნატივოა.

არ წყდება დავა იმის შესახებ, თუ რომელი იასამანია უფრო სასარგებლო: ზოგს თეთრი მიაჩნია საუკეთესოდ, ზოგს კი - იასამნისფერი. მე ვიცი ერთი რამ, რომ რაც უფრო ველურია იასამნის ბუჩქი და რაც უფრო მძაფრი სუნი აქვს, მით მეტია მისი ღირსებები.

უნდა გვახსოვდეს, რომ ეს მცენარე საკმაოდ შხამიანია და მისი ნაყენის ან ნახარშის ხანგრძლივად ან დიდი რაოდენობით მიღებისას სიფრთხილე გვმართებს.

ქარხუნა - ბაღის მამაცეცხვისთვის!

არსებობს ტრადიცია - თუ იასამნის ტოტში იპოვი 5 ფურცლიან ყვავილს, ის უნდა შეჭამო და ჩაიფიქრო სურვილი, რომელიც აუცილებლად აგისრულდება. ბავშვობაში გვჯეროდა ამისი, გულმოდგინედ ვეძებდით და მივირთმევდით, მიუხედავად მომწარო, საკმაოდ უსიამოვნო გემოსი. სურვილების ასრულებისა რა მოგახსენოთ, მაგრამ გარკვეულ სარგებელს თურმე კი ვიღებდით, რადგან იასამნის ყვავილი დიდი რაოდენობით შეიცავს ვიტამინებს, ფიტონციტებს და ამინომჟავებს.

ასე რომ, როდესაც დაინახავ იასამნის ბუჩქს, დაჯექი მის ქვეშ და „იკაიფე“ რამდენიც გინდა. გარწმუნებთ, ამისათვის არ დაგიჭერენ!

ტყემალი - მხოლოდ ქართული!

უნივერსალური მცენარე, რომელიც მხოლოდ ჩვენთან იზრდება. ჩვენმა წინაპრებმა კარგად იცოდნენ მისი ფასი და ფართოდაც იყენებდნენ. ტყემალი - გაზაფხულის პირველი მერცხალი, მისი მწვანე, უმწიფარი ნაყოფიც კი უკვე დიდად სასარგებლოა, განსაკუთრებით ჩვილ ბატკანთან და ქორთა ტარხუნასთან ერთად. გარდა იმისა, რომ ვიტამინებისა და ენერგიის საუცხოო წყაროა, ხელს უწყობს ახალი კუჭის წვენი გამოყოფასა და საჭმლის მონელებას, ააქტიურებს ნაწლავების ფუნქციას და საკვების ევაკუაციას, ეხმარება ნაწლავური პარაზიტების გამოღევნაში, აძლიერებს პანკრეასისა და ღვიძლის ფუნქციონირებას, ათხელებს და „წმენდს“ სისხლს, ააქტიურებს ნივთიერებათა ცვლას, არის ძლიერი ანტიოქსიდანტი, აქვს ანთების საწინააღმდეგო ეფექტი. ხელს უწყობს წონაში კლებას.

მწიფე ნაყოფი სასარგებლოა ყველასათვის, ხოლო მკვახე ტყემალი, ისევე როგორც ტყემლის საწებელი, არ არის რეკომენდებული კუჭის მაღალი მუავიანობის, წყლულისა და ეროზიული გასტრიტის დროს.

ტყემლისგან მზადდება ტრადიციული უნიკალური სამკურნალო საშუალება - ტყლაპი. ის ჩვენში უხსოვარი დროიდან გამოიყენებოდა, როგორც მწვავე ანგინისა და ქრონიკული ტონზილიტის, ასევე პირის ღრუს ანთებითი დაავადებების დროს. სამწუხაროდ, ის დღეს უსამართლოდაა მივინყებული ჩვენი მედიკოსებისაგან და ჩანაცვლებულია ძვირადღირებული უცხოური პრეპარატებით, რომელთა ეფექტურობაც გაცილებით ნაკლებია ამ ჩვენს მამაპაპურ, შესანიშნავ, საუკუნეებით გამოცდილ, სრულიად უვნებელ, როგორც ახლა უწოდებენ, „საკვებ დანამატთან“ შედარებით.

ეს მწვანელი შემოდის სწორედ მაშინ, როცა ბუნება გამრავლებისათვის იწყებს მზადებას. ფლორის სამყაროს ქარის გაძლიერება სჭირდება, ფაუნას კი - მამრის. ჰოდა ადამიანიც, ბუნების შვილი, მის კანონებს ემორჩილება. ამ დროს ველური ბუნება გვაშველებს მცენარე-აფროზიკებს, რომლებიც მამაკაცებს უძლიერებს ლტოლვას, პოტენციას და ეხმარება თავიანთი ღირსებების წარმოჩენაში! ერთ-ერთი ასეთთაგანია ტარხუნა. ალბათ ამიტომაცაა, რომ ტარხუნა მამაკაცების მწვანილად მიიჩნევა და სტასისტიკით თუ ვიმსჯელებთ, ქალთა სქესი მის მიმართ გაცილებით გულგრილია.

აი, რას ამბობს ჩვენი სამკურნალო ტრადიცია: „ტარხუნის ჭამა გულსა და სტომაქს ძალას მისცემს, პირის ტკივილისათვის მწვედ კარგი არის. კბილებს დამაგრებს, ღრძილებს ამოიყვანს, კაცს პირიდან ავს სუნს გაუგდებს, ქარს გააქარვებს, კაცმან რომ ტარხუნა დანაყოს და ამის წვენი გამოხადოს და სუას, ღვიძლის სიმსივნისათვის მწვედ კარგი არის.“

ტარხუნა, როგორც სამკურნალო საშუალება გამოიყენება კუჭის დაბალი მუავიანობის დროს, კოლიტის, ტუბერკულოზის, გინგივიტის, სტომატიტის, პირის ღრუს სოკოვანი დაავადების, ავითამინოზის, კრუნჩხვების, რადიკულიტის, რევმატიზმის სამკურნალოდ, მამაკაცებში - ტონუსის ასამაღლებლად და პოტენციის გასაძლიერებლად.

საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ ცოცხალი ტარხუნის წვენი აზიანებს კბილის ემალს, ამიტომ როდესაც ამ მწვანილს ცოცხლად მიირთმევთ, შემდეგ სასურველია გაიხეხოთ კბილები ან თუნდაც გამოივლოთ თბილი წყალი, რომ მისი წვენი პირის ღრუში დიდხანს არ დარჩეს.

Eng

The wisdom of nature is wonderful. Everything is arranged so that if one listens to it and understands it correctly, we will probably be not only healthy but immortal. Spring's fast rhythm replaces the winter's fall. Nature is waking up. Bright green colors of the nature cheer our eyes, chirping of birds please our ears, dizzy scents excite our mind. The blood that was "frozen" in the winter begins to "boil" and who knows how people would react if not the presents of wildlife!

საქართველოს მთამსვლელებსა და მთამსვლელობაზე საუბრისას შეუძლებელია არ გავიხსენოთ უშბის ძირში, სოფელ უშხვანარში, მცხოვრები „უშბის დიასახლისად“ და „მთამსვლელთა დედად“ მონათლული მაკრინე ქერდიანი, რომლის მდიდარ სულიერ სამყაროსა და თბილ სვანურ კერას მრავალი გამოჩენილი მთამსვლელი, მეცნიერი და მოგზაური მოუხიბლავს. არ ყოფილა ზემო სვანეთში რაიმე მნიშვნელოვანი საჭმე, რომლის აქტიური მონაწილე, თავის მეუღლესთან, გერმანე მემანიშვილთან ერთად, მაკრინე ქერდიანიც არ ყოფილიყო, ხოლო მთამსვლელობაში უშბის ცოცხალი მემკვიდრე გახლდათ.

1925 წელს ჯანმრთელობის დაცვის სახალხო კომისარიატმა მედიკოსთა სპეციალური ექსპედიცია გაგზავნა სვანეთში ჩიყვის დაავადების გამოსაკვლევად. ექსპედიცია, რომლის შემადგენლობაში ცნობილი ექიმი-ენდოკრინოლოგი, მთამსვლელი და საზოგადო მოღვაწე, შემდგომ სპორტის დამსახურებული ოსტატი სოსო ასლანიშვილიც მონაწილეობდა, მაკრინე ქერდიანისა და გერმანე მემანიშვილის ოჯახმა თითქმის ორი თვე შეიფარა. მთამსვლელთაგან სწორედ სოსო ასლანიშვილი იყო პირველი, ვინც ამ ოჯახის სითბო და სიყვარული იგრძნო, რაც შემდგომ ათწლეულების განმავლობაში არ მოჰკლებია მთამსვლელთა თაობებს. აქედან მოყოლებული ეს ოჯახი იყო სვანეთში ყველა მთამსვლელისა თუ მოგზაურის, უცხოეთიდან ჩამოსული სტუმრების მეოხი და შემფარებელი, მათი ჭირისა და ლხინის გამზიარებელი.

მაკრინე ქერდიანის თავზე მრავალმა ქარტეხილმა გადაიარა, მაგრამ იგი ერთი წუთითაც არ მოღრევილა უღმრთო ცხოვრების წინაშე. ოთარაანთ ქვრივივით შრომასა და სიკეთის ქმნაში განვლო წუთისოფელი; საკუთარი შვილი არ მიეცა, მაგრამ მოკეთე და მომგონებელი მრავლად ჰყავდა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში, ქართველ მთამსვლელებს კი თავის და-ძმებად და შვილებად მიიჩნევდა.

საკუთარ ცხოვრებაზე იშვიათად, მაგრამ საინტერესოდ ჰყვებოდა, რადგან თავად ეს ნაამბობი იყო იმდენად საინტერესო, რომ გამხატვრულება ადარ სჭირდებოდა. ამ ამბავს კი, რომელსაც ერთგვარი სიამაყითაც იხსე-

ნებდა ხოლმე, თითქმის საუკუნის ისტორია აქვს.

მე-20 საუკუნის 20-იანი წლების ბოლოს სვანეთს ამერიკელთა კინოექსპედიცია ესტუმრა უშბის მიდამოებისა და კავკასიონის ულამაზესი მწვერვალების გადასაღებად. მყინვარიდან დაბრუნებისას ექსპედიციის ერთ-ერთ წევრს თავში ქვა მოხვედრია და თავგატეხილი მაკრინეს ჭიშკარს მისდგომია. დიასახლისის გაჭირვებული სტუმარი შინ შეუყვანია, თავი შეუხვევია და შესანიშნავი იუმორის მქონეს თავისებურად „გაუმხნევებია“: „არა უშავს, უშბის სამახსოვროდ დაგვრჩებაო“.

ერთ საღამოს მაკრინე ქერდიანისა და გერმანე მემანიშვილის ეზოში დიდი მხიარულება სუფევდა: თეთრ ქართულ კაბებში გამოწყობილ ქალებს სვანურ ქუდებსა და ვერცხლის ქამარ-ხანჯლიან შავ ჩოხებში გამოწყობილ კაცებთან ერთად ფერხული გაუმართავთ. განცვიფრებულ სტუმრებს ეს არაჩვეულებრივი ლხინი გადაუღიათ და ბევრი რამ ჩაუწერიათ სვანური ადათისა და წეს-ჩვეულებების შესახებ. ბოლოს ამერიკელ ლინგვისტს ქართულის მცოდნე მოუკითხავს და მისთვის მაკრინე ქერდიანი წარუდგენიათ, რომელსაც ქართულის ცოდნა დედისგან მოსდგამდა. მაკრინეს დედა მაინეს, რომელიც იმ დროს სვანეთში ერთადერთი გამორჩეული მოზარე ქალი და ძველი ქართული ლიტერატურის შესანიშნავი მცოდნე ყოფილა, კარგად სცოდნია რუსთაველი, ჩახრუხაძე,

სულხან-საბა ორბელიანი, გურამიშვილი და სხვა ქართველი მწერლები. ერის მამის - ილია ჭავჭავაძის დაკრძალვის დღეს, მთაწმინდის პანთეონში, პოეტის ცხედართან თურმე დიდხანს ისმოდა სვანეთიდან თბილისში 5 მამაკაცთან ერთად ჩამოსული მაინეს დატირება და სვანური ზარი. ამ ამბავს ყოველთვის სიამაყით იხსენებდა მაკრინე ქერდიანი.

სვანური ადათ-წესითა და ბუნებით მოხიბლული ამერიკელებს ქართული ენის მასწავლებლად თავიანთ ქვეყანაში ერთი წლით მაკრინეს წაყვანა მოუსურვებიათ, მაგრამ მაკრინეს მტკიცე უარი განუცხადებია: „სიკვდილიც ვერ დამაშორებს ჩემს სვანეთს“. მეორე დღეს კი ამერიკელებისათვის იაკობ გოგებაშვილის „დედა ენა“ მიუტანია საჩუქრად და უთქვამს: „ყველაზე კარგად ეს წიგნი გასწავლით ქართულ ენას“.

მაკრინე ქერდიანის ეზო-მიდამო სამოთხესავით გამოიყურებოდა უშბის ფონზე. ეს ტანმორჩილი, მარტოხელა ქალი ათი კაცის საკეთებელ საქმეს მეტად მხნედ და ლაბათიანად უძღვებოდა. ნებისმიერი რაოდენობის სტუმრის მიღება შეეძლო, ყველას დააპურებდა, მოასვენებდა, თანაც მრავალ საინტერესო ეპიზოდს უამბობდა სვანეთის ისტორიიდან და ეთნოგრაფიიდან, სვანურ ფოლკლორსაც იშველიებდა.

უშბაზე ყოველი ახალი იერიშის დაწყებისას მის სახლში ათევდნენ ღამეს მთამსვლელები. დიდად მორწმუნე და ღვთისნიერი მაკრინე ქერდიანი მწვერვალზე გასვლის წინ ყველას მხურვალედ ლოცავდა, წარმატებას უსურვებდა და ისე აცილებდა რთულ გზაზე შემდგართ. სწორედ ამ სახლიდან მიჰყვებოდათ მთამსვლელებს საოცარი სიმშვიდე და გამარჯვების რწმენა.

ასე გრძელდებოდა მრავალი წლის განმავლობაში...

მაკრინე ქერდიანი მწვერვალზე არასოდეს ასულა, მაგრამ უშბაზე ყველა გამარჯვების მონაწილედ მიაჩნდა თავი და ეს არ იყო გადაჭარბებული. ყველა მთამსვლელს, რომელიც კი უშბას შესჭიდებია, მაკრინე ქერდიანის ჭერ-ქვეშ უნახავს სტუმარმასპინძლობის არნახუ-

ლი მადლი და მაკრინეს დედობრივი სითბო მწვერვალამდე აუტანია.

მაკრინე ქერდიანის ეზო-კარს პირველად 1963 წელს ვენჯიე, როცა აქ დაიღო ბინა საქართველოს მთამსვლელთა დიდმა ჯგუფმა, ტიან-შანში დაღუპული მეგობრების - ჯუმბერ მეძმარიაშვილისა და თეიმურაზ კუხიანიძის ცოლ-შვილთან ერთად და ცოტა ხნის შემდეგ ალექსანდრა ჯაფარიძესთან ერთად მეც შევეერთდი მათ.

მთამსვლელები საკავშირო ფედერაციიდან საკვალიფიკაციო ასვლების ნებართვას ელოდნენ, მაგრამ აგვისტოც ისე მიიღია, ნებართვა არ ჩანდა. იმედი გადაიწურა და მთამსვლელებმა თბილისში გასამგზავრებლად ბარგი შეკრეს, ავტომანქანას ელოდებოდნენ. ამ დროს გვაცნობეს შხარაზე გურამ თიკანაძის დაღუპვის ამბავი...

მაკრინეს მწუხარება უსაზღვრო იყო და ეს განცდა, ეს ტკივილი მას სიცოცხლის ბოლომდე არ განელებია. არაერთხელ მინახავს, როგორ ჰკოცნიდა გურამის ფოტოს აქვითინებული და თვალცრემლიანი. ამ რიტუალში იყო რაღაც დიდებული, ამაღლებული, დედაშვილური...

ამ ამბის შემდეგ დიდი დრო გავიდა. მაკრინე ქერდიანსაც დაატყო თავისი უღმობელი ხელი ცხოვრების ორომტრიალმა, ურვამ და დარდმა... ავადმყოფობაც გაუშინაურდა...

ერთ დღეს სვანეთიდან ჩამოსული მეგობარი შემხვდა და მაკრინეს მოკითხვა გადმოშვა, თან მისი საყვედურნარევი სიტყვებიც დაამატა - ჩემთან რატომ აღარ ჩამოდისო? წლები იყო გასული, რაც სვანეთში აღარ ვყოფილვარ. ბევრი აღარ მიფიქრია და საჭირო მედიკამენტებით „დატვირთული“ მესტიაში ჩავედი, სასტუმროში დავბინავდი, მეორე დღეს კი უშხვანარში ავედი. ძნელია იმის აღწერა და გადმოცემა, როგორ გაიხარა და ატირდა ეს ქვასავით მაგარი, მრავლისმნახველი და გაუტყეხელი ქალი. რატომღაც არ ველოდი ჩემს დანახვაზე მის ასეთ მძაფრ რეაქციას. დაძახუნება შევატყვე. დამენანა...

არ შეგანუხებთ - მეოქი, წასვლა რომ დავაპირე, ლოყაზე ხელი იტკიცა - ეს როგორ მაკადრეო და რამდენიმე დღე დამტოვა თავისთან. ბევრი ვისაუბრეთ, წასულე-

ბიც გავისხენეთ, თითქოს სულიც დავეუბნეთ ერთმანეთს, ცოტა ოჯახშიც წავეხმარე, წამლები მიღების დრო და წესებიც ჩამოვეწერე და როცა გურამ თიკანაძის, ალიოზა და ალექსანდრა ჯაფარიძეების წერილებზე დაიწყო საუბარი, ვიფიქრე, ვთხოვ, იქნებ მომცეს და თბილისში გამატანოს-მეთქი, მაგრამ უარი მითხრა - ამ წერილებს როცა ვკითხულობ, მგონია, ისინი ჩემ გვერდით არიან და ვეფერებიო. ვიდრე ცოცხალი ვარ, ეს წერილები ჩემთან იქნება და დავიბარებ, ჩემ შემდეგ თქვენ გადმოგცენო. ალექსანდრას რამდენიმე წერილი ჩვენი საუბრის დროს იქვე გადავიწერე. სამწუხაროდ, დანარჩენი წერილების ბედი დღემდე უცნობია ჩემთვის. საბედნიეროდ, თან მქონდა ფოტოაპარატი და ვიწროფორიანი კინოაპარატი „კიევი“, რითაც მოვახერხე გადამეღო თავისი სახლის წინ მოფუსფუსე „უშბის დიასახლისი“. ეს იყო მაკრინე ქურდიანის დიდი ცხოვრების დასასრულის ბოლო კადრები, რომელთაგანაც ერთ-ერთი ფოტო მაკრინე ქურდიანისადმი მიძღვნილ ამ წერილს

ერთვის.

2007 წლის 12 სექტემბერს გურამ თიკანაძის 75 წლისთავისადმი მიძღვნილი დღესასწაული „გურამობა“ გაიმართა ლატალში. თბილისიდან ჩასულებს გულმა აღარ მოგვითმინა, უშვანარში ასვლა და მაკრინე ქურდიანის კარ-მიდამოსათვის თვალის შევლება გადავწყვიტეთ. სამწუხაროდ, მაკრინესეული წალკოტის ნაშთიც აღარ დავხვდა. ძველი სახლის გადარჩენილმა ერთმა პატარა ოთახმა, რომლის ფანჯრიდანაც ჩარჩოში ჩასმული სურათივით მოჩანდა უშბა, ჩვენში თითქმის ნახევარი საუკუნის წინანდელი მოგონებები წამოშალა...

მისხალ-მისხალ ვცდილობდით ყველაფრის აღდგენას. გაცოცხლდა ძველი თავგადასავლები. გარკვეული დროით, როგორც ზღაპარში, ყმანვილებად ვიქცით, დავიბრუნეთ ახალგაზრდობა. უშბა კი - ბუნების ეს მშვენიერება - იდგა მზის სხივებით აელვარებული და ამაყად გვიმზერდა...

• მაკრინე ქურდიანის კარ-მიდამო უშბის ფონზე •

Eng

The author tells us about the person often referred as “mistress of Ushba” or “mother of mountaineers”. Her name was Makrine

In 1925, the Public Commissioner of the Health Care sent a special expedition of physicians to investigate the disease of goiter in Svaneti. The expedition, which had included well-known physician-endocrinologist, mountaineer, public figure and honored master of sports Soso Aslanishvili, was hosted by Makrine Kurdiani and Germane Memanishvili's family for almost two months. Soso Aslanishvili was the first of the mountain climbers who felt the warmth and love of the family, which did not hinder the generation of climbers for decades. From that time onwards, this family was in Svaneti the host of every mountaineer or traveler, sharing their suffering or happiness.

ნადირობა თევზაობა

ველური ბუნება - ჩვენი სკანდინავია

თეიმურაზ ტყემალაძე

საქართველოს მონადირეთა და მეთევზეთა
ფედერაციის გამგეობის თავმჯდომარე

ველური ბუნება და მისი რესურსები ჩვენი ქვეყნის უდიდესი საგანძურია. ყველა ქვეყანა, რომელსაც გააჩნია ველური ბუნების რესურსების თუნდაც მცირედი პოტენციალი, მაქსიმალურად იყენებს მას და ჩამოყალიბებული აქვს ეფექტიანი მართვის სისტემა. ველური ბუნების მართვა და მდგრადი გამოყენება ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმების საუკეთესო საშუალებაა, განსაკუთრებით - მაღალმთიან რეგიონებში. მსოფლიო პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ მოსახლეობის დიდი ნაწილი გვევლინება როგორც ქვეყნის პატრონი და სწორედ საზოგადოება იღებს პასუხისმგებლობის დიდ ნაწილს ბუნების დაცვასა და განვითარებაზე.

დღეს, როდესაც სახელმწიფოს არ გააჩნია ველური ბუნების მართვისა და მდგრადი გამოყენების ხელშეწყობი რაიმე ინსტიტუტი, მიუხედავად მისი უნიკალური ბუნებრივი პირობებისა, წარმოუდგენელია ეკოლოგიური ბალანსის შენარჩუნება, რაც პირდაპირ აისახება სოფლის მეურნეობისა და ტურიზმის განვითარებაზეც, შესაბამისად, ქვეყნის ეკონომიკის ზრდაზე.

მაშინ, როდესაც ქვეყანას აქვს 40% ტყით დაფარული ტერიტორია, მის მიმართ დამოკიდებულება ვერავითარ კრიტიკას ვერ უძლებს. არანაკლებ მძიმე პირობებშია ჩვენი ქვეყნის სხვა ველური სამყარო (ალპური, სუბალპური, უდაბნო, ნახევრად უდაბნო, მდინარეები, ხელოვნური თუ ბუნებრივი ტბები), რომლის პოტენციური რესურსები შეუსწავლელი და გამოუყენებელია. ამ პირობებში, როდესაც არ ვიცით ბუნებრივი რესურსების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებელი, შეუძლებელია არსებულ ზეწოლას გაუძლოს ბუნებამ.

ველური ბუნების დაცვის, მართვისა და მდგრადი გამოყენების საუკეთესო საშუალებაა ნადირობისა და თევზაობის საზოგადოების სისტემური ჩამოყალიბება შესატყვისი საკანონმდებლო ბაზით, რაც ხელს შეუწყობს სანადირო და სათევზაო ორგანიზებული ტურიზმის განვითარებას. ეს ნიშნავს თითქმის ხელუხლებელ, მოთხოვნილებას კი ინტენსიურად მზარდი. სანადირო ტურიზმი

ეს ის სფეროა, რომელიც ქვეყნის ტურისტულ სეზონსა და, შესაბამისად, შემოსავლებს ზრდის, რომელიც ქვეყნის ტურისტული ინფრასტრუქტურის მონყობაში უპრეტენზიოდ და თითქმის იდეალურად ჯდება. სანადირო ტურიზმი აქტიურდება მაშინ, როდესაც სამთო თუ ზღვის ტურისტების ინტენსიურობა კლებულობს. ასე რომ, სანადირო ტურიზმის განვითარება თითქმის არ საჭიროებს დამატებით ინფრასტრუქტურულ ნაგებობებს, პირიქით, იყენებს არსებულს ყოველგვარი დანახარჯების გარეშე. ასევე მოსახლეობას უჩნდება მოტივაცია თვითონ დაიცვას ბუნება, რადგან დაცული ბუნება ხდება მისთვის შემოსავლების დამატებითი წყარო.

დასანანია, რომ საქართველოში თითქმის არსად ტარდება ბუნებრივი აღწარმოების ხელშეწყობი ღონისძიებები, რაც ევროპაში დიდი ხანია დამკვიდრდა. მხოლოდ დაცული ტერიტორიების შექმნა არ არის ხსნა. დაცული უნდა იყოს ქვეყნის ველური ბუნება მთლიანად, სათანადო კანონებითა და ველური ბუნების მიმართ საზოგადოების ზნეობრივი ინტელექტის ამაღლებით, მისი სწორი მართვითა და მდგრადი გამოყენებით. სწორედ გაუმართავი კანონებისა და ველურ სამყაროსთან ზედაპირული დამოკიდებულების გამო ნაკლებად ეფექტურია თვით დაცული ტერიტორიების არსებობაც, რადგან ზეწოლა, რასაც განიცდის დაცულობის სტატუსის არმქონე ველური სამყარო, პირდაპირპროპორციულად აისახება დაცულ ტერიტორიებზე. გარდა ამისა, არ შეიძლება მთელი ქვეყანა ვაქციოთ დაცულ ტერიტორიებად; ისინი უნდა გვესახებოდეს, ხშირ შემთხვევაში, როგორც ლოკალური აბორიგენი ბიომრავალფეროვნების სხვადასხვა სახეობის გადარჩენისა და რეზერვაციის კერა.

ველური ბუნების რესურსების სწორ (მდგრად) მართვას ალტერნატივა არა აქვს ქვეყნის ტურიზმის განვითარების სფეროში. ჩვენი ქვეყნის ბუნება ღვთისგან ნაბოძები სიმდიდრეა და მას განსაკუთრებული ყურადღებით უნდა მოვეპყრო.

Eng

Wildlife resources are the greatest treasure of our country. Countries with even only little potential for wildlife resources, take maximum of it by having an effective management system. Wildlife management and its sustainable usage are the direct source of employment, especially in the highlands. As a result, large part of the population depends on the wellbeing of the nature and therefor they deal with the nature with more responsibility and care.

Unconditional leader & wild nature

უპირობო ლიდერი

და ველური ბუნება

ჯანმრთელი ცხოვრების წესი და სუფთა ჰაერი ნებისმიერი სპორტსმენის კარიერის თანმდევი ნაწილია. ზემოთაღებული კატეგორიაში რიოს ოლიმპიური თამაშების ოქროს მედლის მფლობელის, მსოფლიოსა და ევროპის ორგზის ჩემპიონისა და მსოფლიო რეკორდსმენის, 24 წლის ასაკში უკვე მსოფლიო სპორტის ლეგენდად ქცეული ძალოსანი ლაშა ტალახაძისთვის ველურ ბუნებაში გატარებული დრო განტვირთვის საუკეთესო საშუალებაა. საქართველოს საამაყო სპორტსმენი კარგი მონადირეც აღმოჩნდა და ნადირობის შესახებ ბავშვობის დროინდელ გამოცდილებაზე მოგვითხრო.

ლაშა ტალახაძე: ველური ბუნება ყველა ადამიანისთვის მნიშვნელოვანია. ყველაზე ძლიერი ახალგაზრდა თაობა ძირითადად რაიონებიდან მოდის, სადაც სუფთა ჰაერი და კარგი ბუნება აქვთ. რა თქმა უნდა, ნაკრების სპორტსმენები, შეძლებისდაგვარად, შეჯიბრის წინა მოსამზადებელ პერიოდს ბუნებაში გატარებთ, ვინაიდან სუფთა ჰაერი და ცხოვრების ჯანსაღი წესი წინსვლასა და წარმატების მიღწევაში გვეხმარება. ყველა მაქსიმალურად ვცდილობთ დავიცვათ ჩვენი ბუნება და უფრო ხალისიანად ვიცხოვროთ.

- რა განიჭებს ყველაზე დიდ სიამოვნებას ბუნებაში გასულს და რას აკეთებ მეტი ხალისით?

ლაშა ტალახაძე: რა თქმა უნდა, როდესაც ბუნებაში გავდივარ თვითონ პროცესიც კი უდიდეს სიამოვნებას მანიჭებს. როგორც ყველა ქართველს, მიყვარს ბუნებაში გასვლა, ქეიფი ა.შ. ზაფხულობით გამწვანებულ ტყეებსა და ხედებს ჩემთვის დიდი სიხარულისა და სიმშვიდის განცდა მოაქვს. განტვირთვის მხრივ ყველაზე მეტ უპირატესობას ლამაზ ხედებს ვანიჭებ და მაქსიმალურად ვცდილობ, რომ რაც შეიძლება დიდ სიმაღლეზე ავიდე. ზემოდან რომ გადმოჰყურებ, მაინც სხვა ხიბლი აქვს. ბუნება ჩემთვის დასასვენებლად საუკეთესო საშუალებაა. როდესაც სამეგობრო ვიკრიბებით და სამი-ოთხი დღე ბუნებაში გავდივართ, შემდეგ სამი-ოთხი თვე ნეგატიური ემოცია აღარ მეკარება.

- ნადირობა, თევზაობა თუ ლაშქრობა - რა გიზიდავს ყველაზე მეტად?

ლაშა ტალახაძე: ყოველთვის, როდესაც მეკითხებიან რა არის ჩემი ჰობი, თითქმის დაუფიქრებლად ვპასუხობ - ნადირობა. თუმცა, ჰობი ალბათ ნაკლებად ჰქვია. თვითონ ნადირობის პროცესი მიყვარს. როგორც წესი, ნანადირევის ჭამით დიდად დაინტერესებული არა ვარ, მთავარი თვითონ პროცესია. იმ მომენტში ყველაფერი მავიწყდება, მთლიანად იქ ვარ ჩართული და იმ წუთებში საკუთარ თავს საერთოდ აღარ ვეკუთვნი. შეიძლება ვერაფერი მოვინადირო, მაგრამ მაინც ბედნიერებას მანიჭებს და ნადირობიდან დაბრუნებული ყოველთვის განსაკუთრებულად დამშვიდებული ვარ. როგორც ტაძრიდან გამოსული ვგრძნობ ხოლმე უდიდეს შვებას, იგივე მემართება ნადირობის დროსაც. ჩემთვის რაღაც განსაკუთრებული ხიბლი აქვს ამ პროცესს.

- რა ასაკიდან დაიწყე ნადირობა?

ლაშა ტალახაძე: სადღაც 8-9 წლის ასაკიდან. მამაჩემს დავეყავი ხოლმე. წინ ძალღიმიდით, მერე მამაჩემი და უკან მე მივსდევდი. საკმარისი იყო მწყერზე ან იხვზე სანადიროდ წასულიყო, შანსს არ ვუშვებდი, სულ უკან დავეყვებოდი. 12 წლიდან ვნადირობდი მწყერზე. ნადირობა მიყვარდა, თოფსაც კარგად ვიმორჩილებდი. მთავარი იყო, მამაჩემთან ახლოს ვყოფილიყავი და უსაფრთხოების წესები მაქსიმალურად დამეცვა. ისე მიყვარდა, ზოგჯერ ვიპარებოდი და დამოუკიდებლად ვნადირობდი.

- პირველი ნადირობა როგორ დასრულდა?

ლაშა ტალახაძე: 12 წლის ვიყავი, როცა პირველად დამოუკიდებლად ვინადირე. მწყერი მოვინადირე და მაშინ ყველაზე ბედნიერი ვიყავი. თუმცა, იმ დღეს კიდეც ხუთს ვესროლე და ყველას ავაცვილე, მაგრამ ის პირველი

სულ სხვა შეგრძნება იყო და იქიდან დაიწყო ჩემთვის ყველაფერი. ახლა გაცილებით ნაკლები დრო მაქვს, მაგრამ როგორც კი გამომიჩნდება, ყოველთვის ვცდილობ სანადიროდ წავიდე. ვნადირობ, რა თქმა უნდა, კანონის ფარგლებში, როცა დაშვებულია და რაზეც ნებადართულია. მეგობრები ვცდილობთ გული ვიჭეროთ.

- ძაღლები ახსენე. დაახლოებით რამდენი ძაღლი გყავდათ და რა ჯიშის?

ლაშა ტალახაძე: ბავშვობაში სულ ვიხვეწებოდი, კავკასიური ნაგაზი ან მეცხვარე გვყოლოდა, მაგრამ მშობლები ყოველთვის უარს მეუბნებოდნენ. მეძებრის გარდა ჩემს ოჯახში სხვა ჯიშის ძაღლი არ ყოფილა. დღეს სახლში ორი ღრათჰაარის ლეკვი მყავს, წელს დაიგეშიებიან უკვე. მამაჩემი ხუმრობს ხოლმე, ისეთი გიჟები არიან, ყველგან დამდევენ, წყალში რომ გადავხტე, იქაც ჩამომყვებიანო.

ძაღლთან ურთიერთობა ძალიან მნიშვნელოვანია ყველა მონადირისთვის. უძაღლოდ ნადირობა რთული და ჩემთვის წარმოუდგენელია. ბევრჯერ გამიგია, მწყერზე ძაღლის გარეშე ვნადირობო, მაგრამ ეგ უკვე ნადირობა აღარ არის. მაგას მირჩევენია ათი მწყრის მაგივრად 5 მოვინადირო და ისიც ძაღლმა ნაბულით ამოაფრინოს.

- რომელი იყო პირველი თოფი და საოცნებო იარაღი თუ გაქვს?

ლაშა ტალახაძე: პირველი თოფი, რომელიც ჩემს სახელობე დავარეგისტრირე, იყო "ემ-ერი". დიდად არ ვგმადლიერებოდი, მაგრამ მაინც მიყვარდა და სულ თან დამქონდა. როცა მანქანა შევიძინე, სულ შიგნით მდო. როგორც კი დრო გამომიჩნდებოდა, დილაობით, სანადიროდ დავდიოდი. აღრე მამაჩემს ბევრი სანადირო იარაღი ჰქონდა, მაგრამ მე მხოლოდ ორლულაიანი მქონდა და სულ იმით დავყვებოდი მამაჩემს.

რაც შეეხება საოცნებო იარაღს, არა, ნამდვილად არ მაქვს. ნადირი თუ მოსანადირებელია, ამას ნებისმიერი იარაღით მოვახერხებ და ამისთვის რამე განსაკუთრებული არ მჭირდება. უფრო ძველი თოფები მირჩევნია, ახლები დიდად არ მიყვარს.

- რაზე ნადირობას ანიჭებ უპირატესობას, ფრინველზე თუ ცხოველზე?

ლაშა ტალახაძე: ძირითადად - ფრინველზე, ისევ და ისევ ჩემი რეჟიმიდან და ღროის უქონლობიდან გამომდინარე. მთაში და შორ მანძილზე დიდი ხნით წასვლას ვერ ვახერხებ ხოლმე. ცოტა ხნის წინ ჭიაურის სამონადირეო მეურნეობაში შევძელით წასვლა, მართალია, მე ვერაფერი მოვინადირე, მაგრამ ისეთი გარემო და სიტუაცია იყო, რომ ძალიან ბედნიერები წამოვედი და იმ დღეებს სულ

ვიხსენებთ. განსაკუთრებული შთაბეჭდილება დატოვა ჭიაურის სამონადირეო მეურნეობის ინფრასტრუქტურის მოწყობამ, იმან, თუ როგორ ერწყმოდა იგი ბუნებას. მახსოვს, ერთხელ ევროპის ჩემპიონატზე ნორვეგიაში ვიყავით და ანალოგიური შთაბეჭდილებები დაგვრჩა იქაურ მოწყობაზე. მახსოვს, მაშინ მეგობრებმა ვინატრეთ, ოდესმე საქართველოშიც გვენახა იგივე; ამიტომაც კახეთში ამისმა ნახვამ ძალიან გაგვახარა.

- დაბოლოს, რა გეგმები გაქვს უახლოეს მომავალში სპორტული კარიერის თავლსაზრისით?

ლაშა ტალახაძე: სულ მალე მივფრინავთ ევროპის ჩემპიონატზე, რომელიც რუმინეთში გაიმართება. პირველ აპრილს მივიღებ მონაწილეობას და მაქსიმალურად ვეცდები გამარჯვება მოვიპოვო.

ინტერვიუ ჩაწერილია 14 მარტს
ავტორი ნინო ჩაკვეტაძე

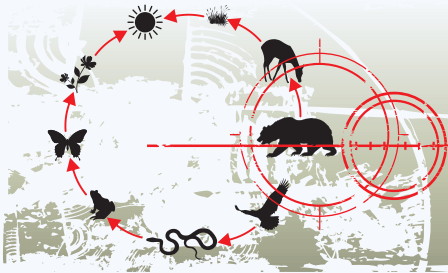

Eng

Olympic, World and European champion in weightlifting, world record-holder and in age of 24 already a legend of world sports Lasha Talakhadze tells us about the role of wildlife and nature in general for every sportsman. The strongest man of the Earth turned out to be also a great hunter. Even though Lasha gets very little free time due to his very busy schedule, he prefers to spend it in the nature, mainly hunting. Remembering his first gun, dog and hunted object, Olympic champion compares the feelings after hunt to the feelings after coming out of church.

სამონადირეო ტურიზმი

საქართველოს სამონადირეო ტურიზმის პოტენციალის კვლევა

ამონარიდი შემდეგი თავიდან „სამონადირეო რესურსის ეკონომიკური შეფასება“

იმისათვის, რომ შეფასდეს სამონადირეო რესურსი, საჭიროა ჩატარდეს კვლევა. სამონადირეო მეურნეობაში წარმოების პროდუქტად და გამოყენების ობიექტად ითვლება თვითონ სანადირო ცხოველი, რომელიც წარმოადგენს „სანადირო რესურსის“ კატეგორიას.

რეალური სანადირო რესურსების ოდენობა (QPI) დგინდება სააღრიცხვო მონაცემების ან სპეციალური კვლევების საფუძველზე.

გაანგარიშების გზით სამონადირეო რესურსის დად-გენა დასაშვებია გარკვეულ პერსპექტივაზე.

კონკრეტული სახეობის სანადირო ცხოველის რეალური მოცულობის რესურსი შეგვიძლია გამოვხატოთ ბალანსური შეფარდებით:

$$Qpi = Qni + Zi - Oi$$

სადაც:

i - სანადირო ცხოველის სახეობა

Qni - სანადირო ცხოველის სახეობის რიცხოვნობა წინა სანადირო სეზონის შემდგომ

Zi - ნამატის რაოდენობა

Oi - დანაკარგი

ნამატისა და დანაკარგის შეფარდებიდან გამომდინარე ხდება პოპულაციის აბსოლუტური რიცხოვნობის მომატება, სტაბილიზაცია ან კლება, ანუ იცვლება რეალური რესურსები.

მეცნიერულად ორგანიზებულ სანადირო-სამეურნეო წარმოების შემთხვევაში სხვაობა ნამატსა და დანაკარგს შორის შესაძლებელია გაყვანილ იქნას ნორმატივის დონეზე, რომელიც უზრუნველყოფილი იქნება კომპლექსური ბიოტექნიკური და სხვა დაცვითი ღონისძიებებით.

სანადირო ცხოველებისთვის ამოღების ნორმები (კვოტები) უნდა დგინდებოდეს ისე, რომ პირობები შეექმნას ამოუწურავი და მუდმივი ცხოველთა სამყაროს რესურსებით სარგებლობას. ნორმების გაანგარიშებისას აუცილებელია გავითვალისწინოთ როგორც სავარგულების ტევადობა, აგრეთვე, გარეული ცხოველების როლი ბუნების სამეურნეო კომპლექსში. კვოტების დადგენის დროს მოგიერთი სანადირო ცხოველისთვის მხედველობაშია მისაღები პოპულაციის ასაკობრივი სტრუქტურა.

ბუნებრივი გარემოს რაციონალური გამოყენების საუკეთესო ფორმაა, როცა გვეძლევა საშუალება ვმართოთ გარეული სანადირო ცხოველების პოპულაციის განვითარება მათი სამეურნეო ათვისების პროცესში.

$$Qmi = Nmi = Qpi.e$$

სადაც:

Qmi - საექსპლუატაციო რესურსი მიღებულ საზომ ერთეულში;

Nmi - ბიოლოგიურად დასაშვები საექსპლუატაციო ნორმა;

Pi - **i**-ს სახეობის სანადირო ცხოველების რეალური რესურსი;

e - ეკოლოგიურად დასაშვები საექსპლუატაციო ნორმატიული კოეფიციენტი (დგინდება მრავალწლიანი ნატურალური და სტაციონარული ბიოლოგ-ნადირობამცოდნეობის კვლევების შედეგად).

ფორმულის გამოყენება გვაძლევს საშუალებას არა მარტო განვსაზღვროთ საექსპლუატაციო რესურსების მოცულობა, არამედ მიზანმიმართულად დაიგეგმოს მათი მოცულობა ნორმატივის (**e**) ცვლილების გზით ან ყოველწლიურად მოხდეს მისი კორექტირება, როგორც აბსოლუტური მოცულობის, ასევე ასაკობრივი და სქესობრივი ჯგუფების მიხედვით.

საქართველოს სამონადირეო რესურსის შეფასებისას შესაძლებელია ვიხედოძღვანელოთ გამოვლენილი პრეფერენციების მეთოდით, საბაზრო ფასებითა და რაოდენობებით. გარემოს ეკონომიკური ღირებულების გაზომვის გზაა, ვნახოთ, თუ რა რაოდენობის სანადირო ცხოველი შეიძლება მოვიპოვოთ ბუნებრივი გარემოს რაციონალური გამოყენებით. პირდაპირი მოხმარების ფასი შეიძლება განისაზღვროს საბაზრო ფასებთან კომბინაციაში.

სამონადირეო რესურსის ეკონომიკური შეფასებისთვის საჭიროა დადგინდეს შემდეგი მონაცემები:

შესაფერისი საბინადრო სავარგული - მოცემული ტერიტორიის რა ნაწილი შეეფერება ამა თუ იმ ცხოველის საბინადრო სავარგულს;

საშუალო ბონიტეტი - სავარგულის ხარისხის მაჩვენებელი ხუთბალიანი სისტემა, სადაც 1 საუკეთესოა.

საშუალო პროდუქტიულობა - ბონიტეტის გათვალისწინებით მითითებულ ფართობზე (მაგალითად 1000ჰა-ზე) ცხოველის ოპტიმალური რიცხოვნობა;

სავარგულის საერთო პროდუქტიულობა - მითითებულ ტერიტორიაზე ცხოველთა ოპტიმალური რიცხოვნობის დადგენა, რაც შესაფერისი საბინადრო სავარგულისა და საშუალო პროდუქტიულობის გამრავლებით ხდება;

მოპოვების ნორმა - ოპტიმალური რიცხოვნობის მიღწევის შემთხვევაში, ბუნებრივი გარემოდან ცხოველის ამოღების ნორმა, ანუ საერთო რაოდენობიდან ყოველწლიურად რა პროცენტის ამოღება არის დასაშვები;

წლიურად რა პროცენტის ამოღება არის დასაშვები;

წლიური მოპოვების ოდენობა - ცხოველთა რაოდენობა, რომელთა ამოღებაც დასაშვებია, რაც საგარეულის საერთო პროდუქტიულობისა და მოპოვების ნორმის მეშვეობით გამოითვლება;

ნანადირევის საშუალო ფასი - აღნიშნული გრაფები ორ ნაწილად იყოფა, რადგან სატროფეო ნადირობისას ითვლება მოპოვებული ტროფეის ღირებულება, ხოლო სელექციურისას - მხოლოდ ხორცის ღირებულება;

ნადირობიდან მიღებული პირდაპირი შემოსავლები ორ ნაწილად იყოფა: მოპოვებული ნადირის ღირებულება და მომსახურების საფასური.

პროდუქტიულობა - მოპოვებული ნადირის ღირებულება, რაც მიიღება წლიური მოპოვების ოდენობისა და ნანადირევის საშუალო ფასის ნამრავლით;

ნადირობა-დღე - საშუალოდ რამდენი დღეა საჭირო 1 ნადირის მოსაპოვებლად;

საერთო ნადირობა-დღე - წლიური მოპოვების ოდენობისა და 1 ცხოველის მოსაპოვებლად საჭირო ნადირობა-დღეების ნამრავლი;

ნადირობა-დღის ფასი - ნადირის მოსაპოვებლად გაწეული მომსახურების საფასური;

ნადირობა-დღის საერთო ფასი - საერთო ნადირობა-დღის რაოდენობისა და ფასის ნამრავლი;

პოტენციური შემოსავალი - ნადირის ოპტიმალური რიცხოვნობის მიღწევისა და მოპოვების ნორმის შესრულების შემთხვევაში მიღებული შემოსავალი პროდუქტიულობისა და ნადირობა-დღის საერთო ფასის ჯამი.

Eng

We continue to present partially following document to our reader "The research on hunting tourism potential of Georgia" ordered by the Tourism National Administration and conducted by the Federation of Hunters and Fishermen of Georgia. This part is about the evaluation of economic impact of hunting resources.

Based on various formulas the author explains the main measurements of evaluating and calculating not only those resources that include hunting objects, but all the services related to hunting process in general. This study isn't based on current situation, but the potential of hunting industry of Georgia.

სამონადირიო კლუბები Hunting Clubs

კლუბების როლი ნადირობის კულტურის განვითარებაში

გიორგი მეტრეველი

უპირველეს ყოვლისა კლუბ „ოჩოპინტრეს“ სახელით წარმატება მინდა ვესურვო ახალ ჟურნალს და მივესალმო მკითხველებს. მოხარული ვარ, რომ კვლავ გამოჩნდა ჟურნალი, რომელშიც ბუნების მოყვარულები ერთმანეთს ამრებს გაუმხარებენ და სიახლეებს შეიტყობენ. ზუსტად ამ ჟურნალმა შეიძლება გადაწყვიტოს პრობლემა, რომელზეც მინდა გესაუბროთ, მას ინფორმაციის, კერძოდ, შემეცნებით ინფორმაციის არქონა ჰქვია, რომლის ფლობის გარეშე საკმაოდ სავალალო სიტუაცია გამოჩნდა. მინდა მოგახსენოთ კლუბ „ოჩოპინტრესა“ და, ზოგადად, სამონადირეო და სათევზაო კლუბების როლზე დღევანდელ რეალობაში. ერთი შეხედვით, თითქოსდა გასართობი მონადირეთა ფორუმები საკმაოდ საგანმანათლებლო ბაზა გამოდგა მომავალი მონადირეებისა და ბუნების მოყვარულთათვის. თითქოს მთელი საქართველოს მასშტაბით მოვიცავით მონადირეთა საზოგადოება და გვიხაროდა, რომ წვლილი შეგვქონდა მათი ცოდნის ამალგებაში. რა თქმა უნდა, ასეც იყო, ბევრი ახალბედა მონადირე ჩამოყალიბდა ბუნებისა და კანონის ჭეშმარიტ დამცველად ჩვენი მეშვეობით. მაგრამ რეალურად ეს ბლვში წვეთი გამოდგა, რადგან ინტერნეტზე წვდომა ძირითადად დიდი ქალაქების მაცხოვრებლებს ჰქონდათ და, შესაბამისად, კომპიუტერითაც ყველა არ იყო განებივრებული. სამწუხარო რეალობა ფეისბუქის გააქტიურებამ გამოაშკარავა. მობილური ინტერნეტი ყველგან ხელმისაწვდომი გახდა, ფეისბუქიც და შესაბამისი მობილურიც უკვე აღარავისთვის არის სიახლე.

შეიქმნა უამრავი ე.წ. ფეისბუქ სამონადირეო ჯგუფები, რომელთა უმრავლესობასაც არაკომპეტენტური მოღვაწეები ჩაუდგნენ სათავეში და მივიღეთ სრული დომხალი. ის, რასაც წლების მანძილზე სამონადირეო ფორუმები აშენებდნენ, ერთი ხელის მოსმით ჩამოიშალა. მობილური ტელეფონით საკმაოდ არაკომფორტული გამოდგა ფორუმებისა და სამონადირეო საიტების სტუმრობა, რამაც შეასუსტა მათი მოხმარება და გაზარდა სოციალური ქსელების როლი. შესაბამისად, გაიზარდა მცდარი ინფორმაციის მიღების შემთხვევები, ისევ აღორძინდა მითი საბჭოური და მიძინებული რუსული სანადირო თოფების უძლეველობის შესახებ, ისევ დაიკარგა მონადირე ძაღლების რეგისტრაციისა და პასპორტიზაციის, ასევე - სავალე შეჭიბრებებისა და გამოფენების აუცილებლობა. აღორძინდა მოსაზრებები, რომ „ნივ“ ყველაზე მაგარია, რომ სრული ჩოკით ჟაკანი (და არა იაკა-

ნი) კარგად იწურება, რომ „კურცხალის“ და „დრათხალის“ ნაჭვარი ყველას სჯობს. ერთ-ერთ მსგავს ჯგუფში მოწიფული მამაკაცი წერდა, რომ რუსული დანა ყველას სჯობს და რომ შვლებს ადრე ხოცავენ, თორემ ირმებად გადაიქცეოდნენ. მოკლედ, ათასგვარ სასაცილო და სულებურ მოსაზრებას გადააწყდებით, მაგრამ ეს ერთი შეხედვითაა სასაცილო, რადგან ზუსტად კანონმორჩილი და ჭეშმარიტი მონადირეები ვიზულებით ამით. დილექტანტისათვის რთული გასარჩევი გახდა მონადირე და ბრაკონიერი, ან თუნდაც გაუნათლებელი მონადირე, რომელიც თავისდაუნებურად ხდება კანონდამრღვევი.

გამოსავლის საძიებლად ევროპის რამდენიმე ქვეყანას მივაშურეთ, მათ შორის შედარებით ახალგანვითარებულსა და ახალშექმნილს, როგორებიცაა: ხორვატია და სლოვენია. ასევე საკმაოდ ტრადიციების ქვეყნებშიც გადავედი - ავსტრია, იტალია და აქ კიდევ უფრო მკაფიოდ გამოჩნდა ჩვენი სანადირო ტრადიციების განვითარების უდაბლესი დონე. შესაშური იყო მათი პატივისცემა თუნდაც მოკლული ნადირის მიმართ. ელემენტარული ფოტოს გადაღებაც კი თავისი წესითა და პატივით სრულდება. უცებ გამახსენდა აჭრელებული ფეისბუქ გვერდები წაღმა-უკუღმა დაყრილი სისხლიანი ლეში ან გაპუტული ფრინველი - ჭინსებსა და ლაკის „ტუფლებში“ გამოპრანჭული მონადირის ფონზე; ასევე - სამხედრო ფორმა დიდ პლუსად რომ ითვლება.

პირველი, რაც განაპირობებს მათ ასეთ დონეს, არის სამონადირეო კანონი, მეორე - განათლება და მესამე - ტრადიციების პატივისცემა. ჩვენ, სამწუხაროდ, არცერთი აღარ შემოგვრჩა და, რაკი სიტყვამ მოიტანა, აღვნიშნავ, რომ კანონის დაწერაც ურთულესი საქმე გამოდგა, რადგან ძნელია დაუნერო კანონი ისეთ კონტიგენტს, რომელსაც წინასწარვე დაგეგმილი აქვს დარღვევების გზების პოვნა. როცა გაიგეს, რომ სანადირო გამოცდა აუცილებელი და სავალდებულო გახდება, ბევრმა მაშინვე გააპროტესტა, რადგან მიაჩნიათ, რომ მათ ყველაფერი იციან და „ვინ რა უნდა ასწავლოს“. რაც შეეხება კანონს, მოხარული ვარ რომ მის შემუშავებაში ჩართულია მონადირეთა საზოგადოება და მხოლოდ ბოლო ვერსიას არ ნახავენ; უპირველეს ყოვლისა ხომ მონადირის ამრი უნდა იყოს გათვალისწინებული.

მოწესრიგებული ნადირობა ხომ ქვეყნის დოვლა-

თიც არის. მაგალითად, გერმანიასა და ავსტრიაში ყოველწლიურად 250 000 შველის ამოდება ხდება, საიდანაც, მხოლოდ ლიცენზიიდან, მილიონობით ევრო შედის ქვეყნის ბიუჯეტში. ავსტრიაში, ჩვენი მასპინძელი სამონადირეო კლუბი, ყოველწლიურად 10 000 ტონა ნადირის ხორცს აბარებს მაღაზიებს. მხოლოდ ერთი კლუბი! სლოვენის ბიუჯეტის 6 პროცენტი სამოყვარულო თევზჭერიდან შემოსული თანხებია.

გამოსავალი საქართველოსთვისაც იგივეა, რაც სხვაგან - სამონადირეო კულტურის, ცოდნისა და ზნეობის ამაღლება. და ამაში თავიანთი როლი კლუბებმა, ფორუმებმა და პრესამ უნდა შეასრულოს. მახსოვს, როცა კლუბმა „ოჩოპინტრემ“ პირველი სათევზაო „კარპ ფიშინგის“ ტურნირი მოაწყო, მონაწილეები ე.წ. 4 ნემსკავიანი „კოფტონის“ მონტაჟებითა და ტროსებით იყვნენ აღჭურვილები. დღეს, ამ გადმოსახედიდან, ეს უკვე სასაცილოცაა, ისეთ დონეზე ტარდება ტურნირები. „ოჩოპინტრეს“ პირველ ღია საველე ტურნირზე მეძებარ ძაღლებში, მახსოვს, კლუბიდან მხოლოდ 4 წევრს ჰყავდა საბუთიანი და დიპლომირებული ძაღლი; სასტენდო სროლის პირველ ტურნირზე თბილისის ზღვის სასროლეთში მონაწილეები პატრონტაშებითა და მასზე მიმაგრებული საჩიტეებით მოვიდნენ. ეს ყველაფერი დღეს სასაცილოა, მაგრამ ამის განვითარებას წლები დასჭირდა და მე

მიხარია, რომ ჩვენი წვლილი შევითანეთ ნადირობის კულტურის განვითარებაში.

არ მინდა პესიმისტურად დაგემშვიდობოთ. მართალია, ყველაფრის ნულიდან დაწყება გვიწევს, მაგრამ ეს შესაძლებელია. თუ ეს თავის რიგებში შეძლო კლუბმა „ოჩოპინტრემ“, თუ ეს შეძლეს სხვა სამონადირეო და სათევზაო კლუბებმა, ე.ი. მთელი საქართველოსთვისაც შესაძლებელია, მთავარია განათლება, კანონი და მონდომება.

Eng

Lately lots of so-called Facebook hunting groups were created and most of them are managed by the incompetent moderators. Unfortunately, what took years for hunting forums to achieve: higher standards of hunting and conservation, we are rapidly losing again. Various forums and hunting websites are less comfortable to use by mobile phones compare to Facebook. As a result, cases of receiving incorrect information have increased and already almost forgotten false ideas, such as Soviet guns are the best, or “Niva” can get you anywhere are getting popular again. Same time the need for registration of hunting dogs, as well as field competitions and exhibitions are least important.

Because of the all abovementioned facts, one cannot identify the difference between a hunter and a poacher. Thus, the uneducated hunters unconsciously tend to break law and on other hand, the real hunters that obey all the rules and laws are ignored and left in minority.

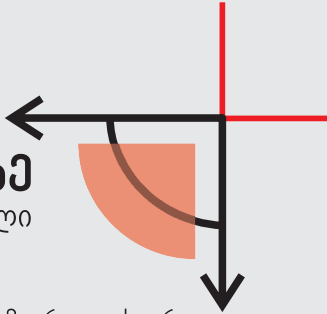

ნადირობის ბიოლოგიის კუთხე

იოსებ ღუტიშვილი

ჩვენი ჟურნალის წინა ნომერში დავაანონსე, რომ ამიერკავკასიური ვეფხვის კვალდაკვალ შემდეგ ნომერებში შევეცდებოდი განმეხილა ველური ბუნების ბრწყინვალე წარმომადგენლების სანადირო სახეობები - ჩვეულებრივი თახვი (*Castor fiber*) და კავკასიური ბიზონი (*Bizon bonasus caucasicus*). ვასრულებ დანაპირებს და განხილვას ვაგრძელებთ თახვით.

Castor fiber

Castor canadensis

თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ ეს სახეობა, როგორც წინა ნომერში განხილული ამიერკავკასიური ვეფხვი (*Panthera tigris virgata*), საქართველოს ველური ბუნების წარმომადგენელია, რომელიც ადამიანების დაუნდობელი და, ვიტყვით, გაუაზრებელი მოქმედებების გამო უკვე მე-19 საუკუნეში გაქრობამდე მივიდა. მიუხედავად იმისა, რომ თახვებს მსოფლიოს მასშტაბით წილად ერგოთ თითქმის სრული განადგურება, საქართველოსგან განსხვავებით, ზოგიერთმა ქვეყანამ, მათ შორის ბალტიისპირეთის ქვეყნებმა თავიანთ ტერიტორიაზე გამჭრალი სახეობის აღდგენა ჯერ კიდევ მე-20 საუკუნეში დაიწყო რეინტროდუქციების გზით და საკმაოდ კარგ შედეგებსაც მიაღწიეს. იმედს ვიტოვებ, რომ ჩვენი, გარკვეული დროის შემდეგ, საქართველოს ბუნებრივ გარემოში ვიხილავთ ველური ბუნებისა და საქართველოს ბუნებრივი ეკოსისტემის ყოფილ წარმომადგენელს - ჩვეულებრივ თახვს (*Castor fiber*).

ჩვეულებრივი თახვი ნახევრად წყლის ძუძუმწოვარია მღრღნელების რიგიდან. იგი თახვების ოჯახის ორიდან

ერთი წარმომადგენელია. მეორე წარმომადგენელი არის კანადური თახვი (*Castor canadensis*), რომელიც ადრე ითვლებოდა ქვესახეობად. ჩვეულებრივი თახვი ევრაზიულ სივრცეში მღრღნელებს შორის ზომით ყველაზე დიდია.

უნდა აღინიშნოს, რომ თახვების განადგურებით მიღებული შედეგები არ ჩამოუვარდება ისეთ გრანდიოზულ გადაშენებას ან მნიშვნელოვან შემცირებებს, როგორებიცაა: მსხვილი ბალახისმჭამელი ცხოველებისა - მამონტების (*Mammuthus*), ბენჯიანი მარტორქის (*Coelodonta antiquitatis*), ბიზონის (*Bizon*), გარეული ძროხის (*Bos primigenius*), საიგისა (*Saiga tatarica*) და ხარგერძისა (*Ovibos moschatus*). მათი არსებობა ჩრდილოეთ ამერიკასა და ევრაზიაში განსაზღვრავდა სრულიად სხვა მცენარეული თანასამოგადოების დომინირებას, ვიდრე დღესაა. თახვები გიგანტურ ტერიტორიებზე ჩასახლებითა და მაღალი ჩახერგილობის ხარისხის შენარჩუნებით მრავალი მილიონი წლის განმავლობაში მეთად დადებით გავლენას ახდენდნენ ამ ტერიტორიების

ჩვეულებრივი თახვი (*Castor fiber*)

ჰიდროლოგიურ რეჟიმზე. პრაქტიკულად, თახვების სრულიად გაქრობამ ორივე კონტინენტის ბუნებრივ ეკოსისტემებში გამოიწვია მნიშვნელოვანი ცვლილებები. ეს ცვლილებები, რომელთა მოცულობაზე ახლა მსჯელობა ძალიან რთულია, შეიძლება ჩაითვალოს კიდევ ერთ ნაბიჯად, რამაც ბუნება დაამორჩა ანთროპოგენურ ზემოქმედებამდე არსებულ მდგომარეობას.

თახვებზე ადამიანები ნადირობდნენ უძველესი ხანიდან. მაგრამ იქ, სადაც ნადირობა ხორციელდებოდა ზომიერების ფარგლებში, მღრღნელების რაოდენობა არ მცირდებოდა. მდგომარეობა შეიცვალა ჩვენი წელთაღრიცხვის მეორე ათასწლეულში: თახვებზე მოთხოვნილება და, შესაბამისად, მათი მოპოვების მოცულობები მკვეთრად გაიზარდა. ძირითადად ამ ცხოველებზე ნადირობდნენ ქურქის, კასტორის (Castor) (ამოვარცხნილი ბეწვი, რომლითაც იქმნებოდა შალის ქსოვილი) და თახვის ყაირის (Castoreum) გამო. ეს უკანასკნელი მიიჩნეოდა ყველა დაავადების სამკურნალო უნივერსალურ საშუალებად. ევროპის უმრავლეს ქვეყანაში თახვები გაანადგურეს ჯერ კიდევ შუა საუკუნეებში და მე-20 საუკუნის დასაწყისში ამ ცხოველების მცირე კოლონიები 2-3 ათეულის ოდენობით შემორჩა მხოლოდ 10-11 წერტილში. მე-20 საუკუნის ოციან წლებამდე რუსეთში თახვებს არავინ აღ-რიცხავდა. მხოლოდ აღრიცხვის შემდეგ გახდა ცნობილი, რომ მათი რიცხვი დაახლოებით 900-ს უდრიდა.

თახვების ისტორია ამერიკის კონტინენტზე განსაკუთრებულია. თუკი ევრაზიის კონტინენტზე მათი გაქრობა მიმდინარეობდა ძალიან ნელი ტემპით, კანადური და ჩრდილო ამერიკული თახვები ერთი-ორი თაობის თვალწინ განადგურდნენ. ადგილობრივი მაცხოვრებლები შეიძლება ყოფილიყვნენ ბუნების ცვლილების თვითმხილველები იმ ადგილებში, სადაც ადრე ბინადრობდნენ თახვები. როცა ჩრდილოეთ ამერიკის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში ინგლისელებმა და ფრანგებმა აღმოაჩინეს უმდიდრესი სანადირო სავარგულები, იქ თახვს უკვე ეკავა მნიშვნელოვანი ადგილი. განსაკუთრებით ძალიან დიდი რაოდენობით თახვი ბინადრობდა დიდი ტბების რეგიონში. გერმანელი ნატურალისტის ბერნჰარდ გრჟიმეკის შეფასებით, ჩრდილოეთ ამერიკაში 1600 წლისთვის ბინადრობდა 60-დან 100 მილიონამდე თახვი. მე-17-დან მე-19 საუკუნის ჩათვლით, ზუსტად იმ დროს, როცა ევრაზიულ ნაწილში თახვი სარეწაო ცხოველიდან გარდაიქმნებოდა იშვიათ ცხოველად, ამერიკაში, დიდი ტბების სამხრეთით, აღმოსავლეთითა და დასავლეთით, გათამაშდა დრამატული „თახვის ციებ-ცხელება“. თახვის ქურქს მოჰქონდა თავბრუდამხვევი შემოსავლები. ამიტომ სრულიად გასაგებია, რომ 1756-1763 წლებში თახვის სავარგულები გახდა ინგლისელებსა და ფრანგებს შორის კანადის ფლობისთვის წარმოებული ომის ერთ-ერთი მიზეზი.

ბარბაროსული ქცევის შედეგად მრავალმილიონიანი კანადური თახვის პოპულაცია ძალიან სწრაფად თითქმის მთლიანად განადგურდა. თახვების გაქრობამ გამოიწვია წყლის ბუნებრივი რეჟიმის რღვევა, გვალვა, ლანდშაფტების გაღარიბება, რამაც საბოლოოდ ადამიანებს უბიძგა მიეტოვებინათ საბინადროდ გამოუყენებელი უწყლო და გაღარიბებული მნიშვნელოვანი ტერიტორიები.

მიუხედავად ყველაფრისა, თახვთა ოჯახისადმი „სამომხმარებლო“ დამოკიდებულება ჩამოყალიბდა მხოლოდ თანამედროვე ცივილიზაციის პირობებში. იმავე ჩრდილოეთ ამერიკაში ევროპელების გამოჩენამდე ინდიელების ნადირობა თავისი შინაარსით წარმოადგენდა ეკოლოგიური სიბრძნის მაგალითს: მოიპოვებოდა ზუსტად იმდენი ნადირი, რამდენიც იმ დღისთვის იყო საჭირო; იკრძალებოდა მდებრებისა და ახალგაზრდა ცხოველების მოკვლა; მკაცრად იცავდნენ ნადირობის ვადებს. ზოგიერთ დაცულ სავარგულში ყველანაირი ნადირობა იყო აკრძალული. შესაძლებელია, თახვებზე ზომიერ ნადირობას განაპირობებდა ამ ცხოველებისადმი განსაკუთრებული დამოკიდებულება. მსოფლიოს ხალხთა შორის ფართოდ იყო გავრცელებული თახვის გაღმერთება და მისი პატივისცემის სხვადასხვა გამოვლინება. ამა თუ იმ ფორმით მან მოაღწია დღევანდელ მდგომარეობამდე. შესაძლებელია ბუნებასთან შერწყმული ადამიანი ინტუიტურად შეიგრძნობდა ცხოველის იმ ეკოლოგიურ ფუნქციას, რომელიც შემდგომ მეცნიერების მიერ იქნა აღწერილი. მეცნიერებმა გამოავლინეს, რომ თახვების დასახლებებს, თავისი დამბითა და ჩახერგილობით, გარემოს გაჯანსაღებისა და მისი შიდა პროცესების ნორმალიზებისათვის აქვთ განსაკუთრებული მნიშვნელობა. ეს განსაკუთრებით შესამჩნევია იმ ლანდშაფტებში, რომლებიც ადამიანის ინტენსიური ზემოქმედების ქვეშ იმყოფებიან.

როცა თახვები მკვიდრდებოდნენ მდინარეზე, ისინი ხშირად აგებენ „დამბებს“, რის შედეგადაც წყლის დინებაზე წარმოიქმნება თავისებური წყალსაცავები. მზე მათ კარგად ათბობს, რაც ხელს უწყობს წყალსა და სანაპირო მოლში სიცოცხლის მკვეთრ ზრდასა და განვითარებას. აქ სასუქით დამუშავებული მიწებიდან წყლებს ჩამოაქვს საკვები ნივთიერებები. თახვების მიერ ნაქცეული ხეები იზიდავენ მცირე ზომის მღრღნელებსა და ჩლიქოსნებს, მათ კვალზე კი - მტაცებლებს. შემდგომში ტბორის მოსახლეობას ემატება წყალმცურავი ცხოველები, ხოლო წყლის მუდმივი დონე და უფრო ზომიერი გადინება ნაკადულებში აუმჯობესებს თევზების ცხოვრებასა და ქვირითობას. ტბორის გავლით შენელებული დინება ხელს უწყობს ჰუმუსისა და ლამის მცირე ნაწილაკების დალექვას და ჭალის ნიადაგების აღდგენასა და შექმნას, რაც, თავის მხრივ, ტერიტორიების „ბიოლოგიური ტევადობის“ გაზრდას ემსახურება. ამ მღრღნელების მოქმედებების შედეგად იქმნება მდგრადი წყლის სანაპირო კომპლექსები, სადაც ბინადრობენ მრავალფეროვანი სახეობის ცხოველები და თევზები. მდინარეზე ხანგრძლივად არსებული თახვების ჩახერგილობის კასკადი აფერხებს თოვლისა და წვიმების შედეგად მომდინარე წყლის ნაკადს, ეს კი, თავის მხრივ, ამცირებს წყალდიდობების პერიოდში წყალმოვარდნის ალბათობას, ასევე - ფსკერისა და ნაპირის ეროზიას, ამცირებს ზაფხულის უწყლობის პერიოდს, ხელს უწყობს ადამიანის მემოქმედების შედეგად მოშლილი წყაროებისა და ნაკადულების აღდგენას. ამის წყალობით თახვებით დასახლებული ტყე ხდება ნაკლებად მშრალი, რაც ხანძარსაშიშროებას ამცირებს.

გარდა ამისა თახვების ტბორი მოქმედებს როგორც გამწმენდი ნაგებობა. თახვების არსებობა ტბორს იცავს „ვეტროფირებისაგან“ - წყალში ბიოგენური ელემენტების დაგროვებისაგან. ვეტროფირება აუარესებს თევზებისა და წყლის სხვა ცხოველების საბინადრო გარემოს მიკროსკოპული წყალმცენარეებისა და სხვა მიკროორგანიზმების მასობრივი განვითარების ხარჯზე, ასევე მკვდარი ორგანიზმების დაშლისა და მათი დაშლის შედეგად მიღებული მრავალი ტოქსიკური პროდუქტის წარმოქმნით. თახვები კი მნიშვნელოვნად ანელებენ ამ პროცესს: ისინი საკვების სახით ითვისებენ წყლის მცენარეებს, გამოაქვთ მდინარის ფსკერის ნოყიერი ფენა ნაპირზე და თავისი მსხვილი სხეულის მოძრაობით ხელს უწყობენ წყლის ჟანგბადით გამდიდრებას. თახვების ტბორიდან გადინება შედარებით სუფთა მტკნარი წყალი, რომელიც თევზების სიცოცხლისთვის კვლავ გამოსადეგია. ამგვარად, ეს ცხოველები მცირე

მდინარეებს უზრდიან თვითგამწმენდ შესაძლებლობებს, რაც ნიშნავს, რომ ხელს უწყობენ მთელი მდინარის სისტემის განმწმენდას.

თახვის ბედი, როგორც სახეობისა, სამაგალითოა. ადამიანებმა დროულად გაიაზრეს, თუ რა ფასეულია ეს ცხოველი ეკოსისტემისთვის და, რაც მთავარია, სწრაფად მიიღეს ზომები მის გადასარჩენად. ევროპაში ამ ცხოველების შენარჩუნების მცდელობების დაწყება უკავშირდება მე-20 საუკუნის პირველ მეოთხედს. იმ დროისათვის მიღებული იყო მკაცრი კანონები, რომლებიც მიმართული იყო მათ დაცვასა და რიცხოვნობის ზრდაზე. შემდგომში თახვების შეყვანა დაიწყო მათთვის შესაბამის სავარგულებში. ევროპის ქვეყნებში - ნორვეგია, შვედეთი, საფრანგეთი, ფინეთი, პოლონეთი, გერმანია და შვეიცარია - ენერგიული ზომების წყალობით დაიწყო ცხოველთა რიცხოვნობის აღდგენა. მსგავსი ღონისძიებები გატარდა აზიაშიც, ჩინეთსა და მონღოლეთში. ამ ქვეყნებში მალევე განახლდა თახვებზე რეწვა.

თახვის განადგურებით მიღებულმა უკიდურესად სერიოზულმა უარყოფითმა შედეგებმა - გვალვა, ლანდშაფტის გაღარიბება - შეერთებული შტატებისა და კანადის ხელისუფალნი აგრეთვე აიძულა 1955 წელს დაეწყოთ ამ ცხოველების რიცხოვნობის აღდგენასთან დაკავშირებული ღონისძიებები. შედეგად, თახვი არა მარტო გადაურჩა განადგურებას, არამედ კვლავ გამრავლდა. მისმა პლასტიკურობამ მისცა შესაძლებლობა გავრცელებულიყო სუბარქტიკული ალიასკიდან და ჩრდილო კანადიდან შეერთებული შტატების ყველა შტატში, გარდა ნევადის, ფლორიდისა და კალიფორნიის დიდი ნაწილისა. დაახლოებით 10 წლის შემდეგ შეერთებული შტატებისა და კანადის დიდ ნაწილზე თახვი კვლავ იქცა სარეწაო სახეობად. საბჭოთა კავშირში თახვის რიცხოვნობის გაზრდის მიზნით შეიქმნა რამდენიმე ნაკრძალი, სადაც 1934 წლიდან დაიწყო თახვების განსახლების სამუშაოები.

ჩრდილოეთ ნახევარსფეროს ტყის ეკოსისტემებში თახვების დასახლებებს აქვთ უნიკალური როლი. თახვის ჩახერგილობები ასრულებენ მდინარის წყლის ეფექტური ბუნებრივი ფილტრის ფუნქციას, მნიშვნელოვნად ზრდიან სახეობათა მრავალფეროვნებას და ამალავენ წყლის სანაპირო კომპლექსის მდგრადობას.

თახვების განსახლების ხელშეწყობით შეგვიძლია გამოვიყენოთ ეს შრომისმოყვარე ცხოველები დარღვეული ტყის ეკოსისტემების სტაბილიზაციისთვის და თუნდაც მათი ნაწილობრივი აღდგენისთვის.

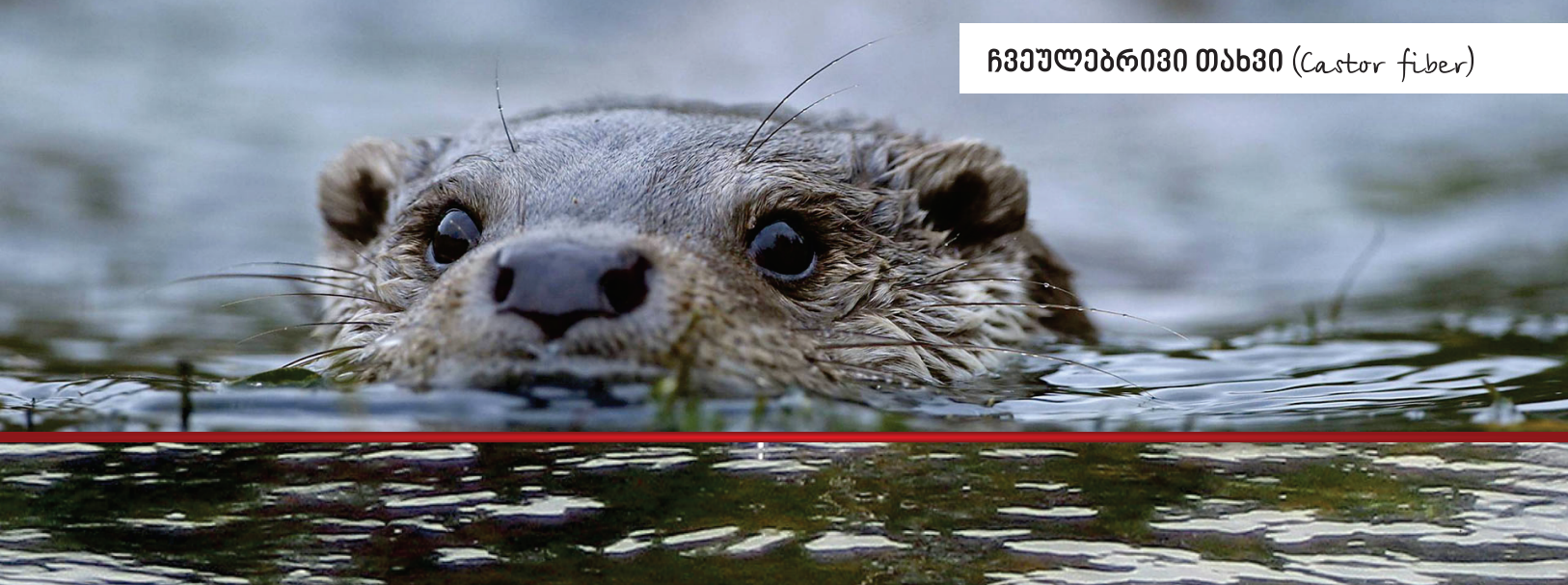

Eng

Eurasian Beaver (*Castor fiber*)

From the very beginning it should be noted that this species, as the Caspian tiger (*Panthera tigris virgate*) discussed in the previous issue, is a part of the wildlife of Georgia that due to brutal and thoughtless actions of humankind has already been brought to the disappearance in the 19th century. Despite the fact that its population is vulnerable in the entire world, unlike Georgia, the number of countries, including Baltic countries, began to recover the lost species in the 20th century through reintroduction and achieved fairly good results. I hope that in a close future we will also witness them as a part of the natural ecosystem of Georgia.

ჩვეულებრივი თხევანი (*Castor fiber*)

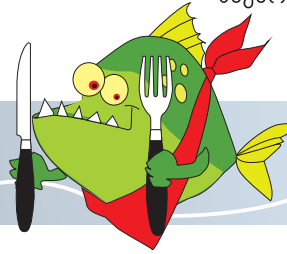

ცხოველური წარმოშობის სცყუარები

შოთა კვარაცხელია
საქართველოს მეთევზეთა კლუბის პრეზიდენტი

Fishing

ამ სტატიაში მინდა გიამბოთ ცხოველური წარმოშობის სატყუარებზე, სად მოვიპოვოთ ისინი და როგორია თევზთა გასტრონომიული უპირატესობები.

უთუოდ ყველაზე პოპულარული ცოცხალი სატყუარა არის წითელი ჭია (ნაკელის ჭია). მასზე იჭირება საქართველოში მობინადრე ყველა თევზი, სქელშუბლასა და რიპუსის გარდა. წითელ ჭიას მოიპოვებენ ნაკელიან ნიადაგში, კომპოსტში.

წითელი ჭია

მინის ჭია

არანაკლებ პოპულარული ცოცხალი სატყუარაა წვინის ჭია და მინის ჭია, ეს უკანასკნელი გამოიყენება, როგორც წესი, უფრო მოზრდილ თევზზე ნადირობისას. ეს ჭიები მოიპოვება ბოსტანში, მიწაში, ქვების, მორების ქვეშ და მსგავს ადგილებში. მათ აგროვებენ უხვად წვინის შემდეგ და მშრალ მიწიან ტომსიკაში ინახავენ.

უნივერსალურ ცოცხალ სატყუარად ითვლება თეთრი ჭია. სინამდვილეში ეს არსება ჭია არ არის, ეს არის ხორცის ბუზის მატლი. მასზე იჭერენ საქართველოში მობინადრე ყველა თევზს. თეთრი ჭია კარგად და დიდხანს ბის ნემსკავზე. მისი შეძენა შეიძლება მეთევზეთა მაღაზიებში, მაგრამ შეიძლება მოშენებაც. ამისთვის საჭიროა სადმე ეზოში (კატებისა და ძაღლებისგან დაცულ ადგილას) დაგდოთ ხორცის ან თევზის ნაჭერი, სასურველია - ჩრდილში. სულ ცოტა ხანში შევნიშნავთ მასზე მომწვანო ფერის დიდ ბუზებს, მუსტად ეს სრულიად არასიმპატიური არსება დებს ხორცზე კვერცხებს, რომელთაგან სადღაც ერთ კვირაში გამოჩეკება თეთრი მატლი. ეს მატლი უნდა შევავაროვოთ და მოვათავსოთ ნახერხსა (ნახერხი არ უნდა იყოს წიწვოვანი ხის!) ან ღეროებში, შემდეგ შევინახოთ გრილ ადგილას და თევზაობისას გამოვიყენოთ.

თეთრი ჭია

კოლოს წითელი მატლი

მთელს მსოფლიოში ყველაზე წარმატებულ ცოცხალ სატყუარად, რომელსაც იყენებენ ყველაზე ფრთხილი თევზის ჭერისაც კი, არის კოლოს წითელი მატლი (სამწუხაროდ, ქართული დასახელება არ ვიცი). რატომღაც საქართველოში ამ მატლს არც მოიპოვებენ და არც თევზაობენ მასზე.

მელდურას ნიშა

არანაკლებ წარმატებულია რუხელის მატლის გამოყენება. მას იოლად ვიცნობთ, იგი პატარა ქვებით შეწებულ მილაკს იკეთებს და მასში ცხოვრობს წყაროებში, ფსკერზე განლაგებულ ქვებზე, სადაც მისი მოპოვება ძალიან ადვილია. ნემსკავზე წამოცმამდე მატლი მილაკიდან უნდა ამოვიყვანოთ.

ტორფის ჭია (ნერეისი)

მოლუსკები, ზღვისა თუ მტკნარი წყლის, ასევე მშვენიერი სატყუარებია. მათ სიამოვნებით ეტანება ზღვის თითქმის ყველა ბინადარი, ხოლო რაც შეეხება მტკნარი წყლის დიდ მოლუსკს (перловица), დიდი წარმატებით იყენებენ დიდი კობრის, გუნუს, ლოქოსა და გველთევზას საჭერად.

სურბულა

ლიფსიტა, როგორც სატყუარა, ცოცხალი გამოიყენება ფარგას, ქარიყლაპიას, ქორჭილას, ჭერების ჭერისას; ხოლო ლოქოს, გველთევზას, კამბალას ჭერისას არა აქვს მნიშვნელობა, ცოცხალია ლიფსიტა თუ არა. აღმოსავლეთ საქართველოს ზოგიერთ ტბასა და წყალსაცავში ლიფსიტაზე დიდი წარმატებით იჭერენ კობრს.

საერთოდ, უნდა გვახსოვდეს, რომ თევზი გაცილებით უფრო თამამად მოდის იმ ცოცხალ სატყუარებზე, რომლებიც მისთვის ნაცნობია და მის საარსებო გარემოში ბინადრობენ.

საქართველოს მდინარეების (განსაკუთრებით ზემო და შუა დინებაში) ყველაზე წარმატებული ცოცხალი სატყუარაა მელდურას ნიშა, სამეგრელოში მას ჰქვია ქუაშტი, რაჭაში - ლორტაო. კალმახი, წვერა, მურწა, ხრამული, ქაშაპი - მდინარის ყველა თევზი, იმ შემთხვევაშიც კი, როცა სხვა სატყუარებზე ცუდად მოდის, ამ მატლს დიდი სიამოვნებით მიირთმევს. მოიპოვებენ მას მდინარის სწრაფ ადგილებში ქვების ქვეშ. ქვა სწრაფად უნდა ამოვადრიოთ და მასზე მცოცავი მატლები ავკრიფოთ (ვიშუალურად იგი ხოჭოს უფრო ჰგავს).

რუხელის მატლი

დასავლეთ საქართველოში და განსაკუთრებით შავი ზღვის სანაპირო ზოლში, იქ, სადაც ტორფიანი ნიადაგია, ცოცხალ სატყუარათა უდავო ლიდერია ტორფის ჭია (ნერეისი). ამ ჭიაზე თევზაობენ როგორც ტბებსა და მდინარეებში, ასევე - ზღვაშიც. მისი მოპოვება საკმაოდ რთულია: უნდა შეხვიდეთ ტბაში ან არხში, რომელსაც ტორფიანი ფსკერი აქვს და სადღაც 50 სმ სიღრმეზე დაიწყეთ თხრა: ნიჩბით ამოიღოთ ტორფიანი მიწა, ნაპირზე დაყაროთ და მასში მოძიოთ ნერეისი.

მტკნარი წყლის მოლუსკი - შაბილო

თუ აპირებთ ითევზაოთ ტივტივათი ან ფსკერული მეთოდით ლოქოზე, ფარგაზე, ქორჭილაზე, გველთევზაზე, ქარიყლაპიაზე, მაშინ წურბელა სწორედ ის სატყუარაა, რომელიც თქვენ გჭირდებათ. როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, აფთიაქის წურბელას, გაუგებარი მიზეზის გამო, თევზი ძალიან ცუდად ეტანება. შავი და მწვანე (ველური) წურბლის მოპოვება შეიძლება ჭაობიან ადგილებში (ნიადაგში), დუმი-ფარის ფოთლების ქვეშ, წყალში ქვების ქვეშ.

ლიფსიტა

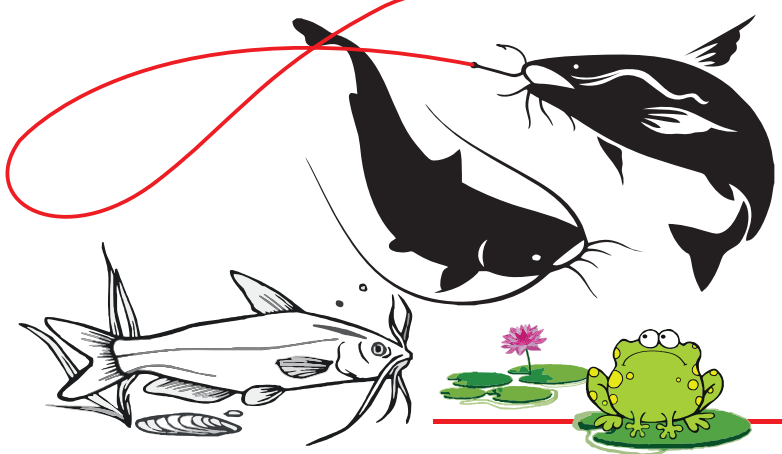

ბაყაყი

ბუღლუჭი არის ხის ხოჭოს მატლი. მისი მოპოვება იოლია დამპალ კუნძსა და წაქცეულ ხეებში. ამ ცოცხალ სატყუარას სიამოვნებით ეტანება ჭანარი, ქაშაპი, პატარა ლოქო და სხვა წყალქვეშა ბინადრები.

ბაყაყი ძირითადად საქართველოში გამოიყენება ლოქოს საჭერად.

კალია

კალია, როგორც ცოცხალი სატყუარა, ზაფხულში მშვენიერ შედეგებს გვაძლევს. ქაშაპი, შამაია, წვერა, მურწა (და არა მარტო) დიდი სიამოვნებით ეტანებიან მწვანე კალიას. ზოგიერთი მეთევზე ნემსკავზე წამოცმისას კალიას უკანა ფეხებს აძრობს.

აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოში ლოქოზე თევზაობისას ფართოდ იყენებენ მახრას. მას სპეციფიკური სუნი აქვს, რაც იტყუებს თევზს. მახრაზე მოზრდილი ჭანარიც მშვენივრად იჭირება. მისი მოძიება შეიძლება ბოსტანში, მოთიბული ბაღის ქვეშ.

რა თქმა უნდა, ცოცხალი სატყუარების სრული ჩამოთვლა ერთი სტატიის ფარგლებში სრულიად შეუძლებელია. აქ შემოგთავაზებ მხოლოდ ყველაზე პოპულარული სატყუარები. რაც მთავარია, თევზაობის დროს არ დაიზაროთ სხვადასხვა სატყუარის გამოცდა.

მახრა

Eng

In this article I would like to tell you about the bait of the animal origin, where to find them and what are the gastronomic advantages of fish.

The most popular live bait is a red worm (a wallet worm). One can catch any fish that you can come across in Georgia, except for the silver carp and vendace. The red worm is obtained in the manure soil and compost.

Not least popular live baits are the rain and earth worms; the latter is usually used as a bait for bigger fish. These worms are found in botanical soil, under stones, logs, and similar areas. It can be collected after heavy rains and stored in bags with dry soil.

გაშოლტვიშევაობა

Fly Fishing

ნიკუა დამყუბ პიუკუიქი

შოთა ჭოხაძე

საქართველოს გაშოლტვით მეფეგმეთა კლუბის პრეზიდენტი

GEORGIAN FLY FISHING CLUB

ანკესი უმთავრესი კომპონენტია გაშოლტვით თევზაობისას, ამიტომაც არავის ვურჩევ იყიდოს გაურკვეველი წარმოების მოწყობილობა. ნუ დაიბარებთ შეისწავლოთ საინფორმაციო მასალები და გამოიწეროთ თქვენთვის მისაღები მწარმოებლის ნაწარმი.

ანკესის ყიდვის დროს, თუ მწარმოებელი არ არის სპეციალიზებული გაშოლტვის ჯოხების წარმოებაში, შესაძლებელია იმედი გაგიცრუვდეთ - ჯოხის რეალური კლასი არ დაემთხვევა მითითებულს და დიდი პრობლემა გახდება „შნურის“ შერჩევისას.

არ არის გამორიცხული მოგიწიოთ არაერთი „შნურის“ ყიდვა, სანამ საჭიროს მიაგნებთ. ასეთი ბევრი შემთხვევა იყო და იქნება. შესაძლოა ისე გამოვიდეს, რომ ჯოხზე გაწეული ეკონომია ზედმეტი ფულის გადაყრის მიზეზი გახდეს „შნურის“ შერჩევისას. ამიტომაც, თუ ხელში გაშოლ-

ტვის ჯოხი აიღეთ, ნუ ჩაატარებთ ექსპერიმენტებს „შნურებზე“. აჯობებს მწარმოებლებს დავეჯეროთ ან გამოცდილთა რჩევა გავითვალისწინოთ, წინააღმდეგ შემთხვევაში დასაწყისი წარუმატებელი იქნება, ამიტომაც მთავარი კომპონენტი გახადეთ ძვირიან კომპონენტად. ძვირიან კომპონენტზე როდესაც ვლაპარაკობ, მხედველობაში კოლოსალური თანხები ნამდვილად არ მაქვს, მოგვხსენებათ, არიან ისეთი მწარმოებლებიც, რომლებიც უნიკალურ და საკმაოდ ძვირადღირებულ ჯოხებს ამზადებენ. არიან ისეთებიც, რომლებიც პროდუქციას ქმნიან მასობრივი მომხმარებლისთვის, მათ აქვთ სისტემა კოჭისა და „შნურის“ შერჩევისა, ასეთი სისტემის შეფასება ახალბედასაც კი შეუძლია. რომელი ანკესით დავიწყეთ, რომელი კლასით, როგორი სიგრძის - ყველა ამ კითხვაზე ერთი ხელის მოსმით პასუხის გაცემა არცთუ ისე ადვილია. მოდით, მივყვეთ თანმიმდევრობით.

კალმახი სტრიმერით

სტრიმერი

ჭობის ძალა

გამოლტვის ჭობის ძალა ისაზღვრება კლასებით (როგორც სპინინგში ტესტი) მათი დაყოფა შემდეგნაირადაა შესაძლებელი:

0-2 – ძალიან რბილი კლასი

3-4 – რბილი კლასი

5-6 – საშუალო კლასი

7-12 – ძლიერი კლასი

13-14 – ძალიან ძლიერი კლასი

თითოეულ კლასში არის სხვადასხვა ხარისხის სიმყარე, ასევე - სხვადასხვა სიგრძისა, არსებობს მოსაზრება, რომ დაწყება უფრო მარტივია 5/6 კლასის 2,7 მეტრის სიგრძის რბილი ჭობით, შესაძლოა ეს ერთ დროს პუპულარული წიგნით იყოს გამოწვეული (ავტორი შტაინფორდი, გამოცემულია 30 წლის წინ), რომელშიც ეს პარამეტრები იყო მითითებული.

ჩემი აზრით, გასათვალისწინებელია ისიც, თუ სად, რითი და რა სახეობაზე აპირებთ თევზაობას.

საკუთარი გამოცდილებიდან გეტყვით, რომ 4/5 კლასის ჭობი საკმაოდ ნორმალურია დასაწყისისათვის.

რბილი წყობის ჭობი დაგეხმარებათ უფრო ადვილად დაეუფლოთ სროლის ტექნიკას.

თუ ვინმე აპირებს პატარა მდინარეში თევზაობას არცთუ ისე დიდი ზომის თევზებზე, მცირე თევზი სათანადოდ ვერ მოლუნავს თქვენს აკნესს, ამ შემთხვევაში თევზის გამოყვანის დროს მეთევზის ემოციაზე ზედმეტია ლაპარაკი. სხვა მომენტი, როდესაც აპირებთ ქარიწყაპიას დაჭერას, ამისათვის საჭიროა მოზრდილი სატყუარა და 5 კლასის ჭობი არ გამოგადგებათ, არ არის რეკომენდებული 6 კლასზე ნაკლების გამოყენება.

თუ თქვენ ცხოვრობთ ზღვის სანაპიროზე, სადაც დიდი მტაცებელი თევზებია, 5 კლასზე ფიქრიც კი გამორიცხულია. ჭობის არჩევის დროს უნდა გვახსოვდეს ასეთი ნიუანსი: რაც მეტია ჭობის კლასი, მით უფრო მოზრდილი სატყუარას გამოყენება შეიძლება, ამიტომაც დამწყებებს ურჩევნია ხოლმე 4/5 კლასის ჭობს, ამ კლასით შესაძლებელია მშრალი სატყუარითაც თევზაობა ქაშაპსა და ნაფოტაზე და ვარჯიში სატყუარის წაღება-გამოკვრის პროცესისა, **ნიმ-ფაზის** (მძიმე ძირვადი სატყუარა) შესაძლებელია თევზაობა, ასევე არცთუ ისე დიდი ზომის **სტრიმერის** (თევზის იმიტაცია) გამოყენება ქარიწყლაპიაზე ან ქორჭილაზე თევზაობისთვის.

ჯოხის წყობა

ბევრი მეთევზე ვიცი, რომლებმაც რბილი წყობის ჯოხით დაიწყეს თევზაობა და შემდეგ გადავიდნენ სწრაფი წყობის ჯოხებზე და თავიანთთვის მეთად სასურველ შედეგს მიაღწიეს. არიან ისეთებიც, რომლებიც პირიქით იქცეოდნენ და მხოლოდ ამის შემდეგ აღწევდნენ მისაღებ რეზულტატს, ზოგიერთი დამწყებს ურჩევს რბილი წყობის ჯოხს, ზოგი - სწრაფი წყობისას, მე მივემხრობი მათ, ვისაც მიაჩნია, რომ დასაწყისისთვის არ არის რეკომენდებული სწრაფი ჯოხის გამოყენება, ეს რჩევა მათთვისაა, ვინც იწყებს 4/5 კლასით. ასეთი ჯოხი გამოგიმუშავებთ სროლის დროს რიტმის გრძნობას, დამწყებების უმეტესობა სროლის დროს არ აკეთებს პაუზას „შნურის“ მოტრიალების დროს და თავიდანვე ვერ ხვდებიან „შნურის“ მიერ ჯოხის მოღუნვის პროცესს. თუ სათანადო დროს დავუთმობთ, რა თქმა უნდა, 1 კვირაშიც შესაძლებელია დაუფლება, მაგრამ დამწყებების უმეტესობა უკვე თევზაობის დროს ეუფლება სროლის ტექნიკას. სწრაფი წყობის ჯოხი ნაკლებად დაეხმარება დამწყებს პირველ ეტაპზე. ეს დახმარება გამოიხატება იმაში, რომ დამწყები მშრალი სატყუარათი იწყებს წყლის ზედაპირზე თევზაობას და რბილი ჯოხები უფრო აკურატულად და ხმაურის გარეშე მოატრიალებს „შნურს“, ასევე ზოგიერთ შემდგომასაც პატიობს, სხვა საკითხია, თუ თევზი დიდი და სატყუარაც მოზრდილი ზო-

მისაა, ქარიწყლაპიასთვის უფრო მისაღებია ნახევრად სწრაფი და სწრაფი წყობის ჯოხები, ქარის დროს დიდი სატყუარას გადაგდება შორ მანძილზე სწრაფი ჯოხით ბევრად ადვილია. ასევე მნიშვნელოვანია ისიც რომ, ჩვენი კლუბი მართავს სისტემატურ სემინარებს, სადაც მიმდინარეობს სწავლება-დაკვირვება. ასეთ სემინარებზე ყველას თავისი აღჭურვილობა თან აქვს და საუკეთესო რჩევა ის იქნება რომ, ჯერ ვცადოთ ერთმანეთის ჯოხის სროლა, მერე უფრო ადვილია გადაწყვეტა, რომელი კლასისა და წყობის ჯოხი იქნება უფრო მისაღები ჩვენთვის. სროლის ტექნიკის დაუფლება მთავარია და ამ დროს გამოცდილის რჩევა აუცილებელია, წინააღმდეგ შემთხვევაში საკითხი გართულდება - ჯერ უნდა გადავჩვიოთ, რაც ვისწავლეთ ჩვენი და შემდეგ ვისწავლოთ წესის მიხედვით თევზაობა. ამიტომ ნუ ვიჩქარებთ რაიმეს შეძენას, სანამ არ გვეცოდინება, გამოგვადგება თუ არა. ეს იგივეა, ვიყიდოთ, კარპის, ტივტივას, ფიდერის და სპინინგის აღჭურვილობა და მერე დავიწყოთ ფიქრი, რომელი უფრო მისაღებია. გვედები ამ თემაზე პატარა სტატიები ეტაპობრივად შემოგთავაზობთ.

კითხვებზე კი დიდი სიამოვნებით გაგცემთ ამომწურავ პასუხებს.

ნაკადულის კალმახზე სპორტული თევზაობა

1 თანჯრიდან 31 სექტემბრამდე

დაშვებულია

მხოლოდ „დაიჭირა - გაუშვის“ პრინციპის დაცვით

ნაკადულის კალმახი

10	ოქტომბერი October	11	ნოემბერი November	12	დეკემბერი December
1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30
31					

ქვირითობის პერიოდი

Eng

Fly rod is the main component for fly fishing, so I do not advise anyone to buy fly rod manufactured by unreliable brand. Prior to ordering a product, first collect and study the information about it. If the brand is not specialized in producing specifically fly rods, you can be disappointed because the real class of the rod might not match with indicated one, so you will face problems with choosing the appropriate fly line. Until getting the proper one, you might end up buying several fly lines and in this case by saving money on fly rod, your equipment in the end is still overpaid.

მამა-ძეული ჭიჭელაძეები

სანადირო იარაღი

იარაღის ხელოსნის სასარგებლო რჩევები

ნათქვამია, მონადირეს თავის თოფზე ცუდი არაფერი უნდა აკადროო. სანადირო თოფი განსაკუთრებულ მოვლასა და მზრუნველობას საჭიროებს. რა უნდა ვიცოდეთ სანადირო თოფზე, როგორ მოვუაროთ და როგორ შევარჩიოთ იარაღი, რომელიც ჩვენი სხეულის ნაწილი გახდება. სასარგებლო რჩევები და რეკომენდაციები ყველა გამოცდილი ქართველი მონადირისთვის იარაღის კარგად ნაცნობი ხელოსნის, ბატონ ალექსანდრე ჭილაძისგან.

- როგორ უნდა მოუაროს მონადირემ სანადირო თოფს? რას უნდა მიაქციოს პირველ რიგში ყურადღება, რომ იარაღი არ გაფუჭდეს და ხელოსანი არ დასჭირდეს?

თოფი, პირველ რიგში, სუფთად უნდა შეინახო. ყოველი ნადირობის შემდეგ უნდა განმინდო და დაზეთო. მნიშვნელოვანი ფაქტორია, თუ რომელ ზეთს ვიყენებთ. თუ იარაღისთვის სპეციალური, ძვირიანი ზეთების გამოყენება არ შეგვიძლია, მე პირადად უპირატესობას მანქანის მოტორის თხელ ზეთს ვანიჭებ. მქონია შემთხვევები, როცა მზესუმზირის ზეთით განმენდილი თოფი მოუტანიათ. გარდა იმისა, რომ ეს მრავალ მიზეზთა გამო დაუშვებელია, ეს ზეთი 2-3 თვეში მაგრდება და თუ გაქვავდა, ველარაფერი დაძრავს. რამდენად ხანგრძლივად გამოადგება თოფი, პატრონზეა დამოკიდებული: რაც უკეთ მოუვლის, მით უფრო დიდხანს ემსახურება.

მეორე აუცილებელი ფაქტორია ვაზნის სწორად შერჩევა, ანუ საფანტისა და ტყვიის წამლის სწორი რაოდენობა. არასწორი ქმედებით შეიძლება თოფი დააზიანო. წამალი იმდენი უნდა იყოს ლულაში, რომ „პიუი“ არ უნდა დაგიტოვოს, თორემ ამ შემთხვევაში ლულიდან მეორე ტყვიის გასროლისას საქმე ცუდად იქნება.

ასევე მნიშვნელოვანია ლულის მდგომარეობაც. ნადირობის შემდეგ გეტყვას რომ გაუსვამთ, ლულას უნდა ჩახედოთ. თუ სუფთაა, მაშინ შეიძლება მისი განმენდა. მაგრამ თუ შიგნით დარჩა საფანტის ნარჩენი, ის აუცილებლად რკინის ჯაგრისით უნდა ამოიღოთ. რკინის ჯაგრისები სპეციალურად ისეა დამზადებული, რომ ლითონს არ აზიანებს. თანამედროვე თოფები შიგნიდან ყველა ქრომირებულია. ქრომი ბევრად მაგარია, ვიდრე ჩვეულებრივი ლითონი და ჯაგრისი ვერ კანრავს. დაზეთვამდე თოფი მთლიანად უნდა იყოს გასუფთავებული, თორემ ჩარჩენილი საფანტი გასროლისას მას გააფუჭებს.

თოფი როგორი სუფთაც უნდა შეინახო, 2-3 თვეში

ერთხელ უნდა ჩამოხსნა და თავიდან დაზეთო.

- აწყობილ მდგომარეობაში ხანგრძლივად შენახვა თოფს რამე პრობლემას ხომ არ უქმნის?

უკეთესია, თუ დაშლილ მდგომარეობაში შეინახება, რადგან აწყობის მომენტში კარგად დაათვალიერებ და არაფერი გამოგეპარება.

ბევრი თანამედროვე თოფი გამოდის, რომელსაც აქვს ჩასახრახნი „ჩოკები“. მონადირეებს ვურჩევ, რომ ნადირობის შემდეგ ეს „ჩოკები“ ამოხრახნონ, დაზეთონ და შეინახონ ცალკე. ხშირად ხდება, რომ ამოუხრახნავად ინახავენ და მერე მის ამოღებას ვეღარ ახერხებენ. განმენდილ-დაზეთილიც რომ ჩახრახნო და რამდენიმე თვე ამ მდგომარეობაში დატოვო, შეიძლება მაინც ვეღარ ამოიღო და თოფი დააზიანო. სროლის მომენტში, რაც უნდა იყოს ჩახრახნილი, მაინც გაზი და ჭუჭყი შედის შიგნით და რჩება. ნადირობის შემდეგ ადვილად იხრახნება, მაგრამ თვეების მერე უკვე ვეღარ დაძრავ.

- ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს თოფის არჩევას. არსებობს მოსაზრება, რომ თუ ერთი ადამიანი თოფს კარგად ხმარობს, იგივე იარაღი მეორისთვისაც იდეალური იქნება. კონკრეტულად რას უნდა მიაქციოს ყურადღება მონადირემ თოფის შერჩევისას?

ძალიან ბევრი ფაქტორია, რასაც ყურადღება უნდა მიექცეს, მაგალითად, მკლავის სიგრძე, მხრის მოცულობა, კისრის სიგრძე და ა.შ ყველაფერს აქვს მნიშვნელობა. ადამიანი როდესაც თოფს ყიდულობს, უნდა მოსინჯოს და თუ ზუსტად არ ერგება, იმ თოფს ან თავი უნდა დაანებოს, ან კონდახი გადააკეთოს. ზოგი ისე ყიდულობს, რომ თუ ქარხანაშია დამზადებული, უკვე შესაფერისი ჰგონია. ამ დროს ნადირობის დროს ისვრის და ვერ არტყამს იმიტომ, რომ მისი ზომისა არ არის და ვერ

უმიზნებს. ეს ძალიან მნიშვნელოვანია.

მონადირემ უნდა იცოდეს, როგორი თოფი აირჩიოს, როგორი ნადირობისთვის სჭირდება. კარგ მონადირეს 2-3 თოფი აქვს. ზოგს ერთი თოფი აქვს, მაგრამ - სამი ლულა. პრინციპში, სამი თოფის ქონას ისევ ერთი სჯობს სამი ლულით, რადგან ლულა რომც შეცვალოს, არაფერი იცვლება, თოფი მაინც მასზეა მორგებული.

- რუსულ თოფებთან დაკავშირებით ხშირად აზრი ორად იყოფა. ერთნი მიიჩნევენ, რომ საუკეთესო თოფებს რუსები უშვებდნენ, მეორენი კი ამბობენ, რომ რუსული არაფერი ვარგოდა. საიდან გაჩნდა ეს წარმოდგენა და რა პლუსები თუ მინუსები ჰქონდა რუსულ თოფებს?

რუსულ თოფებს სწორხაზოვნად ვერ მიუდგები. არის თოფები, რომლებსაც ამზადებდნენ ტაიგაში მრეწავებისთვის; იყო მოყვარული მონადირეებისთვის გაკეთებული თოფები და ასევე სტენდებისთვის განკუთვნილი თოფები. მრეწველებისთვის დამზადებულ თოფებს ის ფუნქცია ჰქონდა, რომ მონადირე ტაიგაში თუ შევიდოდა, უკან არ უნდა დაბრუნებულიყო იმ მიზეზით, რომ თოფი გაუფუჭდა. იარაღი საიმედო უნდა ყოფილიყო. ეს თოფები, თუ არ დააზიანებდი, არ ფუჭდებოდა. თუმცა მინუსებიც ჰქონდა: არანაირი ესთეტიკა და სიმძიმე.

საბჭოთა კავშირში ძვირფასი თოფები ძირითადად კეთდებოდა სპორტისთვის. თუმცა ისინიც მძიმე იყო, ვიდრე სანადირო თოფი. სპორტსმენს მთაში სირბილი არ უნევს. დადგება, ისვრის, დაისვენებს. მონადირეს კი ბევრი სიარული სჭირდება, ამიტომ წონა მისთვის მნიშვნელოვანია. სანადირო თოფები უფრო მსუბუქი იყო, მაგრამ სპორტულები ბევრად უფრო ზუსტად და ხარისხიანად

მზადდებოდა.

რა თქმა უნდა, იყო ასევე სასაჩუქრე ეგზემპლარები, რომლებიც ძირითადად პარტიული ხელმძღვანელებისა და საპატიო სტუმრებისთვის მზადდებოდა. ამ თოფებში გაერთიანებული იყო ხარისხი, გამძლეობა და ესთეტიკური მხარეც.

- სოციალური მდგომარეობიდან გამომდინარე, დღეს აქტუალურია მეორადი თოფების შეძენა. რას უნდა მიაქციოს ყურადღება მყიდველმა მეორადი თოფის არჩევისას?

პირველ რიგში - ტექნიკურ მდგომარეობას. მთავარი საკითხი ხუნდია, საიდანაც ნემსი გამოდის. ხუნდი დამწვარი არ უნდა იყოს. ასევე ყურადღება უნდა მიაქციოს „რყევას“; როგორია შიგნიდან ლულა, ჟანგი ხომ არა აქვს მოდებული და ხის მასალაც მნიშვნელოვანია. თუ თოფს გარედან პატარა ჟანგი აქვს, ან ნაკანრები და ბზარები, ეს გამოსწორებადია და ამის გამო თოფის დაწუნება არ ღირს. მაგრამ თუ ნემსის გამოსვლის ადგილი ამომწვარია, ის თოფი უვარგისია და არაფერი ეშველება.

- თქვენი ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან და ცოდნიდან გამომდინარე, რომელია სამი საუკეთესო თოფი?

„ჯეიმს პერდე“, „ავგუსტ ლებო“ და „ჰოლანდ-ჰოლანდი“. ეს არის სამი საუკეთესო თოფი, რაც ოდესმე შეუქმნიათ: იდეალურია შინაგანი და გარეგანი დამუშავების კუთხით, აღჭურვილია სრული საკეტებით და ყველანაირი ტექნიკური უპირატესობით გამოირჩევა.

Eng

There is an expression that one should not tell anything bad to the hunter about his gun. The hunting weapon requires a special care. What should we know about hunting guns, how to protect and how to choose a weapon that will become part of our body? We provide you with the useful advices and recommendations from the well-known master of weapons to all experienced Georgian hunters, from Mr. Alexander Chighladze.

საქართველოს პოინტერ კლუბი

Georgian Pointer Club

„საქართველოს პოინტერ კლუბი“ 2018 წლის მაისი-ივნისის თვეებში ატარებს ბრიტანული მეძებრების საველე შეჯიბრებებს (გრაფიკი იხილეთ ცხრილში).

№	თარიღი	ადგილი	ობიექტი
1.	12-13/05/2018	თბილისი, გარდაბნის რ-ნი	მწყერი/სოლო
2.	19-20/05/2018	თბილისი, მცხეთის რ-ნი	მწყერი/სოლო
3.	26-27/05/2018	თბილისი, მცხეთის რ-ნი	მწყერი/სოლო
4.	02-03/06/2018	წალკის რ-ნი	მწყერი/სოლო
5.	08-09-10/06/2018	წალკის რ-ნი	მწყერი/სოლო-წყვილები

აღნიშნული შეჯიბრებები იქნება ეროვნული რანგის (CACT) და მასში მონაწილეობის მიღება შეეძლება ყველა ბრიტანულ (პოინტერი და სეტერები) მეძებარს, რომელსაც გააჩნია საერთაშორისო კინოლოგიური ფედერაციის (FCI) მიერ აღიარებული სრული საგვარეულო ნუსხა.

იმსაჯებენ ეროვნული კატეგორიის ექსპერტები გიორგი კუხალეიშვილი და დავით სამუშია. შეჯიბრებები გაიმართება საქართველოს კინოლოგიური ფედერაციის (FCG) მიერ აღიარებული ეროვნული წესების შესაბამისად, რომელსაც ქვემოთ წარმოგიდგენთ.

ინგლისური პოინტერი (English Pointer)

პრიტანული მეძებრის სახელე შეჯიბრის ეროვნული წესები

ა) ზოგადი დებულებები

1 მუხლი

საველე შეჯიბრის მიზანია ბრიტანული მეძებრების საველე თვისებების სრულყოფა, თითოეულ ჯიშში საუკეთესო ეგზემპლარების („ტრაილერი“) გამოვლენა და წარდგენა მომშენებლებისთვის შემდგომი თაობების გასაუმჯობესებლად.

2 მუხლი

შეჯიბრის სახეობა ან სპეციალიზაცია განისაზღვრება საქართველოში მეძებრით ნადირობის ტრადიციებიდან გამომდინარე - ფრინველის კონკრეტული სახეობის (მწყერი, გნოლი, კაკაბი, ხოხობი, ტყის ქათამი, როჭო, ჩიბუხა, ჭოვილო), სავარგულის ტიპის (მინდორი, ტყე, მთა) თუ სეზონის (გაზაფხული, შემოდგომა) მიხედვით. მაგალითად:

- შეჯიბრი მწყერზე.
- შეჯიბრი ტყის ქათამზე.
- მთის შეჯიბრი (როჭო, გნოლი, კაკაბი).
- შეჯიბრი ჭაობის ფრინველზე (ჩიბუხა, ჭოვილო).
- სანადირო შეჯიბრი (ფრინველის მოპოვებით).

შენიშვნა: სანადირო შეჯიბრი ფრინველის მოპოვებითურთ უნდა ჩატარდეს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი სანადირო სეზონის ვადებში.

3 მუხლი

შეჯიბრი ტარდება ინდივიდუალური ან წყვილთა კონკურსის სახით.

4 მუხლი

FCG ცნობს და აღიარებს შეჯიბრის შედეგებს, თუ მასში მონაწილეობა მიიღო სულ ცოტა ექვსმა (ინდივიდუალური კონკურსი) ან სამმა წყვილმა (წყვილთა კონკურსი) ძაღლმა მაინც.

ბ) მონაწილეობა

5 მუხლი

რეგისტრაცია წარმოებს განაცხადების მიღების ქრონოლოგიური მიმდევრობით.

უნდა განისაზღვროს შეჯიბრზე ჩაწერის საბოლოო თარიღი, რის შემდეგაც განაცხადები აღარ მიიღება.

6 მუხლი

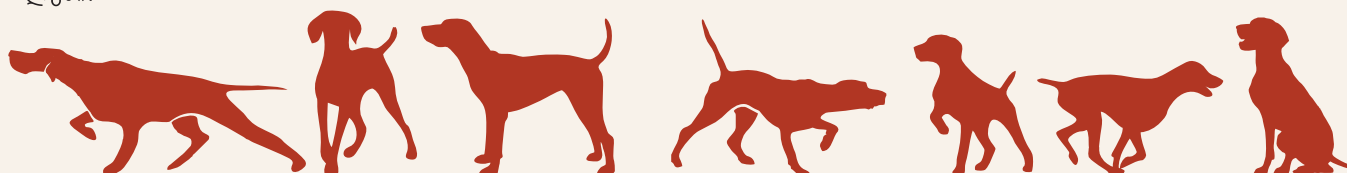
ზოგიერთ შემთხვევაში, სავარგულის სიმცირის ან სხვა მიზეზის გამო, შესაძლოა მონაწილეთა რაოდენობა შემლუდული იყოს და დაუშვან მხოლოდ რაიმე ტიტულის (აღრე მიღებული შეფასების) მქონე ან ერთი სქესის ძაღლები.

ინგლისური სეტერი (English Setter)

7 მუხლი

შეჯიბრზე არ დაიშვებიან აგი ან გადამდები დაავადებით დასნებოვნებული ძაღლები, ასევე დისკვალიფიცირებული პირის კუთვნილი ან FCI-ს მიერ არაღიარებულ კლუბებსა თუ საზოგადოებებში რეგისტრირებული ძაღლები.

8 მუხლი

ამძენებული ძაღლების მონაწილეობა შესაძლებელია მხოლოდ იმ პირობით, თუ ამის შესახებ ორგანიზატორებს აცნობებენ დილით, შეჯიბრის დაწყებამდე. ამძენებული ძაღლი მინდორში გამოჰყავთ ბოლოს, დანარჩენ მონაწილეთა გამოცდის შემდგომ, წყვილთა კონკურსში კი აწყვილებენ მხოლოდ ძუსთან.

შეჯიბრზე ჩაწერილი ძაღლის ავადმყოფობის ან ამძენებისას, ვეტერინარული ცნობის წარდგენის შემთხვევაში, შესაძლებელია მისი ჩანაცვლება სხვა ძაღლით.

ბ) მონაწილეობა

9 მუხლი

ჯგუფებს აკომპლექტებენ ორგანიზატორები, ხოლო ძაღლების დაწყვილება და გამოსვლის მიმდევრობის დადგენა ხდება კენჭისყრით.

წყვილთა კონკურსში მონაწილეთა კენტი რაოდენობის შემთხვევაში ცალად დარჩენილ ძაღლს მეწყვილეს უნიშნავენ მსაჯები. იმავენაირად იქცევიან კენჭისყრით ნარგუნ მეწყვილის არგამოცხადების შედეგად, ნებისმიერი მონაწილის ასევე ცალად დარჩენისას.

ინდივიდუალურ კონკურსში 13 ძაღლის, ხოლო წყვილთა კონკურსში 13 წყვილის ჩაწერის შემთხვევაში, ორგანიზატორებს შეუძლიათ მონაწილეები დაყონ ორ ჯგუფად. დაუშვებელია თითო ჯგუფის 15 ძაღლზე ან 15 წყვილზე მეტით დაკომპლექტება, რადგან თუ არა სტიქიური მოვლენით (ამინდის უკიდურესი გაუარესებით) გამოწვეული გამოუვალი მდგომარეობა, შეჯიბრი უნდა დასრულდეს ერთ დღეში.

მონაწილეების რამდენიმე ჯგუფად დაყოფის შემთხვევაში, მათი განაწილება ორგანიზატორთა მიერ უნდა განხორციელდეს იმგვარად, რომ ერთი გამომყვანის ძაღლები მოხვდნენ ერთ ჯგუფში.

10 მუხლი

წყვილთა შეჯიბრი უნდა იმსაჯოს სულ ცოტა, ორმა კვალიფიციურმა, FCG-ს მიერ სერტიფიცირებულმა მსაჯმა. ინდივიდუალური შეჯიბრი შეუძლია იმსაჯოს ერთ კვალიფიციურ, FCG-ს მიერ სერტიფიცირებულ მსაჯსაც.

მსაჯს არ აქვს საკუთარი ან მის მიერ დაგეგმილი, მისი ოჯახის წევრების, მასთან მაცხოვრებელი ნებისმიერი პირის კუთვნილი ძაღლის შეფასების უფლება.

შეჯიბრის მიმდინარეობისას წესრიგს იცავს კომენდანტი, რომელსაც ნიშნავენ ორგანიზატორები.

მონაწილეები და მაყურებლები უნდა დაემორჩილონ ორგანიზატორთა მიერ დადგენილ წესებს, არ იხმაურონ, არ იარონ მინდორში. აკრძალულია ძაღლების ვარჯიში ან ნადირობა იმ ადგილებში, სადაც შეჯიბრი უნდა ჩატარდეს. მონაწილეები, რომლებიც არ დაიცავენ წესრიგს და არ დაემორჩილებიან კომენდანტს, შესაძლოა მოიხსნან შეჯიბრიდან ან დისკვალიფიცირებულ იქნენ გარკვეული ვადით.

შეჯიბრის მონაწილე ძაღლის მფლობელს, თუ მას არ გამოყავს ძაღლი, ეკრძალება მსაჯებთან ურთიერთობა და საკუთარი ამრის გამოთქმა.

12 მუხლი

სტიქიური მოვლენების (ამინდის უკიდურესი გაუარესების) შემთხვევაში, ორგანიზატორი უფლებას იტოვებს, არ ჩაატაროს დაგეგმილი შეჯიბრი.

დ) გამოცდის მიმდინარეობა

13 მუხლი

შეჯიბრში მონაწილეებმა ძაღლებითურთ თავი უნდა მოიყარონ დათქმულ დროს შეკრების ადგილას, ხოლო შემდგომ მუდმივ მზადყოფნაში უნდა იყვნენ მინდორში გამოცხადებისთვის. დაგვიანების ან არგამოცხადების შემთხვევაში ძაღლი მოიხსნება შეჯიბრიდან.

14 მუხლი

მინდორში გამოსვლის დროს ძაღლს არ უნდა ეგეტოს და გამომყვანმაც არ უნდა გამოიყენოს რაიმე საწვრთნელი ან ძაღლდასატანებელი ხელსაწყო-მოწყობილობა. აკრძალულია ულტრაბერითი სასტვენის გამოყენება.

15 მუხლი

გამომყვანი ვალდებულია შეასრულოს მსაჯების ყოველი მითითება.

წყვილთა კონკურსში გამომყვანებმა ერთმანეთთან ახლოს უნდა იარონ.

გამომყვანმა წინდახედულება და სიფრთხილე უნდა გამოიჩინოს ხმოვანი ბრძანების ან სასტვენის გამოყენებისას, რათა ხელი არ შეუშალოს მეწყვილეს ძაღლის მართვაში.

ნაბულით მუშაობის შემდგომ გამომყვანმა თასმა უნდა ჩააბას ძაღლს და დაელოდოს მთავარი მსაჯის განკარგულებას.

16 მუხლი

წყვილის გამოცდისას მსაჯები ისე უნდა განლაგდნენ საგარეო გზაში, რომ მუდმივად თვალი ადევნონ ორივე ძაღლს.

ძაღლის მიერ სადისკვალიფიკაციო შეცდომის დაშვებისას განაპირა მსაჯებმა დაუყოვნებლივ უნდა აცნობონ ამის შესახებ მთავარ მსაჯს, რომელიც გადაწყვეტს, შეწყვიტოს თუ არა მისი გამოცდა.

ყოველი წყვილის გამოცდის შემდეგ მსაჯები იკრიბებიან და თითოეული აბარებს ანგარიშს მთავარ მსაჯს ორივე ძაღლის მუშაობებისა თუ დაშვებული შეცდომების შესახებ.

17 მუხლი

ყოველი გამოსვლისას ძაღლს პირველი წუთის განმავლობაში ეძლევა შეღავათი. ამ დროს დადებითი მუშაობა ეთვლება ჩვეულებრივ, ხოლო ნებისმიერი დაშვებული შეცდომა, თუნდაც სადისკვალიფიკაციო, ეპატიება. თუმცა, მსაჯებს შეუძლიათ გაითვალისწინონ ეს შეცდომა ადგილების საბოლოოდ მიკუთვნებისას.

შენიშვნა: მთავარმა მსაჯმა ნიშანი უნდა მისცეს პირველი წუთის გასვლის დასაფიქსირებლად.

18 მუხლი

გამოსვლის განმავლობაში ადგილის შეცვლისას დროის ათვლა ჩერდება ძაღლისთვის თასმის ჩაბმისთანავე ხელმეორედ გამეზამდე. პაუზის შემდეგ, ძაღლის

თავიდან გაშვებისას, ისევე როგორც შემდგომი გამოცხადებისას, ფრინველის დაფრთხობა ან გამოტოვება ქარქვეშ, პირველ პარალელზე მარცხნივ და მარჯვნივ, შეცდომად არ ითვლება.

19 მუხლი

პირველი ტური შეძლებისდაგვარად კარგი ნიავის პირობებში უნდა ჩატარდეს. ამ ტურში გამოსვლის ხანგრძლივობა 15 წუთს უნდა შეადგენდეს, თუ მანამდე ძალისადისკვალიფიკაციო შეცდომას არ დაუშვებს და მისი მუშაობა აკმაყოფილებს შეჯიბრის მოთხოვნებს.

წყვილში შეჯიბრისას პირველ ტურში განკუთვნილი დროის გასვლამდე ძაღლის მოხსნის შემთხვევაში მის მეტოქეს დარჩენილ დროს შეძლებისდაგვარად უნაზღაურებენ და აძლევენ გამოსვლის დამთავრების საშუალებას ყველა წყვილის გამოცდის შემდგომ, განმეორებითი გამოსვლების დაწყებამდე. რთი გამომყვანის ძაღლები მოხდენენ ერთ ჯგუფში.

20 მუხლი

მსაჯები უფლებამოსილები არიან იმდენჯერ გამოიძახონ ნებისმიერი ძაღლი მინდორში და გამოცადონ იმ დროის განმავლობაში, როგორც საჭიროდ ჩათვლიან. მათ შეუძლიათ, ასევე, შეაფასონ ძაღლი პირველ ტურში გამოსვლის მიხედვით. მსაჯების გადასაწყვეტია, თუ რამდენ ხანს გაგრძელდება განმეორებითი (მეორე ტურის) გამოსვლები.

პირველ ტურში ბრწყინვალედ გამოსვლის შემთხვევაში, მაგრამ ფრინველის არშეხვედრისას, მსაჯებს შეუძლიათ ძაღლი ხელმეორედ გამოიძახონ (მეორე ტური). მეორე ტურში, პირველი მუშაობისთანავე, მსაჯმა უნდა მისცეს გამოსვლის დასრულების ნიშანი.

21 მუხლი

გამოსვლისთვის განკუთვნილი დროის დამთავრების შესახებ ნიშნის მიცემის შემდეგ მხედველობაში აღარ მიიღება არც მუშაობა ნაბულით და არც დაშვებული შეცდომები, გარდა დაუმორჩილებლობის შემთხვევისა, როდესაც გამომყვანი ძაღლს დროულად ვერ მოიხმობს თავისთან. თუმცა ეს ხელს არ უშლის მას, მაღალ დონეზე გამოსვლის შემთხვევაში, დაიმსახუროს „თანდაყოლილი თვისებების სერტიფიკატი“ (CQN).

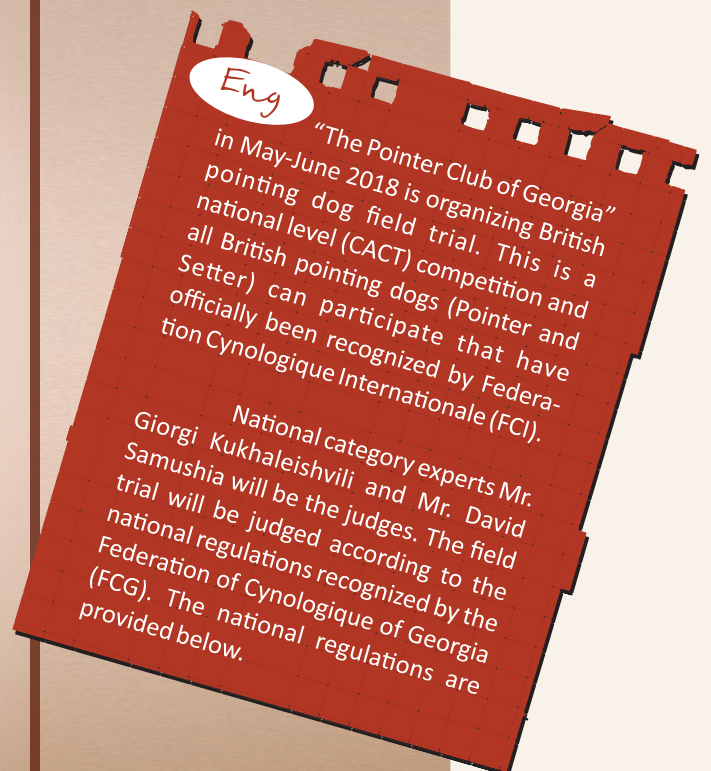
22 მუხლი

მსაჯებმა ყველა ღონე უნდა იხმარონ, რომ ძაღლებს თანაბარ პირობებში მოუწიონ მუშაობა. შეფასებისას მათ უნდა გაითვალისწინონ რთულ პირობებში მუშაობისას გამოჩენილი სამრიანობა და მოხერხება, ხოლო წარმოქმნილი საორჭოფო საკითხი გადაწყვიტონ ყოველთვის ძაღლის სასარგებლოდ.

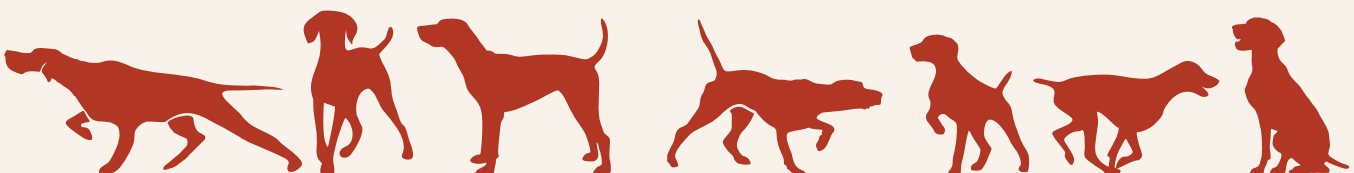
23 მუხლი

ნაბულიდან ფრინველის ამოსვლისას გასროლა აუცილებელია.

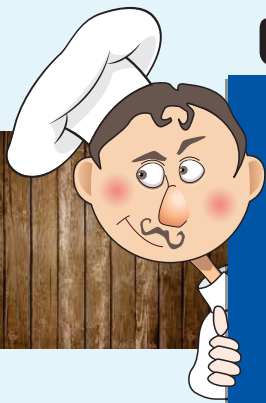
(English Pointer)

გაგანმარტება იხ. შედეგ ნობელში

წისქვილი ჯგუფი

ხარისხის წრადი

ქათმის სალათი შავი ჯიშის

ინგრედიენტები:

- ✓ ქათმის ფილე 160 გრ
- ✓ წითელი ბულგარული 40 გრ
- ✓ კიტრი 60 გრ
- ✓ მწვანე ხახვი 15 გრ
- ✓ კამა 10 გრ
- ✓ ბროწეული 8 გრ
- ✓ შავი ქლიავი 20 გრ
- ✓ ნიგოზი 20 გრ
- ✓ მაიონეზი 60 გრ

პოშაფების წესი:

ქათმის ფილე მოვხარშოთ. დავჭრაო პატარა ნაჭრებად. დავუმატოთ კამა, ბულგარული წიწაკა, კიტრი, მწვანე ხახვი, მაიონეზი. ზემოდან კი ვავაფორმოთ ქლიავის ჩირით, ნიგოზითა და ბროწეულით.

ინგრედიენტები:

- ✓ ყაბაყი 1 ც.
- ✓ ნაღები 150 გრ.
- ✓ მწვანე ტობასკო 5-6 წვეთი
- ✓ წითელი ხახვი
- ✓ ყველი „პარმეზანი“ 30-40 გრ
- ✓ შამპულავი
- ✓ პიტნა
- ✓ თეთრი პილპილი
- ✓ მარილი

პოშაფების წესი:

ყაბაყს ვჭრით თხლად და ვთუშავთ ხახვთან ერთად. ვუმატებთ ნაღებს, მწვანე ტობასკოს, პარმეზანს და თეთრ პილპილს. შემდეგ ვუმატებთ დაჭრილ პიტნას, შამპულავს და ვაყრით მარილს გემოვნებით. ყველა ინგრედიენტს ერთად ვაბლენდერებთ - მიღებულ მასას უნდა ჰქონდეს კრემ-სუპის კონსისტენცია. სუფრაზე გატანამდე წვნიანს გაფორმებისთვის უნდა მოვაცაროთ პარმეზანი.

ყაბაყის წვნიანი

B

I

OUR KNOWLEDGE & EXPERIENCE TO YOUR BUSINESS SUCCESS

WE PROVIDE HIGH QUALITY SERVICES IN THE FOLLOWING FIELDS:

- LEGAL AND ADVISORY SUPPORT TO INVESTMENT AND BUSINESS PROJECTS
- MOVABLE AND IMMOVABLE PROPERTY-RELATED LEGAL SUPPORT
- COMPANY REGISTRATION
- ASSISTING IN ACQUIRING ALL TYPES OF RESIDENCE PERMITS IN GEORGIA

BAYAT INVESTMENT LLC

Member of Bayat Group

BEING THE MEMBER OF BAYAT GROUP OUR COMPANY BENEFITS FROM THE KNOWLEDGE, RESOURCES AND THE NETWORK OF OTHER BAYAT GROUP MEMBER COMPANIES LOCATED IN DUBAI (UAE), MONTREAL (CANADA), KUALA LUMPUR (MALAYSIA), TEHRAN (IRAN), DOMINICA AND ITS ASSOCIATE PARTNERS IN USA, UK, AUSTRALIA, CYPRUS, ST. KITTS & NEVIS, ANTIGUA & BARBUDA, GRENADA AND PORTUGAL.

Address:
4a Freedom Square
Tbilisi 0105, Georgia
(+995) 322 242 252
tbs@bayatgroup.com
www.bayatgroup.com

Travel with us

All you need is here!

GUIDE-U

Georgian Travel App

What to see
Where to eat
Where to stay
What to do
Transport
and more

Available on
guide-u.ge

About Guide-U

Guide-U app offers comprehensive information about Georgia, online and offline audio-guide, maps, lists of restaurants and hotels, etc. You can download application for free from Apple Store and Play Store.

Guide-U Universal Discount Card gives you a chance to get 5 to 30% discounts in up to 1,000 different locations (hotels, restaurants, cafes, bars, stores, entertainment centres and others).

You can use the Guide-U discount card in up to 1,000 locations, which ensures your cost-efficient and unforgettable travel throughout Georgia. The card is valid for 14 days from the time of the purchase. There is a maximum purchase limit of 5,000 GEL. You can find information about where to buy the card and where to use it on the Guide-U website and mobile application. Upon receiving the card the following bonuses are yours:

A free SIM card from Magticom (Georgian mobile network provider) with 1,000 MB of 4,5G free internet, 1,000 SMS and 100 minutes free talk time to numbers in the same network;

A 5 GEL voucher from Georgian taxi company Taxify, which you can use during your travel inside Tbilisi. For this, you have to download Taxify application from App Store or Play Store on your phone and follow the instructions.

guide-u.ge

